ELUCIDATORIUM IN PSALMOS DAUIDICOS. AUCTORE REVERENDO PATRE IOANNE DE BERCHT SANCTITATE…

Johannes : van Bercht, Marc Mastelyn, Cornelio Francescucci, …

Digitized by Google

6
43 D
9

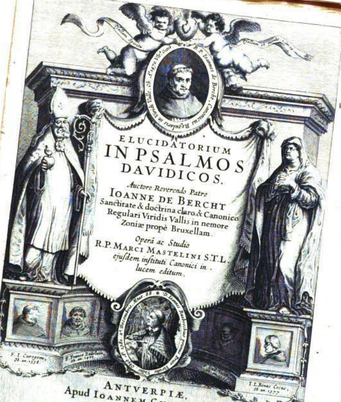
Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
13. C

5 - E - 3

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ELUCIDATORIUM IN PSALMOS DAVIDICOS.

Auctore Reverendo Patre

IOANNE DE BERCHT

Sanctitate & doctrina claro,& Canonico Regulari Viridis Vallis in nemore Zoniæ propè Bruxellam.

Operâ ac Studio

R.P. MARCI MASTELINI S.T.L. *ejuſdem inſtituti Canonici in lucem editum.*

ANTVERPIÆ,
Apud IOANNEM CNOBBAERT.
ANNO 1634.

Ex Legato Illustriss. Coccini.

Digitized by Google

Digitized by Google

Reverendo admodum Domino

P. IOANNI SVCCANTIO

VIRIDIS VALLIS

PRIORI

Digniſsimo, Capituli VVindeshemenſis per ſuperiorem Germaniam commiſſario vigilantiſsimo.

FErunt Naturales ex lapide quodam, Enidros nomine, ita exundare aquã, ut clauſam putes fontaneam ſcaturiginem: qui etſi modicus ſit, perpetuis tamen diſtillat guttis. Talia cùm cernerem Auctoris noſtri volumina, quæ Deus inſpirando fecit, & ipſe inſpirationem edendo compoſuit, continuò calcar ſenſi, & ſtimulos, ut ſi non omnia pro tempore poſſem, unum ſaltem, quod elucidatorium in

Digitized by Google

Pſalmos Davidicos intitulatur, è tenebris in lucem erutũ, in tuo ſinu reponere. Fore ſperans, quod ſplendorẽ inextinguibilem ipſis lectorum animis præbebit, prout ille Arcadiæ lapis Asbeſtus, qui ſemel accenſus (teſte
Lib. 14. cap. 4. Iſidoro) nunquam extinguitur. Vtinam te ſervet incolumem, ſempérq; ad meliora provehat, una cum canonica ſodalitate fidei tuæ credita, totius Chriſtiani gregis unica ſpes, Dominus Ieſus. Ex canonica viridis vallis. 1. Septemb. 1633.

Admodum R^{da.} V. P.

Humilis Filius, Frater MARCVS MASTELINVS Can. Reg.

Digitized by Google

CHRISTIANO LECTORI

à

SALVATORE IESV

SALVTEM.

EN nunc primùm, optime lector, ſedula Marci Maſtelini opera, beneficioque, in lucem prodit Elucidatorium Ioannis de Bercht, quod piam arguit ſimplicitatem, & non vulgarem eruditionem, & illius ſæculi candorem. Cujus ſanè Authoris alia laudum præconia huc transferre, quam quę de eo ſcribit Iuncherus in virilogio Viridis vallis, minimè potui, ob perdita volumina, quæ ipſe ibidem citat. Hæc verò habet virilogium.

Frater Ioannes de Bercht, aliàs à Dieſt, presbyter fuit ſæcularis, & Canonicus in Eccleſia Dieſtenſi, qui omnes diſſimilitudines fugiens, quibus rationabiles mentes impediuntur, ne ad beatitudinis participationem ſupermundanè ferantur, ad Viridem Vallem tranſivit, ubi deſerto homine exteriore, rutila mentis intelligentia, tam perſpicaciter radios æternæ veritatis, inſtar aquilæ, conſpexit, ut ejus commentarij, quos tum in Euangelium Lucæ, tum in totum Pſalterium Davidicum conſcripſit, divinitatem quan-

dam redolere videantur, quorum nimia ſuavitate & magnitudine dulcoris ipſe Author liquefactus, & in ſeipſo reſolutus, numquam aut rarò ſine lachrymis celebravit, aut Pſalmos decantavit. Obijt anno 1470. ultima Octobris.

Secutus eſt autem pius ſcriptor veſtigia SS. Patrum, utpote, Auguſtini, Hieronymi, Magalonenſis, Ludolphi, & aliorum, ex quorum uberrimis Campis, ſpicas colligens, manipulum hunc confecit, ut cùm libuerit grana decerpere poſſet ad molendum, quibus tum ipſe, tum ei conſimiles famelici, poſſent ſatiari. Sed quia hoc opus mutilum erat à Pſalmo 114. uſque ad Pſalmum 133. incluſivè, pro modulo meo ſupplere ſum conatus, & ut meritò dictis meis fidem adhibeas, mihi præter ſolum laborem nihil aſſcribens, ſententias Sanctorum authoritati relinquo, de ipſo enim Sanctorum voluminum theſauro fideliter ſincereque deprompſi, & de fontibus Iſraël, non de meo pectore hauſi, libenter Sanctorum aſſumens verba, ubi mihi congruere videntur, ut vel ex vaſculorum pulchritudine, gratiora fiant, quæ tibi in eis propoſuero. Ego autem humiliter benevolum lectorem, ad cujus notitiam opuſculũ præſens venire contigerit, rogo, ut ſi in eo quid

corri-

Digitized by Google

corrigendum emendandúmve invenerit, charitatis lima dignetur corrigere. Si verò ſalubriter aliquid & benè poſitum, non meæ paupertati & inſufficentiæ, ſed illius potius bonitati & ſapientiæ aſſcribat, *à quo omne datum optimum & omne donum perfectum,* qui eſt Deus benedictus per ſæcula Amen.

Digitized by Google

CENSURA.

Elucidatorium hoc in Pſalmos, R[di.] P. IOANNIS de BERCHT, breviter & eruditè exprimit ſenſus Davidicos, quare, ſi in lucem emittatur multum lucis adferet ijs, qui pſallere volunt Deo ſpiritu, & mente. Ita cenſeo. Bruxellis, hac 2. Septembris 1633.

HENRICVS CALENVS *S. Theolog. Licent. Archipresbyter Bruxellæ, librorum Cenſor.*

Digitized by Google

Pſalmus CIX.

Pſalmus hic de utraque Chriſti natura & magnificentia, tam ex parte humanitatis, quam ex parte divinitatis agit.

Caſſiod. D*Ixit Dominus Domino meo ſede à dextris meis.* Vna deitas & una poteſtas, una æternitas pater dicit ad filium, quod nec ille ore protulit, nec ille auribus intentis audivit, vult enim pater & novit filius, vult filius & novit pater, ſed nec ipſa voluntas nobis comprehenſibilis eſt, nec ipſa notio humanis ſenſibus poteſt apparere: merito ergo ad noſtram conſuetudinem deſcenſum eſt, quatenus imbecilla inſtrueretur humanitas, quando uſque ad illam ſecretam integritatem hominum non poterat cogitatio pervenire. Magal. *Dominus Domino:* His nominibus æqualitas ſubſtantiæ & virtutis potentia declaratur. Dominus itaque pater in ſapientia ſua quæ filius ejus eſt ordinavit ut idem unigenitus ejus incarnatus, mortuus & reſurgens à mortuis, aſcendens in cœlum, id eſt, ad æqualitatem ejus ſedet, qui etiam credendus eſt filius David ſecundum carnem & dominus David ſecundum divinitatem: credamus ergo & dicamus ipſum & dominum David & filium David, hoc enim nomine illum appellantes multi infirmi ſanati ſunt: peperit namque illum beata virgo Maria ut eſſet filius David, ſed de illo quem peperit ſcriptum eſt, vocabunt nomen ejus Emanuel, quod eſt, nobiſcum Deus: ecce habes etiam & dominum David. Ait ergo *dixit Dominus*, pater non oris flatu, Ludolphus

ſed re & operis actu ſeu effectu, id eſt, ab æterna diſpoſitione præordinavit, & loquitur hic Propheta more noſtro quia ſuum dicere facere eſt: dixit igitur dominus Deus pater *Domino meo*, id eſt, Chriſto filio ſuo, quem ipſe David dominum vocat ratione divinitatis ſuæ. Geminatio iſta videlicet *Dominus Domino meo* & perſonã patris & filij competenter expreſſit, & unã naturam ſeu eſſentiam divinitatis evidenter oſtendit. Identitas nominis repetiti notat identitatem eſſentię, ſed repetitio nominis & variatio caſuum notat alteritatem perſonarum, ſicut enim in eodẽ nomine caſus à caſu inflectitur, ſic in una eſſentia perſona à perſona gignitur vel procedit. *Dixit* ergo pater *Dominus Domino meo*, & quid dixit? ſede, id eſt, expleta militia tua, & peracta obedientia, ſedebis, & poſt laborem quieſces *à dextris meis*, id eſt, in potioribus meis bonis, ac mihi conregnabis cöequalis, quod impletum fuit in ſua aſcenſione, nota tamen quod Deus non ſedet ſed aſſumptio corporis Chriſti ſedet: huic præcipitur ut ſedeat qui homo eſt, qui aſſumptus eſt: nam ſi naturam divinitatis excogites, quem locum poteſt habere partis ſiniſtræ vel dextræ, qui omnia ubiq; pleniſſima majeſtate complectitur: victori igitur filio per ſanctam incarnationẽ totius mundi triumphatori poſt reſurrectionis gloriã honorabilis conſeſſus offertur, de quo dicitur Marci ultimo, *& dominus quidem Ieſus poſtquam loquutus eſt eis aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet à dextris Dei*, id eſt, in potioribus bonis Dei patris in qua parte ponendi ſunt qui à perfidis divinitatis munere ſegregantur juxta illud *volo pater ut ubi ego ſum illic ſint & miniſtri mei*, adjecitque *donec ponam inimicos tuos* non credentes, aut juxta fidẽ mi-

Caſſiod. (margin, beside "videlicet Dominus Domino meo")

Caſſiod. (margin, beside "ſedet ſed aſſumptio corporis")

Marci ulti-mo. (margin)

Hugo. (margin)

minimè viventes *ſcabellum pedum tuorum*, id eſt, omnimoda Magal. ſubjectione bona volẽtes ſcilicet ad humilitatem & ſalutem, alios autem ſubjectione damnabili ad perditionem, quod modo inceſſanter agitur quamdiu in hoc mortali vivitur, donec terminus & numerus electorum, atq; reproborum impleatur: ut demũ judicium fiat in quo quiſque prout geſſit ſive bonum ſive malum recipiat, & hi qui humiliter ſubjecti ſunt eleventur ad gloriam, alij miſerabiliter conterantur ad pœnam. Ait ergo *donec ponam inimicos tuos* Nicol. Lyra. Iudęos ſcilicet qui ipſum Chriſtum perſecuti fuerunt uſque ad mortem, ſive infideles & non credentes, ſive etiam Chriſtianos juxta voluntatem tuam non viventes, qui modo dominium videntur habere. *Scabellum pedum tuorum*, id eſt, plenariè & totaliter tuo ſubjectos imperio, ac tuæ voluntati. Quod modo videmus impletum, quia illi qui de Iudæis crediderunt ſunt Chriſto ſubjecti per fidem, illi verò qui increduli remanſerunt ſunt membris Chriſti ſubjecti, qui in terris principum Chriſtianorum manẽt ſicut ſervi & ſubjecti: nam inter Saracenos habitare non permittuntur ut à fide dignis narratur, & non quia hic, *donec*, eſt affirmativum ſive incluſivum omniũ temporum & ponitur pro æterno, & quandoque eſt negativum & excluſivum omnium temporum, ut eſt id, *Ioſeph non cognovit eam donec peperit filium ſuum*, id eſt, numquam cognovit. Huc uſque fuerunt verba patris ad filium quæ recitavit Propheta nunc autem convertit ſe idem Propheta ad loquendum ipſi Chriſto dicens

Virgam virtutis tuæ emittet dominus ex Syon dominare in medio inimicorum tuorum. Virga virtutis eſt ſermo virtutis quẽ Magal.

dominus ex Syon miſit, quia verbum prædicationis primitus ab Hieruſalem exivit, ſicut Luc. 24. ſcriptum eſt *oportebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis tertia die*, hinc ſedet ad dextram reſurgendo ubi fuit. Deinde ſequitur *& prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes* incipientibus ab Hieruſalem, ad hoc ergo hæc *virga virtutis ex Syon* dirigitur, ut in medio inimicorum ſuorum dominetur, ſcilicet in medio paganorum, Iudæorum, hæreticorum, falſorum fratrum, & malorum Chriſtianorum. Hunc verſum non rectè intelligimus, ſi non fieri jam videmus quanta hæc virtus ejus dominans *in medio inimicorum* perſtrepentium, nihil contra eum valentium, quotidiè ſibi dicentium Pſal. 40. *quando morietur & peribit nomen ejus*, cum creſcat gloria ejus per populos, cum ejus nomini ſubjiciantur gentes, cum peccator videat & iraſcatur, fremat dentibus ſuis & tabeſcat. Ait ergo *virgam* Ludolphus *virtutis tuæ*, id eſt, ſermonem veritatis ac poteſtatem docendi in omnibus linguis & miracula faciendi ad confirmationem doctrinæ, *emittet Dominus* Chriſtus per Apoſtolos *ex Syon*, quia verbum prædicationis exivit primitus ab Hieruſalem, Apoſtoli Hieron. enim aliíque diſcipuli Chriſti Spiritu ſancto confirmati exierunt ad prædicandum per orbem gloriam Chriſti, unde dicitur *de Syon exibit Lex &* Iſa. 2. *Verbum Domini, de Hieruſalem*, vel aliter: *virgam*, id eſt, regiam poteſtatem *virtutis*, id eſt, divinitatis & potentiæ tuæ *emittet Dominus* ſcilicet Deus pater *ex Syon*, id eſt, incipiet ab Hieruſalem, quia ibi incipiet regnum Chriſti ſcilicet eccleſia: & quia per doctrinam & miracula Apoſtorum illi qui per orbem propter idola Chriſtum perſequebantur

Digitized by Google

bantur conuerſi ſunt ad fidē, & ſubjecti ipſi Chriſto, communiter dicitur, *Dominare*, ſcilicet, tu Chriſte, id eſt, dominaberis, translatio Romana habet & dominaberis in medio, id eſt, in cordibus, quia cor medium eſt in homine, *inimicorum tuorum*, nunc amicorum per fidem, qui prius erant inimici per incredulitatem, facq́ue ut qui alieni fuerant, tui eſſe incipiant, ſeſeq́ue tibi ex propria voluntate ſubjiciant. Conſequenter oſtenditur æqualitas Chriſtl ad patrem quæ conuenit ei ratione naturæ diuinæ, quæ eſt eadem in patre & filio, & hoc eſt quod dicitur.

Hu. go.

Tecum principium in die virtutis tuæ, principium pater eſt, principium filius, ſicut ſcriptum eſt de patre, *in principio erat verbum*, dicit filius de ſe ipſo, *ego principium qui & loquor vobis*, ſed ſicut pater Deus,& filius Deus, pater autem & filius non duo Dii ſed unus Deus, ſic & pater principium & filius principium, non tamen duo principia,ſed unum principium. Et quando videbitur tecum eſſe principium? cum manifeſtum erit omnibus jam tibi factis, *quando videbunt te ſicuti es*, modo ergo credamus, ut tunc videamus, merces enim noſtræ fidei eſt viſio Dei. Habent nunc homines in fide, in ſpe, in charitate, in bonis operibus virtutes ſuas, ſed *ibunt à virtutibus in virtutes ut videant Deum Deorum in Syon*, tunc apparebit *tecum principium*, quomodo pater in filio, & filius in patre ſit: *in die virtutis tuæ*, id eſt,in claritate diuinitatis tuæ. *In ſplendoribus ſanctorum*, id eſt, quando erunt in ſplendore ſancti: adhuc enim in ſplendore non ſunt,quamdiu in tenebris hujus ſæculi mortaliter viuunt, quamdiu in corpore corruptibili quod aggrauat animam gemunt. Hinc eſt quod Apo-

Ma gal.

Io- an. 1

Io- an.

Io- an.

Pſal. 83.

A 3 ſtolus

ſtolus ait *dilectiſſimi filij Dei ſumus ſed nondum apparuit quod erimus*, ſed quid ſubjungit? *ſcimus autem quia cum apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt:* tunc erunt in ſplendoribus ſancti, tunc *illuminabuntur corda tenebrarum, & manifeſtabuntur conſilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo*, tunc *juſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum* ſed hic differtur, hoc poſtea dabitur, quid nunc? *ex utero ante luciferum genui te*, quid eſt *ex utero*? ex ſecreto ex occulto de meipſo de mea ſubſtantia. Quid eſt *ante luciferum?* Lucifer pro ſyderibus ponitur tamquam à parte totum, ſed illa ſydera quomodo facta ſunt? ut ſint in ſignis & temporibus & in diebus & in annis, quid eſt ergo *ante luciferũ?* hoc eſt ante ſęcula vel ſydera, quid eſt ante ſydera? hoc eſt, ante tempora, & ſi eſt ante tempora, ergo ab ęternitate. Dictum eſt ergo ut dici oportuit figuratè, prophetice, ut & uterus pro ſecreta ſubſtantia, & Lucifer pro ſyderibus poneretur. Ait ergo *tecum principium*, ſcilicet pater principium tuum, quia unum in natura & eſſentia, ſunt autem pater & filius unum commune principium Spiritus ſancti, & ipſæ tres perſonæ unum commune principium creaturarum, hoc autem principium videbitur tecum eſſe, non hic ſed *in die virtutis tuæ*. id eſt, in claritate divinitatis tuę, quando videbimus te ſicuti es ſcilicet *in ſplendoribus ſanctorum*, id eſt, quando erũt in ſplendore ſancti, quando *juſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum*. Vel ſic poſſunt accipi verba patris ad filium dicentis, ô fili tecum eſt mihi principium, ſcilicet, tu mihi es cöæternus, tu enim es principium & creator omnium rerum & ſine initio, ſimiliter & ego, id eſt, eadem authoritas ſive poteſtas dominandi & participandi eſt mihi tecum, Ludolphus

cum

Digitized by Google

cum dicit mihi eſt tecum, notat diverſitatem perſonæ, cum dicit principium, notat cōæternitatem. Non etiam dicit tibi eſt principium mecum, ne videretur deſignare minoritatē in filio, eſt igitur filius cum patre unus in natura, diſtinctus in Caſſiod. perſona, ſed modo ſancti quēadmodum ſit principium in principio videlicet pater in filio nequeunt intueri, quod manifeſtum tamen erit omnibus electis *in die*, id eſt, in æterna beatitudine quæ meritò dicitur dies propter veræ cognitionis ſplendorem, & eſt dies ſi- Apocal. 21. ne nocte, unde ſcribitur *nox enim non erit illic*, *in die* ſcilicet *virtutis tuæ* in qua virtus tua apparebit, qua fideles tuos coronabis, malos autem damnabis: in illa namque die apertè videbitur virtus Chriſti quantum ad divinitatem & Auguſt. humanitatem, quia ſancti in patria reficiuntur interius in aſpectu divinitatis & exterius in aſpectu humanitatis ejus. Ideo ſubdit *in ſplendoribus ſanctorum*, quando in reſurrectione ipſi ſancti qui in hac vita fuerunt pannoſi, & hiſpidi, facti impaſſibiles, & immortales fulgebunt ſicut ſol, & ita purificati atque conſpicui erunt ut illam majeſtatē queant cordis oculis intueri. Conſequenter oſtendit conſubſtātialitatem filij cum patre, unde dicit Pſalmiſta *ex utero*, hoc eſt, arcano & intimo Ind. Caſſiod. ſubſtantiæ & eſſentię meę, ſcilicet, ex ipſa divinitate mea, totum ex toto, omnipotentem ex omnipotenti, lumen de lumine, ſummum de ſummo, quod nulla inveſtigatio, nullus ſenſus poſſit attingere, quemadmodum valeat comprehendi ſcilicet quomodo *ante luciferum*, ſcilicet, ante productionem ſtellarum, quę luciferi nomine deſignantur, ſicut totum à parte nobiliori denominatur, id eſt, ante lucem, antequam ſtella crearetur, ante tempora, & ante omnem

Digitized by Google

nem creaturam ineffabili genitura, quam Angeli quoque Hieron. ignorare creduntur, *genui te* æterna generatione, quem ex virginis utero naſci volui in tempore. Dicit ergo pater non habeo uterum, ſed *ex utero genui te*, dico, quia non poſſum me aliter indicare patrē, niſi verbis hominum loquutus fuero. Narratio eſt ineffabilis, intellectus incomprehenſibilis, cogitatio ſupra creaturarum omnium vires, Angelorum quoque ſuperat ſenſum, & tamen nobis ſe prout capere potuiſſemus indulget. Conſequenter agit Propheta de Chriſti Sacerdotio cum ſubjungit dicens

Iuravit dominus & non pœnitebit eum. Domini juramentum promiſſionis eſt firmamentum, ſic juravit dominus de ſemine Abrahę. *Vivo ego dicit dominus, quoniam audiſti vocem* Geneſ. 22. *meam, & non pepercisti unico filio tuo propter me, benedicens benedicam tibi, & implebo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & ſicut arenam quæ eſt in littore maris, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes:* hoc ſemen eſt Chriſtus, accepit enim carnem ex ſemine Abrahę, de quo ſubditur *tu es Sacerdos in ęternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Magal. De Sacerdotio ergo ſecundum ordinem Melchiſedech juravit dominus, & non pœnitebit eum, id eſt, nō mutabit, quid? *tu es ſacerdos in æternum*, ideo in ęternum, quia non pœnitebit eum, ſed ſecundum ordinem Melchiſedech, qui non legitur habuiſſe initium dierum, neq; finem, non quia non habuit initium, neque finem, neque patrem neque matrem: ſed quia in ſcriptura non legitur habuiſſe, ſic itaque eſt ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, & non ſecundum Ludolphus ordinem Äaron, qui temporalis fuit. Ait ergo: *juravit dominus*, id eſt, Deus pater firmiter diſpoſuit & promiſit, at-

que

que incommutabiliter ſtatuit, ac ſi juramento firmaſſet, tibi filio non ante ſæcula genito, ſed ex Maria virgine nato, *& non pœnitebit eum*, id eſt, non retractabit mutando ſententiam ſuam vel conſilium, pœnitentia enim non cadit in Deum *juravit* inquam hoc, quod, *tu* ſcilicet, Chriſte *es* & eris *ſacerdos in æternum* & æternus, *ſemper vivens ad interpellandum pro nobis*: tuum namque ſacerdotium durabit in æternum, qui te ſemel pro nobis obtuliſti immolandum. Vnde Apoſtolus dicit: *talis* nimirum *decebat ut nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, & ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus*, in ęternum, quia dominus Ieſus Chriſtus permanet in æternum in gloria ſempiterna. Deinde declarat hoc ſacerdotium cum ſubjungit *ſecundum ordinē Melchiſedech* quia ſicut Melchiſedech obtulit Abrahæ redeunti de victoria quinque regum, panem & vinum, ſic in ſacrificio Euchariſtię conſecrat in altari Chriſtus corpus ſuum & ſanguinem, quia in hoc ſacrificio ipſe eſt ſacerdos & hoſtia. Deinde convertit Propheta ſermonem ad patrem dicens.

Ni-col. Lyr. · Hugo Lu-dol. · Hebr. 7 · Caſſiod. · Hebr. 7 · Geneſ. 14.

Dominus à dextris tuis confregit in die irę ſuę reges, ipſe *ſacerdos in æternum* Dominus eſt à dextris tuis, de quo juraſti, cui dixiſti, *ſede à dextris meis*, &c. iſte ergo dominus qui eſt à dextris tuis, *interpellat pro nobis* tamquam ſacerdos intrans in interiora in ſancta ſanctorum, in ſecreta cœlorum, iſte ſolus non habens peccatum, & ideo facilè mundans à peccatis, iſte inquit *Dominus à dextris tuis, confregit in die iræ ſuę reges*, de quibus ſupradictum eſt *aſtiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum, adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus*. Hos gloria ſua confregit, & pondere nominis ſui infirmos

Verſus 5 Magal. · Pſal. 2.

Digitized by Google

mos reddidit, ut non poſſent efficere quod volebant, conati enim ſunt delere nomẽ Chriſtianum de terra, morti tradendo Chriſtum, & non potuerunt, quia qui offendit in lapidem illum, conquaſſabitur: lapis nempe iſte ante pedes eorum quaſi deſpectè & humiliter jacens fuit, & ideo contemnendo offenderunt, offendendo ceciderunt, cadendo quaſſati ſunt. Si ergo tanta eſt ira occulti, quod erit judicium manifeſti? nam de
Luc. 20. futuro judicio ſcriptum eſt, *ſuper quem ceciderit lapis iſte conteret eum:* ait ergo, *Dominus*, ſcilicet Chriſtus, *ſacerdos in æternum*, quieſcens *à dextris tuis*, & interpellans pro nobis tamquã ſacerdos, intrans in ſancta ſanctorum, id eſt, in ſecreta cœlorum, dominator tibi cõæqualis, cui dixiſti *ſede à dextris meis*, *confregit* & conquaſſavit, *in die iræ ſuæ*, id eſt, vindictæ, quando ſcilicet velut ex ira vindictam de eis exegit, *reges*, de quibus ſupra dictum eſt, aſtiterunt reges terræ, &c. iſti fuerunt Herodes, Pontius Pilatus, & principes Iudæorum regentes populum, de quibus Herodes & Pilatus fuerunt relegati in exilium per imperatorem Romanum, & principes Iudæorum per Romanos exterminati ſunt; vel *confregit*, id eſt, confringet *in die iræ ſuæ*, id eſt, in die judicij, quando ſua intolerabilis apparebit ira, veluti ex vindicta, *reges*, id eſt, ſuperbos, & hujus vitæ potentes, & poſuit hic præteritum pro futuro. Dico quia confringet in judicio quia interim. Pſal. 2. Aug.

Iudicabit in nationibus erit enim poſtea judicium manifeſtum in gentibus, modo autem fit occultum, ad judicium occultum pertinet hoc quod dicitur, *qui offenderit in hunc lapidem*, *conquaſſabitur*, ad manifeſtum vero *ſuper quem ceciderit conteret eum*. Videbit quemadmodum his divinis Verſus 6. Magal. Luc. 20.

nis verbis *conquaſſabit*, & *conteret*, & *offendet* in eum, & *veniet ſuper eum*, diſtributa ſunt duo tempora, humilitatis & claritatis Chriſti, occultæ pænæ, & futuri judicij, eum enim non *conteret* veniens, quem non conquaſſat jacens, jacens dico, tamquam contemptibilis apparens: nam ille *à dextris eſt*, & valide ex alto clamavit *Saule Saule quid me perſequeris?* Sed tamen vox de cœlo non

Act. 9. diceret *quid me perſequeris*, quē nemo tangebat, niſi ita in cœlo ad dextram patris ſederet, ut & in terra quaſi in nobis jaceret. Hinc ipſe alibi

Matth. 25 dicit *quod uni ex minimis meis feciſtis mihi feciſtis*. Modo autem ad judicium occultum pertinet quod dicitur, *judicabit in nationibus implebit ruinas*, hic enim in gentibus judicat ut ruinas non damnet, ſed impleat, nam quando in fine judicaverit, damnabit *ruinas*, non implebit, quid eſt ruinas? quiſquis à nomine ejus timuerit, cadet, cum ceciderit evertetur quod erat, ut ędificetur quod non erat. Quiſquis ergo contumax es in Chriſto, bonum eſt ut te ipſum dejicias, humilis reddaris, ſedentis à dextris patris pedibus provolvaris, ut fiat in te ruina conſtruenda: nam ſi permanes in mala altitudine tunc dejicieris, quando non ædificaberis. Procul dubio non diceret alio loco ſcriptura, *deſtrues illos & non ædificabis eos*, niſi quoſdam deſtrueret & ædificaret, Pſal. 27. quod fit omni tempore, cum Chriſtus in gentibus ita ędificat, ut ruinas impleat. *Conquaſſabit capita in terra multorū*, quod fit cum de ſuperbis humiles facit, utilius eſt autem capite quaſſato hic humiliter ambulare, quam capite erecto in judicium mortis ęternę incidere, multa ergo capita conquaſſat Chriſtus in hac præſenti vita ruinas faciendo, ſed ędificabit eas implendo: ad hoc enim ipſe primus

 rui-

ruinam mortis pertulit, & deinde reſurrexit, ut in nobis ruinam peccati deſtrueret, & erectos ſecum ad vitam ſuſcitaret. Ait ergo, *judicabit*, id eſt, diſcutiet occulto judicio in præſenti *in nationibus*, id eſt, in gentibus, redarguendo peccata earum gentium, hoc eſt, judiciũ faciet, & puniet gentes propter earum peccata, ut humilientur ad converſionẽ, & ſi quæ earũ ad eum converti voluerint, *implebit* (omnibus bonis) ædificando *ruinas*, id eſt, humiles cadentes ab altitudine qua contra Chriſtum ſe erexerant, caſus, & defectus ſuos intelligentes, quia de eorum cordibus humanis faciet peccata corruere, & noxia delicta emendatione ſaluberrima diſperire: nam & mala ipſe ab eis removebit & id quod eis deerat ſua pietate ſupplebit, & ſic *conquaſſabit*, id eſt, humiliabit *capita*, id eſt, corda quæ contra Deum eriguntur peccando. *in terra*, id eſt, in iſta præſenti vita, *multorum*, & non omnium, ſed illorum qui convertuntur in quibus *ruinas* facit, & quorum ædificat *ruinas* implendo, quia de ipſis ſuperbis humiles facit: Qui autem non convertuntur, & diabolum ſequuntur erroribus diverſis cum fuerint correcti; capite ſuo ſine dubitatione quaſſantur; capita namque, id eſt, altitudines & ſuperbias talium in hac vita ſuperbientium, *conquaſſabit*, id eſt, annihilabit ac faciet ipſos decidere de malo vitio in pejus, & hoc *in terra* in hac preſenti vita, ubi ſuo juſto judicio excæcat malos: vel de futuro Chriſti judicio hæc litera intelligitur. *Iudicabit*, id eſt, in forma humana apparebit in judicio finali, & unicuique ſecundum ſua merita reddet, *in nationibus*, id eſt, in populis & gentibus univerſis, quia ipſe cum Apoſtolis aſſeſſoribus ſuis judicabit & damnabit univerſas nationes illas infi-

Margin notes: Hugo Lud. (beside "taret. Ait ergo"); Caſſiod. (beside "ta ſuperbientium")

Sapient. 3. infideles in *judicio* generali: nam dicitur *judicabunt ſancti nationes*, & de bonis ſalvandis *implebit ruinas*, ſcilicet, angelorum, atque illuc homines aſcendere faciet unde angeli ruendo deſcenderant. *Conquaſſabit*, id eſt, graviter damnabit *capita*, id eſt, ſuperbos prælatos & tyrannos hujus mundi, qui fuerunt principes & capitanei *multorum in terra* hujus ſæculi quæ abundanter nutrit peccatores *judiciũ enim duriſſimum fiet his qui præſunt & potentes potenter tormenta patientur.*

Ny. col. Li- ran. Lu- dol. Sap. 6.

Vnde autem tanta poteſtas judicandi Chriſto homini conceſſa eſt? *de torrente in via bibet, propterea exaltabit caput.* Quis eſt torrens? profluxio mortalitatis humanæ; ſicut enim torrens pluvialibus aquis colligitur, redundat, perſtrepit, currit, & currendo curſum finit, ſic & omnis iſte curſus mortalitatis: naſcuntur homines, vivunt, moriuntur, & alijs morientibus alij naſcuntur, ſuccedunt, accedunt, decedunt, nec manebunt: quomodo enim fluvius repentè collectus de pluvia, de guttis imbrium, it in mare nec apparet: quia nec apparebat antequã de pluvia colligeretur, ſic hoc genus humanum de occultis colligitur, & profluit in mortem, & rurſus in occultum pergit, medium hoc ſonat, & tranſit, quando ergo venit dominus in via ſæculi, & ambulavit in via ſæculi, *bibit & ipſe de torrente* qui erat in ſæculo, aſſumens enim carnem guſtavit mortem, in decurſu mortalitatis guſtavit amaritudinem paſſionis. Biberunt & de hoc torrente ſancti, ſicut alibi dicitur, *torrentem pertranſivit anima noſtra*, ſed conſolari nos debet quod torrens tranſit, quia videlicet tribulatio ſi ad præſens eſt, non ſemper erit, & quia *bibit dominus de torrente in via; propterea exaltabit caput*, id

Verſus 7 Magal. Pſal. 123.

Digitized by Google

id eſt, ſe ipſum qui eſt caput omnium noſtrum, & non dicitur ab alio exaltatus, quia qui ſe ipſum humiliaverat ipſe ſe exaltavit, dicit enim in

Io-an. 10. Euangelio: *poteſtatem habeo ponendi animam meam & iterum ſumendi eam.* Poſſumus etiã dicere quia & pater exaltavit eũ: nam quod filius facit & pater

Phi-lip. 2. facit,& quia Chriſtus *factus eſt obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis; propterea exaltavit illum* Deus à mortuis, & *donavit ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei patris.* Aliter, *de torrente in via bibet,* in humano quippe genere ab ipſo mundi exordio torrens mortis effluxerat, ſed *de* hoc *torrente* dominus *in via bibet* quia mortem in tranſitu guſtavit, atque ideo *exaltabit caput,* quia hoc quod moriendo in ſepulchro poſuit, reſurgendo ſuper angelos elevavit, & inde antiquum hoſtem perculit, unde ſevire contra ſe manus perſequentium temporaliter permiſit; ait ergo *de*

torrente, id eſt de hujus vitæ miſerijs & fluxu, ac pœnis noſtræ mortalitatis, nec non impetu tribulationis, *in via* hujus ſæculi *bibet,* non enim dedignatus eſt Dominus noſter Ieſus de torrente bibere, bibere autem de hoc torrente illi erat, naſci & mori, hoc habet torrens iſte nativitatem ſcilicet & mortem, *de torrente* igitur, id eſt, de innumerabilibus amaritudinibus, preſſuris, doloribus, & pęnis *in via* hujus ſęculi pręſentis, pręcipuè tamẽ *in via* id eſt tempore militiæ ſuæ & paſſionis, quando nos à dæmoniaca ſervitute liberavit, *bibit,* id eſt, ex toto repletus fuit, ut meritò dicere poſſit *ô vos qui tranſitis per viam, attendite & videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus.* Has enim tribulationes omnes, libenter ſuſtinuit

Lu-dol. Aug. Thr. 1.

etiam

Digitized by Google

etiam mortem pro redemptione generis humani, & quia ſic humiliatus & tribulatus eſt uſque ad mortem, *propterea exaltabit caput*, id eſt, ſe ipſum qui eſt caput omnium noſtrum, tamquam victor, judex & dominus poteſtativè alios judicando, & omnibus dominando, nam hoc quod moriendo in ſepulchro poſuit, tamquam victor, judex & dominus omnium, ſuper omnes choros angelorum poteſtativè elevavit, ſicque propria virtute antiquum hoſtem in æternũ perculit, unde ſevire contra ſe manus perſequentium temporaliter permiſit. Deus ergo ęternus atque incommutabilis in ſua natura permanens, dignatus eſt aſſumere humanam naturam, ut veterem hominem innovaret, ut de peccatore juſtum, de mortali faceret immortalem, de alieno regni ſui juberet eſſe principem, ne imaginem ſuam in confitentibus pateretur perire, quam annihilare voluit inimicus crudelis. Nos igitur chariſſimi de vitæ hujus torrente exemplo ſalvatoris noſtri bibentes, illuc eum ſequamur corde ubi eum corpore credimus aſcendiſſe: deſideria terrena fugiamus nihil nos jam delectet in infimis, qui patrem habemus in cælis, ſed hoc nobis magnopere eſt perpendẽdum, quia is qui placidus aſcendit, terribilis redibit, & quod nobis cum manſuetudine præcepit, hoc à nobis cum diſtrictione exiget, nemo ergo indulta pœnitentiæ tempora parvipendat, nemo curam ſuam dum valet ágere negligat, quia redemptor noſter tanto tunc in judicium diſtrictior veniet, quanto à nobis ante judicium patientiam magnã prærogavit. Studeamus ergo vitam noſtram corrigere & quæ ignoranter humana fragilitate peccavimus, cum omni diligentia èmendare non differamus, quatenus cum nos ab hac

Gregor. hom. 29. in Evang.

hac vita vocaverit, nos paratos inveniat, quos ſecum in dextra ſua feliciter collocandos ducere dignetur dominus Ieſus Chriſtus, cui cum Patre & Spiritu ſancto eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

PSALMVS CX.

Pſalmus de operibus Dei magnis & mirabilibus, & ſingulariter de operibus Dei mirabilibus in ſacramento altaris.

Verſus 1 *Confitebor tibi domine in toto corde meo, in conſilio juſtorum & congregatione.*

Aug. Non ſemper confeſſio peccatorum eſt, ſed & laus Dei devotione confeſſionis exprimitur, illa ergo luget, hæc gaudet, illa medico vulnus oſtendit, hæc de ſanitate gratias agit, illa enim in lachrymis, iſta Caſſiod. in gaudio eſt, illa in afflictione, iſta in ſanctæ mentis alacritate noſcitur conſtituta. Vnde hìc profuſâ lætitiâ exultat populus fidelis quandam imaginem futuri ſæculi deſignans; voces iſtę continuæ ſunt, & laudes domini devota mente concelebrat. Nam ut ſinceritatem ſuæ intentionis oſtendat, laudaturum ſe dicit eum toto cordis affectu, ut nihil cogitatio adverſa ſurripiat, nec ſplendidam lucidamq́; mentem diabolica videantur fuſcare pręſtigia; ſequitur, *in conſilio juſtorum & congregatione*, ſi conſilium juſtorum & congregationem hìc velis exquirere, omnino videtur eſſe difficile ut in hoc ſęculo electos omnes invenias, ubi eccleſia permixtione bonorum malorumque completa eſt, ſed qui hìc toto corde confitentur, jam in illa juſtorum congregatione

gatione pſallere videntur, quã de cunctis gentibus in futurum manifeſtum eſt Dominũ congregare: Ait ergo, *confitebor tibi*, & laudabo te *Domine* confeſſione laudis & gratiarum actionis, non labijs ſolum, ſed, *in toto corde meo*, in intellectu, ac toto mentis affectu, & intentione, ita ut nulla pars cordis mei vacabit terrenis, ſed cor meum totum tuis laudibus erit occupatum, non enim ero labijs prope & corde longè, ſicut de aliquibus Dominus conqueritur dicens, *populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me:* quid enim valet ſtrepitus labiorum, ubi cor eſt mutum? Hæc autem laudatio non tantum debet eſſe devota, ſed & diſcreta. Vnde dicitur *in conſilio*, id eſt non temerè, ſed ex ratione & diſcretione, non pro terrenis principaliter, ſed pro æternis conſequendis, ſicut faciunt omnes juſti. Locum igitur hujus laudationis

Iſaię 29.

Aug.

Hugo.

declarat dicens, *& congregatione, juſtorum*, ſcilicet fidelium, ut cæteri meo informentur exemplo (non in conventiculis hæreticorum, & infidelium, aut malorum Chriſtianorum) inde enim confitebor tibi & te laudabo, quia.

Ludol.

Magna opera Domini exquiſita in omnes voluntates ejus, per quas nullum confitentem deſerat miſericordia, nullius ſit iniquitas impunita, quando etiam *flagellat omnem filium quẽ recipit*, ſed *ſi juſtus vix ſalvabitur, peccator & impius ubi parebunt?* eligat ſibi homo quod libet, non ſic conſtituta ſunt opera Domini, ut creatura in libero arbitrio conſtituta, creatoris ſuperet voluntatem, etiamſi contra ejus faciat voluntatem: non vult Deus ut pecces, nam prohibet, tamen ſi peccaveris, non putes hominem feciſſe quod voluit homo, & ideo accidiſſe quod noluit Deus, ſicut enim vult Deus ut homo non peccet,

Verſus 2 Magal.

Hęb. 12.

1. Pet. 4.

ita vult peccanti parcere ut revertatur & vivat, ac vult poſtremò perſeverantē in peccato punire, ut juſtitiæ potentiam contumax non evadat. Itaque quidquid elegeris, omnipotenti non deerit unde ſuam de te compleat
Aug. voluntatem, *magna enim opera Domini, exquiſita in omnes voluntates ejus*, quid magnificentius, quam juſtificare impium? ſed opus fortaſsè hominis prævenit iſtam magnificentiam Dei, ut cum fuerit peccata confeſſus juſtificari mereatur? deſcendit enim de templo juſtificatus Publicanus magis
Luc. 18. quam ille Phariſæus, quia *nec oculos audebat ad cœlum levare, ſed percutiebat pectus ſuum dicens, Deus propitius eſto mihi peccatori*, hæc eſt magnificentia Domini, juſtificatio peccatoris,
Luc. 18. quoniam *qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur*. Hæc eſt magnificentia Domini, quoniam cui plurimum dimittitur, plurimum diligit, & *ubi abundavit delictum, ſuperabundavit & gratia*: Roma. 5.
ait ergo, *magna ſunt opera Domini* & mirificè facta, atque Lu dol.
tam magna, quod non poſſint à nobis ad plenum inveſtigari, ſunt quidem opera creationis, recreationis, gubernationis, conſervationis, & retributionis *exquiſita*, id eſt ſingulariter exacta, atque exquiſitè & laudabiliter facta, cui nihil ſimile poteſt reperiri: *in omnes voluntates ejus*, quia Caſſiod.
quæcumque voluit, & quomodocumque voluit benè, eximiè, ac ſapienter fecit, permittit enim aliquando diabolum ſævire, ut ex illius iniquitate ſibi debeat fideliſſimos invenire, ut in illis ubi *abundavit peccatum*, in his & major *ſuperabundet & gratia*: magna igitur ſunt opera Domini, quāvis peccatoribus & iniquis videntur parva & quaſi nulla, illis tamen videntur magna, à quibus ſunt *exquiſita*, eundo in *omnes voluntates ejus* ſcilicet Dei,

Digitized by Google

Dei, illis enim apparent magna, qui attendunt in unoquoque opere quid nolit aut velit Deus, (Nicol.) qui dum vult uni dat proſpera, alteri verò dat adverſa, ſi quis autem quęrat ratione operum Domini Dei, inveniet quod omnia dependeât ex ejus voluntate & gratia, ita quod nihil fiat præter ejus voluntatē, propter quod ex magnis operibus ſuis maximè eſt laudandus, ideo etiam dico opera Domini eſſe *magna*, quia.

Verſus 3 *Confeſſio & magnificentia opus ejus*, gloria & decor eſt opus ejus, quoniam & laudabilia ſunt & decora quæ facit. Diximus confeſſionē illam hîc accipiendam quæ verbis præconialibus explicatur; *juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi.* Hîc juſtitiam Domini, ſententiam futuri judicij poſſumus advertere, quæ omnino perpetua eſt. *Confeſſio & magnificentia opus ejus:* (Hugo.) quid magnificentius quam juſtificare impium ut ſupra in præcedenti verſu, magnum Dei opus fuit quando Paulus & alij perſecutores eccleſiæ converſi & confeſſi ſunt fidem Chriſti, & magnificè operati ſunt miracula facientes, atque omnia adverſa patientes. Hæc *confeſſio & magnificentia* ſunt *opus ejus*, quia Chriſtus operatus eſt ea in illis, qui dixit Apoſtolis, *ſine me nihil poteſtis facere.* Quid ergo dicemus, (Ioan. 15.) quia *cui vult miſeretur, & quem vult indurat, numquid iniquitas eſt apud Deum?* (Aug. Hugo. Roma. 9. Caſſiod.) *abſit*, *juſtitia ejus* quæ reddet unicuique ſecundum opera ſua, *manet in ſæculum ſeculi*, cum dixerit peccatoribus, *ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus:* (Math. 25.) & iterum quando fideles advocaverit dicens, *venite benedicti patris mei percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab initio mundi*; (Math. 25) ſic in utraque parte juſtitia Domini perpetua & incommutabilis perſeverat. *Iuſtitia* itaque *ejus, manet in ſeculum ſeculi*, tu

Digitized by Google

autem homo de hoc ſæculo
quis es qui reſpondeas Deo?
in hoc à cæteris operibus di-
ſtinguuntur opera Domini,
quoniam hæc ſemper erunt,
Magal. Ludol. alia verò igne conſummabun-
tur. Ait ergo, *confeſſio* peccato-
rum & magis bonorum ope-
rum, eſt *opus ejus*, & hęc eſt vo-
luntas ejus, ut ex ſuis operibus
inſit homini peccatorũ con-
feſſio, & vitæ emendatio, &
etiam *magnificentia*, id eſt, juſti-
ficatio peccatoris, quæ utique
eſt *magnificentia Domini*. Non
igitur glorietur in ſe homo,
quia omnia ſunt à Deo, qui
Ioan. 15. ait, *ſine me nihil poteſtis facere*; *&*
juſtitia ejus, id eſt merces & re-
tributio juſtitiæ quæ juſtè da-
tur, aut in præmium aut in ſup-
plicium unicuique ſecundum
opera ſua, *manet in ſeculum ſecu-
li*, id eſt, in æternũ, quia num-
quam eorum ſententia muta-
bitur; bonos namque hic ju-
ſtificat, & poſtmodum in æter-
num remunerat; malos autem
hìc excęcat, & poſtmodum in
æternum damnat; vel, *confeſ-
ſio & magnificentia opus ejus*, id
eſt, opus Dei eſt materia & oc-
caſio confitendi Domino in
laude, & magnificandi eum;
& juſtitia ejus, quæ eſt in om-
nibus operibus ejus, quia om-
nia juſtè facit, *manet in ſæculum
ſæculi*, id eſt, immutabiliter, in
æternum.

Præter hæc prædicta, ad-
huc habeo materiam laudan-
di Deum, quia, *memoriam fecit* Verſ.
mirabilium ſuorum miſericors & 4. Magal.
miſerator Dominus, ſemper Do-
minus facit mirabilia, ſed prę-
ter conſueta quę facit, quæ-
dam inconſueta & inuſitata
elegit ut faceret, & hoc ex mi-
ſericordia ſua, ut per ea corda
populorum ad fidem excita-
ret; hinc eſt quod veniens in
carnem infirmos curavit, le-
proſos mundavit, mortuos
ſuſcitavit, panes multiplica-
vit, & alia multa, unde mira-
rentur homines, fecit; quorum
mirabilium fuit mirabilius,
quod ipſe inviſibilis Deus, vi-

ſibilis

ſibilis in carne apparuit, ani-
mas ab infirmitate peccati ſa-
navit, à morte æterna ſuſcita-
vit, dignas inferno, ad cœlum
levavit. Horum *mirabilium me-
moriam fecit*, quia illa mirabili-
ter ſacræ ſcripturæ commen-
Ro. ma. davit, (*quæcumque enim ſcripta*
15. *ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta
ſunt*), ad quid autẽ profuerunt
miracula, niſi ut timeretur? quid
porro prodeſſet timor, niſi *mi-*
Verſ. 5. *ſericors & miſerator Dominus, eſ-
cam daret timentibus ſe*? eſcam
quę non corrumpitur, panem
qui de cœlo deſcendit, quem
nullis meritis dedit: etenim
Ro. *Chriſtus pro impijs mortuus eſt:*
ma. 5. nemo ergo talem eſcam da-
ret, niſi *miſericors & miſerator
Dominus*: quod ſi tantum de-
dit huic vitę, ſi verbum carnem
factum peccator juſtificandus
accepit, quid in futuro ſęculo
juſtificatus accipiet? ait ergò;
Lu. dol. *memoriam fecit* relinquendo
memoriale, *mirabilium ſuorum*
ab eo factorum, quia quod
mirabiliter egit, ſacrę ſcriptu-
rę commendavit, *Dominus*, in
carne apparens, *miſericors* na-
tura, *& miſerator* exhibitione,
& ſic, *eſcam* ſacræ ſcripturæ, *de-
dit timentibus ſe* non contem-
nentibus; vel; *memoriam fecit
mirabilium ſuorum*, tradendo Lu.
diſcipulis ſuis corpus ſuum in dol. Ni.
ſacramento Euchariſtiæ, per col.
quod ad memoriam reducun-
tur mirabilia Dei quæ fecit fi-
lijs Iſraël in donatione man-
næ, ideo ſubditur, *eſcam*, ſpiri-
tualem ſcilicet refectionem
corporis & ſanguinis ſui, *dedit*
nullis meritis, ſed ſola ſua mi-
ſericordia & gratia, nõn om-
nibus valentem ad vitam, ſed,
timentibus ſe & non offenden-
tibus: Sciendum eſt autem
quod conditio Euchariſtiæ re-
ſpectu vitæ pręſentis, eſt nu-
tritio ſpiritualis, quæ fuit figu-
rata in veteri Teſtamento per
manna, quo nutrivit Deus fi-
lios Iſraël in deſerto, cibus au-
tem ille erat valdè ſapidus &
nutritivus bonis, ſicut ſcribi-
tur, *panem* paratum *de cœlis præ-* Sap. 16.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

ſitiſti eis, ſine labore, *omne de lectamentum in ſe habentem* : malis autem erat inſipidus, & abominabilis, unde dicebant, *anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leviſſimo*, ſic Euchariſtię cibus ſapidus eſt guſtui ſpirituali, & nutritivus in gratia ipſis bonis, propter quod dicit ipſe Salvator in Euangelio, *ſi quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum* : malis autem eſt valdè nocivus, ſecundũ quod dicitur, *qui manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit*, & hanc eſcam dando:

Numer. 21. Io. 6. 1. Corint. 11.

Memor erit in ſæculum Teſtamenti ſui. Non enim totum dedit qui pignus dedit, in Teſtamento novo præcepit nobis Deus facere juſtitiam, & promittit vitam æternam: æterna autem vita hæreditas eſt novi Teſtamenti, quod ſi memores ſimus ut faciamus quod ipſe præcepit, *memor etit in ſæculum Teſtamenti ſui*, ut impleat quod promiſit: *virtutem operum ſuorum, annuntiabit populo ſuo:* Quis eſt iſte populus ſuus? niſi adoptivus populus gratię, populus ille de quo dicit Petrus, *gens ſancta, populus acquiſitionis?* huic *populo annuntiabit virtutem operum ſuorum* dicens, *niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quam Scribarum & Phariſeorum, non intrabitis in regnum cœlorum*, illi veteri populo minora pręcepta Dominus pro capacitate eorum primitus annuntiavit, quibus terrena beneficia promiſit, demùm apparens in carne, ſpirituali populo altiora juſſa dedit, perfectionem juſtitię oſtendit, quibus vitam ęternam promiſit: ait ergò *memor erit in ſęculum*, id eſt in ęternum *Teſtamenti ſui*, id eſt promiſſionis ſuę Abrahæ factæ, complendę & manſuræ, & ſi memores ſumus juſtitiæ quam ipſe præcepit, *memor erit in ſęculum Teſtamenti ſui*, dando nobis vitam æternam quam promiſit, & *virtutem* id eſt, virtuoſa opera, *annuntiabit populo ſuo* adoptivo,

Magal. verſ. 6. 1. Pet. 2. Math. 5. Ludol.

Digitized by Google

optivo, ſcilicet, filijs gratiæ :
Nicol. vel aliter continuando ſenſum in præcedenti verſu conſcriptum de efficacia Euchariſtiæ reſpectu vitę futurę, quę habet efficaciam introducendi ad vitam beatam, ſi devotè ſumatur, & propter hoc nominatur viaticum: quantum ad hoc, dicitur: *memor erit in ſeculum Teſtamenti ſui*, hoc eſt, hujus ſacramenti, quod dicitur novum Teſtamentum, cũ
1. Cor. 11. dicitur, *Hic calix novum Teſtamentum eſt in meo ſanguine: virtutem operum ſuorum* id eſt efficaciã hujus ſacramenti à Deo nobis collati, *annuntiabit populo ſuo*, quia Chriſtus per ſe ipſum annuntiavit Apoſtolis, & Apoſtoli eccleſiæ primitivæ, & ſic conſequenter quotidiè annuntiatur in eccleſia ſancta, ſequitur:

Verſ. 7. Ma-gal. *Ut det illis hereditatem gentium*, hæreditas Iudæorum fuit terra promiſſionis, hæreditas gentium eſt patria cœleſtis. Illis tamquam carnalibus promiſit terrenam hæreditatem, iſtis tamquam perfectioribus promiſit patriam cœleſtem, itum eſt ad gentes, & præceptum *divitibus hujus ſæculi non ſuperbè ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo*, 1. ad Timot. 6. cui facilè eſt quod omnibus difficile eſt: ſic *multi vocati ſunt*, Mat. 22. ſic occupata eſt hæreditas gentium, ſic factum eſt ut plurimi ſequerentur eum, & vitam ipſam pro nominis ejus confeſſione contemnerẽt, & tamquam cameli humiliantes ſe ad portanda onera preſſurarum, *intrarent ſicut per foramen acus* Matth. 19. per compungentes paſſionum anguſtias, ipſe fecit hęc, cui omnia poſſibilia ſunt:

Opera manuum ejus veritas & judicium, per opera manuum ejus, intelligenda ſunt illa opera quę per ſemetipſum operatus eſt Chriſtus, ea enim quæ annuntiavit, etiam operando implevit, ſicut ſcriptum eſt, quia *cepit Chriſtus facere* Act. 1.

Digitized by Google

quia liberat, ibi quia coronat. Caſſiod. Populus ergò fidelis in hoc pſalmo à diabolica pravitate liberatus, gratias agens Deo, ſententiam religioſæ mentis expreſſit. Laudatio namque Domini nullo clauditur termino, quia nec finem habet, vel habere poteſt ejus beneficium; hic laudatur quia peccatores liberat, ibi prædicatur quia devotos corruat.

PSALMVS CXI.

De bono, & remuneratione juſtorum, & retributione malorum.

verſ. 1. Magal. B*Eatus vir qui timet Dominum*, aliter inimicum, aliter Dominum timere debemus, qui autem Dominum, ipſum ſequitur & veneratur, ejuſque mandata complere deſiderat, unde ſcriptum Eccl. 13 eſt, *qui timet Deum faciet bona:* rectè ergo ſequitur *in mandatis ejus volet nimis*, non dicit faciet, ſed volet, prius enim requirit Dominus voluntatem quam actionem; hinc per Sa- Prover. 23. pientem, *Fili da mihi cor tuum*; Ludol. multi namque ex timore faciunt, & mercedem non ha- Magal. bent, neque enim Deo acceptabile eſt opus quod voluntas non exhibet: benè autem additur, *nimis*, quia in omni actione ſuperare debet poſſibilitatem voluntas, ut facias quod potes, & quod non potes facere, impleas voluntate, quia ſi non adſit facultas faciendi mandata, tunc ſufficit bona voluntas, penſat enim Deus & coronat non tam factum operis, quam affectum cordis; ait ergò,

Beatus vir, in ſpe nunc in Ludol. præſenti, qui non de via hujus mundi querit beatitudinem, ſed qui caſto amore & filiali timore,

timore, *timet*, non mundum cujus timor miſeros facit, ſed *Dominum*, cujus timor ea petere facit, per quæ fit homo beatus: Talis namque ſe Deo & ejus mandatis humiliat, & ideo, *in mandatis ejus* implendis, *volet*, id eſt, cupit, & affe-
Nicol. ctum habebit, *nimis*, id eſt, valdè & multùm, quia voluntatem habebit implendi præcepta ejus: iſtud *nimis* non importat vitium, ſed deſiderium intenſum ad implendum Domini præceptum, & potiſſimum in operibus miſericor-
Caſſiod. diæ. Conſequenter Propheta beati viri timentis Deum, & præcepta ejus adimplere deſiderantis, præmia deſcribit dicens.

Verſus 2. Aug. *Potens in terra erit ſemen ejus*, ſemen futuræ meſſis eſſe opera miſericordiæ, Apoſtolus teſtatur, dicens:
Gal. 6. *bonum autem facientes, non deficiamus; tempore enim ſuo metemus, non*
2. Corint. 9. *deficientes*; & iterum; *qui parcè ſeminat, parcè & metet*: quid autem potentius quam ut regnum cœlorum non ſolum Zacheus emat dimidio bonorũ ſuorum, ſed & *vidua duobus minutis*, & tantumdem ibi uterque poſſideat? quid potentius, quam ut re minima, etiam ut re magna? ita ut idem regnum theſauris diviti, & calice aquę frigidæ pauperi valeat? Opera autem ſemini merito comparantur, quia ſicut ex ſemine multiplicem fructum ſperamus; ſic & hìc opera noſtra ſeminamus, ut multiplicem ex eis fructum in cœleſtibus colligamus: potens ergò erit æternam vitam præſtare, ac hominem beatum facere valebit; quod nullus de potentibus mundi facere poterit, quia, *generatio rectorum*, id eſt, opera eorum quibus bonus eſt Iſraël Deus, quia rectò ſunt corde, & qui non operantur ex vana gloria, volentes hominibus placere, benedicentur æterna retributione; ait ergò:

Luc. 19. Marc. 12. Marc. 9. Ludol.

Potens

Digitized by Google

more enim Domini agitur,ut
vitia declinentur ; cùm verò
ceperis vitia declinare, incipi-
es ad virtutes proficere; cùm
ceperis habere timorem , nu-
tries in te charitatem, ad quã
poſtquam veneris,jam timo-
1. Ioã. 4. rem non habebis , *charitas* e-
nim *foras mittit timorem* , ha-
bendo charitatem , deguſta-
1. Ioã. 4. bis ipſam ſapientiam, *Deus e-*
nim charitas eſt, ipſe eſt & vera
Aug. ſapientia. Ait ergò *ſanctum*, id
eſt, dulce & bonum quantum
in ſe formaliter & effectivè,
bonis ſcilicet & obedienti-
bus, *& terribile*, malis & ino-
bedientibus reſpectu futuri
judicij , *eſt nomen ejus* , non id
quod profertur,ſed quod cre-
ditur, & credentes ſalvos fa-
cit & ſanctos: Dominus au-
tem eſt nomen illi, qui *Iudex*
eſt mortuorum & vivorum ; un-
Phil. 2. de dicitur, *dedit illi nomen quod*
eſt ſuper omne nomen ; *ſanctum* eſt
ergò *nomen ejus*,ut ametur, *ter-*
ribile,ut timeatur, ametur quia
advocatus noſter eſt,& ęterna
promittit ne deſperes ; time-
atur etiam, quia judex eſt, ne
ſis negligens : Et quia per ti-
morem Dei declinat homo à
malo,ideo ſubditur,

Initium ſapientię & bonę vi-
tæ , *timor Domini* , avertens &
recedens à malo, atque acce-
dens ad bonum ſibi oppoſi-
tum ; timor enim Domini eſt
janua converſionis & via ad
ſapientiam . Eſt autem qua- Hugo.
druplex timor , ſcilicet mun-
danus , iſte eligit peccare ne
ledatur in corporali vita ; eſt
& timor ſervilis, iſte timet
peccare,ne puniatur tormen-
tis gehennæ ; eſt & timor fili-
alis, iſte timet peccare,ne pri-
vetur Dei amore , & ejus in-
currat offenſam ; de quo di-
citur, *timor Domini expellit pec-* Eccl. 1.
catum : & quia ſunt multi qui
ſe putant eſſe ſapientes quia
ſunt intelligentes , licet non
habeant vitam bonam,& qui
timorem Domini intelligit,
ſtatim ad bona opera profi-
cere debet : rectè ſubinfertur,

Digitized by Google

Ma gal. *intellectus bonus*, quis hoc negat? ſed intelligere & non facere periculoſum eſt; ideo ſubjungit, *facientibus eum*, ſicut
Iac. 4. Iacobus ait, *Scienti bonum & non facienti, peccatum eſt illi:* non igitur benè intelligit, qui quod intelligit, operari negligit; in-
Eccl. 1. telligat ergò quoniam *initium ſapientiæ eſt timor Domini*, & ut *intellectus bonus* ſit, timeat Dominum ſicut intelligit, faciat opere quod novit intellectu; quod ſi fecerit *laudatio ejus* manebit in æternum; & hoc erit ejus præmium, hic finis, ſtatio hæc, ſedeſque perpetua; illic inveniuntur *mandata fidelia confirmata in ſæculum ſeculi*; ipſa eſt hæreditas novi Teſtamenti, & mandatum æternum, *beati*
Pſal. 83. inquit *qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſæculorum lau-*
Ludol. *dabunt te.* Ait ergò, *intellectus* hujus timoris, ſive qui eſt in timore Domini, eſt *bonus* & utilis *facientibus eum*, id eſt ea complentibus quę exigit intellectus; illis ſcilicet, qui ſic intelligunt, ut faciant quod ſuadet timor iſte, & qui per timorem ad ſapientiam aſcendunt: Et quia omne bonum à Deo habetur, ideo talis laude eſt dignus; unde ſubditur, *Laudatio ejus manet in ſæculum ſæculi*, quia hìc laudabitur Hugo.
& in futuro; vel ſic, qui fecerit opere quod novit & intelligit, *laudatio ejus* quâ Dominum laudabit gratias agendo, *manet in ſeculum ſæculi*, id eſt, in æternum, & hoc erit præmium ejus ſempiternum; hic finis, hæreditas novi Teſtamenti, ſcilicet, laudatio Dei; *beati inquit qui habitant in* Pſal. 83.
domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te, quæ fruitio conſiſtit in tribus, ſcilicet in cognitione, exultatione, & laudatione; ergo per laudationem quę eſt pars fruitionis & quaſi ultima, totam videtur intelligere; à laude incipit, in laude finit; quod & hìc faciendum eſt devotis, & in cœlo peragendum eſt ſanctis, hìc

quia

Digitized by Google

mentum ſuum, ſed quod, niſi novum? hujus hæres quiſquis eſſe volueris, nolo te fallas, nec terram tradentem lac & mel cogites, non amœna prædia, non campos fructiferos & opacos, non tale aliquid mediteris adipiſci, quale ſolet hic oculus avaritię concupiſcere, ſed *quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit.* Diſtat autem inter vetus Teſtamentum & novũ, inter Legem & Euangelium, quod in Lege littera eſt, in Euangelio gratia, illa habuit umbram, iſta imaginem, illa data eſt propter tranſgreſſionem, iſta propter juſtificationem, illa ignoranti demonſtrat peccatum, iſta agnitum adjuvat ut vitetur, illa flagitijs deditos increpat, iſta peccantes bonitate propria liberat, illa alijs honorem reddendũ decrevit, iſta etiam pro inimicis orare juſſit; illic prædicatur circumciſio ſola carnis, hic lavacrum in ablutione cordis & corporis, illic regnum ac promiſſiones rerum temporalium continentur, hic vita æterna regnumque cœlorum promittitur, illic Sabathi otium & requies celebratur, hic Sabathi requies in Chriſto habetur, illic eſca animalium immundorum prohibetur, hic in corpore Chriſti, id eſt, in ſanctis ſuis, non admittitur, quidquid per immunda animalia in moribus hominum ſignificatur, illic pecoribus immolatis, myſterium carnis & ſanguinis Chriſti offertur quod per illa animalia figuratur, hic ex carne agni Paſcha celebratur; *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus* qui eſt verus agnus immaculatus, illic Neomeniæ, id eſt, novæ lunę principia celebrantur, hic nova creatura in Chriſto accipitur, ut Paulus ait: *ſi qua in Chriſto nova creatura eſt, vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia nova*, quid plura? in Lege quippe res geſtæ per figu-

1. Co-rint. 2

1. Co-rint. 5.

2. Co-rint. 5.

Digitized by Google

ram in ſignificatione futurorum annuntiabantur, in gratia verò euangelicæ veritatis, quæ illic annuntiata fuerunt explentur; ait ergo.: *redemptionem*, ſcilicet, Salvatorem
Ludol. qui dat redemptionem, *miſit Dominus*, ſcilicet Pater, *populo ſuo*, id eſt, populum ſuum de captivitate & ſervitute diaboli liberavit; *mandavit*, id eſt, annuntiari fecit per totum mundum per ſuos prædicatores *in æternum Teſtamentum ſuum*, id eſt, ſanctum Euangelium, duraturum in æternum, quia æternos faciet juſtos; novum quippe, quia illi aliud non ſuccedit, æternum, quia æterna promittit.

Vel aliter continuando de
Nicol. ſacramento, *redemptionem miſit Dominus populo ſuo*, tunc enim Deus Pater miſit populo redemptionem, quando Chriſtus ex obedientia Patris venit ad ſuam paſſionem, per quam redemptum eſt genus humanum: *mandavit in æternum Teſtamentum ſuum*, quia tunc inſtituit Euchariſtiæ ſacramentum, quod vocatur *Teſtamentum*; unde dicit Chriſtus in ejus inſtitutione: *Hic* Mat. 26.
eſt ſanguis meus novi Teſtamenti, per hoc autem quod *in æternū* dicitur, deſignatur quod huic ſacramento non ſuccedunt alia ſacramenta, ſicut ſacramentis veteris legis ſucceſſerunt ſacramenta novi Teſtamenti; iſti autem ſacramento ſucce- Aug.
dit vita beata, in qua eſt plena fruitio ipſius Chriſti contenti in hoc ſacramento, cujus divinitate beati reficiuntur interius, & humanitate exterius. Ideo autem mandatis ejus firmiter eſt obediendum, quia,

Sanctum & terribile nomen e- Verſ. 10.
jus; *ſanctum* ut ametur, *terribi-* Magal.
le, ut timeatur, amor ad perfectos, timor ad inchöantes pertinet, unde ſequitur, *initium ſa-* Eccli. 1.
pientiæ timor Domini, nam ut ad perfectam ſapientiam perveniatur, à timore incipitur, timore

Digitized by Google

cramento: Oſtendit Prophe-
ta in hoc verſu quę ſit virtus
ſacramenti annuntiata, cum
ſubinfertur, *ut det illis hæredita-
tem gentium*, id eſt, vitam bea-
tam ad quam introducit hoc
Hugo. ſacramentum, & dicitur vi-
ta beata hæreditas gentium,
quia regnum (Iudæis reproba-
tis) datum eſt gentibus in hæ-
Matthæi 21. reditatem, juxta illud *auferc-
tur à vobis regnum Dei, & dabi-
tur genti facienti fructus ejus: Ope-
ra manuum ejus*, id eſt poteſta-
tum ejus maximè in ſacramen-
to, ſunt *veritas*, quia ibi con-
tinetur corpus Chriſti verum,
& judiciũ, ſcilicet vitæ, ſumẽ-
tibus hoc ſacramentũ devo-
tè, & judiciũ mortis perpetuę,
ſumentibus indignè, id eſt, in-
debitè. Fac igitur ô fidelis ani-
ma veritatẽ & judicium, quia
verſ. 8. *Fidelia omnia mandata ejus:*
Magal. non fallit, exhibet quod pro-
miſit, non tamen hìc exſpe-
ctandum eſt, non hìc ſperan-
dum ut hìc habeatur, ſed, *con-
firmata in ſęculum ſæculi*, id eſt, in
æternum, hìc præcipiuntur,
ibi confirmantur, hìc labor
operis, ibi merces retributio-
nis, *facta in veritate & æquita-
te*, hoc enim verum & ęquum,
ut hìc laboretur & ibi quieſ-
catur. Mandata Domini in
veritate facis, ſi propter Deum
facis, in ęquitate facis, ſi nihil
in eis niſi veritatem æternam
attendis: omnis quippe ho-
mo eo ipſo quod homo eſt,
ſuum intelligere debet aucto-
rem, cujus voluntati tantò
magis ſervit, quanto in ſe
quia de ſe ipſo nihil ſit, pen-
ſat. Ecce autem ad hoc con-
diti, Deum conſiderare neg-
leximus, adhibita ſunt præ-
cepta, adhibita ſunt mandata,
mandatis quippe obtempe-
rare noluimus, adjunctum eſt
exemplum, venit ipſe qui mã-
data dedit, oſtendit quod do-
cuit, ut quia conditionis no-
ſtrę ordinem ſervare nolui-
mus, pręceptis admonere-
mur: & quia pręceptis obe-
dire contempſimus, exemplo

D ex-

Digitized by Google

Caſ-ſiod. *Potens in terra*, ſcilicet, viventium, ubi non divitiæ humanæ, nec honores temporales faciunt potentes, ſed contemplatio Domini,& ſine fine laudatio ; ibi enim *potens in terra erit ſemen ejus*, id eſt, opera miſericordię, & alia bona facta, quę ſunt ſemen meſſis futuræ, quia inde colligitur meſſis æterna ; & in terra viventium eum facit potentem, hìc autem in præſenti miſera vita quamdiu vivimus, ſemper impotentes videmur, quia ſemper ſumus in timore, timentes ne opera noſtra bona impediat diabolus perſuaſionibus ſuis malis & iniquis; ibi verò nullus timor, nulla nos tentatio poterit impedire; merces etiam operum noſtrorum ſupra meritum in æternum permanſura ; & *generatio rectorum*, id eſt, ſequaces & imitatores juſtorum, *benedicetur*, id eſt, multiplicabitur, hìc in gratia & virtutibus, & in futuro, benedictione ęterna, in gaudijs & delicijs perpetuis ; & quia benedictio Domini divites facit, ideo ſequitur. Hugo.

verſ. 3. Ma-gal. *Gloria & divitię in domo ejus:* domus ejus cor ejus, ubi ipſe cohabitante Domino opulentius habitat cum ſpe vitę ęternę, quã divites ſęculi in marmoratis laqueatiſq; tectis ; cũ timore mortis æternæ ; hujus enim *juſtitia manet in ſeculum ſeculi*, illius autem purpura & byſſus, & epulę ſplendidæ, cum præſto ſunt, tranſeunt; & cum ad finem venerint, guttam ſtillantis aquæ deſiderans ardens lingua, clamat : tantò ergò verior juſti gloria, quantò ſempiterna, tantò meliores ſunt ejus divitiæ, quantò ſemper manſurę: ait ergò ;

Hugo. *Gloria*, id eſt, teſtimonium bonæ conſcientię, unde Apoſtolus, 2. Cor. 1. *gloria noſtra hęc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtrę, & divitię*, ſanctæ ſapientię, ſcilicet charitatis aliarumque virtutum, quę veniunt de obſervatione mandatorum Dei ; ſunt Lu-dol.

 in

in domo ejus, id eſt, in corde ſecreto, in qua domo ipſe quieſcit à ſeculari tumultu, cum
Caſſiod. gloria, de conſcientiæ puritate: beati enim domus, eſt mentis ſecretum, ubi divitias ſanctas, & gloriam perpetuam reponit, quiſquis Domini præcepta compleverit: ſed illa gloria non habet finẽ, illæ divitiæ non maligna ſurreptione de Domini mandatis veniunt; unde quidquid requiritur, per eum integritate ſervatur: deinde ſequitur, *& juſtitia ejus*, id eſt, merces & retributio quam pro ſua juſtitia recipiet à Deo, *manet in ſeculum ſeculi*, id eſt, in æternum, quia æterna erit; quaſi diceret; non temporabiliter erit beatus; ſed propter ſuę juſtitiæ meritum, æternaliter præmiabitur in cœlis: Iuſtitia quidem hominis dicitur, ſed
Caſſiod. quę Deo largiente præſtatur; nam cum ſit nomen generale, advertitur tamen propria, cum divina diſpenſatione ad unumquemque hominem res conceſſa pervenerit. Hæc autem inde ſunt, quia

Exortum eſt in tenebris lumen Verſ. 4.
rectis corde; meritò dirigunt Magal.
cor ſuum in Deum, & ambulant recti cum Deo ſuo, præponentes ejus voluntatem ſibi, nec de ſua quidquam ſuperbè præſumentes; meminerunt enim ſe aliquando fu- Eph. 5.
iſſe tenebras, nunc autem lucem in Domino, & quid eſt, *lumen ortum in tenebris rectis corde?* ſequitur, & dicit: *miſericors, & miſerator, & juſtus*: de- Aug.
lectat quia miſericors & miſerator, ſed terret fortaſsè, quod juſtus Dominus? nulla deſperatione formides beate vir qui times Dominum, qui enim eum confitentur, habent miſericordem, & qui illum Caſſiod.
contemnunt, juſtum ſine dubio ſuſtinebunt: ait ergò,

Exortum eſt & illuxit, *in tenebris* infidelitatis hujus mundi ut eas pellat, *lumen* gratiæ, & ſol juſtitiæ, *rectis corde*, id

eſt.

Digitized by Google

eſt, juſtis, ut eos juſtos faciat, qui corda ſua per fidem & miſericordiam ad hoc direxerunt, ut eum poſſent imitari; tenebræ namque & ignorantia veri boni, in hoc mundo ante adventum Chriſti regnabant; & poſt ejus adventum, recti & boni in hoc ſeculo viventes inter peccatores tanquam in tenebris, ab ipſo lumine gratiæ ſuæ ſpiritualiter ſunt illuminati, per quam inhabitat fidelium mentes. Ni-col.

Iſte autem adventus Domini, hic mirabili proprietate deſcribitur: venit enim lux quæ ſuperat omnem lucem, & ut gratior eſſet, adjecit, *in tenebris*; non iſtis quas ſolis facit abſentia, ſed quæ peccatorum præſentia tenebreſcunt; intus ſunt enim in corde iſtæ tenebrę, ubi ſol mundanus non poſſit accedere, quas illud lumen expellit, quod mortem vicit, & delicta contrivit: ſed cum dicitur *rectis corde*, perverſi ab iſto lumine ſeparantur; iſtud autem lumen eſt ipſe Deus, illuminans mentem, qui eſt *miſericors* in natura, & quantum ad habitum miſericordiæ, dum exſpectat, *& miſerator* exhibitione, & quantum ad actum miſerendi, dū juſtificat; *& juſtus*, reddendo ſecundum opera, dum remunerat: Et quia ſemper juſtitia cum miſericordia concurrit in divinis operibus; *juſtus* eſt ut puniat peccata, atque *miſericors*, immunis ab omni delicto, ut nos emundet à peccato. Caſ-ſiod. Lu-dol. Ni-col.

Hic etiam verſiculus de adventu incarnationis poteſt intelligi, quoniam Chriſtus Dominus qui eſt lumen de lumine, venit *rectis corde* qui *in tenebris* infidelitatis erant, id eſt, ad utilitatem eorum, qui corda ſua direxerunt ad Deum per fidem: & miſericordiam quam *miſericors* Deus habebat in natura, nobis *miſerator*, exhibuit in actu, quando pro nobis carnem ſumere voluit, Hu-gos

Digitized by Google

ut tenebras noſtras gratia ſuæ viſitationis illuſtraret, & addit, *juſtus*, quia ipſe Deus factus homo, pro homine ſatisfecit, ne diabolus conqueri poſſet, quod injuſtè aliter hominem liberaſſet, ipſe homo ei ablatus eſſet. Noli igitur homo deſperare ſi peccator ſis, noli diffidere de venia, accede ad eum pleno corde, quia *miſericors & miſerator eſt*, juſtificans impium de ſua pietate & gratia; ſi verò ſuperbus es, & confidis de miſericordia Dei, noli negligens eſſe, quia *juſtus* eſt, reddens unicuique ſecundum opera ſua; & ne tibi noceat juſtitia Dei, fac quod ſequitur; eſto *jucundus* in operibus miſericordię, quę tibi præcipit Deus; hilarem enim datorem ipſe diligit.

Luc. 6.

Vers. 5. *Iucundus homo qui miſeretur & commodat*; ita juſtus eſt Dominus Deus tuus, ut *judicium ſit illi ſine miſericordia, qui non fecerit miſericordiam*; miſerere ergò, & commoda, & obedi præceptis Domini dicentis, *dimittite & dimittetur vobis, date & dabitur vobis*, in eo quod dimittis ut dimittatur, tibi miſereris; in eo quod das ut detur, tibi commodas; quamvis enim generali nomine miſericordia dicatur quâ miſero ſubvenitur, intereſt tamen ubi non impendis nec ſumptum pecunię, nec corporalis induſtriam laboris, ſed ignoſcendo quod in te quiſque peccavit, & tuorum comparas gratis veniam peccatorum.

Ma-gal. Iac. 2. Luc. 6.

Hæc duo benignitatis officia ignoſcendorum peccatorum, & erogandorum beneficiorum ſicut in Euangelio commemorantur, *dimitte & dimittetur vobis, date & dabitur vobis*, ſicut in iſto verſu diſtinguuntur; non pigri ad hoc eſſe debemus, gloriam quæris volens te vindicare, imo gloriã quære attendens quod legitur, glorioſior eſt qui vincit iram, quam qui capit civita-

Luc. 6.

Digitized by Google

civitatem; divitias quæris cum dare non vis; imo veras divitias quęre, da pauperi, & habebis theſaurum in cœlo: non ergò eris inglorius ignoſcendo, quia de ira victa laudabilius triumphatur, non eris egens tribuendo, quia theſaurus certius poſſidetur.

Qui hæc itaque facit, *diſponit ſermones ſuos in judicio*; per ſermones enim accipimus opera, quia ſicut ſermones alicujus Oratoris benè & ordinatè diſpoſiti, homines defendunt in foro judiciario; ſic opera juſti benè & rationabiliter ad laudem Dei facta, eum defendunt in judicio futuro;
Magal. facta igitur ſive opera, ſermones ſunt quibus in judicio defendetur; non enim erit ſine miſericordia, quia ipſe fecit miſericordiam, *quia in æternum non commovebitur*, in æterna enim requie collocabitur, ſicut
Luc. 12. ſcriptum eſt, *& faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis*, quid eſt faciet illos diſcumbere? niſi quod in cœleſti patria collocabit! ubi tranſiens de morte ad vitam, de corruptione ad incorruptionem, miniſtrabit, id eſt, donabit gloriam ſempiternam: ait ergò.

Iucundus, id eſt, hilaris, Deo gratus, & hominibus acceptus fit, *homo*, ille, *qui* cordiali affectione, *miſeretur* in corde ſcilicet & animo condonando alijs, & ignoſcendo offenſam, ſive peccatum, unde ſibi meritò veniam ab omnipotenti Deo meretur, *& commodat*, id eſt, pauperibus temporalia diſtribuit gratis, opere & facto alijs pecuniæ ſive laborum beneficia quæque erogando, pro eiſdem in futuro recepturus ęterna: unde dicitur, *fœneratur Domino qui miſeretur pauperi*; Prover. 19.
quia licet à paupere cui dat, nihil recipit, tamen à Deo remunerationem exſpectat ęternam. Impigrè igitur debemus facere omne hoc quo poſſumus alteri profice- Caſſiod. Hugo.

Caſſiod. [margin note beside "Iucundus"]

re, videlicet ſubveniendo, dando, compatiendo, delictũ condonando, aut ignorantem docendo:

Etiam qui miſericordiam Dei conſequi deſiderat, ipſe *diſponat*, id eſt, diſcretè dicat, *ſermones ſuos*; vel *diſponit ſermones ſuos*, id eſt, diſpoſitè & ordinatè pręparavit opera ſua bona, ſibi ad ſuam ſalutem valitura, quæ pro ipſo reſpon-
Hugo. debunt *in judicio* extremo, in quo de operibus miſericordię diſputationem tenebit ſu-
Matthæi 25. am, de qua dicitur, *eſurivi & dediſtis, &c.* Et meritò juſtus modo ſermones ſuos ſic diſ-
Verſ. 6. ponit, *quia* propter hæc, *in æternum non commovebitur*, id eſt, numquam à Deo ſive ab ejus gloria ſeparabitur, ſed cum electis Dei gloriam ejus æternaliter poſſidebit ad dextram locatus; quia,

Verſ. 7. Caſſiod. *In memoria æterna erit juſtus*, in memoria utique ęterna erit juſtus, quia vocatur ad præmium; impijs verò dicitur, non novi vos: quapropter ſicut illi qui deputantur ad pænam, de mente perhibentur excidere; ita iſti propter beatitudinem percipiendam, in memoria Domini dicuntur permanere, ſemper enim juſtus Magal. in præſentia Domini apparebit, ſemper beata illius viſione fruetur; & quoniam in hac peregrinatione fideliter credidit, in illa cœleſti patria feliciter & ſine fine videbit.

Ab auditione mala non timebit, Caſſiod. illum auditum malum dicit, quem audituri ſunt impij, *ite in ignem ęternum*, & reliqua: Mat. 25. malus enim illis videtur, qui juſta ſeveritate plectendi ſunt, quia fas dici non eſt, niſi juſtũ Domini ſemper eſſe judicium: ad juſtum enim non pertinebit vox illa quam audituri ſunt reprobi in judicio; Magal. ſed potius vox illa beata quã juſtis dicitur, *venite benedicti patris mei poſſidete regnum.* Mat. 25.

Ait ergò, *in memoria æterna* coram Deo, *erit juſtus*, id eſt, Ludol. pius

pius & miſericors, quia vocatur ad præmium, & ſcriptus eſt in libro vitæ, juſtitia enim ejus coram Deo non tranſibit in oblivionē in futuro, quamvis in præſenti vita ab eo videatur derelictus, ſed manebit *in memoria*, ut ab eo remuneretur, & ſemper beata illius viſione fruatur: ideo *ab auditione*
Caſſiod. *mala*, quâ dicetur impijs *non novi vos*, quę fit immiſericor-
Mat. 25. dibus, quibus dicetur *ite maledicti in ignem æternum, non timebit*, quia ipſe eſt de miſericor-
Ibidem dibus quibus dicetur, *venite benedicti patris mei*, &c. Et quia hæc juſto erunt in futuro, ideo interim non ſua querit, ſed quæ ſunt Ieſu Chriſti; nam labores & adverſa patienter ſuſtinet, & promiſſa fideliter exſpectat, ergò ſubditur:

Magal. *Paratum cor ejus ſperare in Domino*, non dicitur ſimpliciter ſperare, ſed præponitur *paratum cor ejus*, fruſtra enim in Domino ſperat, qui prius conſcientiam ſuam non parat, ſpes quippe infructuoſa eſt, cujus non eſt munda conſcientia: debemus ergò prius cor noſtrum parare, ſi in Domino volumus utiliter ſperare, debemus perverſas cogitationes, illicita deſideria, pravas voluntates abjicere, & facere hoc quod Dominus per Prophetam ſuum præcipit dicens: *lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis*, quod, Isaie 1.
quia agere quiſque vir ſanctus non ceſſat; benè de eo dicitur, *paratum cor ejus ſperare in Domino; confirmatum eſt cor ejus*, ideo Verſ. 8.
confirmatum, quia in amore Chriſti, & in cœleſtibus poſitum, hinc quidam vir juſtus ait, *noſtra converſatio in cœlis eſt*, Phil. 3.
ideo confirmatum, quia in amore Chriſti fixum: hinc idē vir ſanctus ait, *quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an fames, an nuditas, an periculum, an perſecutio, an gladius?* Roman. 8.

Non commovebitur donec deſpiciat

Digitized by Google

ſpiciat inimicos ſuos, commoveretur quidem ſi corde in terra figeretur, ſed quia incommutabilia amat, ideo incommutabiliter perſeverat *donec deſpiciat inimicos ſuos*, donec tranſcendat omnes tentationes, & omnes inimicorum perſecutiones, quod tunc erit, quando in libertate gloriæ filiorum Dei apparebit: inimici ejus hìc videre bona voluerunt, &
Aug. cum eis inviſibilia promitte-
Pſal. 4. rentur, dicebant, *quis oſtendit nobis bona?* confirmetur ergò cor noſtrum, nec commoveatur, donec deſpiciamus inimicos noſtros, illi enim voluerunt vidère bona Domini in terra morientium, nos credimus videre bona Domini, in terra viventium: Sed magnum eſt cor confirmatum habere, & non commoveri, cum illi gaudent, qui amant quod vident, & inſultant ei, qui quod non videt, ſperat, & non commovebitur, donec videat & ipſe, non deorſum quod inimici ejus, ſed ſurſum *quod oculus non vidit, nec auris* 1. Corint. 2.
audivit, nec in cor hominis aſcendit: quanti valet hoc quod non videtur & emitur? tantum, quantum habere quiſque potuerit, ait ergò;

Paratum, promptum, ac di- Lucdol.
vina inſpiratione inſtructum, eſt *cor ejus*; cor autem hìc poſitum eſt, pro rectæ mentis Caſſiod.
affectu, quod ſine aliqua cunctatione novit promiſſa expetere: *paratum* igitur eſt *cor ejus ſperare in Domino*, non in mundo; ut ipſius promiſſa Domini percipiat cum illis, qui à dextris ejus erunt, illius namque *cor* eſt *paratum ſperare* Caſſiod.
in Domino, qui ſæculi illecebras ejus juvamine calcavit; *con-* Verſ. 8.
firmatum in ſpe eſt cor ejus, per gratiæ & veritatis habitum in cœleſtibus poſitum, ac ita in amore Chriſti fixum, ut nulla re hujus ſæculi aut fœlicitate emolleſcat, nec extollatur proſperis, nec frangatur adverſis, & ideo deſpectis terrenis,

Digitized by Google

nis, caducis, & vanis, *non commovebitur*, à ſpe & ſtabilitate
Ni-col. Lyra virtutis, Deo ipſum conſervante, donec exiſtens in terra viventium, *deſpiciat inimicos ſuos* quoſcumque, viſibiles & inviſibiles, quorum tranſcendit perſecutiones & tentationes, qui tunc deſpiciuntur ab homine, quando de eis plenum habet triumphum: Et quod prædicta meretur homo, oſtendit dicens;

Verſ. 6. *Diſperſit, dedit pauperibus: juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi*, hęc ſententia ad illud prę-
Caſſiod. ceptum dominicum pertinet,
Mar. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus:* ipſa eſt diſperſio quæ fœliciter congregat, ipſa erogatio, quæ cœlorum regna mercatur; pro vili & parvo prætio emitur regnum cœlorum, pauca expendit & erogat, & ęternam gloriam ſibi acquirit & comparat, quam
1. Corint. 2. nullus *oculus umquam vidit, nec in cor hominis aſcendit*, quanti valet, quod non videtur & emitur? tantum, quantum hìc quiſque potuerit: propter hoc, Aug.

Diſperſit, dedit pauperibus, non videbat, & emebat, ſed ille theſaurum ſervabat in cœlo, qui eſurire, & ſitire, in pauperibus dignabatur in terra; non igitur mirum eſt, *ſi juſtitia ejus manet in ſeculum ſæculi*, cuſtode illo, qui condidit Caſſiod.
omnia; ab illo auctore æterna recipit dona, qui condidit Magal.
ſæcula; *cornu ejus exaltabitur in gloria*, cujus humilitas à ſuperbis contemnebatur in terra; quid per cornu quod carnem excedit, niſi fides quæ ad ſuperiora tendit? habet autem fides humilitatem, quia ſicut Apoſtolus ait, *filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus*; 1. Ioã. 3.
adhuc *gloria filiæ regis ab intus eſt*, adhuc nos inimici noſtri Pſal. 44.
deſpiciunt, qui dum terrenam gloriam appetunt, dum ſe in gloria tranſitoria præferunt, viles & abjectos propter glo-

riam ſempiternã contemnunt: Sed tunc *cornu* fidei noſtræ *exaltabitur in gloria*, cum id quod modo eſt fides, erit ſpecies, cum id quod modo credimus, manifeſtè videbimus: Scimus inquit Apoſtolus quia
Coloſ. 3 *cum Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria*: ſed quid de reprobis dicitur? vos autem
Pſal. 1. *impij non ſic, ſed tamquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ*: tunc quidem inimicos ſuos deſpicient ſancti, quando
Mat. 13. *ipſi fulgebunt ut ſol*, & projicientur ut pulvis inimici eorum; ait ergò:

Nicol. Lyra *Diſperſit* ob amorem Dei, bona temporalia, non autem uni dat omnia, ut divitem eum faciat, ſed multis, ut multorum ſuppleat inopiam: *dedit*, id eſt, gratis impendit, & liberaliter miniſtravit, non pro remuneratione temporali, ſed abſque ſpe retributionis terrenæ ſubſtantiæ, non hyſtrionibus, non adulatoribus, non divitibus, ſed *pauperibus* indigentibus, Chriſtum repreſentantibus: juxta id, *quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis*; Mat. 25.
juſtitia ejus, id eſt, retributio Ludol.
juſtitiæ, atque merces, & fructus miſericordiæ ejus quam fecit, *manet in ſæculum ſeculi*, quia initium juſtitiæ ſuę comparat ei æternam mercedem, atque inde æternaliter præmiabitur: *cornu ejus*, id eſt, poteſtas, ſublimitas atq; potentia ejus, *exaltabitur in gloria* ęterna, cujus humilitas à ſuperbis contemnebatur in terra, qui enim hìc humilis fuerit, ibi poteſtatē habebit; nam quod hìc habuit in virtutibus, *exaltabitur in gloria*, quia propter virtutes illas, immortalitatem à Deo recipiet, & impaſſibilitatem.

Et nota, quod melius ſuperius dicitur juſtitia quam miſericordia ejus; juſtitiæ enim eſt dare pauperibus quod eis debetur, unde cum pauperibus tribuimus, non noſtra largimur, Gregor.

Digitized by Google

gimur, ſed ſua eis reddimus: quęre quantum tibi Deus de-
Aug. derit, & ex eo tolle quod tibi ſufficit, cętera quæ ſuperflua ſunt, pauperũ ſunt, res alienæ poſſidentur, cum ſuperflua habentur: erogari ſibi vult Deus ex illo quod dedit, quid enim das, quod ille non dedit? quid habes quod non ac-
Ambroſ. cepiſti? eſurientium panis eſt, quem tu tenes, nudorum veſtimentum, quod tu recludis, captivorum redemptio & abſolutio, pecunia quam in terra defodis; non ſunt ergò ſuperflua retinenda divitibus, & un-
Ludol. de vivant habentibus, ſed pauperibus eroganda: alioquin & retinens, & tam erogans quam recipiens, timeat ſibi de rapina: Dico juſtus exaltabitur, & hoc,

Verſ. 10. *Peccator videbit & iraſcetur,*
Magal. ſed ſera illa atque infructuoſa pœnitentia, nam cui peccator magis iraſcetur quam ſibi; cũ
Sap. 5. dicet, *quid nobis profuit ſuperbia, & divitiarum jactantia quid contulit nobis?* videns cornu juſti exaltari in gloria, qui, *diſperſit, dedit pauperibus*, ipſe *dentibus ſuis fremet & tabeſcet*, quia illic erit fletus & ſtridor dentium, non enim reviviſcet, & fremet ſicut fieret, ſi oportuno e- ũm tempore pœniteret, ſed tunc pœnitebit, cum *deſiderium peccatorum peribit*, nullo ſuccedente ſolatio: peribit deſiderium peccatorum, cum tranſibunt omnia tamquam umbra, cum fœno areſcente, flos decidet; *verbum autem Domini, manet in æternum*, ſicut falſorum beatorum bonitati deriſum eſt, ſic eorundem miſerorum verorum perditioni ſubridebit; ait ergo,

Peccator ille qui prius in hoc ſæculo iram exercuit, *videbit*, ad ſuam pœnam, gloriam quam habebunt ſancti in futuro, ac illos exaltari & ſe confundi; *& iraſcetur* ſibi, eo Hieron.
quod non fecerit hic bona, ſed ſera erit & infructuoſa illius pœnitentia, *dentibus ſuis*

fremet, id eſt, maximè ſæviet per pœnam exteriorem in inferno, ubi erit fletus & ſtridor dentium, ſicut ille qui dentibus ſuis mordet, & ſe proprio dolore caſtigat, *& tabeſcet*, id eſt, deficiet in fetoribus inferni,ubi peccatores torquebuntur, & hoc ideo, quia non poterit reviviſcere per pœnitentiam : marceſcit etiam non ſolum de pœna ſibi inflicta, ſed etiam de juſtorum gloria; infideles enim in imo poſiti, ante diem judicij fideles ſuper ſe in requie attendent, quorum gaudia contemplari non poſſunt, de quibus dicitur,videbunt; (ſcilicet, gloriam juſtorum,) *& turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, præ anguſtia ſpiritus gementes, dicentes intra ſe, pœnitentiam agentes, hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum & in ſimilitudinem improperij, &c.* videbunt enim ſe præſumpſiſſe de gloria caduca, de poteſtate fugitiva, alioſque beatitudinem accipere, quæ neſcit aliquando finem, *& iraſcetur* ira juſta, indignatione vera, ſed non proficua temporibus ultionis; poterant enim ibi non indignari, ſi hic ſuis vitijs redderentur infenſi:

Caſſiod. Gregor. Sap. 5. Caſſiod.

Deſiderium peccatorum peribit: peccatores namque diu deſiderant permanere in temporali proſperitate, ſed iſta ſæculi fœlicitas deficit in morte, nam ſicut illic vota beatorum in regno Domini plantata florebunt,ita deſideria peccatorū in morte ſucciſa marceſcunt. Audientes igitur chariſſimi horribilia gehennæ tormenta peccatoribus præparata, omni diligentia ſtudeamus fugere à ventura ira judicis, atque operibus miſericordię,illa perpetuæ fœlicitatis gaudia(quæ juſtis parantur in cœlo,) mercari: nam quod unuſquiſque pauperibus ob amorem Dei largitur in terra, procul dubio multipliciter

Caſſiod.

Digitized by Google

citer recipiet in vita beata, nec ſe quiſquam propter inopiam facultatis terrenæ excuſet, cum etiam calicem aquæ frigidę pauperibus largienti, promittatur præmium in cœlo; etſi nulla adſit facultas, nullatenus tamen abſit voluntas, quia non ſolum opus, ſed etiam voluntatem coronat Deus: ſicque liberari à pœnis æternis quæ impijs parantur, & pervenire poterimus ad illam perpetuam felicitatis patriam, in qua juſti ſine fine gaudebunt cum Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſęcula ſæculorum, Amen.

PSALMVS CXII.

De laude Dei, & exaltatione humilium.

verſ. 1. Caſſiod. LAudate pueri Dominum, Laudate nomen Domini: conſtat hoc nomen *puer*, ſimplicibus & puriſſimis dari, quando & ipſe Dominus Ieſus puer vocatur, ſicut eſt
Eſai. 9. illud, *puer natus eſt nobis*; iſtam ſiquidem ætatem pro innocentia ſua conſtat à Domino electam; dicit enim diſcipu-
Mar. 10. lis ſuis, *Sinite parvulos venire ad me, talium eſt enim regnum cęlorũ.* Meritò ergò hos Propheta commonet laudes Domino debere cantare, qui corde puro ad eas videntur accedere, non enim eſt electa ętas, ſed puritas: reſpice quoque in hac repetitione quandam eſſe diſtantiam, Dominum laudat, qui probabili actione commendat nomen Domini, idẽ laudat qui virtutes ejus ſanctа prędicatione concelebrat:

 pro-

Digitized by Google

proſtrata igitur & extincta erit Ma-gal. perfecta laus ex ore infantium & lactentium; non cantant iſta qui ſe magnos putant, *qui* Ro-ma. 1. *cognoſcentes Deum, non ut Deum glorificaverunt*, non enim pueri ſunt, nomen ſuum potius prędicare volentes, quam nomen Ibid. Domini; itaque, *evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt:* voluerunt nomen ſuum diutiſſimè diffamari, citò ipſi tranſituri, ſed Deum & Dominum potius ſemper & ubique decet prædicari. Non itaque Ni-col. accipiuntnr hìc pueri carentes diſcretione ratione ætatis, ſed accipiuntur hìc pueri pro ſubjectis & miniſtris humilibus & puris: ait ergò,

Laudate ô vos *pueri* non ſenſu parvuli, ſed malitiâ, & maximè ſuperbia parvuli, id eſt, vos humiles, devoti, ſimplices, Lu-dol. & puri, puritate cordis, oris, & operis, quia tales ſoli dignè laudant *Dominum* in eſſentia, extollendo majeſtatem ejus; nec ſolum laudetis Deum in ſe, ſed etiam in ſuo nomine; unde ſubditur. *Laudate nomen Domini*, prædicando virtutes & opera ejus, quibus nominatus eſt & famoſus, & in quibus ipſe laudabilis apparet, & unde nomen ſuum & fama ſua ſemper multiplicetur: vel ita operando, ut alij videntes *opera veſtra bona, glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt*; & Mat. 5. ſic de bonis ſervis laudetur bonus Dominus: Dico igitur, *laudate nomen Domini* non ad horam, ſed,

Verſ. 2. *Sit nomẽ Domini benedictũ, ex hoc nunc, & uſq; in ſeculum:* quærit fortaſsè aliquis puerorum, cur Ma-gal. *ex hoc*, & non ante hoc, & non ante omnia ſecula ſit nomen Domini benedictũ? Reſpondebo parvulo qui non quærit contumaciter: vobis dicitur dominici pueri, *ſit* à vobis *nomen Domini benedictum, ex hoc,* utique, ex quo dicitur, ex quo Deum cognoviſtis, incepiſtis Deum

Digitized by Google

Deum laudare, ſed ſine fine laudate; & hoc *nunc & uſque in ſeculum*; ne dicatis incipiamus modo nomen Domini laudare, quia pueri ſumus, ſed cum creverimus magnique fuerimus, nos ipſos laudabimus. Non ſic pueri, non ſic: dicit enim Dominus per Iſaiam, *ego ſum, & uſque dum ſeneſcatis ego ſum*: ſemper enim laudandus eſt, qui ſemper eſt.

Iſai. 46.

Quoniam ergò hoc loco humilitatem deſignat pueritia, cui contraria eſt vana & falſa ſuperbię magnitudo, & ideo Dominum non laudant niſi pueri, quia non norunt eum laudare ſuperbi, ſit ſenectus noſtra puerilis, & pueritia ſenilis, id eſt, ut ſapientia noſtra nec ſit cum ſuperbia, nec humilitas ſine ſapientia, ut laudemus Dominum *ex hoc nunc, & uſque in ſæculum*; ait ergò. *Sit nomen Domini benedictum*, id eſt, ſicut in ſeipſo benedictum & ampliatum eſt, ſic à nobis benedicatur, & à cunctis fidelibus, benedictione laudis & gratiarum actionis *ex hoc*, id eſt, ex quo cœperunt homines credere in Deum, & ipſum laudare, *nunc*, id eſt, in præſenti ſine omni dilatione, & perduret ipſa benedictio in futurum, *uſque in ſeculum*, id eſt, aſſiduè, ut ſtatim incipiat, & in ęternum permaneat ac dilatetur.

Hugo.

Verſ. 3. Caſſiod.

A Solis ortu uſque ad occaſum: Laudabile nomen Domini, hic univerſalem deſignat Eccleſiam, ut per totum mundum cujus fabricator eſt Chriſtus, ejus pręconia debeant non taceri; juſta commonitio, eſt Domini Salvatoris injunctio, ut Creatorem ſuum creatura cognoſcat, eumque magnificare debeat, quatenus ejus laudibus ſemper accreſcat: ait ergò, *à Solis ortu uſque ad occaſum*, id eſt, ab initio fidei ac ſanctæ vitæ, uſque ad mortem, in omni loco & ubique, ſit *laudabile nomen Domini*, & laudibus extollendum; ut qui ubique

Hieron.

Digitized by Google

ubique eſt, ubique laudetur, & numquã & nuſquam ceſſet ipſius laus & benedictio; ideo autem ſemper & ubique & ab omnibus eſt laudandus, quia,
Verſ. 4. *Excelſus ſuper omnes gentes Dominus, & ſuper cœlos gloria e-*
Caſſiod. *jus:* per has duas partes, univerſas vult intelligi creaturas, per gentes, terrena cuncta: ſuſpiciamus cœlos, advertamus univerſa cœleſtia, quoniam ſuper omnia probatur excelſus, cui ipſi quoque cœli ſubjecti ſunt, ſicut in alio Pſalmo
Pſal. 56. legitur: *exaltare ſuper cœlos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua*; gentes homines ſunt; quid mirum, ſi ſuper homines ex-
Magal. celſus eſt Dominus? Ecce gẽtes ſuper ſe Dominum excelſum recognoſcunt & colunt, quæ prius creaturę potius quã Creatori ſervierunt: & non
Aug. ſolum Dominus excelſus ſuper omnes gentes, verum eti-
Magal. am *ſuper omnes cœlos gloria ejus:* quid per cœlos, niſi ſpirituales prædicatores deſignantur? qui cum gloriam Domini prædicando diffundunt, relictis idolis gentes Dominum ſuum recognoſcunt; cœli ſu- Aug.
pra ſe ſuſcipiunt eum, & humiles eum ſecum habent conſtituti in carne infra cœlum, qui pro illo non colunt cœlum.

Vel *gentes* carnales homi- Caſſiod.
nes, cœlos verò ſpirituales debemus accipere, ut ſupra omnes creaturas altiſſimus ſentiatur, qui cunctarum rerum conditor eſſe dignoſcitur: ait ergò, *excelſus* eſt *Dominus* celſitudine ſcilicet naturę
& potentiæ, *ſuper omnes gentes* Ludol.
& non tantum, ſed & *ſuper cœlos*, id eſt, cœleſtes & angelicas creaturas & ſanctos, eſt *gloria* & ſublimitas *ejus:* ipſe enim ex ſe eſt glorioſus, & excedit omnem altitudinem angelorum, quia ipſe eſt vita & refectio ipſorum; nam de ipſis ad ſuam gloriam & honorem ordinat & diſponit, ſicut ſibi placet, & videtur expedire; Nicol.
ideo ſubditur.

Quis

Digitized by Google

Verſ. 5. *Quis ſicut Dominus Deus no-*
ſter qui in altis habitat, & humilia
Aug. *reſpicit in cœlo & in terra?* quiſ-
quam putaret quod in altis
cœlis habitet, unde terrena
humilia reſpiciat? ſed *humilia*
reſpicit in cœlo & in terra: in
quibus ergò altis habitat; un-
de humilia reſpiciat in cœlo
& in terra? an in quibus altis
habitat, etiam ipſa humilia
Ma-gal. reſpicit? in altis,id eſt, in San-
ctis,qui in terris poſiti, in cœ-
lo tamen converſantur, hoc
verſ. 6. eſt, *humilia reſpicit in cœlo & in*
terra: cœlum ſunt ſpiritualia
ſeminantes, qui judicaturi
ſunt; terra autem,terrena ex-
hibentes,qui etſi judicandi,ad
dexteram tamē ponendi ſunt
propter opera miſericordiæ
quæ fecerunt, in quibus utriſ-
que delectatur inhabitans De-
us,quia reſpiciunt utrique quid
fuerunt per ſe, quid facti ſunt
per gratiam: *In altis habitat, &*
Aug. *humilia reſpicit,*quia ſic exaltat
humiles, ut non faciat ſuper-
bos, *in altis habitat,* quia quos
exaltat, facit ſibi cœlum, id
eſt, ſedem ſuam, & eos non
tamen ſuperbos, ſed ſemper
ſubditos intuendo, *humilia re-*
*ſpicit,*in quibus excelſus habi-
tat:

Spiritus enim ſanctus per
Iſaiam ita loquitur: *Hæc dicit* Iſaiæ 57.
altiſſimus in excelſis habitans, in
æternum nomen ejus, & Dominus
altiſſimus in ſanctis requiem ha-
bens: expoſuit quid dixerit *in*
excelſis habitans, hoc enim ple-
nius eloquitur, *in ſanctis requi-*
em habens: Sed qui ſunt ſancti
niſi humiles, qui pueri laudāt
Dominum? itaque adjungit;
& puſillanimis dans magnanimi-
tatem, & dans vitam qui in hu-
militate cordis ſunt; dans uti-
que magnanimitatem, excel-
ſos facit, in quibus requiem
habens,in excelſis habitat:ſed
quia puſillanimis dat magna-
nimitatem, eadem excelſa in
quibus habitat, humilia reſpi-
cit: *& humilia* inquit *reſpicit in*
cœlo & in terra; nam cum ſe-
cundum dictum Apoſtoli &

G in

Digitized by Google

1. Cor. 10. *in carne ambulent, & ſpiritualiter militent*, non mirum ſi humilitas eorum in cœlo reſpiciatur propter ſpiritus libertatem, & in terra propter corporis ſervitutem: proinde quiſquis intelligit & converſationem Apoſtoli in cœlo, & in carne manſionem, ſimiliter & intelligat oportet, Dominum Deum noſtrum habitantem in cœlis, & reſpicientem humilia: eodem modo ſanctos & humiles & excelſos in cœlo reſpicit, quando quę ſurſum ſunt ſapiunt, qui ſpe reſurrexerunt cum Chriſto, & in terra reſpicit, quoniam non ſunt ſoluti carnis vinculo, ut ex tota vita ſua, poſſint eſſe cum Chriſto: ait ergò;

Hugo. *Quis* alius in hominibus vel in cæleſtibus eſt, *ſicut Dominus Deus noſter?* quaſi diceret, nullus, qui per ſe poſſit ut ipſe, *qui in altis*, id eſt, in angelis & ſanctis, qui dono ejus alti ſunt per vitam & meritum, *habitat* per gratiam, & eminétiam virtutum, qui quamvis in terra poſiti adhuc converſantur, tamen in cælis & *humilia*, id eſt eoſdem in quibus habitat, *reſpicit*, per ſuam providentiam intuitu miſericordię, *in cœlo & in terra* exiſtentes; ſancti enim qui ſunt in terra humiles, apud Deum ſunt alti, & hi ſunt in cælo per libertatem ſpiritus, quando elevantur in contemplativa, & in terra per inhabitationem carnis, quando humiliantur in vita activa.

Vel, *humilia reſpicit* per ſuam providentiam *in cœlo*, quia ſuperbientes angelos dejecit, & humiliter ſibi adhærentes, in gloria confirmavit, ne deinceps ſuperbire poſſint; *& in terra*, juxta illud: *ſuper quem reſpiciam, niſi ſuper humilem & trementem ſermones meos?* quare non dixit in humilibus habitat, ſed *humilia reſpicit?* ideo, quia ubi reſpicit, ibi habitat, & ubi habitat, ibi reſpicit: Sic in cælo & in terra humilitas Deo Nicol. Hieron. Iſaię 66. Caſſiod.

Digitized by Google

Deo placita reperitur, ſicut ſuperbia probatur exoſa, per quam diabolus cecidit, per quam homines in tartaro penetrali, id eſt, in interiori profundo, merguntur. Erubeſcant ergò elati, & ſeipſos accepta ratione conuincant; quicquid enim fideliter humile fuerit, ibi Dei ſedes, & æterna potentia reperitur.

Caſſiod. Nec mirum ſi Dominus reſpicit humilem, qui eſt etiam,
verſ. 7. *Suſcitans à terra inopẽ, & de ſtercore erigens pauperem:* hoc beneficium
Caſſiod. non ſolum ſibi vendicent inopes & egentes; nam de ſtercore & paupertate erigitur, quiſquis de hac labe corporis per Dei gratiam ſubleuatur: rex deniq; ipſe mundanus, inops eſt munerum Dei, & in ſtercore voluitur, cui carnis vitia dominantur: Eleuat ergò ab iſtis Dominus quoſlibet ordines, quaſlibet ætates, cum miſericordiæ ſuæ
Aug. dona largitur; non igitur dedignentur eſſe humilia capita excelſorum ſub dextera Domini: quamuis enim collocetur fidelis diſpenſator dominicæ pecuniæ cum principibus populi Dei, quamuis ſeſſurus ſit ſuper duodecim ſedes, angelos quoque judicaturus; à terra tamen inops erigitur, & de ſtercore pauper exaltatur.

An fortè Paulus non de ſtercore exaltatus, qui ſeruiebat deſiderijs & voluptatibus varijs? ſed fortè cum iſta jam diceret, non erat pauper & inops? cur ergò ingemiſcit grauatus; quod *de cælo eſt ſuperindui cupiens?* cur ne fortè ſe 2. Corint. 5.
extollat, colaphizatur, & ſubditur *angelo ſathanę* ſtimulo carnis ſuæ? altus quidem eſt habitante in ſe Domino, & ha- 2. Cor. 12.
bens eum ſpiritum qui *ſcrutatur omnia etiam altitudinem Dei;* 1. Cor. 2.
itaque in cælo eſt Dominus; ſed, & in cælo, *humilia reſpicit:* ait ergò, *ſuſcitans* per ſolam gratiam, *à terra*, id eſt, à terre- Ludol.
nis deſiderijs, ſiue à labe cor-

poris, *inopem*, id eſt, virtutibus
carentē, *& de ſtercore*, id eſt, vi-
tiorū putredine, fetore carna-
lium deſideriorū, & voluptate
ac vitæ prǫteritæ ſordidate, ut
Caſſiod. tamquā ſtercora reputet ipſa,
& *erigens* per gratiam ſuam
pauperem ſpiritu, humilem ſci-
licet in oculis ſuis & abjectū,
ad amorem æternorum.
verſ. 8. *Ut collocet eum cum principi-
bus: cum principibus populi ſui:*
Caſſiod. Declarat ad quid pauperis &
inopis pervenire poſſit ere-
ctio, ſcilicet, ut collocetur cū
principibus populi: principes
enim populi ſunt Patriarchæ,
Prophetæ, Apoſtoli, & qui-
cumque Deo probabili con-
verſatione placuerunt: Sed hîc
principatum non honorem
credas, qui hominum ſuffra-
gio conquiritur, ſed illum,
qui Domino largiente pręſta-
tur, qui in humilitate altus eſt,
qui fide certus, qui mentis ro-
bore ſolidatur: nam quod ad-
didit *populi ſui*, ſignificat Eccle-
ſiam Catholicam, quæ toto
orbe diffuſa eſt: ait ergò; *ut* Ludol.
collocet eum & ſedere faciat, nō
jam in terra & ſtercore inter
pauperes & inopes, ſed in ſede
honoris & glorię, *cum principi-
bus*, id eſt, cum Angelis, Patri-
archis, Prophetis, & Apoſto-
lis, quos pręfecit Dominus
populo ſuo: quaſi diceret, ad
hoc ſuſcitat inopem, & erigit
pauperē, ut ad tantam potentiā
& gloriā perducat, ut eū addat
cęli Ordinibus, qui ſunt ex An-
gelis & hominibus, cū ipſis e-
nim collocātur, qui poſt pecca-
ta Deo largiēte, probabili cō-
verſatione Domino placuerūt.
Hęc enim omnia operatur verſ. 9.
Dominus Deus noſter, *Qui ha-
bitare facit ſterilem in domo: matrē
filiorum lætantem:* Hîc facta eſt Caſſiod.
concluſio ſuperiorum ſenſuū,
& deſcendentium pulchritudo
verborum; nam quod dixit
*ſuſcitans de terra inopē, & de ſter-
core erigens pauperem; ut collocet
eum principibus, cum principibus
populi ſui*; exponit ubi hoc fieri
poſſit, ſcilicet, in eccleſia, quę
ante

Digitized by Google

ante adventum ſponſi ſui ſterilis fuerat, ſed facta eſt mater lęta filiorum, quando Apoſtolorum prædicatione, ex qua, & Spiritu ſancto, copioſos filios in toto orbe procreavit; quondam fuſca, nunc pulchra, quæ per aquam fœcundiſſimã parit, & virginitatem glorioſa integritate cuſtodit: ipſa fuit igitur ſterilis, quã Dominus in domo ſua habitare facit lętantem, de partu ſcilicet & numeroſitate ſanctorum.

Magal. Hæc igitur mater noſtra eccleſia prius ſterilis, nunc fęcunda, in una domo habitat ſuper fundamentum Apoſtolorũ & Prophetarum ſita, unius ædis circumdata ędificio, jam de multitudine filiorum, & virtutibus, & pulchritudine lętatur: quamvis enim tota frumẽti maſſa, in ſeparatione ſejunctę paleæ pauca eſſe videatur, Aug. per ſe tamen conſiderata, copioſa eſt: *multi enim filij desertę,* Gal. 4. *magis quã ejus quæ habet virum:* Magal. multi namque filij ejus, quæ per gratiam in ſenectute concepit, quã ejus quę ab ineunte ętate vinculo legis maritata eſt: non ſolũ ergò erigit de pulvere quem collocet cum principibus, ſed etiam *facit habitare ſterilẽ in domo, matrẽ filiorum lętantem, qui in altis habitat, & humilia reſpicit, in cœlo & in terra,* Semẽ Abrahę ſicut *ſtellas cœli* ſanctitate ſublime, in ſupernis ſedibus collocatũ, & ſicut *arenam maris*, innumeram multitudinẽ à ſiniſtris fluctibus atq; amaritudine impia ſegregatã; ait ergò, *qui inhabitare facit ſterilẽ*, id eſt, gentilitatẽ prius idololatrię deditã, non proferentẽ opera bona; hãc converſam per Apoſtolorũ prędicationẽ, *habitare facit in domo*, id eſt, in eccleſia Catholica de Iudęis & gentibus collecta, ut in lapide angulari duo parietes conjungãtur, & fiat *unũ ovile*; *matrẽ* ſcilicet factã *filiorũ* ſpiritualium, & ideo, *lætantem*, de fœcunditate ſcilicet ſibi collata, ac partu & numeroſitate ſanctorum.

Gen. 22. Nicol. Ioã. 10. Hugo.

Digitized by Google

Psalmus CXIII.

De beneficijs & miraculis hebręis in figuris, & Chriſtianis in Spiritu à Deo exhibitis.

Expoſitio litteralis.

Verſ. 1. Nicol. IN *exitu Iſraël de Ægypto: domus Iacob de populo barbaro:*
In iſto Pſalmo invitat Propheta Iudæos litteraliter ad laudandum Deum, & recolęda Dei beneficia ſibi facta dicens, Exodi 13 *In exitu Iſraël de Ægypto,* (de quo exitu habetur Exodi 13.) & idem ſub alijs verbis repetens, ſubjungit; *Domus Iacob*, id eſt, ejuſdem populi deſcendentis de Iacob, qui alio nomine dictus eſt Iſraël, Geneſ. 32. Gen. 32. *De populo barbaro*, id eſt, de populo Ægypti gentili & extraneo: omnes enim populi dicuntur barbari, excepti Aug. ptis Hebræis, Græcis & Latinis, quia alia idiomata dicuntur barbara; cum ergò populus Iſraël exiret de Ægypto,
tunc, *Facta eſt Iudea ſanctificatio* Verſ. 2.
ejus, id eſt, ſanctificatus eſt populus Iſraël in Iudæa, id eſt, in terra promiſſionis, colendo verum Deum, quę terra erat per idololatriam ante polluta & prophanata. *Iſraël poteſtas ejus*, id eſt, populus ille factus eſt potens in terra illa, qui in Ægypto fuerant ſervi, ibi facti Hugo. ſunt Domini.

Mare ſcilicet rubrum, *vi-* Verſ. 3.
dit populum de Ægypto exeuntem, id eſt, ad modum videntis & intelligentis obedivit, *& fugit*, quia ſe in partes diviſit, ut populus Iſraël ſicco pertranſiret pede, ſicut dicitur Exodi 19. *Iordanis converſus eſt* Exodi 19 *retrorſum*,

Digitized by Google

retrorſum, hoc fuit in exitu de
Ioſ. 3. deſerto, ut habetur Ioſuæ 3.
quia aquæ Iordanis deſcen-
dentes ſteterunt elevatæ ad-
modum collis, ut dictus po-
verſ. 4. pulus tranſiret. *Montes exulta-
verunt ut arietes, & colles, ſicut
agni ovium*, id eſt, cauſam exul-
tationis dederunt filijs Iſraël,
Magiſt. in Hiſt. quia in tranſitu fluvij Arnon,
ſcopuli, id eſt, rupes arduæ, ex
una parte inclinati ſunt, uſ-
que ad ripam oppoſitam flu-
minis, & ſic tranſitum præbu-
erunt filijs Iſraël, ut habetur
Numeri 21.

verſ. 5. *Quid eſt tibi mare quod fugi-
ſti: & tu Iordanis quia converſus
es retrorſum?* quaſi diceret, un-
de venerunt iſta mirabilia in
mari rubro, in Iordane, & col-
verſ. 6. libus ut dictum eſt, *Montes
exultaſtis ſicut arietes, & colles ſi-
cut agni ovium?* Interrogat qua-
re hęc facta ſint, ut admiratio-
nem excitet, & reſpondens
quæſtioni ſecundę de monti-
verſ. 7. bus & collibus, ſubjungit: *A
facie Domini mota eſt terra, à fa-
cie Dei Iacob:* A facie Domini,
id eſt, à præſentia Domini
deſcendentis, *mota eſt terra*, &
ex terræ motu ad præſentiam
facto, hoc provenit, ſcilicet, *à
facie* & præſentia, *Dei Iacob*,
qui non eſt Deus recens.

Ex hoc etiam patet ſolutio
primę quæſtionis de mari, &
de Iordane: quia factum eſt
ad præſentiam Dei, qui hoc
voluit fieri, quaſi diceret, à
divina voluntate proceſſerũt Nicol.
iſta, cui etiam obediunt inſen-
ſibilia, quia ſicut ad Dei nutum
mota eſt terra, quando abſor-
buit *Dathan & Abyron*, ita & Gen. 16.
colles in prædictis obedie-
runt: unde ſubditur aliud mi-
rabile.

Qui convertit petram in ſtagna verſ. 8.
aquarum, dando abundantiam
aquæ de petra, ut habetur Ex-
odi 17. *& rupes in fontes aqua-* Exodi 17
rum, de quo Num. 20. *Cumque* Numeri 20.
*Moyſes levaſſet manum percuti-
ens virgâ bis ſilicem*, id eſt, lapi-
dem, *egreſſæ ſunt aquæ largiſſime*,
de quibus omnibus, laus &
gloria

Digitized by Google

gloria eſt Deo ſoli attribuenda: unde ſubditur;

verſ. 1. *Non nobis Domine non nobis:* cætera plana ſunt juxta litte-
1. Cor. 10. ram uſque ad Pſalmi finem;& quia ſicut Apoſtolus ait, *hæc autem omnia in figura contingebant illis, ſcripta autem ſunt ad* doctrinam & *correptionem noſtram*, Pſalmus iſte vocem continet Prophetiæ, oſtendentis, ut quæ in eo hiſtoricè narrantur, ſpiritualiter dicta intelligantur: eſt enim intentio Pſalmi iſtius, ut ab initio Caſſiod.
Hebraici populi, per magna miracula Chriſtum mundo miſſum nuntiaret, per quorum miraculorum ſimilitudines, hodiè unumquemque liberari approbat Chriſtianum.

Expoſitio moralis ejuſdem Pſalmi CXIII.

Exponitur hic Pſalmus moraliter de Dei beneficio exhibito circa quemlibet Chriſtianum, à peccatis egreſſum.

verſ. 1. Ma. gal. IN *exitu Iſraël de Ægypto, domus Iacob de populo barbaro:* nõ arbitremur nobis narrari præterita, ſed potius futura prædici, quia illa quoque miracula, cum illo populo fierent, præſentia quidem, ſed non ſine futurorum ſignificatione gerebantur: ideoque ut oſtenderet qui pſallendo iſta præcinebat, eadem ſe verbis agere, quæ illic figuris agebantur, uno eodemque ſpiritu operante, & illa facta, & hæc dicta, ut quod in fine ſæculorum manifeſtandum reſervabatur, figuris rerum atque verborum recurrentibus nuntiaretur, non omnino ea dicit quæ ibi geſta ſunt, ſed aliter quædam quam illic lecta didicimus, ne verè putaretur

tranſacta

tranſacta recolere, potius quā ventura prævidere.

Primò enim Iordanem ipſum non reverſum retrorſum, ſed ſtetiſſe legimus, nec montes aut colles exultaſſe ibi invenimus: Attendamus ergò quid admoneamur. Ægyptus quæ interpretatur afflictio, vel affligens, vel comprimens, vel tenebræ, ſæpè in imagine hujus ſæculi ponitur, à quo ſpiritualiter recedendum eſt, ne ſimus jugum ducentes cum infidelibus; ſic enim quiſque Ieruſalem cœleſtis idoneus civis fit, cum primò huic ſæculo renunciaverit; quemadmodum ille populus in terram promiſſionis duci non potuit, niſi prius ab Ægypto recederet: Sed ſicut ille non inde diſceſſit, niſi divino liberatus auxilio, ſic nemo corde ab hoc ſæculo avertitur, niſi divinæ miſericordiæ munere adjuvetur: quod ergò ibi ſemel præfiguratur, hoc in iſto fine ſæculi, in unoquoque credente impletur.

Ergò qui vos cognoſcitis Iſraëlitas ſecundum ſemen Abrahæ, qui eſtis domus Iacob ſecundum promiſſionem hæredes, cognoſcite etiam vos exiſſe ab Ægypto, qui renunciaſtis huic ſęculo, exiſſe de populo barbaro, qui confeſſione pietatis, vos à blaſphemijs gentium ſejunxiſtis: non eſt lingua noſtra barbara, quæ Deum laudare novit, cui vos cantatis alleluja: Exitum igitur illum hìc debemus accipere, quando nos à peccatorum vinculis contingit exire; tunc enim ab Ægyptorum, id eſt, dęmonum turba liberamur, quando barbaricæ vanitatis illius jura non patimur, & verè reddimur Iſraëlitæ, cum pompa hujus mundi, à noſtra ceperit mente diſcedere: Barbarus autem à barba & rure dictus eſt, quod numquam in urbe vixerit, ſed ſemper in agris ut fera habitaſſe noſcatur: domus vero Iacob vera-

Aug.

Caſſiod.

Digitized by Google

veraciter efficimur, quando Chriſtiani dogmatis præcepta ſervamus; ait ergò,

Inexitu ſpirituali, qui fit ex munere & miſericordia Dei, Caſſiod. *Iſraël,* id eſt, populi Chriſtiani videntis Deum, ante cujus oculos eſt timor Dei, qui mente, & vera intentione exit, *de Ægypto,* id eſt, de tenebris peccatorum & infidelitatis, ac etiam afflictione hujus ſeculi, cui renuntiat *domus Iacob*; id eſt, ejuſdem populi Chriſtiani luctantis contra vitia, & exeuntis *de populo barbaro*, id eſt, de numero peccantium, nec non de conſortio infidelium & dæmonum, qui dicuntur barbari, quia à Deo ſunt alieni: barbara Aug. bara enim eſt lingua, quæ non laudat Deum: & poſtquam Iſraël iſte exivit de Ægypto.

verſ. 2. *Facta eſt Iudæa ſanctificatio ejus, Iſraël poteſtas ejus:* Iudæam Caſſiod. diximus non ſolum ad Hebræorum pertinere nationem; ſed ad omnes fideles poſſe reſpicere: verus Iuda Salvator eſt Dominus, in quo regnum & poteſtas Iſraëlitarum, id eſt, videntium Deum noſcitur eſſe perpetua: ita qui eum circumciſo corde ſequuntur, Iudæi veraciter nuncupantur: *poteſtas* autem *ejus Iſraël* dicta eſt, quoniam in ipſo magna miracula propriæ virtutis oſtendit: nam ubi ille non habet poteſtatem, qui omnia facit quæ vult, in cœlo & in terra?

Non igitur qui in manifeſto Iudæus eſt, neque quæ in Aug. carne eſt circumciſio, ſed qui in occulto Iudæus eſt, & circumciſione cordis: interrogate ergò corda veſtra, ſi ea fides circumcidit, ſi fides purgavit in vobis, *facta eſt ſanctificatio ejus* in vobis; *Iſraël poteſtas ejus:* dedit enim vobis poteſtatem filios Dei fieri; jam enim recordetur unuſquiſque veſtrum, num velit cor ſuum Deo applicare, carnalibus hujus mundi factis relictis, in quibus ſine fructu laborat tãquam

Digitized by Google

quam in Ægypto lateres ſub dura dominatione diaboli faceret, abjectiſq; vitijs ſub levi jugo Chriſti currere: recordetur etiam quemadmodũ omnia ſæcularia impedimenta ceſſerunt, diſſuadentium voces erumpere auſę non ſunt, conſiderato Chriſti nomine per omnes terras exaltato, tremefactæ ſunt; ait ergò,

Facta eſt Iudæa, id eſt Chriſtus, *ſanctificatio ejus*, qui ideo per Iudęam intelligitur, quia de tribu Iuda natus eſt, qui etiam propriè dicitur Iudæa, quia eſt confeſſio noſtra, unuſquiſque ſanctificatur in confeſſione quâ purgatur, nam Iudæa confeſſio interpretatur: Eundem ergo Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Salvatorem noſtrum confitemur, qui ſalvos nos fecit, & etiam ipſe Chriſtus eſt terra noſtra, per quam ſubſiſtimus, ſicut & per Iudæam terram Iſraëliticus populus: Iudæa igitur illa, Chriſtus ſcilicet, eſt facta poteſtas ejuſdem Iudææ, id eſt, oſtendit Chriſtum potentem, à quo fortitudinem illam accepit, ut tam firmiter ſtare ac contra vitia pugnare poſſit, & per hoc factus eſt populus ille *Iſraël*, qui videns Deum interpretatur: acſi dicat, habendo Deum præ oculis, ipſumque confitendo, & recognoſcendo quod omnia videt, efficitur quis potens ad reſiſtendum, & ad bonum faciendum, ut filius Dei fiat: unde magna nobis indicitur benefaciendi neceſſitas, cum ante oculos verſamur judicis cuncta cernentis; unde quidam dixit hos verſus.

Hugo.

Hugo.

Aug. Boetius.

Cum quid turpe facis, quod me ſpectante rubeſcis,
Cur ſpectante Deo, non magis ipſe rubes?

Propter quod dixit David Propheta ſuperius; *Providebam Dominum in conſpectu meo ſemper*. Hoc enim notat cum ſubdit. Pſal. 15.

Mare vidit & fugit, Iorda- Verſ. 3.

H 2 nis

Digitized by Google

nis converſus eſt retrorſum: Videns Propheta ingentiũ miraculorum ſe mole ſuperari, vitiorum omnium cauſas duabus alluſionibus pleniſſima brevitate concluſit; mare frequenter diximus pro peccatoribus iſtius ſæculi debere ſuſcipi, qui more undarum tumidis cogitationibus fluctuantur, Iordanem verò pro quolibet flumine debemus accipere, qui varijs deſiderijs homines rapiunt, & in mare illud magnum nefanda præcipitatione deducunt: iſta enim duo quæ genus humanum diverſa delectatione rapiebant, adventu Domini reſpecto, à ſuis conſuetudinibus retrorſum præcipitata redierunt. *Mare ergò vidit & fugit*, cum peccatores intellexerunt Chriſtum, & ſolitum abhorrentes iter, & diabolum fugientes, eum ſecuti ſunt, qui ait: *qui ſequitur me non ambulat in tenebris.* [Caſſiod.] [Ioã. 8.]

Iordanis converſus eſt retrorſum: Iordanis deſcenſio interpretatur; qui igitur ad tartara præcipiti itinere deſcendebant, nunc retrorſum converſi, poſt eum vadunt, qui *exaltatus à terra, omnia ad ſe trahere* promiſit; increpavit namque Dominus quoſdam, qui dorſum poſuerunt ad eum & non faciem, nam quiſquis principium ſuum deſerit, & à Creatore ſuo avertitur, tamquam fluvius in mare labitur, in hujus ſæculi amaricantem maliciam: bonum eſt ergò illi ut retrorſum convertatur, fiatque illi Deus ante faciem redeunti, quem ſibi à tergo poſuerat, & fiat illi retrò mare hujus ſæculi, quod ſibi ante faciem, cum illùc labe retur, effecerat, & ſic ea *quę retro ſunt obliviſcatur, & in ea quę ante ſunt extendatur.* Iordanis igitur illos ſignificat qui gratiam baptiſmi perceperunt, & ſic Iordanis convertitur retrorſum, cum illi convertuntur ad Deum, ut eum jam retrò [Aug.] [Ioã. 12.] [Phil. 3.]

2. Cor. 3. trò non habeant; ſed *revelata*
facie gloriam Domini ſpeculantes,
in eandem imaginem transformen-
tur, à gloria in gloriam: ait ergò;
mare, id eſt, homines in pecca-
Hugo. tis amaricantes, *vidit*, Deum
judicem ſuum oculo cordis,
& fugit, de peccato ad Deum:
Jordanis interpretatur rivus ju-
dicij, ſive diſcenſus; per quem
ſignificatur peccator fluens va-
rijs deſiderijs in mare, id eſt,
in mundum iſtum periculo-
ſum diſcurrit, qui ſe judicat &
humiliat, recognoſcens hic
humiliter peccata ſua, *converſus*
eſt retrorſum, à pravis & iniquis
conſuetudinibus ſuis, ita ut jam
à peccatis ceſſet, atq; ad Chri-
ſtum redeat fontem ſcilicet ſu-
um, à quo in perfectione crea-
tus eſt.

De iſta autem converſione,
Verſ. 4. *Montes exultaverunt ut arietes:*
& colles ſicut agni ovium: mon-
Caſſiod. tes Apoſtolos & Euangeli-
ſtas, vel omnes verbi prædi-
catores accipi poſſe manifeſtũ
eſt, qui & ſupernam lucem in
cæteris prius acceperunt, &
meritò montes appellati ſunt,
propter ſanctitatis ampliſſi-
mum cacumen, & fidei ſoli-
diſſimam firmitatem: iſti enim
exultaverunt in operibus ſuis
tamquam *arietes*, qui fideliſſi-
mum gregem ad caulas Do-
mini, divino juvamine per-
ducebant: *colles* autem medio-
critatem ſignificant latè cre-
dentium, quorum pectora fi-
dei ſemina efficaciter accepe-
runt; colles enim dicti ſunt à
colendo; gaviſi ſunt igitur &
alij ſancti, quoniam peccato-
res converſos viderunt *ut arie-*
tes, ſcilicet totius dominici
gregis ductores & principes,
duobus teſtamentis quaſi duo-
bus cornibus muniti:

Et colles ſicut agni ovium. Hi
ſunt humiles & imperfecti, la-
cte adhuc & non ſolido cibo
indigentes, qui non omnia
poſſunt relinquere, ſed redi-
munt peccata ſua in operibus
miſericordię, & faciunt ſibi
amicos de mammona iniquitatis, Luc. 16.

 ait.

Ludol. ait ergò : *montes*, id eſt, Apoſtoli vel altiores Eccleſię prælati & prędicatores à Chriſto ſanctificati, qui excelſi & alti debent eſſe per altitudinem vitæ, ſicut ſunt alti per culmen dignitatis & poteſtatis, *exultaverunt*, de peccatoribus qui ad Chriſtum ſunt converſi, & virtutibus eorum, *ſicut arietes*, qui ſunt duces gregis, tam verbo ſanæ doctrinę, quam exemplo bonæ vitæ ſibi ſubditos fecundantes; *& colles*, id eſt, juniores & ſimplices per Euangelium geniti, exultaverunt *ſicut agni ovium*, qui edocti ſunt & culti ab illis altioribus, & prædicatoribus magnis. Aug.

verſ. 5. Sed *quid eſt tibi mare quod fugiſti: & tu Iordanis, quia converſus es retrorſum?* requiritur enim Caſſiod. mare, diſcutitur fluvius, cur ſuas conſuetudines perdiderunt, ut ipſa greſſus defixerint, quę pridem involuta omnia rapiebant: & bene additum eſt *retrorſum*, quoniam univerſæ corruptiones tunc nobis proveniunt, quando Domini beneficio, noſtra ſe inſtituta convertunt, ait ergò; *Quid eſt tibi mare quod fugiſti?* ac ſi diceret, Aug. quid eſt tibi ſęculum quod tua impedimenta ceſſaverint? & quid eſt vobis, ô tot millia fidelium toto corde mundo renuntiantium, quod ad Dominum convertimini? mare enim fugit priorem vitam: vel, ô *mare*, id eſt, ô peccatores amaricantes in peccatis, *quid eſt tibi quod fugiſti?* id eſt, priorem conſuetudinem peccandi dimiſiſti? & ô *tu Iordanis*, quid eſt tibi, *quia converſus es retrorſum* ad Deum tuum fontem Hugo. vivum? & unde ô vos *montes exultaſtis ſicut arietes*, *& colles ſicut agni ovium?* prîorum ver- verſ. 6. ſuum ordinem cuſtodivit, ſic Caſſiod. enim ſub alio modo & hic ſunt poſiti, ſicut in prima reſponſione videntur eſſe narrati: interrogat enim ſicut ſęculum per mare vel fluvium, quid fuerit quod ejus ligaméta

ta ſoluta ſint, & quoniam erat una reſponſio ſecutura, & illos quoque interrogat qui exultaſſe præcipuè videbantur: unus enim auctor, & illa fecit obſtupeſcere, & hæc pręſtitit fixa proſperitate gaudere, ait ergò, *montes exultaſtis ſicut ari-*
Magal. *etes*, ac ſi diceret, quid eſt quod gaudetis duces & fideles diſpenſatores verbi veritatis, quibus in fine dicetur,
Mat. 25. *Euge ſerve bone & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam? & ô colles ſicut agni ovium?* id eſt, quid gaudetis ô minores, qui temporalia non relinquitis, ſed benè diſponitis, quibus in fine dicetur, *ve-*
Ibid. *nite benedicti Patris mei, &c.* reſpondebunt, ideo gaudemus, quia,

Verſ. 7. *A facie Domini mota eſt ter-*
Caſſiod. *ra, à facie Dei Iacob:* ſecuta eſt competens quę parabatur utriſque reſponſio, audite converſi, audite fideliſſimi Chriſtiani, commotionem iſtam, id eſt, permutationem quæ humanæ terræ feliciter evenit, non facta tremore montium, ſed proſpera converſione populorum; nam ſi quæras quid ſit Dominus, audi, *Deus Iacob*, ipſo enim miſericorditer apparente, *ab ejus facie*, id eſt, pręſeutia, ſalutariter *terra commota eſt*, quę mortis ſtupore pigra riguerat; quę tamen ſic à ſua ſuperſtitione commota eſt, ut in cultura Domini æterno fixa robore, permaneret: propter cognitionem Domini terra commota eſt: quid eſt *à facie Domini*, niſi à Magal.
pręſentia, clementia, & à cognitione Dei quem pręſentem viderat? *commota eſt terræ* divinę miſericordię, id eſt, peccator ad pęnitentiam converſus eſt à veteri converſatione ad novam vitam, & ne novum hominem intelligeremus, dicit, *à facie Dei Iacob*; ipſe eſt Deus luctantium contra vitia, nam Iacob luctator interpretatur vel luctans, otioſi verò non luctantur contra

tra vitia, ſed ſe eis ſubjiciunt, habentes Deos alienos, ut ſunt luxurioſi & guloſi, de quibus dicit Apoſtolus, *quorũ Deus venter eſt*. Adjungitur. Phil. 4.

vers. 2. *Qui convertit petram in ſtagna aquarum:* petram ut arbitror Cassiod. Iudęorum duritiam debemus advertere, quam in ſacri baptiſmatis *ſtagna aquarum convertit*, cum eos ad religionem fecit venire tranquillam: itẽ *rupes*, id eſt, arida & dura corda gentilium, divini eloquij manare fecit fontes irriguos, ut qui ante ſterilibus ſuperſtitionibus ſiccabantur, poſtea verbi Dei prædicationes effunderent copioſas: vel aliter, Ludol. *Qui convertit petram in ſtagna aquarum:* iſta petra & iſta rupes eſt Chriſtus, qui ſeipſum prius durum cum ignoraretur, liquefecit, ut de eo manarent aquæ gratiarum & doctrinæ: de eo enim quatuor flumina, id eſt, quatuor Euangelia exierunt, & totum mundum irrigaverunt, & ipſe miſit Spiritum ſanctũ, de quo dicebat, *ſi quis ſitit veniat ad me & bibat:* Ioã. 7. ſed iſtam magnam miſericordiam nemo habet à ſe, ſed Domino eſt adſcribenda, ideo ſubditur;

Non nobis Domine non nobis: vers. 1. *Sed nomini tuo da gloriam*; gratia quippe eſt iſta erumpentis Aug. aquæ de petra, *petra autem erat Chriſtus*, 1. Cor. 10. non quaſi operibus præcedentibus data eſt, ſed miſerante illo qui juſtificat impium: etenim *Chriſtus pro* Roma. 5. *impijs mortuus eſt*, ne ullam ſuam, ſed nominis Dei quærerent gloriã: Cum verò mul- Cassiod. ta beneficia dixerit Propheta quæ nobis Chriſtus Dominus profutura conceſſit, unius vera ſubſequitur & affectuoſa petitio, ut propter nomen ſuum humano generi præſtaret utilia, qui probabilia in peccatoribus nequaquam poterat invenire; nam cum bona largiatur immeritis, ipſius gloriæ probatur eſſe quod concedit; ait ergo, *Non nobis Domine* Ludol.

Digitized by Google

mine Iudęis fidelibus, *non nobis* gentilibus credentibus, id eſt, non noſtris meritis attribuatur gloria, ſed de prædictis mirabilibus & beneficijs ac bona conuerſione noſtra, *nomini tuo da gloriam*, & da nobis de pietate nominis bona, pro quibus nomen tuum glorificetur, ut non noſtris meritis, non noſtris viribus attribuantur: Fac igitur nos intelligere miſericordiam & gratiam tuam nullo noſtro nobis dari merito, ſed propter nomen tuum ampliandum, quia pro bonis gratis nobis collatis, appares glorioſus: Hugo.

Da inquam *gloriam nomini tuo; Super miſericordia tua & veritate tua:* his duabus rebus gloriam Domini poſtulat Propheta debere concedi; miſericordia eſt enim, cum miſeris ac delinquentibus peccatã dimittit: veritas cum beatitudinis futuræ promiſſa reſtituit, ſiue ut alij volunt judicaturus eſt impios: utraſque enim res, ſiue dum parcit, ſiue dum judicat, ad gloriam Domini pertinere manifeſtũ eſt: hæc enim duo, in ſcripturis ſanctis, ſibi ſæpè conjunguntur, in ſua quippe miſericordia vocauit impios, & in veritate judicauit eos, qui vocati venire noluerunt: *ne quando dicant gentes: ubi Deus eorum?* in nouiſſimo enim apparebit miſericordia & veritas, quando *parebit ſignum filij hominis, & tunc plangent* ſuper ſe, *omnes tribus terræ*, nec dicent ubi eſt Deus eorum? cum eis non adhuc credendus prædicatur, ſed jam tremendus oſtenditur; ait ergò, vers. 2. Caſſiod. Aug. Mat. 24.

Super miſericordia tua & veritate tua, id eſt, de mirabilibus & beneficijs quæ miſericorditer populo tuo feciſti, ut impleres promiſſorum tuorum veritatem: quia promiſiſti aduentum filij tui in carne, ut inde prædicetur gloria nomini tuo, ita *da gloriã, ne quando dicant gentes* blaſpheman- Ludol.

 do,

Digitized by Google

bis tamē clarè & quidditativè non cognoſcitur, nec oculis poteſt corporeis ſubjici; ideo *dicunt gentes, ubi eſt Deus eorum?* Sed Propheta inſinuans per relationem ad creaturas, Creatorem evidenter cognoſci, addit: *omnia quæcumque voluit*
Pſal. 18. *fecit: Cœli enim enarrant gloriam*
Ro. ma. 1. *Dei: Et invisibilia ejus per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur:* & ita ex factura factorem approbare potuerunt, & in operibus, Dei ſentire præſenti-
Pſal. 85. am, *quia non eſt ſimilis ipſi in dijs, & non eſt ſecundum opera ejus.*
Verſ. 4. *Simulacra enim gentium argentum & aurum, opera manuum hominum:* ratio erroris in gentilibus fuit, quod nihil niſi corporeum intelligere valebant, ideo Deum ex materia & forma compoſitum eſſe voluerunt; & ne ratione materię vileſcerent ſimulacra eorum, de pretioſioribus metallis argento & auro, in ſimilitudinem hominis mortui efformarunt ea; ſed non habent membrorum officia. Moraliter autem uniuſcujuſque hominis ſimulacrum & Deus eſt, quod veneratur & colit, pręferens Deo vivo & vero; ſicut avari, Deus eſt pecunia, gaſtrimergi, Deus venter, luxurioſi, Deus libidinis eſt Aſmodęus, & ſic de cęteris; quod quiſque plus diligit ſibi Deus eſt; ait ergò,

Simulacra gentium, id eſt, hominum gentiliter & beſtialiter viventium, *argentum & aurum:* ſicut evidenter apparet Aug. Hugo. de cupidis & avaris, quia ſicut dicit Apoſtolus, *avaritia eſt idolorum ſervitus: opera manuum hominum*, ſicut ſunt & pecuniæ. Eph. 5. Dij igitur gentium ſecundum materiam, ſunt *argentum & aurum*, & ſecundum compoſitionem, ſunt *opera manuum hominum:* & in hoc evidenter & maximè notatur eorum ſtultitia, quia ea quæ ipſi faciunt, quaſi Creatorem venerantur & colunt. Vnde pudor eſt dicere, ſimulacrum ab illo coli,

Digitized by Google

cujus ipſe auctor potuit inveniri,& in hoc etiam apertiſſimè apparet ſimulacrorum ſuorum impotentia,quia ſecundum litteram,

verſ. 5. *Os habent & non loquentur,*
oculos habent & non videbunt.
verſ. 6. *Aures habent & non audient,*
nares habent, & non odorabunt.
verſ. 7. *Manus habent & non palpabunt,*
pedes habent & non ambulabunt:
Caſſiod. *non clamabunt in gutture ſuo.* In his tribus verſibus veriſſima diſcretione notati ſunt, qui falſis numinibus ſuis, membra hominum inaniter aſſignare voluerunt: nam quid rogo illi opus fuit os, qui loqui non poterat? quid oculi, qui conſpicere non valebat? quid aures, qui non erat auditurus? quid nares, qui nullatenus fragrantia ſentiebat? quid manus, qui res palpabiles ignorabat? quid pedes,qui ſe movere minimè prævalebat? & ut talibus rebus augeretur irriſio, addidit,ut nec ipſis quoque animalibus ratione carentibus debeât comparari, quando in *gutture ſuo* non habent vel confuſum ſonum, quem pecora emittere proprijs quibuſdam vocibus conſueverunt:

Aug. Ergò artifex melior eſt eis, quia ea potuit membrorum motu atque officio fabricare, quem tamen artificem te utique puderet adorare: melior & tu,quamvis ea non feceris, quoniam quæ illa non poſſunt, facis: melior eſt & beſtia,ad hoc enim additum eſt, Magal. *non clamabunt in faucibus ſuis:* nam cum ſuperius dixiſſet *os habent & non loquentur*,quid opus erat poſtquam à capite uſque ad pedes membra decurſa ſunt, de gutturis clamore repetere? ſed quod de ore dixerat, proprium eſt hominis, quoniam beſtiæ non loquuntur, cætera autem cum hominibus & beluis communia: nam & vident, & audiunt,olfaciunt,& ambulant, & quædam ſicut ſimiæ, contrectant

Digitized by Google

trectât manibus. Ne quis ergò ad ſola humanorũ membrorum opera referret quæ dicta ſunt, & Dijs gentium ſolos homines anteponeret, poſt omnia ſubdit dicens; *non clamabunt in gutture ſuo*, quod rurſum hominibus pecoribuſq; commune eſt. Nam ſi dixiſſet primum cum ab ore cępit membra percurrere. *Os habent & non loquentur*, cuncta etiam ſic ad naturam hominis referrentur, ut non facilè ibi quidquam de communione ferarum ſenſus audientis adverteret: cum verò de ore illud dixit quod hominis proprium eſt, & poſt enumerationem partium corporis adjunxit, *non clamabunt in gutture ſuo*, lectorem vel auditorem fecit intentum, ut dum quærit cur additum ſit, admoneri ſe inveniat ſimulacris gentium non tantum homines, ſed etiam beluas ſe debere pręponere, ut ſi pudet adorare beſtiam, quam fecit Deus videntem, audientem, odorantem, contrectantem, ambulantem, clamantem *in gutture ſuo*, videret quam pudendum eſſet adorare mutum & carens vita ſenſuque ſimulacrum.

Ait ergò moraliter prædictos tres verſus exponendo: Homines beſtialiter viventes, *Os habent & non loquentur* Hugo. ad confitendum peccata ſua, vel ad pronuntiandum divini eloquij verbum purè ſolùm propter Deum, pro correctione morum, ac emendatione vitæ proximorum, ſive ad defendendam juſtitiam & veritatem *Oculos habent* corporis apertos ad vanitatem ſæculi, ad concupiſcendum carnalia, & temporalia caduca, Hugo. *& non videbunt* oculis cordis, ad contemplanda cæleſtia vel æterna: *Aures habent* corporis, *& non audient* divina pręcepta Ludol. & mandata ad operandum ea, ſive ad retinendum retinaculo cordis, quod corporalibus auribus audierunt: *Nares*

Digitized by Google

habent corporis diſcernendi, ſcilicet ſenſum olfactus, ſed non odorabunt intus ſuavem odorem Chriſti: *Manus habent & non palpabunt*, bonum eligendo, ſcilicet, ac benè & rectè ad honorem Dei, ad ſalutem propriam, & proximorum, operando bonum: *Pedes habent & non ambulabunt* in via Domini, de virtute in virtutem: *Non clamabunt in gutture*

Hugo. *ſuo*, Deum devotè orando, ſive laudes & gratiarum actiones ſibi dignè exhibendo. Illi enim clamant in gutture ſuo, quorum vox procedit ex puro corde; garruli verò & blandiloqui in labiorum ſummitate.

Ludol. Boni autem clauſtrales, ſenſus ſuos cohibentes, *Os habent & non loquentur* inutilia & nociva, *Oculos habent & non videbunt* vana, ad ea concupiſcendum vel delectandum. *Aures habent & non audient* detractiones & inutilia, quæ non ædificant: *Nares habent & non odorabunt* odorifera illicita: *Manus habent & non palpabunt* tangendo illicita vel mala & inutilia, quæ non ſunt Deo placita neque proximo ædificativa: *Pedes habent & non ambulabunt* alicubi ſine licentia, ſive ad mala: *Non clamabunt in gutture ſuo* vana inutiliter, vel alia verba mala otioſè loquédo, vel etiam in corde murmurando.

Et quia gentilium ſimulacra talia ſunt ut preſcribitur. *Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidũt in eis.* Audit forſitan paganus & gaudet ſe ſuis numinibus comparatum, ſed intelligat quantum tali patrocinio potuit proficere, ut de rationabili homine ad inſenſibilia metalla meruerit pervenire: intelligat culturam ſuam in indignationem propriam fuiſſe converſam, & refugiat illud adorare, unde plectibile judicium cognoſcitur excepiſſe. Similes quippe illis fiunt, qui fieri talia decreverunt, Verſ. 8. Caſſiod.

Digitized by Google

runt. Nec illud omittendum eſt, quod fabricatores & cultores hujus rei, una percuſſi eſſe probantur ſententia: ſimilis eſt enim iniquitas, alios ſuis operibus decipere, & culturis ſe peſſimis obligare: De his enim dicit Apoſtolus, qui commutaverunt veritatẽ Dei in mendacium, & coluerunt & ſervierunt creaturæ potius quam Creatori. Nihil igitur eis eſſe poteſt, quam ut Dijs Magal. ſuis ſimiles fiant: videant er- Aug. gò iſti apertis & ſcientibus oculis, & adorẽt clauſis & mortuis mentibus, nec videntia nec viventia ſimulacra; ait ergò,

Ludol. *Similes illis fiant*, id eſt, ſimiles ſe eis eſſe intelligant, ut diſſimiles fieri laborent, *qui faciunt ea*, per ſculpturam vel fuſuram, *& omnes qui confidunt in eis*, non ſolum ea faciendo, ſed etiam illa adorando, ſive aliquid ab ipſis petendo; vel aliter: *Similes illis* ſimulacris in Hugo. pœna *fiant*, carendo vita ſpirituali, ſicut illa ſenſibili: In anima namque illis ſimiles efficiuntur, dum non emendantur, quia mente inſenſibiles ſunt, nec vident, nec intelligunt, neque diſcernunt, *qui faciunt ea*, id eſt, qui eos ad hoc inducunt, *& omnes qui confidunt in eis*: gentes enim quæ in ejuſmodi idolis ſperaverunt, nihil proficui habuerunt.

*Domus Iſraël ſperavit in Do- vers. 9
mino: adjutor eorum & protector eorum eſt.* Damnatis iniquita- Caſſiod. tibus perfidorum, ad celebrãda præconia Domini, lætus accedit: *Domus Iſraël* Eccleſiam cognoſcitur fidelium ſignificare populorũ, ipſa enim ſperat in Domino, quę mundana deſideria ſemper abjiciens, ſola ipſius delectatione perfruitur. *Domus Iſraël ſpera-* Magal. *vit in Domino*, Patriarchæ, Prophetæ, cum numero Apoſtolorum: Spes enim quæ videtur non eſt ſpes, ſi autẽ quod non videmus ſperamus, per patientiam exſpectamus: Sed

ut

Digitized by Google

ut perduret uſq; in finé ipſa patientia, *adjutor eorum & protector eorum eſt:* benè autem non ſolū *adjutor*, ſed & *protector* Dominus dicitur; niſi enim ipſe adjuverit, nihil poſſumus facere, & niſi protegendo cuſtodierit, ea etiam in quibus adjuvamur, non poſſunt prodeſſe; ait
Hugo. ergò, *Domus Iſraël*, id eſt, Eccleſia fidelium Chriſtianorum, *ſperavit*, non in fallaci & abjecto mundo, non in auro, argento, aut divitijs terrenis, ſed,
Caſſiod. *in Domino* & ideo *adjutor eorum* in bonis agendis, *& protector eorum* contra pericula imminentia in malis vitandis, quoniam animas ſanctas nulla ſivit diabolica fraude ſubverti. Et quod hoc verſu generaliter dixit, hoc nunc de Sacerdotibus decora iteratione retexuit.

verſ. 10. *Domus Aäron ſperavit in Domino, adjutor eorum & protector*
Caſſiod. *eorum eſt*, ut excelſus Ordo Pontificum non in generali commemoratione, ſed ſpeciali præconio laudaretur: Aäron autem in populo Iudæorum primus Sacerdos electus eſt, cujus commemoratione meritò ipſe ordo declaratur; ait ergò, *Domus Aaron*, ſcilicet Magal. Pontifices & Sacerdotes omniſque ordo eccleſiaſticus, *ſperavit in Domino* non ſine fructu, quia Dominus *eſt adjutor eorū*, ut & ipſi extendantur perſeveranter in ea quę ante ſunt, & currant donec apprehendant & cognoſcant, ſicut cogniti ſunt: *& protector eorum eſt* ne Lucas. eis noceatur.

Et quid per ſingula? omnes de quacumque conditione *Qui timent Dominum, ſpera-* verſ. 11.
verunt in Domino: adjutor eorum & protector eorum eſt. Expoſuit quod ſuperius dixit, *Domus Iſraël & domus Aaron:* ipſi ſunt Caſſiod. enim, *qui timent Dominum, & ſperaverunt in Domino.* Duo iſta Magal. ſunt quæ beatos faciunt & felices. Omnis igitur in his verbis fidelium multitudo continetur, & ſi ſpem noſtram fixam habuerimus in Domino,

& ad

& ad alta ſuſpendamur, adjutor noſter & protector erit ipſe Dominus: Item ſi timorem Domini habuerimus pro peccatis quę perpetravimus, nihilominus adjutor & protector noſter erit Dominus. Spes ad alta proficientes, & de virtutibus cogitantes pertinet, timor verò ad inchoantes & peccata ſua per pœnitentiam corrigẽtes; neque enim pius & miſericors Dominus adjuvat tantùm eos qui ad alta proficiunt, ſed etiam eos adjuvare paratus eſt, qui de profunditate vitiorum ad ejus miſericordiam recurrunt; ait ergò, *Qui timent* ex omni gente *Dominum* timore caſto & filiali, *ſperaverunt in Domino* ſpe charitate formata, quæ eſt exſpectatio futuræ beatitudinis ex meritis & gratia præveniente, propter quod, *adjutor & protector eorum eſt*, quantũ ad eorum ſpectat ſalutem. Spes & timor bonos faciunt, & ſunt quaſi duæ molę, inter quas debet moli Chriſtianus, ut fiat panis coram Deo reponendus; ſi ſperas & non times, præſumis; ſi times, & non ſperas, deſperas; & quia nullis noſtris meritis prevenimus miſericordiam ſuã, ſequitur:

Nicol.

Vers. 12. Caſſiod.

Dominus memor fuit noſtri: & benedixit nobis. Hæc eadem pulchra varietate congeminat, ut benedictionem Domini pręſtari talibus, inculcata ratione crederemus. nam cum dicit *memor fuit noſtri*, gratiam divinæ pietatis oſtendit. quibus enim meritis debebatur, ut Chriſtus Dominus adveniret, qui & errantes populos doceret, & converſos ſua benedictione ſalvaret? ait ergò, *Dominus* qui quaſi oblitus eſſe videbatur, *memor fuit noſtri* bona nobis faciendo, quod maximè apparet in hoc, quod filiũ ſuum pro noſtra redemptione incarnari fecit, in multis etiam alijs benevolentiam ſuam erga nos oſtendendo, tunc enim memor noſtri eſſe videtur

Ludol.

Digitized by Google

Dominus, quando nobis aliquod facit bonum, quod prius non faciebat, *& benedixit*
Nicol. *nobis* benedictione ſpirituali in virtutibus & bonis ſpiritualibus nos multiplicando: Et quibus benedixit?

Benedixit domui Iſraël, benedixit domui Aaron: Benedixit
Caſſiod. domum Iſraël, de ſanctæ Mariæ virginitate naſcendo; benedixit quoque domum Aäron Sacerdotij honore præcinctus, ſicut de ipſo in alio
Pſal. 109. Pſalmo dictum eſt, *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem*
Aug. *Melchiſedech*: utroſque benedixit, hoc eſt, domum Iſraël cum domo Aaron, eos utique qui ex ipſa gente crediderunt in Salvatorem Ieſum, quia non in omnibus illis beneplacuit Deo, *ſed ſi quidam illorum*
Roma. 3. *non crediderunt? numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuavit? abſit, neque enim omnes qui*
Roma. 9. *ſunt ex Iſraël, hi Iſraëlitæ, neque*
Ibid. *qui ſemen Abrahæ omnes filij*, ſed ſicut ſcriptum eſt, *reliquiæ ſalvæ factæ ſunt*. Ex perſona enim eorum qui crediderunt, dicitur; *Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma facti eſſemus, & ſicut Gomorrha ſimiles fuiſſemus*, ſed ideo ſeme, quia ſparſim per terras multiplicatum eſt; ait ergò, *benedixit domui Iſraël*, id eſt, ſubditis in Eccleſia, omni ſcilicet populo Chriſtiano: *benedixit domui Aaron*: ordini videlicet Sacerdotum, id eſt, Pontificibus & Sacerdotibus: Primò ergò benedixit ſubditis, ſecundò majoribus, & nunc tertiò generaliter omnibus Deum colentibus in univerſali Eccleſia, dicens;

Iſaiæ 1.

Benedixit omnibus qui timent Dominum, puſillis cum majoribus. Verſ. 13.
Poſt ſpeciales enumerationes, ad benedictionem generalitatis aſcendit, ubi ſimul Caſſiod.
omnes benedicuntur, qui ſervire Domino pura mente elegerunt: Hoc enim fecit in piſcatoribus, hoc fecit in regibus, nec ullum genus hominum

num ei credens, probatur ex-
ceptum, quod ſit ab ejus mu-
neribus alienum; unde ſubdit,
puſillis cum majoribus, ſaltem be-
nedictione ſiniſtra, eis tempo-
ralia ſcilicet bona largien-
Sap. 6. do; unde dicitur, *puſillum &*
magnum fecit Deus, &c, *eſt illi æ-*
Ibid *qualiter cura de omnibus*. Indif-
ferenter enim benedicit Do-
minus omnibus perfectis &
imperfectis, nullum genus &
nullus gradus hominum ex-
cluditur, dum tamen timent
Magal. Dominum. Sed quia benedi-
ctio ſemper creſcit in eis, qui
in ejus virtute proficiunt, ſive
majores ſive puſilli ſint, id eſt,
ſive perfecti ſive imperfecti,
benè de illis ſubjunctum eſt:

verſ. 14. *Adjiciat Dominus ſuper vos:*
ſuper vos, & ſuper filios veſtros.
Caſſiod. *Adjiciat* duplici modo videtur
intelligi, ſive benedictionem
quam in hoc ſæculo ſanctis
ſuis pro parte concedit, ſive
adjiciat numero veſtro popu-
los fideles; quod & noſtris
temporibus facit, & uſque ad
finem ſæculi non deſinet ope-
rari. Acceſſerunt enim *de lapi-* Aug. Mat. 3.
dibus ſuſcitati filij Abrahæ; ac-
ceſſerunt *oves quæ non erant ex* Ioã. 10.
hoc ovili ut fieret unus grex & u-
nus paſtor, adjiciente Domino
non ſolum ſuper patres qui in
Chriſto cæteros imitaturos
præirent, ſed etiam ſuper fili-
os eorum, qui patrum pia ve-
ſtigia ſequerentur; Nam ſic
ait ille his quos per Euange-
lium in Chriſto genuerat. Imi- 1. Cor. 11.
tatores mei eſtote ſicut & ego
Chriſti. Adjecit ergò Domi-
nus non ſolum ſuper *montes*
geſtientes & *exultantes ſicut a-*
rietes, ſed etiam ſuper *colles* ex-
ultantes *ſicut agni ovium*; ait
ergò, *Adjiciat Dominus* ad hoc Hugo.
bonum quod jam habetis,
benedictionem & bona ſuper
vos ô patres & magiſtri, gra-
tiam ſcilicet ſuam augmentã-
do *ſuper vos*, etiam meritum
multiplicando, *& ſuper filios*
veſtros, id eſt, ſuper diſcipulos
& imitatores veſtros, quos
verbo doctrinæ, aut exemplo

 bonæ

Digitized by Google

bonæ vitę, Deo genuiſtis, vel *ſuper filios veſtros*, id eſt, ſuper opera veſtra, quę per deſiderium devotionis acquiſiſtis: Magal. proinde his utriſque magnis & puſillis, montibus & collibus, arietibus & agnis, dicit Propheta quod ſequitur.

Verſ. 15. Caſſiod. *Benedicti vos à Domino: qui fecit cœlum & terrã.* Cum ſuperius optaverit Propheta ut benedicerentur fideles, jam ipſa prędeſtinatione confiſus, benedictos dicit eſſe juſtiſſimos, & vide genus benedictionis, *Domino* poſuit, quia ipſa eſt perfecta beatitudo nõ ſibi quemquam præparari, ſed Domino. Hoc enim verbo fideliũ corda roborantur, & futura beatitudo unde provenire poſſit, oſtenditur. *Qui fecit cœlum & terram*; Ipſe enim cujus operatione omnis creatura perfecta eſt, ſolus dare poteſt benedictionem gratię in præſenti, & gloriæ in futuro; quod adhuc amplius declarat dicens.

Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filijs hominum; id eſt, ſupremum cœlum empyreum, quod eſt ſupra firmamentum, competit ſpecialiter *Domino* Ieſu in quo regnaret, *dedit* autem, ad humanitatem pertinet incarnationis; nam verbo quid dari potuit, quod cum Patre & Spiritu ſancto ſemper cuncta poſſedit & poſſidet? & in hujus cęli comparatione, quidquid oculis carneis cernitur, terra dicenda eſt, quę *filijs hominum* eſt attributa, ut ejus conſideratione, ſive ab ea parte quæ ſuperilluſtrat, ſive ab illa quæ ſubter illuſtratur, conjiciant Creatorem, quem infirmis adhuc cordibus, ſine iſto conjecturæ adminiculo, videre non poſſunt: & gratia Domini ſe multiplici colluctatione purificãtes, ad ęternam vitam ex iſtius mundi agone perveniant: Et quia eſt alia multitudo reproba, quæ nec ad illud cœlum, nec ad illam terram pertinet,

Verſ. 16. Caſſiod. Aug.

quæ

quæ à Domino non benedi-
cetur, ſed maledicetur, ſequi-
tur de ea, & converſo ſermo-
ne ad Dominum, dicit:
verſ. 17. *Non mortui laudabunt te Do-*
mine, neque omnes qui deſcendunt
in infernum. Per mortuos intel-
ligimus eos de quibus Saluator in Euangelio dicit, *morie-*
Ioã. 10. *mini in peccatis veſtris*, & iterũ,
Mat. 8. *Sinite mortuos ſepelire mortuos ſu-*
Aug. *os.* Certè mortui ſepultores,
non ſunt corpore mortui, quia
ſi hoc eſſent, corpora mortua
non ſepelirent, ſed intus in a-
nima à vera vita ſeparati, ope-
ra non faciunt meritoria ad
laudem tibi, & meritum ſibi;
neque omnes, id eſt, aliqui omni-
um, *qui deſcendunt in infernum*,
laudabunt te: Clamat namque
Pro-uer. 18. ſcriptura; *peccator cum in profun-*
dum venerit, contemnit; vel ali-
Caſ-ſiod. ter, mortuos hic illos dicit,
qui perpetuis cruciatibus affli-
gendi ſunt, quorum voces nõ
ſuſcipit Dominus: nam à mor-
tuo quaſi ab eo qui non eſt, pe-
rijt confeſſio: dicendo autem
neque omnes qui deſcendunt in in-
fernum, oſtendit & ſanctos ad
inferna quidem deſcendere,
ſed in Domini exaltatione
gaudere; quia ergò in infer-
no non eſt laus Dei, ſed magis
blaſphemia, rectè ſubiungit.
Sed nos qui viuimus benedici- verſ. 18.
mus Domino, ex hoc nunc, & uſq;
in ſæculum. Expoſita parte dam-
natorum, aptum fuit ut pul-
chritudinem Pſalmi, beato-
rum bona concluderent, non
enim mortuorum Dominus
eſt, ſed vivorum, quos gratia
in operibus viuificauit: Hi
laudant Dominum merito-
riè *ex hoc nunc & uſque in ſæcu-*
lum. Deus enim in laudibus
terminum habere non poteſt,
qui nec in præmijs probatur
ſuſtinere occaſum.

Digitized by Google

Gratiarum actio de exauditione orationis pro liberatione à malis, & oratio pro requie poſt hujuſmodi gratiam liberationis.

verſ. 1. Caſſiod. DIlexi quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.* Amorem Domini hominibus duobus provenire conſtat articulis: Eſt unus quando pro collatis beneficijs etiam ab infidelibus diligitur atque laudatur, ſicut in alio Pſalmo de peccatore Pſal. 48. legitur, *Confitebitur tibi cum benefeceris ei.* Alter eſt certiſſimus atque perfectus, cum devoti animus nullius accidentium malorum adverſitate dejicitur, ſed in miſerijs ſuis ſpe futurorum in caritate Domini ſemper accenditur, ſicut dicit Apoſtolus, *quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas? &c.* Hunc ergò modum Propheta ſubter exponit quoniam in tribulationibus & anguſtijs ſuis *dilexit*, quando illi dolores & tribulationes preſtiterunt, ut Dominum invocare mereretur; & quia dilectionem ſpes ſolet accedere, *dilexi* tranſacti temporis eſt, in exauditione autem futuri: Sed etiam futurum pro præterito ſæpè ponunt Prophetę, maximè in canticis metricè conſcriptis, qualis eſt Pſalmus iſte in Hebręo. Quapropter David non Caſſiod. in regni amplitudine lætus exultat, non de mundi felicitate gratulatur quam noverat tranſituram, ſed gaudet orationem

tionem ſuám in anguſtijs à clementiſſimo Domino fuiſſe ſuſceptam, quod prodeſſe ſibi perpetuò ſentiebat. Nam cum in deſerto Maön à Saülis exercitu obſeſſus, præter ſpem liberatus eſſet, (ut legimus,)
1. Reg. 23. *venit nuntius ad Saül, dicens: Feſtina & veni, quoniam infuderunt ſe Philiſtæi ſuper terram. Reverſus eſt ergò Saül deſiſtens perſequi David:* Tunc carmé iſtud compoſuit, in quo divinæ bonitatis recolens immenſitatem, gratiſſimum amoris debitũ pollicetur. Vnde ſubditur:

verſ. 2. *Quia inclinavit aurem ſuam mihi: & in diebus meis invocabo.*

Caſſiod. Auris appellata eſt ab auditu, quam meritò ad nos inclinare dicitur Deus, quia ut nos dignetur audire, nulla ad ipſum humana merita videntur attingere, quod factum in adventu Domini, veritatis ipſius tradit auctoritas, quando mũdi miſertus ſceleribus, medicinam beatæ incarnationis attribuit. Mirabilis ſententia, beata viciſſitudo, & fidelem ſemper beneficia quęrere, & clementem Dominum continua benignitate prẹſtare. Ideo Aug.
dilexi, quoniam exaudiet Dominus; ideo exaudiet, *quoniam inclinavit aurem ſuam mihi:* Sed unde ſcis ô anima humana, quod inclinavit Deus aurem ſuam tibi, niſi dicas *credidi?* manent ergò tria hęc, fides, ſpes, charitas; quia credidiſti, ſperaſti, quia ſperaſti, dilexiſti, fides enim credit, ſpes futura præſtolatur, charitas corroborat fidem & ſpem, ſed fides & ſpes nutriunt charitatem: Nam ſi quæram unde crediderit anima inclinaſſe ſibi aurem Deum ſuum? nonne reſpondebit, *quia prior dilexit nos,* Ioan. 4.
&, *filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum*; cum hæc omnia erga me geſta cernerem, quomodo non crederem, quod *inclinavit aurem ſuam mihi?*

Non habet autem aurem Magal.
Deus

Deus ut homo, incorporeus & incircumſcriptus eſt, ſed tam clementer humanæ conſulit infirmitati, ut quia eum ſicut eſt non poſſumus agnoſcere, noſtrę locutionis more ſe nobis inſinuet, ut per noſtra ad ſua nos traheret, & dum condeſcenderet nobis, conſurgeremus ei. Dicitur ergò per ſimilitudinem auris ejus, miſericordia ipſius, quam videtur inclinare, dum nos clementer dignatur audire; inclinatio quippe auris, probatio eſt futuræ exauditionis: Nam ſi Deum dignatus eſt ad hominem inclinare, quantò magis dignabitur hominem ad Deum elevare, & ſic vocem ejus exaudire? Dum illa attendit adhuc in peregrinatione ſua famulus Dei, gemit & dicit; *In diebus meis invocabo* dies mei quippe diſtant à diebus Domini mei; dies enim meos dicere poſſum dies miſeriæ meæ, dies mortalitatis meæ, dies ſecundum Adam plenos laboris & ſudoris, dies ſecundum vetuſtatem putrediſſis, dies meos dico quos ipſe mihi feci privata audacia, quia Deum meum deſerui, unde merui carcerem, id eſt, ignorantiæ tenebras, & compedes mortalitatis accepi.

Circumdederũt me dolores mortis: & pericula inferni invenerunt me: Cauſas adhuc reddit altiſſimas, cur vir ſanctus dilexerit Dominum, non illas in quibus ſe amari putat humanitas, ſi inflatis honoribus evehatur, ſi divitiarum mole grãdeſcat, ſed ideo ſe dixit divina gratiâ viſitatum, quia doloribus & periculis probatur affectus; meritò, nam quando hæc perducunt ad gloriam, iſta præcipitant ad ruinam. Et inſpice verba ſimplicia magnis ſenſibus eſſe farcita: Circumdatum ſe dicit doloribus, & ne putares mediocres, addidit *mortis*, adjecit etiam *inferni pericula*, quæ conſtat tormentis omnibus eſſe graviora:

vers. 3.

Caſſiod.

Digitized by Google

viora: Dolores iſti, vehementiſſimæ ſunt peccati mortalis tentationes, quæ animæ pariunt dolorem & mortem; Sequitur quoque, *invenerunt me*, quaſi inopinatum, quaſi ſecurum, quaſi à Domini defenſione ſepoſitum, ut facilè potu-
Aug. erit capi, quem à tanto contigerat munimine ſegregari: & ſic non *invenirent me*, niſi aberrantem abs te: nunc autem illa *invenerunt me*, ego verò illa non inveniebam, qui gaudebam proſperis ſæculi, in quibus plus fallunt *pericula inferni*. Sequitur:

Verſ. 4. *Tribulationem & dolorem inveni, & nomen Domini invocavi.*

Caſſiod. Hæ ſunt tribulationes, quæ ad Dominum exclamare fecerunt: hi dolores, qui medicinaliter corda punxerunt, ut ad verum medicum clamaret ægrotus, unde veniret auxilium. Superius ubi captus eſt à doloribus, inventum ſe dicit, hìc ubi remedium repperit, inveniſſe ſe ipſos dolores aſſeruit: Ille enim cauſas ſuæ calamitatis cognoſcit, qui ſe afflictum, ut convertatur, intelligit, nam ut tunc medicus quæritur, quando viſcera hujus vitæ pænalitatibus gravari quis ſentit, ſic me interiores dolores cordis & animi mei, ad Deum cogunt refugere, & nomen Domini invocare, ut eo præſtante, & dolor & tribulatio celeriter vincere-
tur, cui dicitur; *Da nobis auxilium in tribulatione, quia vana ſalus hominis.* Ego autem de vana ſalute hominis gaudendũ Pſal. 107.
arbitrabar, ſed cum audiſſem à Domino, *beati qui lugent nunc, quoniam ipſi conſolabuntur,* Matt. 5.
non exſpectavi ut prius amitterem bona temporalia quibus malè oblectabar, & tunc lugerem; ſed attendi in eandem ipſam meam miſeriam qua talibus oblectabar, quæ & amittere formidarem, & tenere non poſſem: attendi & me non ſolum excruciari adverſitatibus hujus ſæculi, ſed Magal.

etiam obligari proſperitatibus: vidi, atque ita *tribulationem inveni*, quę me latebat, *& nomen Domini* corde contrito *invocavi*, dicens.

verſ. 5. *O Domine libera animam meam: Miſericors Dominus, & juſtus, & Deus noſter miſeretur.*

Hic incipit ſupplementum R. P. MARCI MASTELLINI, in Viridi Valle Canon: Reg:

Fidelis itaque enumeratis paſſionibus ſuis, exclamat ad Dominum ut liberet animam ejus à peccato, & de miſerijs ac omni impedimento hujus ſæculi, ne tantis perplexitatibus pereat involuta: Hanc autem liberationem firmiter Ludol. ſperans, ſubjunxit; *miſericors* in natura *Dominus*, per gratias prævenientes excitando: quis enim ipſum invocavit, niſi quem prior ipſe vocavit? *inclinavit enim aurem ſuam mihi: & juſtus*, quoniam corripit peccatorem ad veniam requirendam, & iterum miſeretur Hebr. 12. cum *recipit filium quem flagellat*: non enim pœnalis, ſed ſalutaris eſt dolor quem facit ſecando, in cujus voluntate, & beneplacito eſt omne bonum noſtrum: Imo quia tam facilis eſt Dei iræ in miſericordiam commutatio, ut ſtatim adſit pœnitentibus, & lugentes è veſtigio ſubſequatur conſolatio. Semel juſtum poſuit & bis miſericordem, ne tam amarum videatur quod flagellatur quiſque fidelis, quia recipit ad beatitudinem quem flagellat, & ſic poſtquam miſericordem Dominum generaliter eſſe profeſſus eſt, nunc univerſaliter parvulorum dicit eſſe cuſtodem, ac ſe humiliatum & liberatum eſſe proclamat.

Cuſtodiens parvulos Dominus, humiliatus ſum & liberavit me: verſ. 6. Humiles ſiquidem in oculis ſuis, ſpiritu pauperes, & ſimplices corde, benignè reſpicit Dominus; nunc eos à malo cuſtodiens, & in futuro ad ſalutem ęternam exaltans, eos verò

verò qui in ſuperbia extollentiam animi monſtrant, deſpicit ac reprobat: quamobrem & ipſe deſpiciens ſuperbiam, ait: *Humiliatus ſum* veraciter in pœnitentię flagellis, in mente parvulus factus coram ipſo,& ſic, *liberavit me* ſua virtute & gratia à laqueis diaboli, ab anguſtijs meis, & onere peccatorum.

verſ. 7. Amodo ergò *Convertere anima mea in requiē tuā, quia Dominus benefecit tibi.* Cantet anima hoc cum Propheta quæ peregrinatur à Domino; cantet hoc ovis illa quæ erraverat,& cuſtodis revecta humeris, ad caulas redijt paſtoris; cantet hoc filius ille, qui mortuus fuerat, & revixit, perierat & inventus eſt; cantet hoc populus devotus, qui pretioſo ſanguine redemptus, ad deſideratam requiem pervenire Domini largitate promeruit. Quapropter animam ſuam hortatur Propheta, ut remota affectione & deſiderio ab omni terrenorum delectatione, convertatur ad Dominum, unde illi & tranquilla venit requies, & abolitio peccatorum. Suam ergò requiem dicit, quę illi data eſt per gratiam, non meritorum compenſatione poſſeſſa, *quia Dominus benefecit tibi.* Talis actio debet eſſe animæ quæ tendat ad quietam ſecuritatem, non quæ augeat inquietum laborem, ſicut Dominus nos admonet dicens. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos, tollite jugum meum ſuper vos: & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris.* Mitis itaque & humilis tamquam viam ſequens Chriſti debet eſſe animæ actio tendētis in Deum, non tamen pigra & deſidioſa, ut curſum conſummet, ſicut ſcriptum eſt, *In manſuetudine perfice greſſus tuos*; neque enim ſicut in iſta vita ſomni requies nos reparat ad actionem, ſed actio bona perducit

Caſſiod. Ma. gal. Mat. 11. Eccl. 3.

Digitized by Google

ducit ad ſemper vigilantem quietem: *Convertere ergò anima mea* per gratiarum actioné, *in requiem tuam*, id eſt, Deum, à quo proceſſiſti perfectione creata, à quo receſſiſti affectione inordinata; quod autem convertaris, miſericordię Domini eſt:

verſ. 8. *Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pe-*

Caſſiod. *des meos à lapſu*. Declarantur cauſæ quare dixerit ſuperius, *quia Dominus benefecit tibi*: ſed hæc intelligamus præſcientiæ virtute Prophetam dicere de futuro, quoniam in iſto ſæculo viventibus convenire non poſſunt. Ait enim: *Eripuit animam meam de morte*: animæ quippe juſtorum cum de iſto ſæculo tranſeunt, ab illa morte liberantur, de qua dici-

Apocal. 2. tur: *Qui vicerit, à morte ſecunda non lædetur*. Conſequenter ait: *Oculos meos à lachrymis*; ceſſant utique lachrymę, quando jam mors animæ non probatur eſſe ſuſpecta, non enim in iſta ſecuritate plangitur, ſed in iſto agone, ubi calamitas futura metuitur: Addidit *pedes meos à lapſu*: quando dicit *à lapſu*, oſtendit pronum & lubricum eſſe peccatum, ſed benè illic non formidatur ruina, ubi pedes, id eſt, intellectus & affectus in Chriſto fundati ſunt æterna ſecuritate: nam in iſto ſęculo conſtituti (ſicut dictum eſt,) & mortem animę juſti timent, & aſſiduè lachrymas fundunt, & pedes ſuos à lapſu non credunt ullatenus alienos: Hic enim colluctatio eſt, ideo cuncta ſub metu ſunt. Quod Magal.
ſi mortem peccati velimus intelligere, rectè dicet fidelis jam ereptam eſſe animam ſuã ex hac morte, eo ipſo quod fidelis eſt effecta, & liberata à peccatis, per quę fuerat ad mortem æternam deducenda; Sic *oculos eripuit* Dei miſericordia *à lachrymis* gehennæ inconſolabilibus, greſſus quoque præſervavit, ne de via juſtitiæ caderent in foveam gehennalem;

Digitized by Google

hennalem; id eſt, converſationem vitæ meæ ita direxit, ut per eam non fuerim deductus in infernum: Sed quia duo hęc poſteriora ſpe completa ſunt in eis, qui nondum ex hoc mundo migraverunt, ideo ſubjungens ait.

vers. 9. *Placebo Domino in regione vivorum.* Rectè dicit *in regione vivorum*, illa enim eſt vera vita à morte libera, quæ habet bona pura & immiſta; ibi enim anima ſemper vivit, ibi cum corpore de immortalitate lætatur, & ſic homo ex omni parte Deo placens ſecurus eſt, quod amplius diſplicere non poſſit: Sed quamdiu peregrinatur à Domino, perfectè juſtus eſſe non poteſt, quia *nemo mundus eſt à peccato nec ſi diei unius fuerit vita ejus:* ut tamen in futurę vitę ſtatu placere poſſit, etiam in hac vita placere Domino neceſſe eſt. nam nulli dubium eſſe debet, quod niſi quis hìc caſtè inculpatéq; vixerit, atq; illi terra iſta mortalis, terra fuerit viventiũ, quę quidem vitæ conditiò futuræ pignus eſt, & arrha, eum fruſtra vivere, cui neque cœlum ipſum vitam ſuppeditabit, quandoquidem nihil aliud eſt hìc verè vivere, quam futuram vitam appetere, & fide ac operationibus, quæ à charitate proficiſcuntur quærere, ac (ut ſic dicam) commercari.

Iob. 14. juxta verſ. 70. Interp.

PSALMUS CXV.

De fidelium ac ſanctorum martyrum in fide & confeſſione conſtantia.

vers. 10. *Credidi, propter quod loquutus ſum: ego autem humiliatus ſum minus*, Hujus Pſalmi ſenſum à ſuperioribus pendere volunt aliqui, illic enim David ſuę dilectionis in Deũ

dedit ſpecimen, hîc fidei: Et eſt ac ſi diceret, meis in oppreſſionibus & anguſtijs ſpem ſemper firmam ac fidem in Deo habui; & ut quidem credidi & ſperavi, ſic egit mecum benigniſſimus Dominus: quare id loquar, dicamque omnibus, quanta fecit Deus animę meę; afflictus enim eram nimis, ut pœnè animo deſtituerer, eripuit tamen me, ut credidi.

Sed hîc etiam Pſalmus de martyrum illo populo reverendo commodè intelligitur, Caſſiod. qui ordinem veri dogmatis ſervans, prius ſe dicit crediliſſe, & poſtea fuiſſe proloquutum; propter illos ſcilicet deſtruendos, qui veraciter nō credentes affectant de ejus aliqua prædicare magnalibus: Poſt veram fidem ſi quidem ſancta debet venire confeſſio, ne illud audiat importunitas, Pſal. 49. Aug. *peccatori autē dixit Deus, quare tu enarras juſtitias meas?* Non igitur perfectè credunt, qui quod credunt, loqui nolunt; ad ipſam enim fidem pertinet illud etiam credere quod dictum eſt, *qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*; Mat. 10. & ex hoc appellatus eſt fidelis ille ſervus non tantum quia accepit, ſed quia impendit & lucratus eſt. Quia verò qui piè vivere volunt & pro veritate zelant, perſequutiones patiūtur, ideo addit: *Ego autem humiliatus ſum nimis*. Notandum eſt quod dicit *ego*, quia homo humiliari poteſt ab eis qui veritati contradicunt, non ipſa veritas quam credit & loquitur; unde Paulus cum de catena ſua diceret *Sermo inquit Dei non eſt alligatus*. 2. Tim. 2. Per particulam *nimis*, denotat immenſitatem tormentorum in quibus ex humana infirmitate pavebāt ſancti martyres, quando etiam loquendo ſub diſcrimine gladij confeſſi ſunt. Caſſiod. Et ne quis putaret hanc veram fidei confeſſionem mortalium viribus attri-

Digitized by Google

attribuendam, quid proprium humanitas habeat, ipſe profitetur dicens.

Verſ. 11. *Ego dixi in exceſſu meo: omnis homo mendax.* Si hęc ad hiſtoriam referas, ſenſus eſt, quod David cum trepida ac præcipiti fuga ſibi conſuleret, in quodam ſtupore & conſternatione poſitus, non quieto animo ſuſpicatus ſit, ſed in metu, & ſui parum compos, adlatravit potius, quam dixit, Samuelem in illis regni pollicitationibus, ſimul ac omnem hominem, falli potuiſſe, cum regni aſſecutionem conciperet impoſſibilem, ex eo quod morti magis proximus factus eſſet, quam vitę. Vel aliter, *Omnis homo* ex ſe, & ex fragilitate ſuæ naturæ de ſe præſumens, eſt *mendax*; & quia hanc conſiderationem non facile potuit invenire, niſi humanos affectus ratione excedens, addidit, *in exceſſu*, quando anima Caſſiod. corporea ſorde purgata, cauſas rerum manifeſtis ſpeculationibus intuetur. Magna ſiquidem prudentia geritur, ut ſibi aliquis imprudens eſſe videatur; nam ſicut leves ac fatui ſe eſſe veraciſſimos mentiuntur, ita illuminati, mendaces ſe eſſe agnoſcunt. Quapropter hęc nos regula certa conſtringat, ut quando carnis fragilitate mendaces ſumus, noſtrum eſſe fateamur; quando veraces, divinis meritis applicemus. Conterritus igitur reſpexit infirmitatem ſuam, & vidit non de ſe ſibi eſſe prçſumendum. Quantum Magal. enim ad ipſum hominẽ pertinet, mendax eſt, ſed gratia Dei verus effectus eſt, ne inimicorum preſſuris non loqueretur quod crediderat, ſed negaret; ſicut accidit Petro, quoniam de ſe prçſumpſerat. Hoc itaque conſiderans devotiſſimus fidelium teſtium populus, quomodo infirmitatem humanam Dei miſericordia nõ relinquat, in cujus infirmitatis pavore dictum eſt *Omnis homo mendax*,

mendax, quomodo conſoletur humiles, & impleat fiducia trepidantes, ut penè mortuo corde reviviſcant, & in ſemetipſis fidentes non ſint, ſed in eum qui ſuſcitat mortuos, & linguas infantium facit diſertas, conſequenter ſubjunxit:

Verſ. 12. *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?* Primò tribuit Deus in creatione animam & corpus homini, & propter ejus conſervationem omnia, quæ extra eum ſunt produxit, ſed longè majora retribuit in recreatione, quando repugnantibus peccatis noſtris miſit unigenitum filium ſuum, qui juſtitiam una manu, miſericordiam altera apprehendit; & mirabiliter conjunxit ſeipſum tormentatum, crucifixum ac mortuum, interponens ad noſtram juſtificationem: ut ſicut per Adam, in quo radicaliter eramus, omne malum fluxit in ramos, ita per Chriſtum, qui eſt ſcala Iacob, ſecundum carnem terram tangens, ſecundum divinitatem cœlos penetrans, omne bonum ad nos deſcendit, & viciſſim aſcendit omne meritum noſtrum ante thronum ſanctiſſimę Trinitatis, ut libro vitæ inſcribatur ad æterni præmij retributionem. Conſiderans ergò homo divini amoris inappretiabilem valorem, in magna pœna & hæſitatione conſtituitur, ſe debitorem cognoſcens, & materiam non inveniens retributionis. ſed quia naturalis obligatio fruſtra eſſe non poteſt, ſola reſtat voluntas, quæ aliquid dare poteſt; & primum quod dare poteſt amor eſt, conveniens & acceptabile donum; qui enim cuncta dat per amorem, reciprocum petit hominis amorẽ, nil acceptat, quod amore non ſit informatum: Denique non ſatisfit divino amori, niſi per amoris retributionem; ideo quia *amorem majorem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro* Ioã. 15.

amicis

Digitized by Google

amicis ſuis; rectè addit:

Verſ. 13. *Calicem ſalutaris accipiam; & nomen Domini invocabo.* Secun-
Fo-leng. dum Hiſtoricos, ſacra olim erant inſtituta convivia, in quibus ſolemnes Deo pro maximis illius beneficijs, gratiæ agebantur: Vnde eo ex ritu Kemhi Hebræorum doctiſſimus, ita hunc locum exponit: quando convivium lætus extruxero, levabo calicem vino plenum, & gratias agam Domino, propter hanc ſalutem mihi conceſſam in conſpectu multorum aſſidentium. Alij per calicem vas libaminum intelligunt; Erant enim apud Iudæos varij ſacrificiorum modi; quorum unus libamen ſalutaris dicebatur; vas autem illud quo libabant,
Caſſiod. calicis figuram habebat. Pulcherrimè verò ac breviter definita eſt martyrum mors *calix ſalutaris, calix*, quia ſub menſura bibitur; *ſalutaris*, quia in ęternam ſalutē Domino præſtante propinatur; in hebręo enim habet, calicem Iheſu accipiam; hoc ipſum & Angelus interpritatur, *& vocabis nomen ejus Ieſum, ipſe enim ſalvabit populum ſuum*: Mat. 1. Calicem ergò Ieſu accipiam, id eſt, poculum paſſionis bibam pro illo, qui prior bibit pro me, & iſta ſola eſt digna compenſatio paſſionis ejus, pro ſanguine ſanguinem retribuere, ut liberati à Salvatore, pro Salvatore libenter ſanguinem profundamus: Et quamvis hæc retributio non ſit ſecundum abſolutam & perfectam ęqualitatem actionum, cum Deus pro hominibus, Dominus pro ſervo, juſtus pro peccatore paſſus eſt; tamen quia nihil aliud habet ſervus quod retribuat Domino, reputat illi Dominus pro æqualitate. Digna igitur hęc eſt promiſſio, ſed ſi in humanis viribus ponatur, periculoſa præſumptio, quis enim poteſt confeſſoribus tormentorum patientiam dare, niſi qui ligneum ſa-

Digitized by Google

lutis poculum è quo crux formata eſt, pro nobis dignatus eſt accipere? Nã ut hoc humanę virtuti impoſſibile abſolutè monſtraret, proſequitur; *Et nomẽ Domini invocabo:* cujus fretus auxilio credebat ſe complere, cui carneam fragilitatẽ non putabat poſſe ſufficere.

Verſ. 14. *Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus*; id eſt, deſideria mea moriẽdi pro Chriſto actu complebo, & hoc, *coram omni populo ejus*, non erubeſcens mori pro ipſo, ut per me multiplicetur, dilatetur, ac extendatur in cordibus plurimorum, honor, laus, & gloria Dei. Revera quiſque ſeipſum vovet, debet ſeipſum reddere, hoc exigitur, hoc debetur: Hinc eſt quod conſpecto num-
Ludol. Mat. 22. mo dixit Dominus, *reddite quę ſunt Cęſaris Cęſari, & quę ſunt Dei Deo*; imago ſua reddatur Cęſari, imago ſua reddatur Deo; nec mirum quod ita facit, quia;

verſ. 15. *Prætioſa in conſpectu Domini; mors ſanctorum ejus*. Reſpondeant nunc Iudæi quomodo omne corpus humanum dicunt eſſe immundum in lege: Denique ſi quis moriatur apud Iudęos, ſive Propheta, ſive qualiſcumque ſanctus; ſi quis eum tetigerit, uſque ad veſperam immundus eſt; hoc ſecundum literam in lege ſcriptum eſt. Benè enim dicitur *pretioſa*, quæ ſanguine noſcitur comparata, ut in conſpectu Domini eſſet eximia; hanc cognoſcimus Dominum famulis ſuis magna gratię ubertate conferre, quam ipſe dignatus eſt aſſumere: O mors Caſſiod.
vitalis, ô interitus ambiendus, ô tranſitus glorioſus, quę membra Chriſti imitari ſuum caput facis: Et ut ſit *pretioſa* non divitijs oblatis efficitur, ſed effuſione ſanguinis comparatur: emit enim eam ſanguine ſuo, quem prior fudit pro ſalute ſervorum, ne pro Domini nomine ſervi fundere ſanguinem dubitarent, quod tamen eorum, non Domini utilitati

Digitized by Google

Ma- litati proficeret. Confiteatur
gal. itaque conditionem ſuã mancipium tanto prætio comparatum; & dicat.

verſ. 16. *O Domine quia ego ſervus tuus: ego ſervus tuus, & filius ancillæ*
Caſſiod. *tuę.* Venit ad poſitionem ſecundam, ubi munere ſingulari ſuſcepto exclamat dicens, *O Domine ego ſervus tuus:* admiratur enim ſe talia beneficia ſuſcepiſſe, qualia ipſe pro redemptione mundi eſt dignatus aſſumere: quomodo enim non miraretur ſervus conditione primi hominis implicatus ad illa venire, quæ tanta majeſtas dignata eſt elegiſſe? pavor eſt dicere quæ beneficia ſuſcipiat, qui ſuis actibus meretur offenſam; nam ut admirationis ſtudio declararet augmentum, repetit, *ego ſervus tuus*, addit, *& filius ancillæ tuæ*, ut humilitatem ſuam triplicatis confeſſionibus indicaret: Sed & in Hebræo eſt anah pro *ô Domine*, quę vox ingentem deprecantis ſonat affectum. Vnde non dicit hîc communem ſervitutem, ſed eam quę oritur ex magno amore & affectione: etenim quovis diademate præclarius eſt eſſe ſervum Domini, & non ſervum peccati. Quia non habeo inquit Dominos homines; quia non habeo Dominum peccatum, *nec enim regnat in meo mor-* Rom. 6.
tali corpore, propterea, *ego ſervus tuus ſum*, grande meritum.

Quocirca Deus quoque pro maxima laude poſuit dicens: *ſed non ſicut ſervus meus* Numer. 12.
Moyſes: Et Abraham, & Iſaac, & Iacob, dicuntur ſervi Domini. Propterea & Apoſtolus ita incipit, *Paulus ſervus Ieſu* Rom. 1.
Chriſti. Adjectum eſt, *filius ancillę tuę*, hoc eſt, à multis retrò ſæculis, à tempore majorum meorum, dicatus ſum tuę ſervituti. Quod etiam Paulus poſuit in Timotheo pro maximo ornamento, dicens; *re-* 2. Tim. 1.
cordationem accipiens ejus fidei quę eſt in te non ficta, quę habitavit primùm in avia tua Loide, &

2. Tim. *matre tua Eunice, certus ſum au-*
tem quod & in te, qui ab infantia
3. *didiciſti ſacras literas.* Et rurſus
Phil. 3. de ſeipſo. *Hebræus ex Hebræis.*
2. Cor. Et rurſus. *Hebræi ſunt, & ego;*
11. *Iſraëlitæ ſunt, & ego.* Proſelytos
enim antecedebant, qui à ſuis
majoribus tales erant. *Vel fi-
lius ancillæ tuæ,* id eſt, Eccleſiæ
ſanctæ ancillæ tuæ, quæ me ti-
bi per fidem & verbum tuum
in Spiritu ſancto genuit: &
ideo competenter advertimus,
non eſſe martyrium niſi quod
ſervus Domini & Catholicæ
filius meretur Eccleſiæ: quæ
Ludol. meritò dicitur ancilla in præ-
ſenti, dum hìc humiliter ſer-
vit & militat, in futuro autem
ſcilicet in patria, erit libera &
ſponſa, quoniam erit in am-
plexu ſponſi ejus ſcilicet Chri-
ſti, & cum eo regnabit in æter-
num, cujus filijs adhuc pere-
Gal. 5. grinantibus dicitur; *vos in li-
bertatem vocati eſtis:* & rurſus
eos ſervos fecit dicens, *ſed per*
Romā. 6. *charitatem Spiritus ſervite invi-
cem:* quibus iterum dicitur, *cum
ſerviebatis peccato liberi eratis ju-
ſtitiæ, nunc autem liberati à pecca-
to, ſervi autem facti Deo, habetis
fructum veſtrum in ſanctificatio-
nem, finem verò vitam æternam.*

*Dirupiſti vincula mea: Tibi
ſacrificabo hoſtiam laudis, & no-
men Domini invocabo.* Virtutem Caſſiod.
hìc martyrij ſentimus exponi,
cujus impetu triumphali diſ-
rumpuntur omnia vincula
peccatorum, & aſtringuntur
vincula dilectionis; nulla e-
nim in homine macula rema-
nere poteſt, quam pius ſanguis
abluerit; quicumq; verò ſan-
ctus extinguitur morte ex le-
ge naturæ adveniente, licet
miſericordias operatus ſit, fe-
cerit ſigna, demones ejecerit,
non vadit ad Dominum ſe-
curus, conditionis humanæ
eſt, ſub diſcrimine exitus con-
turbari, *non vult expoliari, ſed* 2.
ſuperveſtiri, & qui *nullius conſci-* Cor. 5.
us eſt qui tamen in hoc juſtificatus 1.
non eſt, de conditionis affectu, Cor. 4.
de ſanctitatis defectu anxius,
judicium quod ignorat, vere-
tur.

tur. Martyr autem etſi poſt
Baptiſmum peccaverit, tamẽ
ſecundo Baptiſmate marty-
rij ablutus, ſecurus vadit ad
Dominum, qui virtute mar-
tyrij diſrumpit & abſumit vin-
cula peccatorũ, pænalita-
tum, & omnium ſatisfactio-
num, & de vinculis plicat co-
Ro. mã. 5. ronam victoriæ: *Ubi enim a-*
bundavit delictum, ſuperabunda-
vit & gratia.
vers. 17. *Tibi ſacrificabo* non hyrcum
aut vitulum, illa Iudaica erant
& tranſierunt, ſed *hoſtiam lau-*
dis, quia diſrupta fuerant vin-
cula peccatorum, quod ſacri-
ficium minus videtur Domi-
no acceptum: ipſe enim do-
Luc. 17. cet in Euangelio, *decem ſalvati*
ſunt, & non eſt inventus qui da-
ret gloriam Deo, niſi hic Samarita-
Hieron. *nus:* ſicut autem martyres lau-
dant purè Dominum in regi-
one vivorum, ita etiam reli-
gioſi qui pſallunt die ac no-
cte, debent eandem purita-
tem habere martyrum, & ſe-
ipſos offerre acceptabilẽ ho-
ſtiam, vitia in ſe mortifican-
do, nec non ſe in pœnitentia
mactando cum gratiarum a-
ctione.

Vota mea Domino reddam in vers. 18.
conſpectu omnis populi ejus, in a-
trijs domus Domini, in medio tui
Ieruſalem: Si hîc Chryſoſto- Chr.
mi expoſitionem addere libe-
at, dicit is quod cum beatus
David Prophetica edoctus
gratia, prævidiſſet quæ ſuper-
ventura erant Iudæis in obſi-
dione & captivitate Babylo-
nica, prorupit in hęc verba di-
cens, *credidi, &c.* quod capti-
vi erunt Iudæi, & quod in pa- Euth.
triam iterum reſtituentur: & Monac.
propterea hac de re *locutus ſum*
varijs in Pſalmis, dolens autẽ
captivorum vicem, *humiliatus*
ſum valdè, & conſiderans ma-
ximam humanæ felicitatis in-
conſtantiam & ſignanter ſta-
tus Iudęorum mutationem,
penè redditus ſine ſenſu, dixi
verè omne bonum humanum
fallax eſt: quia propriè natu-
ræ ratione permanens non eſt.

Verum quia illos in patriam iterum revocandos perſpexi, magno affectus gaudio dico, *quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?*

Sed nunc prætactum verſum juxta ſupradicti ſenſus conſequentiam exponamus. Dixit itaque Propheta, *vota mea Domino reddam in conſpectu omnis populi ejus*; hoc etiam ſuperius dixit, ſed non eſt fruſtra quod idem Spiritus ſanctus replicavit: nam cum ſuperius dixit *vota mea Domino reddam*, præmiſſum eſt, *calicem ſalutaris accipiam*, ut hoc votum ſit omnipotenti Deo reddere, paſſionem martyrij pro
Ma. gal. amore ejus ſuſcipere: Nunc verò dicens *vota mea Domino reddam*, præmiſit, *tibi ſacrificabo hoſtiam laudis*, quare hujus voti redditionem poſſumus intelligere ſacrificij & laudis immolationem, neque enim tantum Domino Deo votum redditur, cum pro amore ejus corpus hominis occiditur, ſed hoc eſt ei magnum votum reddere, cum interior homo ſpiritualis amoris gladio ſe immolans, ſeipſum non ceſſat Deo in ſacrificium laudis offerre *in conſpectu omnis populi ejus*, ut bona confeſſio generalitatis auribus imbibatur ad
ædificationem, *In atrijs domus* vers. 19.
Domini quantum ad Eccleſiam Lu. del.
militantem, per quam tamquam per atrium intratur in domum Domini æternam, non manufactam, ſi ad Eccleſiam triumphantem atrium referatur, atrium enim eſt porticus ad ingrediendum medium domus, ibi tenebo nec dimittam, & adorabo Dominum, quem in Euangelio legens inveni crucifixum, in cœlis video regnantē cum Angelis, *in conſpectu omnis populi ejus*, coram omni cetu ſanctorum, *in medio tui Ieruſalem*, quæ eſt cœleſtis civitas pacis, & mater noſtra, cujus jam civis & domeſticus effectus ſum, per Ieſum Chriſtum

Digitized by Google

ſtum Dominum noſtrum, qui & nobis præſtare dignetur, ut compreſſo bello carnali, charitatis ſuę nobis pace largita, filijque effecti ciuitatis cœleſtis, ſanctis ſuis mereamur adjungi pro meritis, ipſi gloria cum æterno Patre & Spiritu ſancto, in ſæcula ſæculorum, Amen.

PSALMVS CXVI.

De aduentu Chriſti in carnem promiſſo, & miſericorditer exhibito.

Verſ. 1. *Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi*. Nicol. Notandum quod gentiles pręponit hic Iudęis, quia pauci de Iudęis primò crediderunt, & multi de gentilibus, ſicut dicit Apoſtolus: Roma. 11. *Cæcitas ex parte contigit in Iſraël, donec plenitudo gentium intraret, ut ſic omnis Iſraël ſaluus fieret*. Quod autem omnes gentes laudaturæ atque adoraturę eſſent Deum; hoc Hieron. Magi ab oriente venientes inchôauerunt, offerentes munera nato homini regi ac Deo: Idem titulus ille prænuntiauit, quem ſuper crucem Dominicam poſuit Pilatus, ſcriptum hebràicè, græcè, & latinè, quo generaliter omnes gentes commonentur Dominũ debere laudari, ac cunctorum fidelium in unum redacta laudatione, collaudari, cujus laudis rationem ſubjungit dicens.

Quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia ejus, & veritas Domini manet in æternum. Verſ. 2. Quoniam firmata fuit in ejus Hugo. incarnatione, confirmata in paſſione miſericordia ejus, id eſt, reparatio hominis miſericorditer

corditer promiſſa: & benè dicitur *confirmata eſſe ſuper nos miſericordia ejus*, quamvis enim ſine miſericordia numquam fuerit, tamen miſericordia ejus *confirmata* major & mirabilior apparuit, cum univerſas infirmitates carnis, quibus ob culpam humana ſubjacet natura, abſq; culpa dignatio ſuſcepit divina, & Deus majeſtatis ſeipſum exinaniens, non ſolum terreno mortaliũ corpori, ſed etiam infirmæ ac puſillę infantium ſe configuravit ętati, ut ſuam oſtenderet miſericordiã noſtra indutam miſeria, & novo miſerendi genere de ipſa miſeria miſerorum operantẽ remedia. Ad hoc ſiquidem ars miſericordię beatitudinẽ Dei, & miſeriam hominis in unitate mediatoris temperavit, ut operante ſacramento unitatis, per virtutẽ reſurrectionis beatitudo miſeriam abſorbeat, mortemq; vita deglutiat, & totus homo glorificatus in divinæ conſortiũ naturę tranſeat.

Adjecit etiã. *Et veritas Domini manet in æternum.* Veritas eſt Ieſus Chriſtus, qui de ſeipſo dicit; *ego ſum via, veritas & vita:* Ioã. 14. Ipſe puer natus eſt nobis, puer antiquus dierum, puer, forma corporis & ætate, antiquus dierum, incomprehenſibili verbi æternitate; de quo etiam ſcribit Apoſtolus, *Ieſus Chriſtus heri & hodiè, ipſe & in ſæcula.* Heb. 13. Nos verò ſupplices Dominum deprecemur, ut appareat benignitas & miſericordia Salvatoris noſtri Dei, quatenus per hanc digni efficiamur & idonei, quibus tandem appareat majeſtas & divinitas Creatoris noſtri Dei, ipſi laus in ſæcula ſæculorum, Amen.

Digitized by Google

Psalmus CXVII.

De laude bonitatis divinæ: & de beneficijs nobis exhibitis.

verſ. 1. *Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in ſæculum miſericordia ejus.* Controvertitur inter Scriptores quo tempore David hunc Pſalmum compoſuerit: Aſſignant aliqui dies iſtos, cum arca inſigni pompa in urbem invecta, populus in delicijs eſſet. Alij item tum, cum ab Iſraële in regem inauguraretur: Re itaque incerta relicta, quæ explorata ſunt ſequamur. Confeſſio ergò hæc non ad peccatorum remiſſionem, ſed ad laudem pertinet Deitatis, cujus materia & cauſa aſſignatur, cum ſubditur, *quoniam bonus* per eſſentiam, à quo omnes creaturæ bonæ ſunt participative & dependenter, ut à cauſa efficiente, exemplari, & Ludol. finali. Prima itaque ratio laudis eſt bonitas illius in ſe, quia cum propter ſe laudatur, laudatur gratis, & ſic laudandus eſt; cum propter vitam æternam, minus gratis laudatur, cum verò propter beneficia temporalia, omnino non gratis; bona tamen eſt laus, ſi ad iſta non referatur principaliter. Ipſius quoque Boni quem dixerat expoſitio dilucidatur; *quoniam in ſæculum miſericordia ejus:* id eſt, æterna eſt ejus miſericordia, ſicut & ipſe, cum idem ſit ei eſſe, & miſericordem eſſe. Effectus quoque divinę miſericordiæ manet in ſæculum, quia non ſolum juſti miſericordia circumdantur, ſed etiam peccatores ſalvantur, ubi enim miſericordia flagitatur, interrogatio ceſſat, ubi miſericordia poſtu-

latur, judicium non ſævit, ubi miſericordia petitur, pœnæ locus non eſt, ubi miſericordia, quæſtio nulla, ubi miſericordia, condonata reſponſio eſt: & quia qui in hac vita non requirit miſericordiam Dei, præveniendo, certè in futuro non inveniet eam ſed potius iram, ideo ſubditur.

Verſ. 2. *Dicat nunc Iſraël quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia ejus.*
Verſ. 3. *Dicat nunc domus Aäron: quoniam in ſæculum miſericordia ejus.*
Verſ. 4. *Dicant nunc qui timent Dominum: quoniam in ſæculum miſericordia ejus:*

Omnes enim hi bonitate & miſericordia Dei multis modis potiti ſunt, Domus quidem Iſraël, quę captivitates perpeſſa innumerabiles, quę in Ægypto ſervijt, quę in orbis terrarum extrema abducta eſt, quę in Palæſtina mille toleravit afflictiones, teſtis eſt locuples magnalium Dei; pariter & Domus Aäron, etenim propter eam ignis dimiſſus eſt, terra aperta eſt, virga germinavit, & innumerabilia alia patrata ſunt miracula. Verum hoc nomen Iſraël rationabiliter accipi poteſt pro congregatione juſtorum, ſcilicet hominum exiſtentium in via ſalutis ęternæ, cum ei nominis ſenſus non ſolum conveniat, ſed principalius conveniat quam alicui alij. Iſraël enim interpretatur mons videns, ſive princeps Deo ſuo, ſive fortis directio Dei ſui: Si ergò communis populus Chriſtianus debet Dominum laudare, multò fortius Sacerdotes & miniſtri Eccleſiæ, intellecta divina bonitate Sacerdotium gerant animæ ſuę, & Deiformiores effecti, ſicut ſupremi Angeli thearchicum radium ſive divinum lumen inferioribus tradunt, ita puſillos de utilibus inſtruant, ut ardenter, deſideranter, & reverenter ad Deum ſe convertant.

Et quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, ideo circa Nicol.

Digitized by Google

circa prædictos ad laudem Dei invitatos, oſtendit quorum laus eſt Deo accepta, dicens. *Dicant nunc qui timent Dominum, &c.* ſcilicet timore filiali, qui radicaliter ex amore procedit: nam timor ſolus de ſe non poteſt dari, niſi cum pœna & triſtitia, fatigatione & coäctione, non ſponte, non liberè, quia non eſt donum voluntarium: Sed quando conjungitur cum amore, tunc liber eſt, ſpontaneus, & voluntarius, nec pœnam habet aut triſtitiam, ſed gaudium: Et multum convenit timor iſte cum amore, quia confortat, juvat, & ſolidat amorem, unit & ligat voluntatem magis cum Deo, ideo timor & amor ſunt duę cathenæ, duo clavi tenentes voluntatem fixam cum Deo, nec Deo convenit aliter amari, quia appareret quędam æqualitas & nulla ſuperioritas.

Et benè dicit *qui timent Dominum*, eſt enim timor qui oritur ex amore Dei bonus, ſanctus, & juſtus; eſt & alius timor qui oritur ex amore proprio, malus & inordinatus, & iſti duo timores faciunt operationes contrarias, quia timor Dei non multiplicatur, ſed eſt unus ſolus, quia qui timet Deum, nihil timet aliud, quia nihil aliud eſt timendum, & ideo unit & fortificat hominem cum Deo, & nullam pœnam nec triſtitiã dat, quia ſemper conjunctus eſt cum bono amore, ſed timor qui oritur ex amore ſuiipſius, multiplicatur in infinitum, immo ex uno amore oriuntur infiniti timores, qui enim primò amat ſeipſum, ſummè amat vitam ſuam, ſuum eſſe, & conſervationem ſuiipſius, & ideo ſummè timet perdere ſeipſum primò, & ſuam vitam, quia eſt res perdibilis & deſtructibilis, & ipſe non poteſt conſervari per ſeipſum, & per conſequens timet omnia iſta quæ poſſunt perdere, deſtruere, ſeu diminuere

Digitized by Google

nuere ſeipſum, & ſuum eſſe, & vitam ſuam, & ideo timet mortem, infirmitatem, peſtes, terram, aquas, aërem, ignem, venena, animalia, & homines, omnia denique quæ poſſunt vitam auferre. Item qui ſeipſum amat, amat proprium honorem, famam, laudem, & excellentiam, carnis delectationes, divitias, amicos, &c. & ideo timet illa omnia quæ rebus amatis contrariantur, & quia timor alicui debetur quia Dominus, & ille qui timet eſt tamquam ſervus, ſequitur quod homo qui primò non timet Deum, conſtituit ſe ſervum & ſubjectum omnium creaturarum, & omnis creatura dominatur ei, & ſic incurrit infinitas ſervitutes.

Ecce ergò qualiter timor malus multiplicatur in infinitum, cujus fundamentum eſt, quod res amata perdibilis ſit & varietati ſubjecta. Sed qui amat primò Deum, quia Deus non eſt res quæ poteſt deſtrui & auferri, nec corrumpi, nec per violentiam tolli, nec aliquid ſibi poteſt nocere, ideo nihil aliud timet, ſed ſolum timet eum quem amat, & ſic amor Dei non multiplicat timores, ſed ſolum habet unicum timorem, qui cum amore liberat ab infinitis timoribus malis. Ergò qui primò timet Deum, eſt ſolum ſervus unius, & ſolum unum habet Dominum, qui eſt Dominus omnium creaturarum, timet quod timendum eſt, & ideo habet bonum timorem: Sed qui non timet Deum primò, timet quod primò timendum non eſt, quia timet creaturas de nihilo factas, & talis timor eſt contra naturam hominis, in quantum homo eſt; & contra totum ordinem creaturarum, quia creaturæ ſunt factæ propter hominem ad ſerviendum homini: Sed timor Dei eſt ſecundum naturam hominis, in quantum eſt homo, & ordinem omnium re-

rum,

rum, ideo convenit homini & proficit ſemper. Vides igitur de quo timore loquatur Pſalmiſta, quoniam timor & confeſſio laudis quæ poſſunt dari abſq; amore, non ſunt acceptabilia, quia nõ ſunt voluntaria nec gratuita, niſi oriantur ab amore & fundentur in amore: Ideo qui timet ſine amore, habet triſtitiam & pęnam, & qui honorat ſine amore adulatur.

Dicant ergò qui timent Dominum quoniam in ſæculum miſericordia ejus: id eſt, Omnes ſervi Domini ſine exceptione qui colitis & diligitis Dominum, omnipotentis Dei cum timoris reverentia miſericordiam decantate, quam gratioſè fecit vobiſcum dum animã inſignivit ſua imagine, decoravit ſimilitudine, participem rationis, & capacem fecit ęternæ beatitatis. Sed quia hęc modica non immeritò fortè judicarentur, ſi mortis termino claudi poſſent, cum prędictis dedit naturam immortalem, ſubſtantiam incorruptibilem, durationem interminabilem, vitam perpetuam. Sed & nunc ô homo converte radium contemplationis ad tuã ſuper omnes creaturas poteſtatẽ: Omnis natura ad hunc finem curſum dirigit, ut tuis utilitatibus deſerviat, tuiſque oblectamentis ſecundum diſtributionem temporũ indeſinenter occurrat. Ecce Angeli purgant & inflammant tuum affectum, illuminant & informant tuum intellectum, adſiſtunt oranti, adſtant meditanti, magno ſtudio te in bono conſervant, magno deſiderio te ad æternam ſalutem exſpectant: Cœlum tibi deſervit per ſuum motũ, luminaria cœli per ſuum influxũ, Sol cauſat tibi diem, Luna illuminat tibi noctem, ignis tibi temperat aëris frigiditatẽ, aër tibi mitigat ignis internã caliditatem, aqua mundat tibi fœtorem, reſtinguit ſitis ardorem, fœcundat terrę ſiccitatẽ,

terra verò te ſuſtentat ſua ſoliditate, nutrit fertilitate, delectat amœnitate. Cogita ergò homo quis hoc inſtituit? quis iſtud præcepit naturæ, ut ſic unanimiter ſerviat tibi? unde & clamat omnis creatura, accipe, redde, accipe beneficium, redde debitum, ſentis beneficium, & hoc negare non potes, cognoſce ergò beneficij datorem, & confitere illi *quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia ejus.* Sed quia humana actio à ſenſibilibus incipiens, ſepè ad ſpiritualia non progreditur niſi homo per tribulationem ſibi ipſi oſtendatur, ut recognoſcens juſtitiam, videat averſionis culpam, ac ejus requirat miſerationes in adverſis, cujus bonitatem non conſideravit in ſecundis, ſubditur in Pſalmo.

verſ. 5. *De tribulatione invocavi Dominum, & exaudivit me in latitudine Dominus.* Tribulatio ſiquidem tamquam malleus ſeu martellus eſt percutiens animam, & faciens ipſam intrare in Deum, dum Ionam & tribulatum quemlibet de ventre piſcis clamare compellit ad Dominum, quem vana proſperitas reddiderat ſomnolentum; in cujus curia expedit hominem, quaſi ſolutio pro liberationis litera, nec pati potuit repulſam Lazarus, qui habuit tot ora ad Deum clamantia, quot habuit in corpore vulnera: quod ulterius declarat dicens, *Et exaudivit me in latitudine Dominus.* Quia ſicut martellus aurifabri dilatat aurum, unde formandum eſt vas frequenti percuſſione, ſic Deus Fabricator univerſæ creaturæ ordinat tribulationem ad cordis dilatationem, ut plura donorum ſuorum in eo poſſit reponere: Licet ergò duri ictus martelli te affligant, in hoc tamen conſolare, quod aurifaber cordis tui in manu tenet martellum, & benè novit moderari ictum ſuum ſecundum poſſibilitatem mate-

riæ

Digitized by Google

riç recipientis, & ſecundum quod vaſis forma requirit: imo
1. Cor. 10. quod majus eſt, *faciet cum tentatione proventum*, ut illa in tuam vertatur utilitatem & gloriam cum fuerit ſuperata; ſicut patuit in Abraham, in Iob, in Ioſeph, in Tobia, & tandẽ in martyribus Chriſti, quos omnes eo glorioſiores tentatio effecit, quo fuit ipſa vehementior. Et quia multũ prodeſt ad vires & animum colligendum & ſtrenuè pugnandum, ſi attendamus Deum nos adſpicere, ideo dicit:

verſ. 6. *Dominus mihi adjutor*, *non timebo quid faciat mihi homo.*
verſ. 7. *Dominus mihi adjutor*, *& ego deſpiciã inimicos meos*, id eſt, ex quolibet genere inimici inſurgant, ſive ex genere malorũ hominum, ſive ex numero malorũ angelorum, ego ſupra humanam aſcendens imbecillitatẽ, deorſum aſpiciam, non ſolum non timens, ſed quod plus eſt, vilipendens & pro nihilo habens inſultus perſequutionis eorum, divinę gratiæ ſcuto protectus, quod apud ſęculũ quidem diſtinguitur à corona, apud Deum verò eſt unũ; ipſe eſt ſcutum, ipſe eſt victoria & corona noſtra. Sed quia ſpei aptè correſpondet hujuſmodi protectio, benè ſubjungit.

Bonum eſt confidere in Domino, quam confidere in homine, verſ. 8. *Bonum eſt ſperare in Domino, quam ſperare in principibus*: verſ. 9. Licitum eſt humanis conſilijs, auxilijs, beneficijſque uti juxta naturæ ordinem & curſum à Deo nobis inſtitutum, nam revera ipſe eſt qui tribuit auxilia, & per quæcumq; media nobis ſubvenit homo, Deus ipſo mediante hoc facit: Sed ſpem finalem in homine ponere, vanum eſt, ipſe ex ſe nihil poteſt, ſępè decipit, deficit, & fallit, & quovis vento agitabilior; promptum habet in ore quod promittat, nihil in opere quod exhibeat, non lingua animæ conſonat, non operæ linguæ

linguę reſpondent; nihil in eo niſi fictio & duplicitas, & rei à promiſſis diſcrepantia: ſupplantat unuſquiſque proximum ſuum, & invidet filio genetricis ſuæ. Sed & favore Principum nihil mutabilius,
Fo. leng. nihil periculoſius: quorum poteſtas non ſolum cum hoc ſæculo labitur, ſed hodiè dat torquē auream, & cras mortis
Eſth. 7. laqueum, ut in Aman probavit eventus, & ſic una eademque hora ampleċtuntur & obtruncant. Volve & revolve homo non tantum ex auditis, ſed etiam ex expertis, quam fallax ſit humana fiducia, quam fucata amicitia, quā pernitioſa invidia, quam mutabilis gloria; & ſpera in Domino qui non relinquit ſperantes in ſe ex toto, quamvis ad tempus pro ſua pietate quandoque deſerat, ſed adjuvante gratia ſua hìc in præſenti vita dat benè operari, ut copioſè poſtmodum in ęternum ſummo bono quod ipſe eſt, poſſit remunerare: unde pia & fidelis illa Eſther dicebat; *Domine mi, qui Rex noſter ſolus es, adjuva me ſolitariam, cujus præter te auxiliator eſt nullus, quia ſpem in alium numquam habui præter in te Deus Iſraël.* Hinc etiam Pſalmiſta favorem Dei contra morē hominum conſtantiſſimum expertus, ſubjungit. Eſth. 14.

Vers. 10. *Omnes gentes circuierunt me: & in nomine Domini quia ultus ſum in eos*; id eſt, omnes gentes ſimul in me irruentes impetū fecerunt, ac veluti in ſagena me comprehenderunt: primò enim quando religio innotuit Chriſtiana, omnes gentes diverſis cladibus affecerunt fideliſſimos viros, qui tamen in ſuis perſequutoribus juvante Domino vindicarunt, quando eos converſione mirabili ſubdiderunt, ut de ſe pœnitentibus pœnas exigerent, quas pridem innocentibus ingerebant; vel alias hìc per gentes intelligit peccatores genti- Caſſiod.

Digitized by Google

gentiliter viventes, qui varijs modis aggrediuntur, nunc blanditijs, nunc minis ad malum pertrahendo: & *in nomine Domini* vici eos, auxilium namque ejus fugat à me omnes inſultus, tam hominum perſequutorum, quam dæmonum peſſimorum, *quia ultus ſum in eos* amputando capita eorum, hoc eſt, motus primos vitiorum, tentationum & perſequutionum, ne conſentirem eis quantumcumquè in me ſęvirent: nam,

verſ. 11. *Circumdantes circumdederunt me, & in nomine Domini quia ultus ſum in eos.* Benè hìc non eſt

Magal. repetitum *omnes gentes*, ut ſubtiliter indicaret paſſionem, quam Eccleſia primò pertulit in ſuo capite, quam à ſolis Iudæis conſtat eſſe completam; quia illìc ipſe populus qui eſt corpus Chriſti, perſequutores ſenſerat, de quorum gente caro illa ſuſcepta eſt, & pro quo factum eſt, quidquid ab illa interiori divinitate, per exteriorem carnē virtute immortali, mortaliter factum eſt. Repetens autem Propheta ſæpius ſe circumdatum fuiſſe, & ſæpius ultum inimicos ſuos, hujuſmodi repetitione, & inevitabilis periculi magnitudinem oſtendit, & admirandam fuiſſe liberationis rationem conſtituit: ac denique iterum pulchra uſus eſt ſimilitudine ad commonſtrandam inimicorum ſuorum vehementiam, promptitudinem, & effrenatam iram.

Circumdederūt me ſicut apes, & exarſerunt ſicut ignis in ſpinis, & in nomine Domini quia ultus ſum in eos. verſ. 12.

Hìc ipſum Dominum caput Eccleſiæ rectè accipimus, qui à ſęvientibus Iudæis circumdatus, paſſionis ſuę per totum mundum mella profudit; apes enim favum circumdant, quando per domos cereas mella recondunt, & cum ſibi putant victualia reponere, faciunt unde homines poſſunt ſua deſideria ſatiare: Caſſiod.

Digitized by Google

tiare: Neſcientes autem perſequutores Domini, fecerunt eum nobis ſua paſſione dulciorem, ut *guſtemus & videamus quam ſuavis eſt Dominus*, qui *traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationẽ noſtrã.* Iam verò quod ſequitur, *exarſerunt, ſicut ignis in ſpinis*, in ejus corpore, hoc eſt, in ejus populo ubique diffuſo, melius intelligitur, quem tribulationibus vallatũ omnes gentes exurere voluerunt: de eis quoque Domini gratia vindicatum eſt, quando de illo melle converſi ad Dominum, ſuaviſſimè ſunt repleti; & qui eorum contempſerunt vocâtis miſericordiam, veritatem judicantis in fine fenſuri ſunt. Vel aliter,

Pſal. 33. Ro-mã. 4. Aug.

Circumdederunt me tam fortiter & tam acriter, *ſicut apes* blandientes ore & vulnerantes occultè, quæ cum aliquem pungunt, frangunt aculeum & inde moriuntur, vel inutiles remanent: Ita perſequutores juſtorum, nec non peccatores adulantes, blandè exterius loquuntur, interius tamen in corde ſeviendo ſeipſos interficiunt & necant, & planè inutiles fiunt ad dulcedinem mellis Spiritus ſancti percipiendam; apes namque favum circumdant ut mel infundant & augeant; ita ipſi diverſimodè circumdantes me ad tribulandum, auxerunt in me virtutes, *& exarſerunt ſicut ignis in ſpinis*, id eſt, ſicut ſpinæ dant igni fomenta ut magis ardeat, ſic ſpinæ & tribulationes ipſorum faciunt, & pariunt in me majus incendium amoris; nam peccata in me igne perſequutionis cremaverunt, cui volentes nocere, profecerunt. Vel aliter, *Circumdederunt*, id eſt, omni ex parte ſenſualiter & intellectualiter ſubjectus ſum tentationibus, nam interius radicè & cauſam habeo, à qua peccatum cepit in primum hominem pullulare, à quo hæc mihi pœna relicta eſt,

Digitized by Google

eſt, ut appetitus ſenſitivus ſit proximè diſpoſitus & expeditus, ut poſſit exire in actum ſine menſura rationis, & ſic à ſenſualitate incipit concupiſcentia prætendens delectationem melleam & dulcem, ut exardeſcat ſicut *ignis in ſpinis* rationis, quę inordinatos motus refrenare deberent. Sed conſideravi finem quomodo pungunt per æternæ mortis obligationem, *& in nomine Domini quia ultus ſum in eos.* Ecce quomodo malorum magnitudinem expreſſit, à multitudine, à figura, à promptitudine, ab ira illorum qui invadunt. Dicit etiam ab ijs quæ ipſe paſſus eſt,

vers. 13. *Impulſus everſus ſum ut caderē, & Dominus ſuſcepit me.* Contingit hominem cadere diverſimodè, primò per illaqueationem irretitum fraudulenter;
Iob. 18. unde ſcriptum eſt, *Abſcondita eſt in terra pedica ejus, & decipula illius ſuper ſemitam.* Pedica laqueus pedum eſt, moraliter autem pedes animę, cordis ſunt affectiones, qui pedica in terra abſcondita illaqueantur, quando terrenarum rerum amore *incidunt in tentationem &* 1. Tim. 6.
in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, quæ mergunt hominem in interitum & perditionem. Secundò contingit cadere per deſcenſum, aut in lubrico incedentem, & hic caſus eorum eſt, qui poſt carnē in immunditiæ concupiſcentia ambulāt, unde & per Prophetam dicitur. *Lubricaverunt veſtigia noſtra* Thr. 4.
in itinere platearum noſtrarum, appropinquavit finis noſter. Hæ ſunt plateæ delitiarum in quibus plurimi obligati ſunt & ceciderunt, de quibus rurſus ſcriptum eſt; *Idcirco via eorum erit* Ier. 23.
quaſi lubricum in tenebris, impellentur enim, & corruent in ea. Tertiò cadere hominem contingit impulſum violenter: Spiritualiter quidem à nobis impellimur interius, & ab homine & diabolo exterius: cadit autem homo cui Domini

Digitized by Google

fortitudo ſubtrahitur, unde munimen adverſus hunc caſum oſtendit cum ſubdit; *Et Dominus ſuſcepit me*, ac ſi diceret, cum ille erectorum everſor ita impelleret, ut pārum abfuerit quin caderem & deturbarer, apprehendi petram firmam, columnam ſtabilem quæ portat omnia, id eſt, Dei virtutem, & Dei ſapientiam, Dominum Ieſum Chriſtum, & ideo meritò,

Verſ. 14. *Fortitudo mea & laus Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem.*

Aug. Qui ergò cadunt cum impelluntur, niſi qui ſibi ſua fortitudo, & ſibi ſua volunt eſſe laudatio? ſola enim gratia Dei fortem me effecit in bello, tradens armaturam Dei & ſcutū paſſionis Salvatoris mei: nam fortitudo corporea à Spiritu ęmanat, omnibus autem Spiritibus, & proinde etiam humano, fortior eſt dęmon; quiſquis igitur dęmonem ſuperare voluerit, alio Spiritu quam humano opus eſt ut pugnet, Spiritu ſcilicet Ieſu Chriſti, quem corpori ſuo myſtico communicavit; is benè cogitandi, benèque volendi, & benè operandi, ſufficientiſſimum eſt & ſolum principium, & contra quaſlibet tribulationes inexpugnabile propugnaculum. Ne autem laudem ſibi arroget eorum quæ ſine dicto Spiritu agere nulla ratione poteſt, addit, *laus mea Dominus*, id eſt, laudatio & gloriatio mea, ſive argumentum carminis mei, eſt Servator Dominus: nihil enim quod Deo magis conveniat habere poſſumus, quam laudem & honorem, quæ ſunt virtutis prędmia: Et benè actorū omnium virtus in Deo eſt, ex quo omnis ſufficientia noſtra, à quo *omne datum optimum, & omne donum perfectum eſt.* Iac. 1.

Notandum quoque quod dicit, *Fortitudo & laus mea*, nā licet gratia nobis à Deo mera ſua liberalitate donetur, quamprimùm tamen nobis donata

eſt,

eſt, noſque illam libero aſſenſu recepimus, noſtra jam effecta eſt, & quæcumque ab ea proficiſcuntur, verè noſtra ſunt, & ex radice, quæ in nobis eſt, oboriuntur: hinc alibi dicitur;
Iſaiæ 26. *A facie tua Domine concepimus, & parturivimus, & peperimus Spiritum ſalutis*; ubi per faciem, gratiam, per concipere, proponere, per parturire & parere, operari tam intrinſecè quam extrinſecè, & per ſalutis Spiritum opera meritoria intelligere debemus. Similiter Paulus ad Corinthios ſcribit, *Gra-*
1. Cor. 15. *tia Dei ſum id quod ſum*; dicit quidem *ſum*, ſupple juſtus, ſed *gratia Dei*, qua gratis à Deo reformatus eſt animus meus, juſtum me effecit, & juſtorum operum effectorem, cum opus aſſimulari neceſſe ſit formæ, quâ operans operatur, ideo
Ibid ſequitur, *Abundantius omnibus laboravi, non autem ego, ſed gratia Dei mecum*; quoniam neque Paulus ſine gratia, neque gratia ſine Paulo, ſed gratia ut principium, quod cum Paulo operatum eſt: ſed principio à Sapientibus opus adſcribi, omnibus certum eſt; quare & 2. Tim. 4.
Paulus coronam gloriæ à juſto judice ex debito juſtitiæ ſibi reddendam aſſerit; quod etiã attendens Pſalmiſta ſubjungit:

Vox exultationis & ſalutis in Verſ. 15.
tabernaculis juſtorum; id eſt, in conſcientijs & ſecretis cordium bonorum, qui ſunt tabernaculum Dei per inhabitantem Spiritum ſanctum in eis; & benè dicit *in tabernaculis*, nõ in domibus, volens oſtendere non diligenter extructam, ſed extemporalem habitationẽ, quali in procinctu utimur, cujus *depoſitio velox eſt*, quia juſti 2. Petr. 1.
diſſolvi cupiunt, & eſſe cum Chriſto, adhuc in mundo exiſten- Philip. 1.
tes extra mundum ſurgunt, & ideo quando perſecutores eorum putant eos mœrore conſici, & tribulatione conſumi, illi divina contemplatione Caſſiod.
gaudentes, de ſua pœna exul-

tant & lætantur, quia non niſi tormentis itur ad aſtra Dei, martyres dum lachrymantur inter flagella & cruciatus terribiles, triſtes videntur eſſe in vultu, ſed gaudent in corde, ſecuri de ſpe cœleſtium proemiorum, ſcientes quia *non ſunt condignę paſſiones hujus temporis, ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Et ut cognoſceres unde dictum gaudium proveniat, conſequenter ſubjungit.

Ro. 8. (margin)

Verſ. 16. *Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltavit me, dextera Domini fecit virtutē.* Dextera Dei Chriſtus eſt; per dexteram enim Dei primò ęqualitas ejus intelligitur, & Chriſtus ſecundum divinitatem æqualis eſt Deo: Item dextera eſt æternitas vitæ. *Longitudo dierum in dextera ejus*, in qua Chriſtus eſt in æternum manſurus. Item dextera eſt honoris poteſtas. *Dextera Dei Chriſtus eſt exaltatus.* Hæc ergò *dextera, fecit virtutem*, à peccatis & periculis me liberando: *Dextera Domini exaltavit me* ab humilitate diverſarum paſſionum, elevando me de luto vitiorū, ad ſtatum gratię in virtuoſis operibus promovendo, præſervando à recidivo peccati, atque in gratia confirmando. Vel, *dextera Domini exaltavit me*, id eſt, glorificavit me, non ſolum enim in liberatione à malis, ſed ętiam in acquiſitione gloriæ, Dei conſiſtit beneficium; & benè dicitur *dextera Domini* exaltare, illius enim eſt quod peccato reſiſtimus prævalemuſque: Verùm victoria frui noſtrū eſt; illius eſt quod corona donaris, ut datam verò contineas, tui muneris eſt, & ideo in gratiarum actione præ lætitia extenditur, & eandem ſententiam repetit, *Dextera Domini fecit virtutem*: Magna igitur virtus eſt exaltare humilem, Deificare mortalē, præbere de infirmitate perfectionem eis à quibus paſſus eſt, de ſubjectione gloriam, de paſſio-

Margin notes: Pro-verb. 3. — Act. 2. — Humilge. — Magna.

Digitized by Google

paſſione victoriam, ut afflictis vera Dei ſalus pateſceret, affligentibus autem vana ſalus hominis remaneret.

Verſ. 17. Et cum hoc ita ſit, *Non moriar, ſed vivam: & narrabo opera Domini.* Hanc coronidem ad omnia quæ præceſſerunt referendam puto; ubi abeſt Chriſtus, ibi mors, omnia ergò quæ vivunt per Chriſtum
Ioã. 15. vivunt; dicebat ille, *Manete in me & ego in vobis, ſicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo niſi manſerit in vite, ſic nec vos niſi in me manſeritis.* Vel aliter, contra illa hęc dicuntur, quæ adverſum Eccleſiam Chriſti
Caſſiod. perſequutorum loqui ſolet veſana procacitas, ad hunc ferè modum: Illi omnem quo me interimerent volverunt lapidem, verum ego adhuc illis invitis vivo, vivamque diutius quam illi volent, atque ita Dei per me celebrabuntur operationes. Nam ſancti martyres cum ita eſſent in periculo mortis conſtituti & deſperatione vitę, per flagella, verbera, lapidationes, ſubitò virtute Dei corroborati confortabantur, & quaſi ex mortuis vitam recipiebant; Sic legimus de beato Paulo, quia cum Lyſtris tamdiu eſſet flagellatus, lapidibus obrutus, per
plateas quoq; civitatis tractus Act. 14.
quouſque quaſi mortuus relinqueretur; nocte eadem tranſcurrente, diluculo cœpit in Derben verbum Dei publicè
prędicare. Vel *non moriar* mor- Hugo.
te culpæ & pœnæ, *ſed vivam* vita animę, gratiæ ſcilicet in pręſenti, & gloriæ in futuro æternaliter cum Chriſto; *& interim quamdiu hic ero, narrabo*, id eſt, annunciabo alijs, *opera Domini* ad laudem ſuam, ut per hoc Eccleſia augeatur; Deinde oſtendit cauſam quare non morietur æterna morte, dicens,

Caſtigans caſtigavit me Domi- Verſ. 18.
nus, & morti non tradidit me. Norma hæc eſt Dei, ut crux pijs vita ſit animis, impijs autem

tem mors; Caſtigat ergò me Dominus, quando quotidiè præproperis meis reſiſtit votis, dico ſapiens efficiar, & ipſe longè recedit à me, clamo ad eum, nec exaudit me, volo accedere ad eum, & repellit me, decerno rem, & in contrarium mihi cedit, & per omnia ferè in duritia manus ſuæ adverſatur mihi; ſed *morti non tradidit me*, divina clementia, quæ duritiam ſe ſimulat, ſed magna pietate pugnat adverſus eos pro quibus pugnat nēpe ut contrarietate ipſa animum acuat, vires exercitet, conſtantiam probet, multiplicet victorias, augeatque coronas. Licet enim inſtar Iacob in vitæ hujus ſtadio cum Deo luctemur, non uſque ad enervationem femoris, ſed etiam uſque ad corporis mortificationem, abſit tamen ut fortis adverſum nos exiſtat, mortique nos tradat, qui pro nobis infirmari uſq; ad mortem voluit, tot vulneribus confoſſus eſt, toto corpore crucifixus eſt; Vnde quæſo virtus ei eſſe poteſt ad reſiſtendum illi charitati, quę veluti victum & captum per omnia genera infirmitatum *uſque ad* Phil. 2.
mortem, mortem autem crucis perduxit? jam non fortis ut mors, ſed fortior quam mors dilectio, cum virtute dilectionis infirmata ſit uſque ad mortē Dei fortitudo, cujus tamen infirmitas inventa eſt fortior omni fortiſſimo, cujus mors probata eſt eſſe *mors tua, ô mors*. Oſee 13.
Videns ergò populus fideliū quod qui ſub diſciplina ſunt, filij ſunt & hæredes cœleſtis Ieruſalem, ejus januas ſpiritali fervore ſibi poſtulat aperiri.

Aperite mihi portas juſtitiæ, ingreſſus in eas confitebor Domino, Verſ. 19.
hęc porta Domini, juſti intrabunt in eam. Sunt portæ mortis, ſunt portæ interitus, ſunt portę vitę, ſunt portę arctæ & anguſtę: quoniam ergò ſunt multę, dicit inſigne civitatis

Domini

Digitized by Google

Domini,ſubjungẽs,*hęc eſt porta Domini*; illę enim non ſunt Domini, quodnam eſt autem ejus inſigne? quod qui caſtigantur ingrediuntur per eã, eſt enim *arcta & anguſta*, quemadmodũ quæ *ducit ad interitũ, lata eſt & ſpatioſa*: Quibus ergò dicitur *aperite*, niſi Prophetis & Apoſtolis, qui cœlorũ claves myſticis virtutibus acceperũt? qui etiã benè per allegoriã portę vocati ſunt, portæ enim dictæ ſunt per quas victualia civitatibus importantur, ſicut & per illos animarum pabula conſtat inlata. Sed quęrendum cum primò dixerit portas, cur ſtatim voluerit ponere portam in numero ſingulari? Scilicet ut deſignaret Prophetas atque Apoſtolos januas quidem eſſe cœlorum, ſed has omnes ad unam poſſe perducere, quia univerſæ conſueverunt ad Dominum intromittere Salvatorem, qui & porta poteſt appellari quam Sancti introëunt in virtute Dominicæ paſſionis, quia per ſanguinem Chriſti aperta eſt janua vitę, unde & ipſe in Euangelio dicit, *ego ſum oſtium*. Ait ergò, *Aperite mihi* inſtando ô perſecutores, *portas juſtitiæ*, id eſt, portas tribulationis & mortis per quas juſti intrant in requiem, (*Per multas enim tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*,) & ego *ingreſſus in eas*, id eſt, per eas ad vitam, *confitebor Domino*, id eſt, laudabo eum in voce exultationis, quia *Hæc porta Domini* eſt qua exivit de mundo, Chriſtus enim ſic paſſus, ſic intravit in gloriam ſuã, & *juſti* imitantes caput Chriſtum, *intrabunt in eam*, *non* enim *eſt ſervus major Domino ſuo*.

Vel aliter, *Aperite mihi portas juſtitiæ*, quaſi diceret, ſicut terra aperitur corpori, ſic cœlum aperiatur animæ, propter quod & præſens verſus canitur in exequijs mortuorum; & benè dicit *portas juſtitię*, quia tunc non eſt tempus miſericordiæ ſed juſtitiæ: unde fa-

P tuis

Marginal notes: Mat. 7. — Caſſiod. — Ioã. 10. — Ludol. — Act. 14. — Verſ. 20. — Luc. 24. — Ioã. 13. — Hugo.

Digitized by Google

tuis virginibus tunc dicentibus *Domine Domine aperi nobis*, Mat. 25. Dominus respondit, *amen dico vobis neſcio vos*, qui autem hîc iuſtitiam fecerit ſanctè vivendo, tunc ſecurè dicere poterit *aperite mihi portas iuſtitię*, 2. Tim 4. quia *bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi; nunc mihi reddenda eſt corona iuſtitiæ*: Et *ingreſſus in eas*, quando dictum mihi fuerit *Intra in* Mat. 25. *gaudium Domini tui*, tunc *confitebor Domino*, quia in patria eſt confeſſio laudis ſempiterna. Vel poteſt hic verſiculus allegoricè exponi, circa quod ſciendum, Nicol. quod ſalvatio generis humani facta eſt per fidem Chriſti paſſi & glorificati, propter quod David loquens in perſona generis humani, primò dicit *aperite mihi portas iuſtitię*, id eſt, Sacramenta Eccleſię ſcilicet novæ legis, quibus credentes iuſtificamur & plenam iuſtificationem aſſequimur, *& ingreſſus in eas*, id eſt, in illis receptus, *confitebor Domino*, ei gratias agendo. Et quia omnia Sacramenta habent efficaciam à Chriſto, eo quod omnia fluxerunt de latere in cruce dormientis, ideo ſubdit, *hæc porta Domini*, id eſt, Chriſti qui eſt filius Domini Dei Patris, ac ſi diceret, omnes portę prædictæ, id eſt, Sacramenta, referuntur ad unam portam quæ eſt Chriſtus: unde & ipſe dicit *ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſalvabitur*; Ioã. 10. ideo ſubditur, *iuſti intrabunt in eam* per fidem & devotionem, & ſic intrabunt per eam in requiem & gloriam ſempiternam: Deinde convertit ſermonem ad Dominum dicens.

Confitebor tibi quoniam exaudiſti me, & factus es mihi in ſalutem. verſ. 21. Iam ſępè oſtendimus laudis eſſe iſtam confeſſionem, non vulnera medico oſtendentis, ſed de percepta ſanitate gratias agentis, ipſe autem medicus ſalus eſt. Ait ergò, *Confitebor tibi* confeſſione laudis ô Domine, *quoniam exaudiſti me* Hug.

ſti me in omni anguſtia & tribulatione, redimendo me per mortem tuam, *& factus es mihi in ſalutem*, id eſt, Salvator
Ludol. meus, dans mihi de paſſione victoriam, & animæ juſtificationem; deinde oſtendit per quem factus eſt in ſalutem, ſcilicet per lapidem angularem, id eſt, Chriſtum, nam,

verſ. 22. *Lapidem quem reprobaverunt ędificantes, hic factus eſt in caput*
Lyra *anguli.* Tradunt Hebræi Salomone ædificante Templum, lapidem magnum fuiſſe, qui cum diu tamquam non neceſſarius reprobaretur, actum eſt divinæ voluntatis conſilio, ut totius domus fabrica nequaquam poſſet perfici, niſi lapis in angulo poſitus utrumque parietem conjungeret: hic lapis præfiguravit Chriſtũ, qui propter ſuam ſoliditatem & immobilitatem lapis dicitur, quem pro nihilo habuerunt & contempſerunt *ędificantes* videlicet Pontifices, Sacerdotes, & Doctores Iudæorum, quem legebant in Scripturis & non intelligebant, ad quorum officium ſpectabat populum ædificare in moribus & fide, ſed fabricam minimè perfecerunt, quoniam ipſum qui erat lapis fortiſſimus, more dementium putaverunt eſſe tenendum. Dominus autem Chriſtus *factus eſt in caput* Caſſiod.
anguli connectens duos parietes, unum de circumciſione, alium de præputio in uno novo homine, hoc eſt, in ſemetipſo, à Domino Patre mediator factus noſter & ejus; & ideo inter cœlum & terram crucifigi voluit & mori, ut ima ſummis reconciliaret: Inclinavit enim Patrem (qui erat pars læſa) ad miſericordiam, & creaturam peccatricem elevans in humili recognitione ſuę offenſæ, traxit ad ſpem & ſui amorem; ideo inſuper brachia extendit, ut juſtitiam & miſericordiam in favorem humanæ naturæ reconciliaret; juſtitia enim punire volebat

peccata, quæ & privationem
gloriæ & pœnas merebantur
inferni; è contra miſericor-
dia prò peccatorum clamabat
remiſſione, quæ contrarietas
concordari non poterat, niſi
per Ieſum Chriſtum, qui ſe in-
ter utramque ponens, juſtiti-
am una, miſericordiam altera
manu apprehendit, & mirabi-
liter conjunxit in oſculo pa-
cis: Iuſtitiæ ſatisfactum eſt,
1. Petr. 3. quia *juſtus pro injuſtis mortuus*
eſt, cujus opera ex divinitate
accipiebant infinitatem valo-
ris: miſericordia quoq; con-
tentata fuit, videns hominem
ſoluto captivitatis vinculo, re-
Romã. 8. dactum *in libertatem filiorũ Dei:*
& ne lapidem iſtum ſaxeis
montibus putares exciſum,
conſequẽter adjunxit dicens:
verſ. 23. *A Domino factum eſt iſtud, &*
eſt mirabile in oculis noſtris. La-
Caſſiod. pidem iſtum in ſalutem mun-
di *à Domino* dicit *factum*, ſed
dum memorat *factum*, natura
humanitatis oſtenditur, iſte
mirabilis eſt in oculis fidelium,
quia non ſolum eum corpo-
raliter, verum etiam illumina-
ta mente conſpiciunt; vide-
runt enim & Iudæi, ſed non
mirabilem, quia ſolam intue-
bantur carnem quam videbãt
eſſe communem.

Hæc eſt dies quam fecit Domi- verſ. 24.
nus, exultemus & lætemur in ea.
Hic lapis angularis ipſe eſt di-
es ſalutis, qua ſcilicet factum
eſt tempus novi Teſtamenti;
tempus enim novi Teſtamen-
ti vocatur dies ratione verita-
tis revelatæ, quæ latebat ſub
figurarum obſcuritate; pro-
pter quod Apoſtolus vocat
vetus Teſtamentum noctem,
& novum Teſtamentum di-
em, dicens, *Nox præceſſit, dies* Romã. 13.
autem appropinquavit: Quam fe-
cit Dominus ad redemptionem
& ſalutem cunctis gentibus;
hanc diem dicit Dominum
feciſſe ſingulariter, non quia
eam plus alijs, ſed quia in ea
plus quam in alijs fecit, in
qua Dominus venit, & ſpecia-
lem gratiam exhibuit, in hac
ſiquidem

Digitized by Google

ſiquidem die & in hoc tempore novi Teſtamenti, ſpecialiter nos illuminavit, & cordibus noſtris lucem ſuæ cognitionis infudit, & ideo *exultemus* corpore in operibus bonis, *& lętemur* corde devotis orationibus. Iſte autem verſus multotiens cantatur in die reſurrectionis Domini, quæ
Hu go. ſpecialiter & propriè dicitur dies, eo quod Sol juſtitiæ Chriſtus Deus noſter, tunc ortus eſt de ſepulchro, & tenebras infidelitatis amovit, in qua diabolus jus ſuum perdidit, homo revixit, & mundus ſalutem accepit: *Exultemus* ergò *& lætemur* in hoc lapide prætioſiſſimo, angulari, fundamentario, ac juncturarum omnium ædificij conciliatore, qui à Iudęorum perfidia neglectus & fractus, revixit tamen immortalis, atque ad Dei dexteram aſcitus, factus eſt Rex univerſorum. Ad quē quidem nos, qui ad illius ſtructuram pertinere confidimus, ſupplices noſtris in ærumnis, quibus tota hæc reſperſa eſt vita confugiamus, clamemuſque tam quam unus animus & cor.

O Domine ſalvum me fac, ô Domine benè proſperare: Benedictus qui venit in nomine Domini. Verſ. 25.
O Domine, ſic tu noſtram operare ſalutem, ô Domine, ſic nobis fac nunc proſperè credere iſtam quam tu es operatus ſalutem, ut per fidem rectam, & converſationem dignam, ejus efficiamur participes. *Benedictus qui venit in nomine Domini*; In hoc ſiquidem Verſ. 26.
benedictus eſt à Patre Filius, ut qui benedixerit ei, benedictionibus repleatur, non una ſcilicet, ſed pluribus, quia nimirum benedictio quam quis Domino fęneratur, cum multiplici fænore redit in caput ejus. Et quia populus Chriſtianus percepit de benedictione Chriſti in participatione Sacramentorum, ideo in perſona eorũ qui benedicti ſunt,

& delegati à benedicto, ſubjungit:

verſ. 27. *Benediximus vobis de domo Domini: Deus Dominus & illuxit nobis*; id eſt, nos majores Sacerdotes ô reliqui Chriſtiani, imprecati ſumus vobis benedictionem *de domo Domini*, id

Ludol. eſt, de Eccleſia Catholica, unde ſalutare baptiſma venit, unde communicatio ſancta procedit, unde olei ſacrati unctione mundamur, unde denique omnis vera benedictio pręſtatur, quia extra eam non eſt verum ſacrificium, nec benedictio: Ipſa tamen benedictio non eſt à Sacerdotibus, licet per eos miniſtretur, ideo

Hugo. ſubjungit, *Deus Dominus*, id eſt, Ieſus Chriſtus Dominus noſter & verus Deus, ille qui venit in nomine Domini, benedixit & *illuxit nobis* tam majoribus quam minoribus, benedictionis ſuę gratiam infundendo, & Spiritum ſuum ſanctum conferendo, qui mentes permeans humanas, in ipſas animæ medullas fæliciſſimos ſuæ cognitionis, addo & amoris, immittit radios; quocirca,

Conſtituite diem ſolemnem in condenſis, uſque ad cornu altaris. Vnus quidam interpretum expoſuit; Agite celebritatem in operientibus, hoc eſt in ſacrificijs, per quę altare operiri ac tegi ſolet, uſque ad ejus cornua, id eſt, uſque ad ejus extremitates: Alius verò; Feſtivitatem, inquit, agite in germinantibus, hoc eſt, in florentibus coronis, atque in virentibus arborum ramis, græcam enim dictionē πυκάζειν. quæ hìc habetur, alij idem ſignificare intellexerunt, quod operire, alij verò idem quod germinare: hebraicum autem ita dicit. Iſruhag baavothim: quod ſimiliter alij ſplendidas hoſtias ſacrificate, alij coronis & ramis templum cingite, vertunt; quidquid ergò ſit, ſignificat feſtum, & diem lætum, & celebrem conventum, ac ſplendidam ſolemnitatem; quæ

quę juxta Hebręos quidem,eo
modo agenda eſt,ut jam dixi-
mus,juxta fideles verò , ſpiri-
tualibus celebranda eſt ſacrifi-
Euth Mo. nac. cijs, & virtutum coronis, bo-
norumq; operum ramis;quo-
rum denſitate ac copia,inviſi-
bile animæ noſtræ obtegatur
altare. Vel victimæ nos ipſi
ſumus, altare , crux Chriſti,
ignis,amor,gladius,fides; Sa-
cerdos autem , qui & ara ſi-
mul eſt, & gladius , & ignis,
Chriſtus Ieſus: Et hæc ſolem-
nitatis dies uſque *ad cornu alta-
ris* præcipitur tendi,quouſque
ſcilicet ad ſuperni ſacrificij al-
titudinem, id eſt, gaudia per-
tingat æterna , ubi nihil dice-
mus niſi,
verſ. 28. *Deus meus es tu,& confitebor
tibi,Deus meus es tu,& exaltabo
te.* Ea,inquit,ratione, quia *De-
us meus es* à me tibi maximę
agendę ſunt gratię , tametſi
nulla in me hactenus contu-
liſſes beneficia,propter maje-
ſtatem , propter ſubſtantiam,
propter gloriam ineffabilem:
hoc enim ſignificat,poſtquam
dixit beneficia quibus affectus
eſt. Iam illud poſtremò no-
tandum,verſum illum interca-
larem , nempe *Confitebor tibi
quoniam exaudiſti , &c.* in he-
bræo non inveniri, ſed oſten-
ſa erga Deum ſui animi con-
ſtantia & fide,exhortationem
quam poſuerat in principio,
repetit, & omnes generaliter
ad laudem Dei invitat dicens.
Confitemini Domino quoniam bo- verſ. 29.
*nus, quoniam in ſæculum miſericor-
dia ejus.* In his Pſalmus accipit
terminum , in quibus ſumpſit
exordium; videlicet ut ab initio
credulitatis noſtrę, uſque ad
finem in Deum noſtrum fidu-
ciam habẽtes,ejus laudes con-
fiteamur perſeverantes, juxta
illud Domini, *Qui perſeverave-* Matt.
rit uſque in finem , hic ſalvus erit 24.
qui nobis fiduciam in ſe ſpe-
randi largiri dignetur ; Ipſi
gloria cum æterno Patre, &
Spiritu ſancto,in ſęcula ſæcu-
lorum, Amen.

PSAL-

Digitized by Google

PSALMVS CXVIII.

Pro intelligentia & cuſtodia diuinæ Legis petitio.

Verſ. 1. BEati *immaculati in via, qui ambulant in Lege Domini.* Per viam tranſitoriam hanc vitam intelligit, beatos eos dicens, qui abſque reprehenſione per eam ambulant & inculpatè viuunt; græca enim dictio ἄμωμος, non tam immaculatum, quam irreprehenſibilẽ ſignificat, nec illud vacat quod dicit *in Lege Domini*, eſt enim Lex peccati,
Ro mi. 7. ſicut & Apoſtolus ait, *Video aliam Legem in membris meis, repugnantem Legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in Lege peccati:* non ergò ſunt beati in errore inquinati, qui ambulant in perverſitate ſæculi, ſed qui ambulant in Chriſto, ipſe e-
Ioã. 14. Ma gal. nim dixit *ego ſum via*, in hac via qui ambulant, non errant, ſi tamen ab hac via non recedant; & eſt via Lex, & ideo dum immaculati ſunt in Lege Domini ambulant, nec in hac via ambulare deſinant, ne immaculati eſſe deſiſtant, ibi enim ambulare iuſtorum eſt, non pedibus corporeis, ſed greſſibus probabilis actionis, ut ſemper creſcant in multiplicatione virtutum, donec curſu
completo bravium capiant 1. Cor. 9.
cum Apoſtolo: Sed quia ad hoc quod ambulent in Lege
Domini, exigitur ipſius Legis La dol.
notitia, ideo ſubditur.

Beati qui ſcrutantur teſtimo- Verſ. 2.
nia eius; in toto corde exquirunt eum. Et vide quam pulcher ſit Ma. gal.
ordo, quam plenus gratiæ & doctrinę; non prius *qui ſcrutantur teſtimonia eius* dixit, ſed prius, *Beati immaculati in via:* ante enim vita quam doctrina quærenda

Digitized by Google

querenda eſt, vita enim bona & ſine doctrina, habet gratiam, doctrina verò ſine vita, non habet integritatem, ita ut ſi perfectionem requiras, nec vita ſit ſine cognitione, nec cognitio ſine vita. Et qualis eſſe debeat dicta perſcrutatio teſtimoniorum, quæ per Prophetas & Apoſtolos nobis tradita, & miraculis divinis ſunt confirmata, inſinuat clarè cum dicit, *in toto corde* & ſimplici, non duplici, id eſt, non diviſi ut hæretici & amici hujus mundi; ſed toto intellectu & affectu ac tota mentis devotione, *exquirunt eum* prę omnibus alijs ſolum, & non aliud, niſi propter eum. Differt autem contemplatio ſanctorum à contemplatione Philoſophorum, quia hæc eſt propter perfectionem perſonæ contemplantis, & conſiſtit in intellectu, ſed contemplatio Theologica eſt propter amorem ipſius contemplati, & ideo non conſiſtit in intellectu per cognitionem, ſed tranſit in affectum per amorem Dei, tamquam principaliter intentum. Conſequenter notatur qui à prędicta perfectione & contemplatione excluduntur. Caſſiod.

Verſ. 3. *Non enim qui operantur iniquitatem: in vijs ejus ambulaverunt.* Cum beati Ioannis Apoſtoli veracia verba ſint, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*, 1. Ioã. 1. videntur nec ſancti in vijs ejus ambulare, Caſſiod. quos cognoſcimus habere peccata. Verum hæc quæſtio veritatis voce diſſolvitur: Sunt enim illicita deſideria quæ originalis peccati neceſſitate committimus, ſed in eis conſenſu animi non detinemur; illi ergò *qui* voluntariè & perſeveranter *operantur iniquitatem*, peccatum, & infidelitatē, id eſt, per plenum conſenſum, & ex plena deliberatione, nefanda delectatione, ac prava dilectione exercent malum,

Q (ſicut

Digitized by Google

(ſicut Pagani qui fidem impugnabant, Iudæi qui Chriſtum perverſis machinationibus ſemper perſequebantur, hæretici qui per humanas verſutias novas affectant invenire calumnias; & mali ac falſi Chriſtiani qui proximis ſemper nocent & nocere cupiunt publicè vel occultè,) *in viis ejus non ambulaverunt*, id eſt, ad perennem beatitudinem obtinendam non profecerunt; tales namque in Chriſtum veraciter non crediderunt, neque mandatis Domini obediunt de quibus ſubditur.

Verſ. 4. Caſſiod. *Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis.* Dixerat beatum eſſe cui hæc talia ſuffragantur, ut ſit immaculatus, ambulet in Lege Domini, ſcrutetur teſtimonia ejus, & quod eſt perfectiſſimum vivendi genus, *in toto corde exquirat Dominum:* Et ne hæc tanta negligenda viderentur, ſequitur juſſionis dominicæ veneranda præceptio, ut mandata ejus non ſolum ſedulè, ſed nimiè requirantur; *nimis* autem ſive ad mandantem, ſive ad cuſtodientem referas, pro valdè accipitur: nam aliquando latina lingua hoc verbo ſic abutitur, ut nimis pro eo quod eſt valdè poſitum inveniamus in literis ſacris, & ponamus in ſermonibus noſtris; *nimis* ergò *mandata* Domini oportet cuſtodiri, ubi nec aliquid poteſt ſine culpa præteriri, nec aliud aliundè admitti, imo plus quam patitur natura carnis cuſtodienda ſunt, & adeo, ut propter temporalia vel timorem mortis, non dimittatur aliquod mandatum incuſtoditum; quia *qui in uno offendit, factus eſt omnium reus:* ergò deprecativè ſubjungit. Iac. 2.

Utinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas juſtificationes. Verſ. 5. *Utinam* gratiâ tuâ dirigantur, id eſt, in finem debitum diſponantur à te ſcilicet rectore & ductore, *viæ meæ*, proceſſus cogitationum & locutionum & Nicol. operum

operum meorum, atque omnes actus vitæ meæ, qui per ſe ſunt tortuoſi, *ad cuſtodiendas*, id eſt, diligenter ſervandas *juſti-*
Lu- dol. *ficationts tuas*, id eſt, mandata tua ad vitam activam & contemplativam pertinentia, nec non cęremonias quæ hominem juſtificant ſpiritualiter intellectæ, & perfectam continent juſtitiam. Niſi enim à te greſſus mei dirigantur, nullius roboris erunt & infirmi, infirmi quidem ſumus propter carnis fragilitatem, ſed tu pręcepiſti: utinam ergò fiat mihi quod tu pręcepiſti, & mandata tua juſtı, & ſancta, & bona: Sed peccatum per bonum mihi operabitur mortem, niſi adjuvet gratia: Ideo, *utinam dirigantur vię meę* per charitatem à Deo infuſam, nã opera bona extra charitatem, ſunt cur-
Aug. ſus extra viam.

vers. 6. *Tunc non confundar, cum perſpexero in omnibus mandatis tuis.* Sentit vir ſanctus ſe numquã ſuis in conſilijs, quę à ſpe ęternæ vitę proficiſcuntur, atque adeò in adipiſcenda mentis integritate, quæ in ſedula pręceptorum Dei meditatione ſita eſt, fraudatum iri: *Tunc in-*
quit, *cum perſpexero*; mandata Ma- gal.
quippe Dei tamquam ſpeculum intuenda ſunt ſecundum
Iacobum dicentem, *Si quis ad-* Iac. 1.
jutor eſt verbi, & non factor, hic comparabitur viro conſideranti vultum nativitatis ſuę in ſpeculo. Conſideravit enim ſe, & abijt, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Qui autem perſpexerit in Lege perfectæ libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliviosus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit: Alioquin Legem Dei habebit ubi non gratuletur, ſed ubi confundatur, ſi voluerit mandata iuſpicere quæ non facit. Et quia ad cuſtodiendum mandata Domini requiritur illuſtratio & directio Dei, ideo ſubditur.

Confitebor tibi in directione vers. 7.
cordis, in eo quod didici judicia juſtitię tuæ. Te ô Domine celebrabo,

 brabo,

Digitized by Google

brabo, ſimpliciq́ue vitæ inſtituto ac ratione quod rectum eſt, quoque itur ad te conſilium, laudibus meritò efferam; quia ſecretiſſimam me docuiſti tuę Legis virtutem & efficaciam, dirigens cor & animũ meum ad prędicta intelligenda, cuſtodienda, & opere adimpléda. Nam nihil prodeſſet quod ea didicerim, ſi corde perverſo habeã vias pravas: non enim lætarer in eis, ſed accuſarer ab eis: quapropter.

Iuſtificationes tuas cuſtodiam,
verſ. 8. *non me derelinquas uſquequaque*:
id eſt, præcepta tua iuſtificantia adimplebo, & quia imbecille valde arbitrium humanum ſi ſe nititur, fortiſſimũ, ſi Deo, dicit, *ne me derelinquas* ſub
Magal. trahendo auxilium protectionis tuæ, *uſquequaque*, id eſt, penitus, ex toto. Plerumq; enim derelinquit Deus, quos vult probare, penitus derelinquit, quos deſerit, *ne derelinquas uſquequaque*, ſi dereliquiſti me ut ſine auxilio tuo infirmus appareã, noli *uſquequaque*, ne pereã, Si dereliquiſti me ne gloriarer in me, noli *uſquequaq;*, & iuſtificatus abs te, gloriabor in te; tunc *dirigentur viæ meæ, tunc non confundar*, tunc *confitebor*, tunc *iuſtificationes tuas cuſtodiam.*

IN *quo corrigit adoleſcentior vi-* verſ. 9.
am ſuam? in cuſtodiendo ſermones tuos. Interrogat ſe, & reſpondet ſibi: Sed hoc loco cuſtoditio ſermonum Dei, eſt operatio pręceptorum, fruſtra enim cuſtodiuntur memoria, ſi non cuſtodiuntur & vita: Aug.
non ergò ait *in quo* exercet junior memoriam ſuam, ſed *in quo corrigit viam ſuam?* atque ad hoc reſpondet, *in cuſtodiendo ſermones tuos*: Neque ullo Magal.
modo dicenda eſt via recta, ſed quamdiu eſt vita perverſa, ſed quid velit iſte *adoleſcentior*, an fortè admonitio eſt qua potiſſimum ætate corrigere ſe quiſque debeat, ſecundum quod alibi dicitur, *fili à juven-* Eccl. 6.
tute tua excipe doctrinam, & *uſ-*

que

Digitized by Google

quę ad canos invenies ſapientiam? Eſt & alius intellectus, ut hic ille agnoſcatur Filius Euangelicus junior, qui *profectus in regionem longinquam, effudit ſubſtantiam ſuam vivens luxurioſè*, & poſtea quam porcos pavit, & egeſtatem famemque perpeſſus eſt, ad ſemetipſum reverſus ait; *Surgam & ibo ad Patrem meum*: in quo enim correxit *viam ſuam*, niſi *in cuſtodiendo* verba Dei, quę tamquam panē paternum eſuriens concupivit? neque enim correxit viam ſuam frater ſenior qui patri ſuo dixit, *ecce tot annis ſervio tibi, & numquam mandatum tuum prateriyi*; junior ergò ille correxit *viam ſuam*, quam ſe ita depravaſſe perverſamq; habuiſſe confeſſus eſt, ut patri diceret, *Iam non ſum dignus vocari filius tuus*.

Luc. 15.

Ibid

Ibid

Ibid

Tertius quoque mihi intellectus occurrit quem quidem ego quantum pro modulo meo ſapio, duobus ſuperioribus antepono; ut Senior agnoſcatur vetus homo, & novus junior, Senior, qui portat imaginem terreni hominis, junior qui cœleſtis: quia *non prius quod ſpirituale eſt, ſed quod animale*, poſtea ſpirituale. Sic ergò quilibet licet quantum ad ętatem pertinet corporis, annoſa vetuſtate decrepitus ſit, junior erit apud Deum prædicta novitate converſus, & in hoc *corrigit* junior *viam ſuam, in cuſtodiendo* verba ejus, *hoc eſt verbum fidei quod predicamus*, & ipſa eſt fides, quę per dilectionem operatur: Sed junior populus, gratiæ filius, homo novus, cantator cantici novi, hæres Teſtamenti. Iſte eſt junior non Cayn, ſed Abel, non Iſmaël, ſed Iſaäc, non Eſau, ſed Iacob, non Manaſſes, ſed Effraim, non Heli, ſed Samuel, non Saul, ſed David: Iunior quippe iſte quemadmodum correxit viam ſuam in ſubſequenti reſponſione oſtendit, *In cuſtodiendo ſermones tuos*, tunc ſcilicet, cum Euangeli-

Aug.

1. Cor. 15.

Rom. 10.

Caſſiod.

Digitized by Google

cam doctrinâ populus Chriſtianus accepit, eo ſiquidem tempore homo correctus eſt, quando veteri pravitate damnata, ad rectæ fidei dona pervenit. Et quia ipſa emendatio & correctio à divina venit gratia, ideo,

Verſ. 10. *In toto corde meo exquiſivi te, ne repellas me à mandatis tuis*; id eſt, totaliter, non dividens mentem meam ad ſæculi hujus cogitationes, *exquiſivi*, id eſt, amavi, *te*, & præ omnibus alijs ex dono tuo deſideravi te, & quia iſtud deſiderium & propoſitum meum à te ſolo eſt, ſupplex rogo *ne repellas*, id eſt, alienum facias, non adjuvando me quaſi indignum, *à mandatis tuis* intelligendis &
Aug. implendis, quibus humana non contemperatur infirmitas, niſi tua præveniat & ſubſequatur charitas; Et quia divina intelligens mandata in
Hugo. ijs delectatur, ideo ſubditur.

Verſ. 11. *In corde meo abſcondi eloquia tua, ut non peccem tibi.* In abſcondito cordis mei, tamquã pretioſum theſaurum in arcâ repoſui eloquia tua, ne laberer dum in promptu habeo & in abſcondito memoriæ regulam, quę frenum quoddam eſt meæ ad peccata proclivitati: Et quia in corde ejus eloquia Dei ſine fructu fruſtra abſconderentur, niſi opera juſtitiæ ſequerentur, ideo gratias agens de perceptis, conſequenter orat dicens:

Benedictus es Domine: doce me juſtificationes tuas. Verſ. 12. Ne aliquis ſanctam eruditionem Caſſiod. proprijs viribus applicaret, præmittit *benedictus es Domine*, qui in omni bono tua gratia nos prævenis, & ut te velimus interrogare; ipſe te dignaris infundere, qui Legem dediſti, da & benedictionem gratiæ, ut non ſpeculando tantum, ſed etiam operando diſcam, quæ intimando juſſiſti: Et quia habens notitiam mandatorum, vult alios venire ad Nicol. cognitionem eorum.

In

Digitized by Google

vers. 13. *In labijs meis pronunciavi omnia judicia oris tui.* Videntur quidem eſſe amica atque conjuncta duo iſta, ut quoniam in corde abſcondit eloquia Dei, in labijs ſuis judicia ejus pronunciet, *corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem:* Cæterum univerſaliter non poteſt pronunciari, quod nullâ notitiâ prævalet adprehendi; pro parte igitur figuraliter dicitur totum, quod in Scripturis divinis frequenter conſtat effectum, & quia tam libenter ſolliciteque de Dei lege loquitur, ideo ſubditur.

Ma- gal. Ro- mã. 10. Caſ- ſiod.

vers. 14. *In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, ſicut in omnibus divitijs.* Via teſtimoniorum eſt Dominus Ieſus, quoniam de ipſo loquentia ad ipſum ducunt, via certa, iter infatigabile, quæſtuoſus labor, ubi quiſquis pervenerit, ineſtimabilium divitiarum delectatione mulcetur ut ait Apoſtolus, *Divites facti eſtis in ipſo, in omni verbo & in omni ſcientia, (ſicut teſtimonium Chriſti confirmatum eſt in vobis.)* Teſtimonia quippe Dei ſunt, quibus quantum nos diligat Deus, nobis probare dignatur: *Commendat,* inquit Apoſtolus *Deus charitatem ſuam in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt*, & cum ipſe dicat *ego ſum via*, procul dubio via teſtimoniorum Dei Chriſtus eſt, in quo delectari debemus plus quam in *omnibus divitijs*; plus enim ipſe ſolus poteſt nobis conferre, quã cætera omnia quæ præter ipſum poſſumus habere aut cõcupiſcere: vel *via teſtimoniorum* eſt ſacra Scriptura, quæ continet teſtimonia juſtorum, ſicut enim terrenus homo in agris vineiſque delectatur, ita iſte in teſtimonijs Dei incundatur de conſcientia pura, qui contempto mundo, à Deo ditatus eſt. Et quia delectatio inducit ad fortius meditandũ & operandum, ideò ſubditur.

Caſ- ſiod. 1. Cor. 1. Ro- mã. 5. Ioã. 14. Hie- ron.

In

verſ. 15. *In mandatis tuis exercebor: & conſiderabo vias tuas.* Exercitatio aſſiduitas operis eſt, & iſte niſi exercitatus in mandatis Dei fuiſſet, non poterat conſiderare vias ejus: Nemo enim poteſt tantum ſecretum conſpicere, niſi datum fuerit bona converſatione cœleſtibus donis proximare; nam in omni ſcientia præterquam in theologia, theorica præcedit practicam, id eſt, contemplatio actionem, hîc autem practica

Pſal. 24. præcedit theoricam; *viæ* autem *Domini* ſunt ut dicitur in alio Pſalmo, *miſericordia & veritas*, quarum plenitudo in Chriſto fuit, ſecundum quas remunerat ipſe Deus opera noſtra, quas ideo conſidero & diligenter attendo, ut firmior fiam in meditatione & operatione mandatorum Dei,

Gregor. Viæ etiam Domini ſunt, ut mens proſpera fugiat, & ad adverſa præparetur, nihil quod demulcet appetat, nihil quod deterrere creditur, pertimeſcat, mœrorē præſentem gaudium deputet, præſentis vitæ gaudia damna penſet, abjectionis detrimenta non timeat, ſed per hæc æternę gloriæ locum quærat. Has vias Chriſtus oculis ſequentiū ſe monſtrabat cùm dicebat, *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur?* Ad Ioã. 12. has vias timentia corda diſcipulorum revocabat, cùm gloriæ locum quęrerent, cujus iter ignorabāt, dicens, *poteſtis bibere calicem quem bibiturus ſum?* Et Mat. 20. quia prædicta exercitatio multum valet, & ceſſatio ab actu conſiderandi tandem inducit oblivionem, ideo ſubditur.

In juſtificationibus tuis meditabor: non oblivіſcar ſermones tuos. verſ. 16. Oblivio non naturа nobis venit, ſed ab originalis peccati infirmitate deſcendit: Huic remedialis oppoſita eſt meditatio, ne memorię culmen nefanda deſtrueret oblivio. *In juſtificationibus* igitur *tuis meditabor*, id eſt, mandatis tuis quæ Caſſiod. homi-

Digitized by Google

hominem juſtificant, non eti-
am in literis tantum, ſed in
ſanctitate propoſiti; ille enim
probatur Legem Dei medita-
tus, qui omnia ſecundum ſan-
ctitatem gerens, cœleſti puri-
tate ſe in omnibus tractavit.

verſ. 17. R*Etribue ſervo tuo, vivifica*
me: & cuſtodiam ſermones tu-
os. Retribuere verbum eſt non
ſolum pro beneficijs benefi-
cia reddere, aut pro benefa-
ctis pręmium, ſed etiam ſim-
pliciter beneficium præſtare;
quem ſenſum ſermo ſubjun-
ctus declarat, cum dicit, *ſervo*
Caſſiod. *tuo*, ſervus enim Chriſti dici
non poteſt, niſi qui non ſuis
meritis, ſed divinæ gratię re-
putat, quod boni aliquid fe-
ciſſe cognoſcitur: poſtulat er-
gò hic vivificantem gratiam
Dei, qua poſſit vivere & reſur-
gere à peccato quę eſt mors a-
nimę, & ita inquit vivificatus
ſive juſtificatus, *cuſtodiam ſer-*
mones tuos, in intelligentia per
cognitionem, in memoria per
recordationem, in voluntate
per dilectionem, in manu per
operationem, atque in ore per
prædicationem & defenſio-
nem. Sed quia verba Dei non Magal.
poſſunt cuſtodiri per obedi-
entiam, niſi videantur per in-
telligentiam, hoc quoque o-
rationi addit & dicit.

Revela oculos meos, & conſide- verſ. 18.
rabo mirabilia de Lege tua. Aufer
velum hoc, & tegmen ab ocu-
lis animę meæ, craſſitudinem
nimirum, & obſtaculum le-
galis literæ, atque hoc pacto
admirabiles & reconditos in
Lege ſenſus conſiderabo, qui
ad incarnationem atque ad a-
lia adventus tui pertinent my-
ſteria.

Incola ego ſum in terra: non verſ. 19.
abſcondas à me mandata tua. In Caſſiod.
hac terra juſti ſunt incolæ, qui
propriam in mundo non ha-
bent manſionem; corpore
quidem in terra poſiti ſunt, in
cœlis autem probabili con-
verſatione conſiſtunt: quam-
diu ergò in corpore poſiti, *pe-*

Digitized by Google

regrinamur à Domino, (per fidem enim *ambulamus,* & *non per ſpeciem*;) ideoque indeſinenter divina illuſtratione indigemus, & ſic petit Propheta ut ei nullatenus celentur, quæ peccatoribus probantur abſconſa, quamvis generaliter pronunciata eſſe videantur, de
Mat 11. quibus Salvator ait; *abſcondiſti hęc à ſapientibus & prudentibus:*
Hier nam etſi audiunt non ſapiunt, quia terrena ſapiunt: & quia divinæ revelationes fiunt deſiderantibus eas, ideo ſubditur,

verſ. 20. *Concupivit anima mea deſiderare juſtificationes tuas in omni*
Caſſiod. *tempore.* Concupiſcentia & in malo, & in bono ponitur, in
Ex. od. 20. malo, *non concupiſces rem proximi tui*, in bono, *concupiſcentia*
Sap. 6. *ſapientiæ, deducit ad regnum*: Ita & hic dictum eſt *concupivit anima mea deſiderare juſtificationes*
Aug. *tuas.* Videmus enim per rationem nonnumquam quam utiles ſunt juſtificationes Dei, ſed infirmitate aliquando non deſideramus: prævolat nempe intellectus, & ſequitur tardus aut nullus affectus: ideo ergò deſiderare concupiſcebat, quę bona eſſe cernebat, cupiens eorum habere delectationem, quorum potuit videre rationem; hoc autem eſt concupiſcere, quod & deſiderare, nemo enim deſiderat, niſi qui concupiſcit, nec iterum concupiſcit, niſi qui deſiderat quapropter pleniſſimam voluntatem indicat geminata profeſſio, nam adeo ardenter & continuò concupivit, ut unum aliud in infinitum traheret deſiderium: Ideo autem concupivi deſiderare juſtificationes tuas, quia,

Increpaſti ſuperbos: maledicti verſ. 21.
qui declinant à mandatis tuis. Increpaſti ſuperbos angelos ejiciendo de cœlo, & primos parentes contemnentes mandatum Dei expellendo de paradiſo, quos delectavit illud *eritis ſicut dij*, & ecce iſta duritia Gen. 3.
infelixque ęrumna mortalium Aug.

quo-

quodammodo eſt hęreditaria increpatio ſuperborum: Increpat autem Deus intrinſecè per propriæ conſcientiæ ſcrupulos, extrinſecè verò, per ſcripturas, per ſanctos, cum terrorem eis divinæ indignationis oſtendunt: & quamvis ſuperbos hìc afferat increpatos, qui Deo ſemper ſunt odibiles, generalis tamen & abſoluta ſequitur ſententia, *maledicti qui declinant à mandatis tuis*: & nota quod non ait qui non implent mandata, ſed *qui declinant*, quaſi primum ſit infirmitatis vel ignorantię, ſecundum ſuperbiæ: Illi enim non dicuntur ſuperbè peccare, neque à mandatis Dei declinare, qui licet ſibi non proponant voluntatem peccandi, tamen carnis fragilitate compellente, quandoque peccant; Sed illi ſuperbè peccare, & à mandatis Dei declinare dicuntur, qui ex voluntate animique delectatione peccant, & Dei mandata non curant audire, aut audita conculcant. Sed quoniam ſuperbi nec in tanta increpatione deponunt cervicem, orat cum dicit.

Auſer à me opprobrium & contemptum: quia teſtimonia tua exquiſivi. Verſ. 22. *Auſer à me opprobrium* maledictionis quod audio in verbis, & contemptum tranſgreſſionis quem ſuſtineo in factis, quia mihi ideo fiunt, quod *teſtimonia tua*, id eſt, præcepta per tuam teſtificationẽ data, *exquiſivi.* Hoc ergò dicit corpus Chriſti quod jam didicit inimicos diligere, ac petit à ſe auferri iſta, in quantum ſunt culpa non pœna; id eſt, ut à perſecutoribus ſuis amoveatur culpa perſecutionis illis noxia, & convertantur ad Dominum; non à ſe pœna, cum inde perveniat ad coronam. Sed quando Eccleſia talia precabatur, ipſa patiebatur, unde ſubjungit.

Lud.

Mag. gal.

Etenim ſederunt principes, & adverſum me loquebantur; ſervus autem tuus exercebatur in juſtifi- Verſ. 23.

 catio-

Caſſiod. *cationibus tuis*. Auditum ſe à principibus martyrum chorus exponit, qui judiciario more reſidentes, de innocentium perditione tractabant, & quod terribilius erat, ipſi erant accuſatores & judices. Refer hoc ad caput ipſum, & invenies ſediſſe principes Iudæorum, & conſilium quæſiviſſe quomodo Chriſtũ perderent, ipſe autem ut agnus innocens ſtetit inclinato capite, dicens, *ſervus autem tuus*, id eſt, filius tuus qui de tua Phil. 2. voluntate *formam ſervi* accepit, *exercebatur in juſtificationibus tuis*, factus obediens uſque Aug. ad mortem. Refer ſecundò ad corpus Chriſti myſticum, etenim *ſederunt* in conſilijs & judicijs cum mora & deliberatione judices ſæculi primatum tenentes, & ipſi apertè *adverſum me loquebantur* mala, falſa, & deriſoria, accuſando & criminãdo; illi ita, *Servus autẽ tuus exercebatur* ad profectum Nic. ſuum, non cruciabatur ad pænã. Tertiò refer hoc ad membra Chriſti, etenim *ſederunt principes*, ſcilicet dæmones, ſecundum quod dicitur, *non eſt* Epheſ. 6. *nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus principes tenebrarum harum:* dæmones iſti *ſederunt*, id eſt ſtudioſè immorati ſunt tentando me per illicita deſideria: *& adverſum me loquebantur*, ſuggeſtiones malas immittendo, *Servus autem tuus exercebatur in juſtificationibus tuis*, quia quantum percipit à dæmonibus ſe fortius impugnari, tantò debet magis in operibus bonis exerceri, ad quod requiritur diligens mentis conſideratio, Nic. unde ſubditur.

Nam & teſtimonia tua meditatio mea eſt: & conſilium meum Verſ. 24. *juſtificationes tuæ*. Conſilium Caſſiod. inventũ eſt contra malignantium conſilium, nam conſilium ſedentium principum, fuit Magal. viventes martyres perdere, conſilium patientium martyrum fuit, inimicos perditos in-

Digitized by Google

invenire: reddebant illi mala pro bonis, iſti bona pro malis. Nec mirum quod martyres ſævientibus gentibus temporalem mortem patienter
Caſſiod. pertulerunt, nam adverſum improbos furores, Domini *teſtimonia* meditata ſufficiunt, cum fructum ſalutarem in eis reſpiciunt, per quem ad æternam coronam ſunt venturi.

Verſ. 25. *Adheſit pavimēto anima mea: vivifica me ſecundum verbum tuum. Adhæſit* conſenſu *pavimento*, id eſt, carni ac corpori terreno & corruptibili, (quod pavimentum dicitur, quia de terra factum eſt,) *anima mea*, hæc enim cum adhæret corpori, favet delictis, ſi voluntate ſit diviſa virtutibus. quantum autem aliquis proficiat, habet tamen mortalis carnis affectum circa hæc terrena, per quę quotidiè te peſcit vita ſpiritus, & ad mortem tendit, per gratię quę eſt vita animę vel diminutionē, vel interdum etiam ſublationem. Ab hac autem reviviſci cupit, ideo ſubditur; *vivifica me*, id eſt, reſtitue mihi facultatem per gratiam confortando, ut ſpiritus prævaleat contra carnem, nec non eruendo à terrenis, ut mens & converſatio ſit in cœlis, *ſecundum verbum tuum*, id eſt, per Chriſtum qui eſt verbum patris & vita animæ, vel *ſecundum verbum tuum*, id eſt, ſecundum promiſſionem tuam, qua gratis promittis gratiam, & veniam pœnitenti, ut alibi dicitur; *In quacumque hora peccator ingemuerit, omnium iniquitatum ejus non recordabor amplius*. Ab æterno enim fortiſſimum cœlitus emanarat decretum & promiſſio, qua ſe Deus ſuis non defuturum amicis aſtrinxerat, modo hi ſuas non celarent plagas, ideo infertur: Lud.

Hæc ſententia videtur deſumpta ex verbis 70. Interp. qui Iſaiæ 30. verſ. 15. ſic vertunt: *Si converſus ingemueris, tunc ſalvaberis.*

Vias meas enunciavi, & exaudiſti me: doce me juſtificationes tuas. Vias meas erroneas, obli- verſ. 26.

 quas

quas, & malas, *enunciavi*, id
eſt, propalavi per oris confeſ-
Iſaie ſionem, *& exaudiſti me quæ-*
43. juxta rentem remiſſionem pecca-
70. Interp. torum, *dic* enim, inquit, *tu pri-*
or iniquitates tuas, ut juſtificeris.
Mira compenſatio, ſtupenda
viciſſitudo, Domino ſuo pro-
pria mala dicere, & ab eodem
præmia ſalutis accipere; quis
non bonis talibus incitetur
illi confiteri ad præmium, cui
non poſſis negare delictum?
Perſcrutandum quoque quod
dixit, *Doce me juſtificationes tu-*
as, id eſt, fac me operari ſe-
cundum præcepta tua, & im-
plere vias tuas, quibus perfe-
ctam vitę meę conſequar cor-
rectionem, ut ſcilicet magis
Lud. magiſque in vijs tuis profici-
am. Vel *vias meas*, id eſt, pro-
ceſſus difficiles in via virtutis
propter aggravationem cor-
poris *enunciavi* tibi in oratio-
ne, *& exaudiſti me* conferendo
gratiam; *doce me* igitur *juſtifica-*
tiones tuas, ut eas compleam
cum effectu: Et quia vias me-
as ego deteſtor, ideo,

Viam juſtificationum tuarum verſ. 27.
inſtrue me, & exercebor in mira-
bilibus tuis. Viam, id eſt, modũ
& ordinem *juſtificationum tua-*
rum quæ dirigunt ad juſtè a-
gendum, (quia non ſufficit
bona agere, niſi fiant debito
modo & ordine,) *inſtrue me*,
quod ad intellectum perti-
net, acſi diceret, da mihi ve-
rum & plenum intellectum
quomodo debeam ambula-
re, ut te veraciter, & myſtica
ad plenum intelligam, & ſic Caſſiod.
inſtructus, *exercebor in mirabili-*
bus tuis: utique exercetur ſen-
ſu & prudentia ſingulari, qui
dicta Domini ad ſpiritualem
ſignificantiam trahit. *mirabilia*
verò ipſa vocat, quæ ſuperius Magal.
dixit *juſtificationes*, quarum ali-
quæ inexperto ita mirabiles
ſunt, ut ex earum difficultate
quodãmodo fatigatus dicat:

Dormitavit anima mea præ verſ. 28.
tædio; confirma me in verbis tuis.
Dormitavit, id eſt, parum fer-
vens fuit *anima mea*, & refri-
guit

Digitized by Google

guit à ſpe comprehendendi juſtificationes tuas, in hujus habitaculi mortalis ſtatione, Hier *præ tædio* imperfectionis & corporeę infirmitatis atque dilatationę gratię tuæ, lentè ad bonum ſurgens, & parum vel nihil boni operans: Sanctis enim hominibus tædioſa eſt ſarcina corporis, cui oportet condeſcendere dando ei refectionem & quietem ſufficientem, in quo condeſcenſu faciliter deficit homo, nimis ſuo corpori compatiendo, & ſic diſponitur ad caſum: Ideo ſubditur *confirma me*, id eſt, ſtabili me, & fortem fac *in ver-*
Magal. *bis tuis*, id eſt, promiſſis tuis, gratiam ſcilicet tuam in me conſervando, ne ab eis ad quæ jam perveniſſe me ſentio, decidam dormitando, ſed ab ijs ad alia poſſum pertendere proficiendo, & in via juſtificationum ſic ambulare, quod de tua pietate ad illa etiam mirabilia pervenire poſſim, & ablato peccati ſomno, in eis inſtanter vigilare: quam ſanè rem quo facilius aſſequar

Viam iniquitatis amove à me; verſ. 29.
& de Lege tua miſerere mei. Via iniquitatis, eſt omnis actio iniqua, quę authorem ſuum à Chriſto recedere facit, vel deſiderium & concupiſcentia Lud. mala, per quam tamquam per viam itur ad iniquitatē: hanc inquit *viam amove à me*, tua gratia præveniendo ne ſequar illam, & quia Lex factorum ſubintravit ut abundaret delictum, ſequitur & dicit, *& de Lege tua miſerere mei*, Lege ſcilicet miſericordiæ, quæ eorum omnium ſemper miſereri ſolet, qui ex corde ad te preces fundunt prout ego, qui,

Viam veritatis elegi: judicia verſ. 30.
tua non ſum oblitus. Viam veritatis, id eſt, viam virtuoſam Lud. quę verè ducit ad patriam relicta falſitate, culturam ſcilicet & ſervitium Domini Salvatoris, qui eſt *via, veritas &* Ioã. 14. *vita*, *elegi* ubi currerem, id eſt, Chriſtum elegi imitari ac Legem

gem ejus ſequi, quod ut facerem, *judicia tua non ſum oblitus,* illa ſcilicet quibus peccantes in cœlo & in terra graviter afflixiſti & puniviſti, boniſq; gratiam multipliciter contuliſti: Et cum per hunc modum currerem.

Adhæſi teſtimonijs tuis Domi-
vers. 31. *ne: noli me confundere. Adhæſi,* id
eſt, fidem adhibui voluntate,
amore, & deſiderio, *teſtimonijs,*
id eſt, mandatis *tuis* ô *Domine,*
quibus ſcilicet voluntatem tu-
am teſtaris, qui prius adhære-
bam pavimento: adhæret e-
Ambroſ. nim teſtimonijs Dei, qui mun-
do renunciat, qui curam hujus
vitæ ac tædia, ac voluptates
ſpernit, qui poſteriora obli-
viſcitur, & ad anteriora con-
tendit ut perveniat ad bravi-
um; ideo *noli me confundere,* id
Nic. eſt, permittere per recidivum
peccati confundi, neque ſpem
meam evacuare, ſed fac con-
ſummare gratia tua, quod in-
cepi. Sed quia iſta per ſeipſum
non potuit, ſubjungit:

Viam mandatorum tuorum cu-
curri, cum dilataſti cor meum. Via vers. 32. Caſſiod.
iſta tam multifariè dicitur, quã
diverſa qualitate tractatur,
dixit enim ſuperius *vias meas*
enunciavi, deinde *viam juſtifi-*
cationum tuarum inſtrue me, &
iterum *viam iniquitatis amove*
à me, repetit poſtea, *viam ve-*
ritatis elegi, nunc ad poſtremũ,
viam mandatorum tuorum cucur-
ri, id eſt, viam virtutis facili-
ter ambulando curſum vitæ
meæ, de tua pietate ſecundum
mandata tua direxi, non per
proprium arbitrium, ſed *cum*
dilataſti cor meum, id eſt, ampli-
aſti illud charitate, patientia,
longanimitate, & ſimilibus
virtutibus, ſcilicet fide & ſpe;
hoc enim eſt munus Dei, ut in Magal.
præceptis ejus non timore pę-
næ anguſtemur, ſed dilectione
& delectatione juſtitiæ dila-
temur.

L*Egem pone mihi Domine viam* vers. 33.
juſtificationum tuarum: & ex-
quiram eam ſemper. In Pſalmis
nihil

Digitized by Google

nihil aliud eſt Legem ponere, Legem ſtatuere, & ſimilia, quá Legem docere; nam qui docet, videtur quodammodo de novo ſtatuere, & Legem ponere, dum ignaros exhortatur ad bona, & avertere eos ſtudet à vitijs, ut ex incentivo prohibitionis, confugiant per fidem ad juſtificantem gratiam, & pœnam literę, id eſt, minantis Legis, evadant. Quando ergò ſibi Legem poni poſtulat à Domino, qui utique Legem ſecundum literam noverat, orat ut per Spiritum ſanctum faciat, quod per literam ſciebat: deinde ſubjungit, *& exquiram eam ſemper*, hìc enim exquiritur Lex Dei, quamdiu proficitur in ea, & ſciendo, & diligendo, & faciendo, in latitudine amoris, non in anguſtijs timoris; poſt hanc verò vitam, plenitudo ejus manet ad fruendum, non remanet ad quærendum; ſic etiam illud
Pſal. 104 dictum eſt, *quęrite faciem ejus ſemper*: ubi ſemper, niſi hìc? non enim & ibi quæremus Dei faciem, ubi videbimus facie ad faciem, quæritur ergò nunc, ut teneatur tunc, tenebitur ne derelinquatur; & ut hoc poſſim,

Da mihi intellectum, & ſcrutabor Legem tuam; & cuſtodiam illam in toto corde meo. verſ. 34. Litera enim illa, qua Lex palam fit omnibus, manet litera, & ea interdum quę infert mortem, niſi unctio doceat moveatque mentem ad ea perſcrutanda, quæ cognitu neceſſaria ſunt in Lege Spiritus; ideo ipſe petit, ut intelligat diſcretionem inter bonum & malum, inter vitā & mortem, inter literam & ſenſum, & ut conſtantiam piæ perfectionis oſtenderet, eam ſe dicit *toto corde ſuo* divinitatis munere cuſtodire, declarans per univerſales ſubtileſque minutias, omne bonum & à Domino tribui, & per ipſum ſervari, & ejus gratia ſemper augeri: unde & addit,

Deduc me in ſemitam mandatorum verſ. 35.

Digitized by Google

rum tuorum: quia ipſam volui.
Semita mandatorum, eſt via
arcta, quæ ducit ad regnum, de
qua Salvator ait Adoleſcenti,
qui ſe omnia mandata à ju-
ventute ſua ſervaſſe dixerat,
adhuc tibi unum reſtat, *vade*
Mat. 19. *& vende omnia quæ habes, &*
da pauperibus, & veni ſequere
me, quaſi diceret, licet ſis in
via mandatorum, non tamen
es in ſemita, quæ rectior eſt
via, & ideo meritò dicitur ſe-
mita, quia brevis eſt, munda,
& recta comparatione com-
munis viæ: Sed arcta eſt hæc
via, quia non admittit tumi-
dum & ſuperbum, ſive pecca-
Magal. torum ſpinis repletum. quia
ergò adhuc proficit, adhuc
currit, ideo divinum auxilium,
quo deducatur inquirit, quia
Romi. 9. *non volentis neque currentis, ſed*
miſerentis Dei eſt; & ut volun-
tati promptæ ſuccurrat pietas
divina, dicit:
verſ. 36. *Inclina cor meum in teſtimo-*
nia tua, & non in avaritiam. Hoc
itaque orat, ut avaritiam de
ejus corde amoveat Deus, &
ad teſtimonia Domini ſolo
probitatis invitetur affectu.
Avaritia autem eſt tempora- Caſſiod.
lium rerum flagrans omnino
deſiderium, ipſa primos ho-
mines per ſerpentem decepit, Gen. 3.
qui decepti non fuiſſent, niſi
pluſquam acceperant habere,
& pluſquam facti erant, eſſe
voluiſſent, & quia pluſquam
acceperant habere voluerunt,
hoc quod acceperant amiſe-
runt. Omnis autem à nobis Aug.
circumciditur avaritia, ſi Deū
non colimus niſi propter De-
um, ut ſui cultus merces ipſe
ſit, & ipſum diligamus in ſe-
ipſo, ipſum diligamus in no-
bis, ipſum in proximis no-
ſtris, quos diligimus ſicut nos
ipſos, ſive habeant eum, ſive
ut habeant eum. Et quia om-
nia ſub cœlo vanitas ſunt, id-
eo addit generaliter:
Averte oculos meos ne vide- verſ. 37.
ant vanitatem: in via tua vi-
vifica me. Averte, id eſt, retor-
que *oculos meos* corporales, *ne*
videant

Digitized by Google

videant, id eſt, ne deſiderent acceptando cum affectu *vanitatem*, id eſt, vana ad malum inducentia, quia à conſpectu vanitatis, provocatur concupiſcentia, ex hoc imprimitur menti turpis cogitatio, & cor dilaceratur ac deprędatur, malum propoſitum concipitur, & ratio amittitur. Vel *averte oculos meos* interiores ſcilicet
Lud. Magal. cordis, *ne videant*, id eſt, inordinata intentione attendant in bono opere, quod facio, vanitatem, id eſt, favorem humanæ laudis, ſive utilitatem rei temporalis, ne in his delectentur, quę caduca ſunt & vana. Non enim videt vana, qui fixus eſt mente in illo, qui eſt ſuper omnia, cujus mens ſurſum eſt; *in via tua*, hoc eſt, in teipſo, vel in obſervatione mandatorum tuorum, qua ad te itur & venitur. *vivifica me*, ſcilicet in anima ut ea impleam cum effectu, vel *vivifica me*, id eſt, conforta liberum arbitrium *in via tua*, id eſt, in Chriſto, ut in omnibus non propriam, ſed gloriam ejus quæram, ſicque tua adjutus gratia, terrena valeam ſpernere, & ſola cœleſtia amare. Deinde per quid à vanitate avertitur docet, ſubdens: Lud.

Statue ſervo tuo eloquium tuum, in timore tuo. verſ. 38.
Statue immobiliter *ſervo tuo eloquium tuum*, quaſi intranſgreſſibilem metam, ut nullo modo labatur à corde, ore, & opere: Subdit autem, *in timore tuo*, quia multi eloquia Dei & negligenter ſuſcipiunt, & tamquam à fabulis declinant: Sed timor ſanctus Dei tamquam baſis eſt, in qua ſtatuitur verbum, & ipſum verbum, eſt quaſi diſciplina timoris, ne ſit zelus, *ſed non ſecundum ſcientiam*. Eſt autem iſte timor ab humano (quo pęna tantum timetur) longè diſcretus, quia filialis, ſanctus, & caſtus, quo timetur offenſa, & excluditur negligentia: unde ſubditur. Hier. Roma. 10.

Amputa opprobrium meum verſ. 39.

Digitized by Google

quod ſuſpicatus ſum, quia judicia tua jucunda. Amputa, id eſt, tolle falce gratiæ tuæ, *opprobrium meum*, quod temerariè *ſuſpicatus ſum*, in alijs judicans in contemplatione & conceptu animæ latentia, quę meam & humanam omnem ſubterfugiebant cognitionem, dum meis pravitatibus omnes metiri volo: fac ergò quod de alijs non ſuſpicer, quod in me ſentio, vel ſi fortè ſubrepat ſuſpicio, fac ne creſcat in judicium; nam ſuſpicio ducit ad opprobrium, quod ex peccato naſcitur, & in illam Domini
Luc. 6. ſententiam offendit, *nolite judicare, & non judicabimini*: quia ſola judicia Domini certa ſunt, quæ penetrāt abſcondita cordis. Vel aliter, *opprobrium* vocat Legis tranſgreſſionē peccatique turpitudinem, quam amputari poſtulat, quia ipſe ſuſpicatur, quod Deus melius novit quam ipſe, ut ait Apo-
1. Cor. 4. ſtolus, *nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum.* Sed contra malum, & occultum judicium hominum, charitas eſt habenda, quæ non ęmulatur: unde ſubjungit.

Ecce concupivi mandata tua: in æquitate tua vivifica me. Ecce, Verſ. 40.
id eſt, vide Domine qui omnia noſti, ego *concupivi*, non concupiſcentias carnales, ſed *mandata tua* ſcire, operari, & adimplere: *in æquitate tua vivifica me*, quia non eſt vera vita, niſi quam Dominus Ieſus fuerit præſtare dignatus: æquitas enim patris, *Verbum caro factum eſt*, cui omne judicium Ioan. 1.
dedit, ut orbis terrarum in ejus examine judicandus aſſiſtat. In illo inveniuntur duo mandata quę ad æquitatem pertinent, æquum eſt enim, ut
Deum diligamus, *quia ipſe prior* Matt. 22.
dilexit nos, æquum eſt, ut & Ioan. 4.
proximum diligamus, quia & ab ipſo diligi volumus: hæc eſt æquitatis via, & virga regni Dei: *In æquitate* ergò, id eſt, in Chriſto, *vivifica me*, id eſt, in bona voluntate fortifica me,

me, ut impleā per eum quod concupivi; vivum enim miſerationis ejus eſt donum, ut eloquia ſancta cuſtodientes, in equitate vivificemur, dum æqualem eum Patri & Spiritui Sancto fatemur.

Verſ. 41. ET *veniat ſuper me miſericordia tua Domine: ſalutare tuum ſecundum eloquium tuum. Et veniat ſuper me* de cœleſtibus, *Domine miſericordia tua*, id eſt, Chriſtus, ac ſi dicat populus gentilis, veniat nos redimere

Hier. ô Deus Pater, Filius tuus; fiat mihi caput Filius tuus, aſſumendo carnem, ſecundum quam erit caput noſtrum; deinde exponit miſericordiam, ſubdens, *& ſalutare tuum*, id eſt, Chriſtus Salvator noſter nobis promiſſus, qui ſolus hominibus ſalutem veram præſtat & facit, veniat *ſecundum eloquium tuum*, id eſt, ſecundum promiſſionem tuam, quam per Prophetas cognoſceris eſſe pollicitus, ſicut dictum eſt Abrahæ; *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.* Gen. 22. Vnde ſuo more Propheta in hoc Pſalmo hunc verſum non continuum poſuit, ſed ornatus gratia pro initio addidit. Hic tamen verſus alio ſenſu intelligi poteſt, ut ſit vox peccatoris Hier. go. moraliter remiſſionem peccatorum precantis. *Et veniat ſuper me miſericordia tua Domine:* peccator enim in limo profundi infixus, non venit ad miſericordiam, ſed ipſa deſuper venit ad eum, unde in alio Pſalmo dicitur, *miſericordia ejus præveniet me:* Pſal. 58. veniat ergò obſecro ſuper me deſurſum, unde *omne datum optimum, & omne donum perfectum eſt,* Iac. 1. *miſericordia tua*, id eſt, auxilium gratiæ tuæ, ut remittas de tua ſola pietate, peccata & delicta mea, quam ut conſequar, *ſalutare tuum veniat*, id eſt, Chriſtus & Salvator, qui gratiam præſtat ſalutis, per quem hominibus peccata dimittis, & hoc *ſecundum eloquium tuum*, quod per a-

lium Prophetam promiſiſti dicens, *nolo mortem impij, ſed ut convertatur & vivat.* Hac autẽ miſericordia obtenta, imperterritus vivam;

Ezec. 33.

vers. 42. *Et reſpondebo exprobrantibus mihi verbum: quia ſperavi in ſermonibus tuis*: id eſt, Chriſtum Filium tuum conſtanter eloquar, quia parum eſt Chriſtũ habere in corde, & dum timetur opprobrium, nolle eloqui verbum; *corde enim creditur ad juſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem*: *reſpondebo* ergò *exprobrantibus mihi* de fide mea, qui doctrinam ſalutarem non ad reverentiã audiunt, ſed ad injuriam potius exprobrationis adducunt, in preſumptione Domini, *verbum*, à Spiritu ſancto mihi miniſtrandum, verbum ſcilicet bonum pro verbo malo, verbum fidei pro verbo infidelitatis, verbum ædificationis, pro verbo exprobrationis: Sive *reſpondebo exprobrantibus mihi* dæmonibus *verbum* cordis per humilitatem, hæreticis *verbum* oris per ſapientiam, detrectatoribus *verbum* operis per ſanctã converſationem; *Quia ſperavi in ſermonibus tuis*, id eſt, promiſſis tuis, quæ dicunt, *nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, &c.* ſpero enim de tua gratia, quod per me, & in me loqueris humilitatem in corde, ſapientiam in ore, atque ſanctitatem in opere, quæ magis ſermones tui ſunt, quam mei. Sed quia multi urgentibus malis negant, addit:

Rom. 10.

Hu. go.

Mat. 10.

Luc.

vers. 43. *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis uſquequaque: quia in judicijs tuis ſuperſperavi.* Rogat ut confeſſionem *veritatis* de ejus ore nullę pœnæ, nullæ auferant blanditię, *uſquequaque*, id eſt, penitus, omnino, aut ſemper; etſi ad horam aliquibus fuerit ablatum, ut Petro, qui etſi ad tempus negavit timore perterritus, tamen flendo eſt reparatus, & poſtea confitendo coronatus. Tollitur autem aliquando *de ore* ver-

Caſſiod.

Ang. gal.

Digitized by Google

verbum veritatis, per malam conſcientiam. manentem enim in peccatis, prohibet Dominus à prædicationis of-
Pſal. 49. ficio, dicens *peccatori, quare tu enarras juſtitias meas?* obmuteſcit enim facundia, ſi ęgra ſit conſcientia: caveat ergò ne verbis non congruant facta, & deforment iniquitatis opera, magiſteriũ diſciplinę. per-
Gregor. 11. moral. pende ergò quod omnipotens Deus verbum veritatis facientibus tribuit, & non facientibus tollit, unde dum hoc de ore ſuo non auferri petiit, quid aliud quam gratiam bonę operationis quæſivit? ac ſi apertè diceret, à bono opere me errare non ſinas, ne dum amitto ordinem benè vivendi, rectitudinem perdam loquendi: cauſam ſub-
Magal. dit dicens, *quia in judicijs tuis*, id eſt, in tribulationibus tuis quas mihi infers per judicia tua, quibus tuos corripis, flagellas, vel occidis, *ſuperſperavi*, id eſt, majorem inde fructum ſperavi, quam poſſet aliqua tribulatio temporalis promereri; vel *ſuperſperavi*, id eſt, pluſquam meruerim & condignum ſperavi, quia judicas quemlibet ſupra meritum remunerandum, quod ſi non abſtuleris, ut opto, tunc præmiſſa faciam,

Et cuſtodiam Legem tuam ſemper, in ſæculum & in ſæculum ſæ- verſ. 44.
culi. His verbis promptitudinis vehementiam, quam habebat, ut Legem obſervaret, demonſtrat, animiq; conſtantiam profitetur perpetuam, quę ſanè res in academia ſpiritus apprimè eſt neceſſaria: Nam hodiè divinæ Legis ſtudio obnixè operam navare, cras verò curam illam digniſſimam molliter conſultòque relaxare, nonne animi à Deo alieniſſimi judicium erit? ait ergò, *cuſtodiam Legem tuam ſemper*, id eſt, in omni negotio; illa autem verba *in ſæculum ſæculi:* idem ſignificant quod ſemper, tametſi ad majorem perpe-

perpetuitatis & æternitatis intenſionem dicta eſſe poſſunt: vel, *cuſtodiam Legem tuam*, id
Hugo. eſt, mandata tua, non Legis Moſaicæ præcepta, ſed charitatem, quam docuit Chriſtus eam opere adimplendo, *ſemper*, id eſt, quamdiu vixero in hac vita quantum ad ejus mandata; Legem enim cuſtodit in hac vita, qui Deum & proximum diligit, & orat pro inimicis, & ſimilia agit: *in ſeculum ſeculi*, id eſt, in futura vita quantum ad caritatem, quā ſancti Angeli & Spiritus habent in cœlo perfectam. Neque enim præcepta Legis ſicut hic, etiam ibi accepturi ſu-
Magal. mus, ſed ipſam plenitudinem Legis ſine ullo peccandi timore ſervabimus, quia & Deum, plenius cum videbimus amabimus, & proximum, quia
1. Cor. 15. *Deus erit omnia in omnibus*; nec falſæ cuiquam de proximo ſuo ſuſpicioni erit locus, ubi nullus nulli erit occultus. Hæc autē cum orarem, exaudiſti me.

Et ambulabam in latitudine; vers. 45.
quia mandata tua exquiſivi. Et ambulabam de virtute in virtutem, *in latitudine* ſcilicet charitatis, quia Dominum mentis non anguſta, id eſt, polluta recipit, ſed in latitudine mentis ſuſcipitur, à quo cœlum & terra completur. Eſt autem tantę latitudinis charitas, quod etiam ſe ad inimicos extendat; unde Dominus in Euangelio: *diligite inimicos veſtros, benefacite ijs, qui oderunt vos.* Matth. 5.
etiam tam lata eſt ut univerſam Legem & Prophetas in ſe concludat, ac tam lata, quod in ea ambulanti uni non ſolum ſufficit, ſed etiam quotquot ſecum ambulare voluerint, omnes volentiſſimè admittit: unde in Apocalypſi, *Qui audit, dicat, veni: quia mandata tua*, quorum plenitudo eſt Apoc. 22.
charitas, extra omnia, & ſupra omnia, *exquiſivi*, petendo, quęrendo, pulſando, ad ſciendum & faciendum, & ſic recepi Spiritum ſanctum, quo factus bonus,

Digitized by Google

bonus, bene facerem bona ex
Gal. 3. *fide, quæ per dilectionem operatur.*
Et quia dixit, ſe *ambulaſſe in la-*
Lud. *titudine*, idcirco ſe taliter feciſ-
ſe conſequenter proſequitur in
tribus, ſcilicet in locutione,
meditatione, & operatione, &
primò in locutione dicit:

verſ. 46. *Et loquebar de teſtimonijs tuis*
in conſpectu regum, & non con-
fundebar. Loquebatur *de teſti-*
Caſ. God. *monijs* Domini, quoniam pe-
tiverat & acceperat, ut reſpon-
deret *exprobrantibus ſibi verbũ*,
qua firmitate roboratus, co-
ram Regibus & Præſidibus
verbum veritatis annunciare
ſe dicit, & non confundi per
ratiocinationem, quia Euan-
gelium æternum in authorita-
te protinus eſt, non in politi-
one ſermonis: quoniam agit
veritas Spiritus ſancti, ut plus
in cordibus audientium ſer-
mo incultus faciat, quam ex-
cultus, & ad ineffabilem per-
tinet altitudinem dignitatis,
quod Spiritus ſanctus in hu-
mana lingua loquatur, & non
ſeipſo, ſed ipſa per ipſum, à
quo omnis bonitatis effectus,
ſine quo nullus eſt profectus.
Deinde ſubjungit de medita-
tione:

Et meditabar in mandatis tuis, verſ. 47.
quæ dilexi. Omnis enim ſer-
vus, ſemper mandata Domini Lud.
ſui in mente habere debet, ut
non ſolùm timore, verum eti-
am amore deſerviat: & ſub-
jungit cauſam quare, quia nõ
cöactus hoc fecit, dicens, *quę*
dilexi, ut opus meditationis,
dilectionis perficeret fructum. Hier.
dilexit enim ea propter ſe, &
complevit, propter *Spiritum* Romã. 5.
ſanctum qui datus eſt nobis: per
hunc quidem Spiritum dile-
ctio illa in corde diffunditur,
& cor ad meditandum dilata-
tur, alioquin etiam atque eti-
am Dei mandata verſare ani-
mo, abſque fide, ac erga Le-
giſlatorem dilectione, ipſa ex
ſe meditatio eſt moleſtiſſima,
& terrifica. Deinde ſubdit de
operatione dicens:

Et levavi manus meas ad man- verſ. 48.

Digitized by Google

data tua quæ dilexi, & exercebar Caſſiod. *in juſtificationibus tuis.* Superiore verſu dixit, *& meditabar in mandatis tuis*, quod ad virtutem reſpicit inſpectivam, modò dicit, *levavi manus meas*, quod ad partem pertinet actualem, levare enim manus, ſignificat bonis operibus occupari, cæterum qui malis actionibus detinetur, non levat manus ſuas, ſed dejicit, quia terrena emolumenta quę non ſurſum, ſed deorſum, illo opere exquiruntur: & addidit, *& exercebar in juſtificationibus tuis;* ibi meditabatur, ubi mentis intentione tranſlatus eſt, hìc exercebatur, ubi quærebat operis frequentatione proficere. Magal. Et vide quod in utriſque 1. Tim. 1. ponit *quæ dilexi*, finis enim *præcepti eſt charitas, de corde puro.* quando fine iſto vel hujus rei contemplatione, fit mandatū Dei, tunc verè fit opus bonū, & tunc levantur manus, quia ſupernum eſt quo levantur: propterea de ipſa charitate locuturus Apoſtolus ait; *ſupereminentem viam vobis demonſtro.* 1. Cor. 12.

Memor eſto verbi tui ſervo Verſ. 49.
tuo, in quo mihi ſpem dediſti. Hic cohors Sanctorum ſpem Caſſiod. promiſſionum Domini ſenſibus noſtris omnino commendat, ut firmum in mente noſtra permaneat, quod glorioſa veritas pollicetur. Sed numquid oblivio, ſicut in hominem, ita cadit & in Deum, quia dicitur *memor eſto?* abſit. Magal. nam ſicut Deum pœnitere dicitur, quando pręter hominum ſpem res mutat, non mutato conſilio, quia *conſilium* Pſal. 32. *Domini manet in æternum*; ita dicuntur hęc locutione morali, qua humanus movetur affectus, quamvis hæc Deus faciat certa diſpoſitione, non deficiente memoria, vel obſcurata intelligentia, nec voluntate mutata. Orantis ergò deſiderium eſt cum dicitur, *memor eſto verbi tui*, quo pre-

catur

Digitized by Google

catur ut citò *ſervo* conferat cle-
mentiſſimę promiſſionis effe-
ctum. ſequitur, *in quo mihi ſpem*
dediſti, id eſt, promiſſionibus
tuis nixus, quæcumque polli-
citus es, ſperare audeo.
verſ. 50. Promiſſio quidem tua, *hæc*
me conſolata eſt in humilitate mea:
quia eloquium tuum vivificavit
me. Non eſt tam dira adverſi-
tas ac tentatio, quin anima pro-
miſſionibus Dei fulta, ſuperet:
qui enim meliora ſperat, levi-
Magal. oribus non frangitur. Humi-
liatur ergò anima noſtra dum
traditur tentatori, ſed in ten-
tationibus vivificatur eloquio
Dei. Hoc enim eſt animæ no-
ſtræ vitalis ſubſtantia, qua ali-
tur & paſcitur. Vnde Petrus
Ioā. 6. Domino dixit, *verba vitæ æter-*
næ habes. Hęc autem ſpes &
conſolatio tua ſummè mihi
neceſſaria erant, quia,
verſ. 51. *Superbi iniquè agebant uſque-*
quaque: à Lege autem tua non de-
clinavi. Superbi qui relicta hu-
militate præceptionis divinæ,
in hujus ſæculi vanitatibus ex-
tollebantur, *iniquè agebant uſ-*
quequaque, id enim proprium
eſt Moab, belluę ſuperbiſſimę,
probos odio, ac ſi datur, tum
veneno, tum ferro, aut ſaltem
linguæ amarulentia, perſequi:
ſed contra hoc maximū pec- Magal.
catum, quod eſt ſuperbia, com-
mendat maximum bonum,
quod eſt in veritatis jugiter
ſententia manere; hæc enim
ſola poteſt ſuperbiæ virus he-
betare, quæ informat virum
devotioni deditum, quali ſe
debeat regere cautione. Quia
ergò non mediocris iſta ſuper-
biæ tentatio eſt, debemus prę-
ceptis cœleſtibus plenius in-
ſtrui, & recta Dei judicia me-
ditari, ſicut ſubditur:
Memor fui judiciorum tuorum verſ. 52.
à ſæculo Domine: & conſolatus
ſum, id eſt, conſideravi, quæ fi-
unt in vaſa iræ, & vaſa miſeri-
cordiæ, atque cætera alia quæ Nic.
operatus es à ſæculo, à quo ge-
nus humanum ſumpſit exor-
dium, quibus judicijs malos
perdidiſti, & confidentes in te

 liberaſti,

Gen. 8. liberaſti, ut Nöe de diluvio,
Gen. 19. Loth de ſubverſione Gomor-
Dan. 3. rhæ, & tres Pueros de camino
ignis: & licet aliquando non
liberet Deus fideles ſuos à
2. Mac. 7. morte temporali, ſicut Ma-
chabęos non liberavit de tor-
mentis Antiochi, tamen fue-
runt melius liberati, quam tres
Pueri de camino ardenti: ſe-
cundum quod dicit Auguſti-
nus, quia illi fuerunt liberati
de igne poſtea morituri, Ma-
chabęi verò fuerunt liberati
de præſenti miſeria, in æter-
num victuri. Vel, *memor fui ju-
diciorum tuorum à ſeculo*, ſcilicet,
quod à primo juſto, quando
1. Pet. 4. *judicium incipit à domo Dei*, juſtè
judicas illos laborare, quos in
alio ſæculo vis remunerare,
Heb 12. unde dicitur, *flagellat Deus om-
nem filium, quem recipit*, & alibi;
qui non eſt de numero flagel-
latorum, excipietur de nume-
ro filiorum. Et quia talia co-
gnovi, ideo *conſolatus ſum* in tri-
bulationibus meis, quia judi-
cia tua vera, & juſta eſſe cogno-
vi: qui enim præterita repe-
tit, & ſemper colligit ſeriem
vetuſtatis, cognoſcit quia ne-
que peccator pœnam ſuę im-
probitatis evadit, neque juſtus
æquitatis ſuæ premijs defrau-
datur. Et qui benè ſibi conſci-
us hæc novit retexere, habet
unde gratiam ſuæ conſolatio-
nis poſſit accipere. Quantum
autem vir ſanctus iniquos,
quos tolerabat, diligeret, oſtē-
dit cum ſubjungit, in me qui-
dem Domine conſolatus ſum,
ſed dolui de peccatoribus, &
hoc eſt,

Defectio tenuit me, pro peccato- Vers. 53.
*ribus derelinquentibus Legem tu-
am.* Affectum miſerationis o-
ſtendens, dolet ſuper prævari-
cationes iniquorū, quod non
eſt commune cum multis. nam
plurimorum eſt contriſtari, ſi
quam ab aliquo patiuntur in-
juriam: nos infirmiores con-
turbamur, quando à malis ma-
la patimur, at verò qui fortior
eſt, non propriam contume-
liam dolet, ſed in ſua injuria
lapſum

Digitized by Google

lapſum alterius ingemiſcit, dum pius animus ſalvos fieri deſiderat univerſos, & quem optat excedere, & affligitur,
Caſſiod. cum ei pœnas cognoverit imminere: ſcit enim quia gratuitè illatum malum, ſuum potius gravat autorem. Interim non de ſua dolebat tribulatione, ſed magis gaudebat, quod oſtendit, cum ſubdit:

verſ. 54. *Cantabiles mihi erant juſtificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ*, id eſt, pro carminibus ac ſolatio moleſtiſſimæ peregrinationis vitæ hujus, tua mihi fuit Lex; cum ſanè permulta ſint quę iter hoc vitæ, (per ſe ſatis ſalebroſum & difficile,) varijs interturbent obicibus, ſolamen id unum mihi eſt, tuum verbum: id cano, de illo memet oblecto, de illo lætor, per illud abſque labore curſum hujus vitæ perago. Sed quia omni tempore homo circa Dei laudes debet eſſe occupatus & intentus, meritò adjungit.

Memor fui noctε nominis tui verſ. 55.
Domine: & cuſtodivi Legem tuam. Plena hæc eſt devotio, Margal. 1. Cor. 12.
quia *nemo dicit Dominum Ieſum, niſi in Spiritu ſancto.* Hoc nomē invocetur diebus ac noctibus, nullum tempus prædicandi vacuum ſancta devotio ſinat pręterire. Vel nox accipi poteſt, illa humilitas ubi eſt mortalis ęrumna: nox eſt in *ſuperbis iniquè agentibus uſquequaque*, nox eſt in *defectione pro peccatoribus derelinquentibus Legē Dei*; nox eſt in *loco peregrinationis* hujus, ubi peccatorum regnat obſcuritas. Sed utinam ocu- Caſſiodi.
los corporeos clauderet, & non lumina cordis periculoſius obcęcaret. Oportet ergò fragilitas humana, ut cum ſemper, tum impenſius tamen in nocturno tempore memoriam faciat Dominici nominis, cum aut recordatione divitiarum premitur, aut concupiſcentiæ igne torquetur, & præcipuè hoc exorare, ut ſi Legem Dei cuſtodire cœ-

pit, ne ab eadem in aliquo divellatur.

Verſ. 56. *Hæc facta eſt mihi: quia juſtificationes tuas exquiſivi.* *Hæc* cuſtodia Legis *facta eſt mihi*, hoc eſt, gratia cuſtodiendi Legem data eſt mihi, *quia juſtificationes tuas*, id eſt, pręcepta juſtificantia, *exquiſivi*, id eſt, omnibus viribus ſpiritus, mẽtis, cordis, & corporis, imple-
Hier. re deſideravi. Nos quoque ſuppliciter exoremus Dominum, ut nobis juſtificationes ſuas inſinuet, vias reſeret, mirabilia declaret, & ſi quid Legis umbraculum occultavit, Paraclito illuminante revelet, ut ſi beatitudinis palmam non adipiſcimur, ſaltem vel pro delictis veniam conſequamur. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui eſt cum æterno Patre & Spiritu S. honor, poteſtas, & gloria, in ſæcula ſæculorum, Amen.

Verſ. 57. PORtio mea Domine, dixi cuſtodire Legem tuam.* Qui relinquit mundi ſuperbiam, honorum faſtigia, divitiarumq́ue jactantiam, & in cœlo collocat theſauros, hujus portio efficitur Deus, ſicut Petrus ait
Paralitico, *argentum & aurum* Act. 3.
non eſt mihi, quod autem habeo, hoc tibi do, in nomine Ieſu: ſurge & ambula. ô magnus theſaurus, ô fœlicium divitiarum egregius cumulus, ut qui Legem Dei cuſtodit, & cujus eſt Deus portio, morbidam curet in-
firmitatem: Sed qui talem Mat. gal.
portionem deſiderat, opus eſt ut Legem Dei cuſtodiat, unde iſte vir ſanctus ait; *Dixi cuſtodire Legem tuam*, per bonum uſum liberi arbitrij tua gratia informati, nam cuſtodia Legis Dei, acquirit portionem ipſum Deum. Hinc Salvator
noſter ait, *Si quis diligit me ſer-* Ioh. 14.
monem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus & manſionem apud eum
faciemus. Et alibi, *Inhabitabo in* 2. Cor. 6.
illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mi-

bi

bi populus. Sed quia nemo cuſtodit Legem, niſi id donet & adjuvet *Spiritus viuificans; ne*
2. Cor. 3. *litera occidat, & peccatum occaſio-*
Rom. 7. *ne accepta, per mandatum operetur in homine omnem concupiſcentiam,* ideo ſubdit:

vers. 58. *Deprecatus ſum faciem tuam in toto corde meo: miſerere mei ſecundum eloquium tuum. Deprecatus ſum faciem tuam,* gratię ſcilicet, non vindictæ, id eſt, miſericordiam tuam, qua reſpicere dignaris peccatores, *in toto corde meo,* id eſt, tam in intellectu, quam affectu; *miſerere mei,* ut per gratiam habeam, quod meritis obtinere non poſſum, continuando ſcilicet me in bonum uſum liberi arbitrij, hujus continuatio procedit ex gratia Dei, *ſecundum eloquium*
Luc. 11. *tuum,* quod dixiſti, *petite & accipietis:* promittit enim miſericordiam nobis miſeris Deus, ſi ad ipſum converti voluerimus: Ne ergò meis partibus omninò deeſſe videar.

vers. 59. *Cogitavi vias meas: & converti pedes meos in teſtimonia tua.* Ordinem humanæ converſionis exponit, prius enim eſt, ut noſmetipſos diſtrictius arguamus, & ſic ad Domini mandata migremus. (Caſſiod.) Vocat autem totum vitæ ſuæ filum *vias,* nam varia admodum ſunt vitæ noſtrę inſtituta, varia conſilia, varij affectus, quibus, tamquam quibuſdam viarum compendijs, utimur ad finem, quem maximè quærimus aſſequendum. Ait itaque, *vias meas,* id eſt, actiones præteritas, *cogitavi* plenas lapſus atque peccati, & ideo ut veniam poſ- (Mai-gal.) ſim premereri morum converſione, ſtudiorumque virtute, *converti pedes meos in teſtimonia tua,* ut jam non meis greſſibus, quibus lapſus ſum, ſed teſtimoniorum tuorum itineribus ambularem, quibus errare non poſſem. Vel *cogitavi vias meas* futuras, ut cum præcedit cogitatio, maturitas exhibeatur operationis: Vel *cogitavi vias meas,* id eſt, meos (Nic.) pro-

proceſſus in bono, qui ſunt tardi ex fragilitate humana, ſed ſunt in Deo feſtini ex gratia divina, *& converti pedes meos*, id eſt, ſenſus & affectus meos, nec non progreſſus operum meorum quibus homo, quaſi ambulando pedibus, progreditur, *in teſtimonia tua*, id eſt, in verba ſacri eloquij, quatenus ſecundum tua præcepta, exempla atque conſilia, gubernem in omnibus memetipſum. Quid autem proſit præcogitare quod facturus ſis, docet verſiculus, qui ſequitur:

verſ. 60. *Paratus ſum, & non ſum turbatus, ut cuſtodiam mandata tua.* Ma. gal. Vbi itaque cogitatione quis prævenit quid agendum eſt, ſemper paratus eſt ad agendũ, ſemper fixus & validus; non enim formidare facit animũ deliberata ſententia. Vnde & Dominus præmonet dicens, Ioã. 14. *non turbetur cor veſtrum*: quoniam non poteſt paratus dici, qui trepida cogitatione confunditur. Ait ergò, *paratus ſum* prompta voluntate contra tribulationes, peccatores, & malignos ſpiritus me tentantes, & undique Lud. vallantes, ac illaqueare nitentes; & etiam cum quæcumque mala advenerint, *non ſum turbatus* quantacumque adverſitate ingruerint, quia ſcio quod omnes electi *per multas* Act. 14. *tribulationes* veniunt ad Chriſtum: Ideoque *non ſum turbatus, ut cuſtodiam mandata tua*: ac ſi dicat, etiã propter mandata Hugo. Domini cuſtodienda, paratus ſum pati, & occidi, quia dicitur *Si quid patimini propter juſtitiam, beati*: & quia curſum bo- 1. Petr. 3. norum dæmones ſuis tentationibus nituntur impedire, ideo ſubditur.

Funes peccatorum circumplexi verſ. 61. *ſunt me: Et Legem tuam non ſum oblitus. Funes peccatorum*, ſunt deceptiones dęmonum, ſunt & carnalium hominum, vel pravę carnis ſuggeſtiones, quibus ligatur peccator, ne poſſit ſe extendere ad bonos actus, *& Legem*

Digitized by Google

& Legem tuam gratia tua con-
fortatus, *non ſum oblitus*, nam à
doctrina ſpiritus, unde perfe-
cta derivatur vitæ inſtructio,
ne pedem quidem dimovi, il-
lius enim timore ab omnibus
peccatorum vinculis veluti
gladio quodam inciſis, aufugi.
Vnde ſequitur,

verſ. 62. *Media nocte ſurgebam ad confi-
tendum tibi, ſuper judicia juſtifi-
cationis tuæ:* Scit enim ſe me-
Caſſiod. diæ noctis tempore vel peri-
cula pati, vel premia aſſequi
Exod. 12. poſſe, quia ſicut Angelus per-
cuſſit media nocte Ægyptum,
Mat. 25. ita media nocte ſapientes Vir-
gines introducuntur ad ſpon-
ſum, & multa ſunt de media
nocte teſtimonia: ideo hic eo
tempore ſurgit cum judicio
ac juſtitia, ut, quod popoſcerit,
conſequatur.

verſ. 63. *Particeps ego ſum omnium ti-
mentium te, & cuſtodientium mã-
data tua. Particeps ego ſum* ex
tua bonitate, *omnium timentium*
Nic. *te*, timore filiali & ſancto, quo
quis cavet offendere Deum
Patrem, membrum eſt enim
particeps boni commembri
ſui, & totius corporis, quia
communia ſunt opera juſto-
rum, ut quidquid boni agitur
à ſingulis, proſit omnibus.
Nam juſtitia communis eſt
virtus: tanta enim eſt virtus
Eccleſiaſticę unitatis, ut om-
nes ſint unum in Domino, al-
ligati vinculo fidei & charita-
tis: *& cuſtodientium mandata
tua* per ſanctam operationem,
ut timor non ſit otioſus. Et
quia prædicta gratia divina
confertur omnibus ad eam
debitè ſe diſponentibus, ideo
ſubditur.

Miſericordia Domini plena eſt verſ. 64.
terra: juſtificationes tuas doce me:
id eſt, effectibus pietatis divi-
næ *plena eſt terra*, id eſt, homi-
nes viatores, aut enim miſeri-
corditer convertuntur, aut lon-
ganimiter tolerantur, aut pa-
ternaliter corriguntur, om-
neſque generaliter commu-
nibus Dei beneficijs utun-
tur: *Iuſtificationes tuas doce me*,

fac me aſſueſcere mandatis tuis, illuminando ſcilicet intellectum ad cognoſcendum, ac dirigendo affectum ad fa-
Lud. ciendum. Iam cuſtodiſſe ſe dixit,& hic amplius doceri petit: numquam enim eſt bonæ rei ſatietas eis,quibus verè ſapit bonitas.

vers. 65. *Bonitatem feciſti cum ſervo tuo Domine, ſecundum verbum tuum*: ac ſi dicat, feciſti ut me delectaret bonum, quando enim delectat bonum, magnũ
Ma-gal. eſt Dei donum. Multa autem videntur bona in hoc ſæculo, quia uſui nobis ſunt, ut pecunia,honor,& cętera hujuſmodi, ſed in hoc apparet quia verè bona non ſunt,quia diu durare non poſſunt.Multa etiam hic videntur dulcia, dulcis eſt libido cum fervet, ſed eadem horrida eſt & execranda cum proditur: ſuaves epulæ cum ſumuntur, ſed fœtidæ cum digeruntur: non ergò vera bona ſunt, niſi illa, quæ ſecundum Dei verbum ſunt,ut quis bonorum meritorum atque virtutum ſubſidijs gaudeat ſe eſſe munitum.Sed quia nemo, cum multùm profecerit,dicere debet, mihi ſufficit, (exivit enim de via ad terminum) ideo ultra petit,dicens:

Bonitatem,& diſciplinam, & vers. 66.
ſcientiam doce me; quia mandatis tuis credidi. Tres iſtæ virtutes ita conjunctę ſunt, ut ad plenam juſtitiam una ſine altera non poſſit ſufficere. Bonitas eſt Ma-
virtus, qua fit delectatio boni, gal.
diſciplina eſt virtus,qua fit tolerantia mali; ſcientia eſt virtus, qua fit cognitio boni & mali. Non enim ſufficit per bonitatem recta agere, niſi contingat per diſciplinam æquanimiter adverſa tolerare; neque iſta duo ſufficiunt, niſi is,qui bona agit,& mala tolerat, per virtutem ſcientiæ bona quę agit,ei,à quo bona cuncta procedunt, aſcribat. Petendum eſt ergò à Domino ut doceat nos ampliore gratiæ

ſuæ

Digitized by Google

ſuę illuſtratione *bonitatem* quãtum ad perfectionem appetitus, *& diſciplinam & ſcientiam* quantum ad perfectionem intellectus: & dicit *diſciplinam*, quantum ad cognitioně moralium, & *ſcientiam* quantum ad cognitionem ſpeculabilium; Caſſiod. docet enim *bonitatem*, inſpirando charitatis deſiderium, docet *diſciplinam*, cum in tribulationibus patientiam donat: docet *ſcientiam*, cum ſalutarium rerum ipſe cognoſcitur attributor. Sed quo merito? additur, *quia mandatis tuis credidi*; quod enim præcipitur per Legem, impetratur per fidem, Mar 9. ſicut ſcriptum eſt, *omnia poſſibilia ſunt credenti*. Et quia inter beneficia ad animam pertinentia non ſolum eſt collatio gratiæ, ſed etiam correctio culpæ, ſine qua non tranſitur præſens vita, ideo ſubditur:

verſ. 67. *Priuſquam humiliarer ego deliqui; propterea eloquium tuum cuſtodivi*; id eſt, *priuſquam* pænaliter affligerer per tuam correctionem & diſciplinam, *ego deliqui*; multi enim tempore proſperitatis multipliciter peccant, qui dum à ſtatu ſuæ proſperitatis dejiciũtur, & divinitus caſtigantur, retrahuntur à malo, & flagellis edocti, convertuntur ad Deum, ideo ſubditur, *propterea eloquium tuum cuſtodivi*, id eſt, ita per gratiam tuam profuit experiri pænam, ut acquirerem obedientiam. Sępè enim contingit, ut culpa, quâ delinquitur, generet pænam, & pęna excitet cor ad pęnitentiam, & pænitentia operiat culpam: ſed cum jam iniquitas per pænitentiam operitur, quid aliud reſtat, niſi ut ad veram juſtitiam pęnitens extendatur? ſed quia hoc non niſi per gratiam Dei fieri poteſt, rectè ſubditur. Verſ. 68.

Bonus es tu: & in bonitate tua doce me juſtificationes tuas. Bonus es tu, per naturam in te, & ex te eſſentialiter, & etiam ſperantibus in te confidenter, gratiam tuam conferendo, & quia bo-

Digitized by Google

bonum eſt ſuipſius diffuſi-
vum, ideo ſubditur, *& in boni-
tate tua*, non in meis meritis,
doce me iuſtificationes tuas, id eſt,
opera juſtitiæ effectualiter ad-
implere, communicando ſci-
licet mihi bonitatem tuam, &
bona opera, quibus poſſim ju-
ſtificari, ut faciam omnibus,
quod ab alijs mihi fieri volo.
Lud. Ecce liber in quo debet homo
ſtudere & proficere, ſcilicet in
bonitate; & *juſtificationes*, non
curſus planetarum, non divi-
nationes futurorum, vel va-
nitates cæterorum inquirere.
Et quia cum bona fiunt, aſpe-
ra creſcunt, & quo plus diligi-
tur Deus, eo amplius munda-
na ſuperbia adverſatur, rectè
ſubjungit.
verſ. 69. *Multiplicata eſt ſuper me ini-
quitas ſuperborum: ego autem in
toto corde meo ſcrutabor mandata
tua.* Cum enim me verbera
divina arguerent, & Superbi
ſæculi laceſſerent, dicentes, u-
bi auxilium? ubi ſpes tua? ubi
bonitas Dei tui? ego vehe-
mentius *mandata tua ſcrutabar*,
conſolationem requirens in
eis juxta Apoſtoli vocem,
quecumque ſcripta ſunt, ad noſtrã Ro-mã. 15.
*doctrinam ſcripta ſunt, ut per pati-
entiam & conſolationem ſcriptura-
rum, ſpem habeamus.* Sed unde
obſecro tanta quorundã pro-
ceſſit vecordia, atque in pecca-
tis durities? unde tam rigens
in Deum contumacia, ac jun-
cta cum proborũ contemptu
ſuperbia? inde opinor, quod,
Coägulatum eſt ſicut lac cor verſ. 70.
*eorum: ego verò Legem tuam me-
ditatus ſum.* Subtile enim eſt
cor Sanctorum, *cöagulatum* ve-
rò eſt cor ſuperborum, ut enim Ma-gal.
lac natura ſua purum, ſpecio-
ſum, atque ſincerum eſt, cor-
ruptum tamen cöagulatur &
areſcit, ſic cordis humani na-
tura pura, ſincera, atque perſpi-
cua eſt, ſi tamen homines ce-
perint ſuperbire, iraſci, invide-
re, aut cæteris vitijs commuta-
ri, fit *cöagulatum cor eorum*, mali-
tię concretione vitiatum: *ego*
autem econtrariò ad emolli-
endum

Digitized by Google

endum cor meum, *Legem tuam meditatus ſum* : meditatione quippe Legis hujus voluntaria, humilitas virtutis ſervatur, ut pænalis humilitas evadatur. Vnde & ſubdit,

verſ. 71. *Bonum mihi quia humiliaſti me: ut diſcam juſtificationes tuas.* Profuit mihi *quia humiliaſti*

Lud. *me*, humiliatione pœnæ propter exceſſum culpæ, quia vexatio dat intellectum, & hominem juſtè vivere docet.

Nic. Vel aliter, *bonum mihi* quod per inſultus & tentationes dæmonum, vel malorum hominum, dediſti mihi cognitionem fragilitatis meæ, ne ex donis tuis caderem in ſuperbiam: Hoc

2. Cor. 12. modo dicebat Paulus, *ne magnitudo revelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meę, angelus Sathanę qui me colaphizet.* Et quia ars defendendi ſe contra impugnationem dæmonũ per novum & vetus Teſtamentum habetur, ideo ſubditur.

verſ. 72. *Bonum mihi Lex oris tui ſuper millia auri & argenti.* Plus diligit charitas Legem Dei, quam cupiditas *millia auri & argenti.* Aurum & argentum cupiditatibus hominum videtur eſſe præcipuum, ſed quia bonitas

Caſſiod. illa Legis comparationem ſimilem non poterat invenire, præmiſit *ſuper millia*, quod infinitum atque incomprehenſibile eſt, ut auri argẽtíque comparatio tali adjectione vileſceret. Facta eſt ergò comparatio ſine ſimilitudine, precium ſine modo, amor ſine fine. Bona igitur, deſiderabilis, ſalutariſque, imò etiam neceſſaria tua crux ô Domine, ex qua vitam olim omnium pendere vidimus, tu illo fac nos animo ac fide, tam ſalubre noſtræ ſuperbię ac petulantiæ medicamentum amplecti, quo eos decet, qui ut tua digni ſint ſubire improperia, nihil prius habent, quam ut te vitæ aſperitate imitentur, tantum abeſt ut delicias mundi, tuę Legis notioni anteponant.

verſ. 73. **M**anus tuæ fecerunt me, & plaſmaverunt me: da mihi intellectum, & diſcam mandata tua. Hæc omnia tropicè dicta
Caſſiod. ſunt, nam manus habere, corporeum eſt, ſi verò per proprietatem operationis Dominicæ velis advertere, audi,
Pſal. 148. *dixit, & facta ſunt; mandavit, & operata ſunt:* quapropter operationis ejus virtus, humano more *manus* vocatur, per quas conſuevimus operari. Potuiſſet autem ſufficere quod ait, *manus tuę fecerunt me*, ſed expreſſius voluit dicere cum ſubdidit, *& plaſmaverunt me*, ut ex hoc verbo oſtenderetur humana materia, quę de plaſmate, id eſt, de terra formata eſt, quia autem plaſtes ſuos typos, aut ipſam omnino protoplaſticen odiſſe non poteſt, cogit penè Deum vates ad ferendas ſibi ſuppetias, ex eo, quod illi-
Nic. lius plaſma ſit; *da mihi intellectum*, id eſt, renova per gratiã intellectum, qui per peccatum eſt deformatus, hoc eſt, da elevationem & illuminationem intellectus ad te cognoſcendum & amandum: Anima enim humana ad Dei imaginẽ creata, capax eſt ipſius per cognitionem & amorem; & declarat quo fine petit *intellectum*, dicens, *& diſcam mandata tua*, quaſi diceret, operatio tua te Lud.
moveat, ut quem feciſti in natura, reficias & perficias in doctrina; da igitur mandata tua intelligam, & opere impleã, per quę tandem potero ad mei principij redire perfectionem: hoc ſanè impetrato,

Qui timent te, videbunt me, verſ. 74.
& lætabuntur: quia in verba tua ſuperſperavi. Eſt enim inſitum Ambr.
bonis, ut affectu pio, caſtum pudicus, ſapiens prudentem, miſericors liberalem diligat, & virtutes ſuas in alijs amet: plerumq; enim juſti aſpectus, admonitio correctionis eſt, perfectioribus verò lætitia eſt. Cur autem poſuit verbum præſentis temporis *qui timent te*, & addidit futuri temporis dicens,

Digitized by Google

dicẽs, *videbunt me & letabuntur:* Aug. niſi quia adhuc timet Eccleſia, quæ adhuc in hac vita eſt, & nondum ſe videt in eo regno, ubi erit ejus ſecura lætitia, & inter periculoſas tentationes in hoc mundo laborat, ubi audit, 1. Cor. 10. *qui ſe putat ſtare, videat ne cadat*; conſiderans hujus mortalitatis miſeriam in qua *jugum* Ecc. 40. *grave ſuper filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum*, ut etiam regenerati gemere ſub ejus gravitate cogantur. Addidit etiam propter quod omnino debeat impetrare, quia *in verbo*, id eſt, in Chriſto Domino ſe ſperare profitetur, ubi numquam decipit ſpes, nec poteſt animus quaſi caducis deſiderijs eludi, qui in tanta veritate meretur infigi. Vnde ſequitur.

verſ. 75. *Cognovi Domine quia æquitas tua judicia tua: & in veritate tua humiliaſti me.* Æquitas tua eſt, ut peccatores arguas pro delictis, veritas, ut ſuperbos humilies à proſperitatibus ſuis; ergò quia me humiliaſti ut corrigeres,

Fiat miſericordia tua ut conſoletur me, ſecundum eloquium tuum ſervo tuo. verſ. 76. Non tribulationes auferri petit, quę ad purificationem ſunt; ſed conſolatricem miſericordiam poſtulat, quæ miſeriarum patientiam donat, tormenta ſæva retemperat, & afflicti animi męrores beatitudinis promiſſione confortat: *Secundum eloquium tuum ſervo tuo:* quia promiſiſti Luc. quod poſt humilitatem afflictionis, tribueres præſidium conſolationis, ut ſupra in Pſalmo dicitur: *cum ipſo ſum in tribulatione: eripiam eum & glorificabo eum.* Pſal. 90. Deinde exprimens quid per miſericordiam detur, ſubjungit.

Veniant mihi miſerationes tuæ, & vivam: quia Lex tua meditatio mea eſt. verſ. 77. Id eſt, infunde mihi effectus piæ affectionis & miſericordiæ tuæ, *& vivam* vita gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro. Solum enim vita æter-

na

Digitized by Google

na abſolutè dicitur vita, quæ per miſericordiam, non per merita datur; *quia Lex tua meditatio mea eſt*. Hæc meditatio, amantis eſt cogitatio, & tantùm amantis, ut charitas non refrigeſcat hujus meditationis ſuę, quantalibet abundantia conſtipetur iniquitatis alienæ. Et ideo ſequitur.

Ma-gal.

vers. 78. *Confundantur ſuperbi, quia injuſtè iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.* Confundantur ad emendationem, ne confundantur ad perditionem: tunc enim conſcientia peccatis benè cōfunditur, quando mala priſtina propria voluntate damnantur, & incipit odiſſe, quod videbatur ante diligere. *Ego autem exercebor in mandatis tuis*; occupando meipſum in eis tantò inſtantius, quantò illi mala intentione (ſine meo demerito,) adverſabantur injuſtius, ut cœleſtia præcepta me ad alta ſublevent, quem mala temporalia uſque ad deſperationem opprimere ſtudent. Et quia in hac pugna indiget homo ſuffragijs bonorum, ideo ſubdit.

Convertantur mihi timentes te, & qui noverunt teſtimonia tua. vers. 79. *Convertantur mihi*, id eſt, ad me, quatenus auxilium præbeant *mihi timentes te*, timore caſto, & ſancto, qui charitate urgente miſerentur afflictis, vel, *convertantur mihi timentes te*, id eſt, incipientes timere te timore filiali, ut proficiant in conſcientia, dum propoſita vident laudabilium rerum exempla; *& qui noverunt teſtimonia tua*, Caſſiod. id eſt, quos lectio divina imbuit, etſi nondum operatio ſalutaris inſtruxit, ut ea opere impleant, quę intelligunt. Et quia per bonum exercitium purificatur cor humanum, ideo ſubdit.

Fiat cor meum immaculatum vers. 80. *in juſtificationibus tuis, ut non confundar.* Pulcherrima antitheſi octonarium iſtum mirabilem claudit Propheta: Superbi, inquit,

quit, reprimantur confundanturque in ſuo ſcelere deprehenſi; ego autem corde abs te ſyncero, nempè abſque odio, atque ultionis affectu vacuo, donatus, *non confundar*, non meis in petitionibus repulſam feram.

verſ. 81. DEfecit in ſalutare tuum anima mea: & in verbum tuum ſuperſperavi. Non omnis defectus, culpæ putandus eſt eſſe, vel pœnæ, eſt enim defectus laudabilis & optabilis; nam cum ſint inter ſe duo iſta contraria proficere & deficere, uſitatus profectus in bono accipitur, defectus in malo, quando non additur tacitè vel expreſsè, ad quid proficiatur vel deficiatur. Hic ergò deſiderij nimietatem declarat, quo fatigatus, ac in ſeipſo reſolutus ac liquefactus, ad defectum pervênit feliciſſimum, non ex infirmitate mentis, ſed ex glorioſa virtute deſcendentem: unde ne defectus iſte videretur fidei occaſus, *in ſalutare* ſe defeciſſe dicit, quod hebræa lingua dicitur Ieſus: & ne aliquis ita ſentiendum forſitan dubitaret, addidit, *& in verbum tuum*, id eſt, in unigenitum Filium tuum, *ſuperſperavi*; quia quantò quis in contemplatione plus elevatur, tantò magis de veritate divinæ promiſſionis certificatur. Repetitur autem hæc ſalutaris & confirmativa defectio, cum dicitur,

Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: quando conſolaberis me? Ver. 82. *Defecerunt* etiam ab omni conſideratione & delectatione terrenorum, *oculi mei* interiores, quibus Prophetæ dicuntur Videntes, ratio ſcilicet benè illuminata, & mentis intellectus, flagranti deſiderio Lud. tendentes *in eloquium tuum*, id eſt, ad intuitionem eloquij tui, ſcilicet filij tui, quo tu voluntatem tuam oſtendis & eloqueris, *dicentes, quando conſolaberis me* in perfecta beatitudine? educendo me de miſerijs qua-

X rum

Digitized by Google

rum tedio afficior, ad optatum principium, ut cum Chriſto jam quieſcam. Et quia ex tali elevatione ad divina, redditur homo quaſi inſenſibilis ad exteriora agibilia, ideo ſubditur.

Verſ. 83. *Quia factus ſum ſicut uter in pruina: juſtificationes tuas non ſum oblitus.* Aiunt uterem pruina frigefactum, conſtringi, talem ſe beatus David effectum eſſe dicit, conſtrictum nimirum & caſtigatum calamitatibus; qua de cauſa negat ſe ullo umquam tempore futurum immemorem juſtificationum, ne rurſum in tentationes & calamitates deferri eum contingat. Vel aliter, *factus ſum ſicut uter*, mortuus nimirum quantum ad animi affectus, veruntamen capax eloquio-
Aug. rum Dei; effectus autem ſum hujuſmodi *in pruina* divinę gratiæ, quæ ab eo deſcendit, & paſſionum mearum flammam refrigeravit, ut ferveret memoria charitatis; & ſicut uter in pruina derelictus, videtur non applicabilis ultra humanis uſibus, & homines excellenter contemplativi reputantur in agibilibus & politicis actibus mundanis quaſi ſtolidi, Nic.
unde principes exercitus qui erant cum Iehu dixerunt de Propheta qui venerat ad inungendum, *quid iſte inſanus venit* 4. Reg.
ad te? Tales ergò reputantur 9.
fatui, ſed ſecundum veritatem ſunt ſapientiſſimi, quia ſapientia conſiſtit propriè in contemplatione primę cauſę, nō ſolum ſecundum Sanctos, ſed etiā ſecundum Philoſophos: Et quia excellenter contemplantis vita vertitur in tedium, ideo ſubditur.

Quot ſunt dies ſervi tui: quando facies de perſequentibus me judicium? verſ. 84.
Pauci ſunt dies hujus vitæ, imo dies non ſunt; ante enim penè abeunt, quam veniunt, & cum venerint, ſtare non poſſunt, urgent ſe, ſequuntur ſe, non ſe tenent, nihil de præterito revocatur, quod futurum

Digitized by Google

turum eſt, tranſiturum exſpectatur, nondum habetur dum non venit, non tenetur dum venerit. Et quamvis cor ad ſuperna elevatum defectum hujus temporalitatis ex conſideratione perennitatis optimè penſet, inſtans tamen temporis mora longiſſima, & paucitas dierum infinitas videtur æternitatis, dum à cœleſti fœ-
Phil. 1. licitate retardatur qui *cupit diſſolvi & eſſe cum Chriſto*: Vnde & dicit, *quando facies de perſequentibus me judicium*? diem deſiderans finalis judicij, quando perſecutores juſtè damnabuntur: ſiquidem,

verſ. 85. *Narraverunt mihi iniqui fabulationes: ſed non ut Lex tua.*
Nic. Lud. *Narraverunt mihi iniqui* Iudæi ſcilicet, hæretici, ſive etiam mali Chriſtiani, *fabulationes*, quę in verbo tantùm delectãt, ut me à veritatis tramite detorquerent, participemq; ſuæ malitiæ facerent & iniquitatis, Hebræi enim foveam, ſeu foveas legunt, nec habent, *narraverunt*, ſed, *foderunt*: Sed *non* ſunt illæ mihi complacentes, *ut lex tua*, quæ nullam poteſt continere falſitatem, cum ſit à prima veritate derivata, quod confirmat dicens.

Omnia mandata tua ſunt veritas: iniqui perſecuti ſunt me, adjuva me. verſ. 86. Id eſt, adeo vera ſunt *mandata tua*, ut melius nominentur in abſtracto *veritas*, quam in concreto vera: & quia veritas carnem offendens, parit odium, *iniqui perſecuti ſunt me*, quotidiè expugnantes; *adjuva me*, ne immiſſionibus eorum impeditus, pręcepta tua minimè poſſim implere, quia,

Paulò minus conſummaverunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua, id eſt, falſitas verſ. 87. quæ ab humano ore transfunditur, ferè induxit me, ut ceſſarem ab actione quæ à veritate indicitur, & facerem quod ab iniquitate præcipitur; ſed animus meus tuis Legibus ne concupiſcat illicitum, & habenatur corpus, ne effluat in

 nimi-

Digitized by Google

nimium, quapropter,

verſ. 88. *Secundum miſericordiam tuam*
vivifica me: & cuſtodiam teſti-
monia oris tui. Etenim qui ſe ex
ſe nihil, à Deo autem pluri-
mum poſſe perſuaſum habet,
ſedulò *miſericordiam* Dei im-
plorat, quæ eſt unica Legis in-
telligendæ ratio, ut ejus veri-
tatem habeat in corde contra
duplicitatem, in ore contra
falſitatem, in opere contra va-
nitatem. Quia autem ut viva
ſit operatio, id eſt, in fide acta,
divina opus eſt miſericordia,
idcirco poſt miſericordiæ
invocationem, mox intulit,
Hugo. *vivifica me*, atque in hunc ani-
matus modum, *tua cuſtodiam*
teſtimonia, vel ea, quæ in Lege
mandaſti, vel ea quæ in Euan-
gelijs protuliſti.

verſ. 89. IN *æternum Domine, verbum tu-*
um permanet in cælo, In homi-
ne illo cœleſti, qui relicta ima-
gine terrena factus eſt cœlum.
[verſ.] *In generatione & generationem*
veritas tua: fundaſti terram &
permanet. Vna eſt generatio Le- Aug.
gis & Prophetarum, altera
Euangeliorum, in quibus ve-
ritas Dei permanet, Dominus
ſcilicet Ieſus Christus, qui u-
triſque Patribus veteris & no-
væ Legis, Prophetis ſcilicet &
Apoſtolicis viris, donavit
credere, & in fundamento fi-
dei permanere, unde additur,
fundaſti terram, & permanet,
non illam, quæ cum cælo pre-
terit, ſed illam, in qua verbum
Dei multiplicatur, & ſtabilis
permanet in fide, uſque ad ter-
minum mundi, & non tantùm
terra, id eſt, communis Eccle-
ſia tua diſpoſitione eſt funda-
ta, ſed etiam,

Ordinatione tua perſeverat dies: verſ. 91.
quoniam omnia ſerviunt tibi. Qui Lud.
relictis tenebris mundi in lu-
mine Dei vivit, ille in Deum
qui *dies* verus eſt *perſeverat*, &
omnia quæ ex ordinatione ejus
perficit, ei deputat ad ſervien-
dum: Et quia contra caſum
peccati maximè valet divinæ
Legis meditatio, ideo ſubdit.

Niſi

Digitized by Google

verſ. 92. *Niſi quod Lex tua meditatio*
mea eſt: tunc fortè periiſſem in hu-
Caſſiod. *militate mea.* Niſi beneficia le-
galis meditationis habuiſſem,
quę fortes facit in tribulatio-
ne temporali, *fortè periiſſem in*
humilitate mortali, impulſus
carnis corruptione, quę ex ſua
vilitate, ratio eſt humilitatis
Mic. 6. meæ, ſecundum id, *humiliatio*
tua, in medio tui. Et quia tale
conſervativum debet diligen-
ter cuſtodiri,
verſ. 93. *In æternum non obliviſcar ju-*
ſtificationes tuas: quia in ipſis vi-
Caſſiod. *vificaſti me.* Poſſunt alia fortaſ-
ſè memorię excidere, benefi-
cium autem nullus fidelium
obliviſcitur, per quod vitale
munus ſe noverit accepiſſe. Ait
ergò, præclari doni non vivâ
immemor, ſed tuis jugiter ad-
hęrebo pręceptionibus, *quia in*
ipſis vivificaſti me, nihil peten-
Lud. tem extra te, à malorum ſcili-
cet conformitate liberando, à
morte peccati revocando vel
pręſervando, virtuteſque &
ſpiritualem vitam conferen-
do. Proinde nihil in me, quod
meum ſit, ſervans, totus
Tuus ſum ego, ſalvum me fac: verſ. 94.
quoniam juſtificationes tuas exqui-
ſivi. Servus tuus ſum ego non ſo-
lum ſecundum creationē vel
potentiam, ſed etiam ſecundū
gratiam recreantem, & ideo
ſalvum me fac de futuro, ſicut
feciſti de præterito, perducen-
do me ad ęternitatem, quoni-
am non meas exquiſivi vo-
luntates, quibus eram meus &
ſervus vitiorum, ſed, *juſtificati-*
ones tuas, ut jam eſſem tuus, &
ſervus Domini ſanctorum: &
ideo ſalus ex tua promiſſione
mihi debetur, ſicut ſcriptum
eſt, *ſi vis ad vitam ingredi ſerva* Matth. 19.
mandata. Et neceſſe habeo ut
ſalvum me facias, quia,
Me exſpectaverunt peccatores verſ. 95.
ut perderent me: teſtimonia tua in-
tellexi. Me exſpectaverunt pecca-
tores per tempus opportunum Lud.
& idoneas deceptiones, quæ-
rendo animam meam pravi-
tatis vulnere sauciare, ſed
à periculo tali, Domini fui
X 3 illumi-

Digitized by Google

illuminatione liberatus.
verſ. 96. *Omnis conſummationis vidi*
finem: latum mandatum tuum ni-
mis. Condita omnia quæ hu-
mano ſubjecta ſunt aſpectui,
interire aliquando neceſſe e-
rit, ſed Dei ſermo nullo tem-
porum occaſu intercipitur,
aut præſcripto terminatur, ſed
latè abſque fine protenditur.
Vel *omnis conſummationis*, id eſt,
omnis perfectionis humanę,
ſcilicet contemptus mundi,
& patientię uſque ad mortem,
& hujuſmodi, *vidi*, id eſt, mēte
attendi, *finem* ultimum Chri-
ſtum eſſe, qui eſt retributio &
beatitudo noſtra: *mandatum*
autem *tuum* ſcilicet charitatis
geminum, *latum nimis*, quia
dilatatur uſque in æternum,
ac omnes in ſinu amoris re-
cipit, nullas odij anguſtias ſu-
ſtinens.

verſ. 97. QUomodo dilexi Legem tuam
Domine? tota die meditatio
mea eſt. Omnes ex hebręo ver-
tunt *quam dilexi*, cum admira-
tione, unde ſuum hic erga Le-
gem Dei animum (quam ar-
dens videlicet ac ſedulus fue-
rit,) oſtendit, & conſequenter
exponit, *tota die meditatio mea*
eſt: quia per omne tempus vi-
tę eam cognoſcitur meditari,
qui quaſlibet cauſas reſpectu Caſſiod.
Domini ſub moderatione di-
ſponit, & ſeipſum probabili
actione commendat, ſicut A-
poſtolus dicit, *Sive enim man-* Col. 3.
ducatis, ſive bibitis, ſive aliud ali-
quid facitis, omnia ad gloriam Dei
facite. Ex qua quidem exerci-
tatione haud parum acceſſit
commodi, ſed illud in primis,
Super omnes inimicos meos verſ. 98.
prudentem me feciſti mandato tuo:
quia in ęternum mihi eſt.
Super omnes docentes me intel- verſ. 99.
lexi: quia mandata tua meditatio
mea eſt.
Super ſenes intellexi: quia man- verſ. 100.
data tua quæſivi. Vivax igitur ex
Lege fit anima, ingenioſa, eru-
dita, prudens & divina, ex qua
tanta interdum perfunditur lu-
ce & cognitione, ut omnes ſa-
pientes

Digitized by Google

piẽtes mundi ei reſiſtere non valeant: nam quidquid alijs exercitatio, & quotidiana in Lege meditatio, tribuere ſolet, hoc illi Spiritus ſanctus ſuggerit, unde hic non eſt jactantia ſuperba, ſed veritas; & benè additur, *quia in æternum mihi eſt*: Iudæi enim ex mandato Dei temporalia quæſiverunt, ideo non fuit illis *in æternum*: huic verò mandatum Dei, id eſt, dilectio ejus, manebit *in æternum*, cujus premium eſt ipſe dilectus Dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt æternus. Addit quoque, *ſuper omnes docentes*, docebant enim Scribæ & Phariſæi, habentes ſcientiæ clavim, ſed iſte ſuper his intelligit, qui myſterium unguẽtorum, & feſtivitatum, atque holocauſtomatum, in Euangelijs videt eſſe complendum. Similiter *ſuper ſenes intellexiſſe* ſe dicit, quia in novo Teſtamento preſtolatur, quod cernit in veteri figuratum. Doctrina ergò ſenum ablata, poſtquam hanc Eccleſia (de gentibus videlicet) juvencula accepit, quam quia tenuit, qualiter ſuper ſenes intellexiſſet, oſtendit, dum protinus ſubdit, dicens, *quia mandata tua quæſivi*; quia enim ſtuduit operando implere quod didicit, accepit intelligere quod doceret, & ſic per conſolationem Legis directus, ait,

Hier. ad Paul

Magal.

Ab omni via mala prohibui pedes meos: ut cuſtodiam verba tua. verſ. 101
Illa enim Domino juvante ſalubris prohibitio eſt, cum hoc fieri non patimur, quod plenũ periculis invenitur: *pedes autem meos*, id eſt, cogitationes & affectus; originalis ſiquidem peccati culpa, pronos nos trahit ad viam iniquitatis, niſi pietas abſtraxerit divinitatis, ut cum peſtifera ſuaſio probatur expulſa, verbum mandatorum facilius cuſtodire valeamus.

Caſſiod.

A judicijs tuis non declinavi: quia tu Legem poſuiſti mihi. Doctrina certè Spiritus, non ſinit animam verſ. 102

Digitized by Google

animam à divinis diutius errare conſtitutionibus, quas tamquam digito in corde ſcripſit Deus, ut eas caſto timore diligeret, & dilectione caſta timeret. Et ideo ſubditur.

verſ. 103 *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo.* Os & fauces metaphoricè accipiuntur pro viribus ſuperioribus animæ, videlicet ratione & intellectu animæ, quibus guſtus dulcedinis & retributionis, quę ex obſervantia divinorũ eloquiorum exſpectatur, aliquatenus hìc oſtenditur, ſed
Iſaiæ 31. non plenè communicatur: *ignis enim ejus in Syon*, id eſt, in ſpeculatione, *& caminus ejus in Hieruſalem*, id eſt, in pacis viſione; unde & ſubdit.

verſ. 104 *A mandatis tuis intellexi, propterea odivi omnem viam iniquitatis. A mandatis tuis*, non ipſa mandata dico, ſed ea faciendo veni ad altitudinem ſapientiæ; per obedientiam enim & impletionem mandatorum, pervenitur ad ſapientiam occultorum: & quia percepta ſapi- Aug.
entia, non eſt deſerenda obedientia, propterea ego, (ut in mandatis & ſapientia amplius proficerem,) *odivi omnem viam iniquitatis*: nam quantò creſcit amor juſtitiæ & dulcedo ſapientiæ, tantò magis quis odit iniquitatem, quæ impedit conſecutionem prædictæ dulcedinis & ſuavitatis.

LUcerna pedibus meis verbum verſ. 105.
tuum, & lumen ſemitis meis. In *lucerna* ipſum Dominum accipere poſſumus, propter aſſumpti corporis humilitatem; hìc quidem non ſolum ſecundum gloriam divinitatis Sol juſtitię nuncupatur, ſed ſecundum corporis aſſumpti Sacramentum, etiam lucerna oſtenditur: quia cum Deus eſſet gloriæ & majeſtatis ęternę, humilis in hoc mundo tamquam lucerna apparuit. Et non ſine cauſa tamquam lucerna, quia lucerna per noctem lucere conſuevit. Idcirco itaque

Digitized by Google

que humilis in hoc mundo tamquam lucerna apparuit, ut tenebras erroris de cordibus noſtris & ignorantiæ noctem depelleret, qui in hoc mundo velut in nocte poſiti, degebamus. Vel aliter. *Lucerna* præceptum eſt Legis, quæ ad uſum noſtræ ſalutis accenſa, in nocte præſentis vitæ, atque in affectuum noſtrorum tenebris, nobis rectam ſemitam, quæ ducit ad eã quę verè eſt via, demonſtrat, & gratię inextinguibile lumen oſtendit: ad cujus contemplationem etiam per Iſaiam nos adhortatur Spiritus ſanctus, dicendo, *venite*
Iſaię 2. *ambulemus in lumine Dei noſtri*, ut illuminati gratia, operibus juſtitiæ ac fidei luceamus. Nulla namque creatura quamvis rationalis & intellectualis, à ſeipſa illuminatur, ſed participatione ſempiternæ veritatis accenditur. Illud etiam ſciendum eſt, quod Lex Moſaica juxta literam intellecta, *lucerna* eſt ijs, qui per illã virtutum ſemitam incedunt, quæ ad actiones pertinet: Spiritualiter verò intellecta, *lucerna* illis eſt, qui per contemplationis callem feruntur ad Deum. Ego autem præeunte hoc lumine tamquam in luce ambulans:

Iuravi & ſtatui, cuſtodire judicia juſtitiæ tuæ. Id proprium vers. 106. benè inſtitutarum mentium eſt, no vis ſeſe quotidiè excitare ſtimulis, novaque vitæ innovandę Deo vota nuncupare: Ille autem *judicia juſtitiæ Dei cuſtodit*, qui ſi habet adverſitates, non frangitur, ſed intelligit eas judicio Dei ſibi dari, ſi verò habeat proſperitates, non inde extollitur, ſed ſecundum voluntatem Dei diſpenſat, dum ſub Deo juſto judice, nec bonum ſine fructu, nec malum creditur impunitum. Et quia qui vult cuſtodire juſtitiam, plerumque in multis affligitur, ideo ſubditur.

Humiliatus ſum uſquequaque vers. 107. *Domine: vivifica me ſecundum verbum tuum. Humiliatus ſum* humili-

Digitized by Google

humiliatione afflictionis *uſquequaque*, id eſt, undique, intus per paſſiones innatas, (quia omnes in corruptione ſumus, contrarietatis ſcilicet & pugnę corporis contra ſpiritum,) ſed tamen per rationem repugnavi; foris quoque per tribulationes illatas à proximo ut noceat, & patienter ſuſtinui ſine mali retributione, per dæmonem ut decipiat, & humiliter ſuſtinui ſine conſenſus inclinatione, & etiam à te Deo meo ut corrigas, & gaudenter amplexus ſum, ſine cordis murmuratione: *vivifica me* confortando gratia tua, donando etiam patientiam, ne cedam affligentibus me, *ſecundum verbum tuum*, quo promiſiſti tribulatis adeſſe; ut quantò major eſt tribulatio, tantò uberior ſit conſolatio. Poteſt hic locus etiam exponi de virtute humilitatis, ac ſi diceret, humiliavi me uſquequaque in corde, per defectuum conſiderationem, in ore, per locutionem confeſſionis, in opere per ſanctam operationem: & quia qui ſe humilem videt, certum habet ſignum gratiæ appropinquantis, ideo ait, *vivifica me*, quia *humilibus Deus dat gratiam*, & ſervat acceptam; & ut charitas detur, humilitas meretur; quia non *requieſcit ſpiritus ejus niſi ſuper quietum & humilem*. Quia ergò didicerat humilitatem quam Christus docuit, *qui mitis eſt & humilis corde*, ideo nunc deprecatur, ut ſicut ille poſt humilitatē formæ ſervilis, exaltatus eſt in gloriam Dei Patris; ita & iſte ab hac humilitate corporea, in vitam transferatur æternam. Conſequenter oſtendit ſe inter tribulationes non deficere, ſed magis Deū laudare, dicēs.

Iac. 4.

Iſaię 66.

Mat 11.

verſ. 108 *Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & judicia tua doce me. Voluntaria oris mei* interioris & exterioris, id eſt, ſacrificia oris & laudis, non timore, ſed mera charitate, bona attentione, ac pura voluntate, à Nic.

me

me tibi voluntariè oblata, *beneplacita* tibi ſint, acceptabilia, ac delectabilia; & hac oblatione placatus, *judicia tua doce me*; ut profundius intelligam: *judicia enim tua abyſſus multa*. Ideo autem doce me, quia,

Pſal. 35.

vers. 109. *Anima mea in manibus meis ſemper: & Legem tuam non ſum oblitus.* Schema id eſt, hebraicum: nam nihil aliud eſſe animam in manu ferre, aſſerunt, quam in periculis verſari, citantes illud Iob, *quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam in manibus meis porto?*

Iob. 13.

Sic quoque de Pythoniſſa illa legimus, quæ Sauli dixit, *ecce obedivit ancilla tua voci tuæ, & poſui animam meam in manu mea.* Vel aliter. Quia manibus operamur, *animam in manibus* habere, eſt fructus animæ ſacris operibus exercere, aptè ergò ſubditur, *& Legem tuam non ſum oblitus*: ille enim Legem Dei memoriter tenet, qui hoc quod legit, operibus exercet, ad hoc enim legitur, ut memoriter teneatur, ad hoc memoriæ traditur, ut operibus impleatur. Verùm prior ſenſus magis videtur literalis, unde mox intulit Vates.

1. Reg. 28.

Poſuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erravi. vers. 110. In hac enim mundi ſilva, tot laqueos invenis, quot vitia contueris, ſed non capit laqueus, niſi ante eſca te ceperit, dum prædam petis, ipſe te laqueo nectis: Eſca laquei ſuperbia eſt; eſca laquei luxuria eſt, eſca laquei avaritia eſt: & ſic tribus præcipuè laqueis irretitus tenetur homo, qui ſunt inordinatus propriæ excellentię affectus, inordinatus appetitus carnalium delectationum, adeo ut ſenſum ſibi dominari permittant ſpreta ratione; tertiò inordinatus appetitus terrenorum. Sed ab his laqueis facilè liberatur, qui Legis attendit inſtructionem. Nam primò docet, hortatur, ac jubet, ut cum jejunamus, ſive bonum aliud agimus, in

 gratiam

gratiam hominum illud non agamus, ſed in gratiam Patris cœleſtis, à quo ſolo benè acta per nos conſpici velimus, qui cum intimum cordis intueatur, qua intentione ea agamus, optimè novit, & juxta illam nos remuneratos reddet. A ſecundo laqueo liberat, cum docet, ut carnem & ejus petulantiam parſimonia & jejunio caſtigemus; jejunium enim cũ ſit juſta edendi ratio ſecundum Dei voluntatem, eſt etiam ordinata carnis diſtrictio, ut ſpiritui ſubdatur: quoniam ſi oppoſitorum oppoſiti ſunt effectus, quemadmodum voluptuoſus ac ſuperfluus eſus, & potus, rebellionem carnis ad ſpiritum induxit, ita & moderata per jejunium caſtigatio, ſubjectionem & obedientiam in ea inducet. A tertio denique laqueo liberat, cum animi noſtri affectum docet à terrenis abſtrahere, & in cœlo tantum theſauriſare: quia ergò hos laqueos per mandatorum directionem evaſit, conſequenter adjungit.

Hæreditate acquiſivi teſtimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei ſunt. Hoc ſermone affectum ſuum indicat erga divina mandata, cum ea ad ſimilitudinem rei hæreditariæ, (ut ſcilicet firmiter poſſideret,) acquiſiviſſe à Chriſto ſe aſſerit, & exinde ingentia cordis ſumpſiſſe oblectamenta; quia etſi afflictio ſint corporis, ipſa tamen ſunt exultatio cordis, quia vitam promittunt æternam. Et ideo lætus addit, vers. 111.

Inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas in æternũ, propter retributionẽ. Inclinavi cor meum, id eſt, voluntatẽ & affectũ, ut mandata tua humilitatis ſenſibus operarer *in æternũ:* nam qui iſta facit ſtudio charitatis, *in æternum* facere comprobatur, quia fructum eorum ſub æternitate recipiet. Vnde & addit, *propter retributionem.* Servile fermè videtur, Dei Legem amplecti, atque illius vers. 112.

tantùm

tantùm inhærere decretis, ſpe premij: Quare omninò particula hæc eſt eradenda ſecundum Hebræos aut mitius interpretanda, unde indicat Felix poſſe legi, uſque in premium, hoc eſt, donec appareat quid pietas receptura ſit. Aliter dici poteſt, quod ſicut timor purè ſervilis, nihil meretur, ſic propter ſolam *retributionem* operari, nihil meretur, quia utrumque iſtorum procedit ex privato amore: ſed quemadmodum timor initialis, meritorius eſt, in quantum habet aliquid de charitate adjunctum, ſic *propter retributionem* operari, meritorium eſt, quando intentio ultima fertur ad Dei honorem, ſeu Deum, quem neceſſe eſt principaliter intendi in omni meritorio actu. Poſtremò quemadmodum timor filialis maximè complacet Deo, ſic tota mente Dei honorem intendere, & propter purum Dei amorem bona agere, maximè ſanctum & meritorium eſt; quoniam hoc, ex divino cauſatur amore. Nihilominus homo talis implicitè agit propter mercedem, eamque aliquo modo intendit, non ex amore privato, ſed ex amore divino, in quantum videlicet Deus vult, ut operemur propter premium felicitatis æternæ.

INiquos odio habui: *& Legem tuam dilexi.* Iudæi quia ungulam non ſcindebant, animalia erant immunda, & adhuc cum aſina literalis cæcitatis, ubi ab Abrahamo dimiſſi fuerant, remanebant; atque ita inter naturam & culpam diſtinguere neſcientes, utrumque odio habebant. Nobis autem eos odiſſe licet, qui verè inimici exiſtunt. Inimicus verò is eſt, qui nobis mala vult, quemadmodum is, qui bona vult nobis, amicus dicitur. Malum autem quoddam verum eſt, quoddam verò tantummodo apparens, ut mala pœnæ, quæ verè vers. 113.

verè mala non ſunt, cum nobis, nobis nolentibus, numquam obeſſe poſſint, at volentibus, plurimùm proſint. Mala igitur verè mala illa omnia ſunt, quę nobis ſecundum eam rationem, qua homines ſumus, adverſantur: cujuſmodi ſunt ea, quę rationi & fini noſtro repugnant; hæc ſola ſunt peccata, unde qui nobis vult peccata, is verè inimicus exiſtit, ſive mundus ſit, ſive diabolus, ſive concupiſcentia, aut pravi homines, de quibus ſcri-
Mat. 13. ptum eſt *inimicus homo superſeminavit zizania*. Hos odiſſe debemus, ſiç tamen ut odio ſit culpa, non natura; non verò eos qui mala pœnę inferunt, quoniam nobis ſunt inſtrumenta divinæ providentiæ, exercitationes virtutum, & glorioſæ coronæ ſeminaria. Vnde quemadmodum humanæ animę motus, ad diligendum amicos plurimum inclinat, ita quoque Chriſtiana vita Chriſti ſpiritu vivens, motu ſibi connaturali, inclinat ad dilectionem inimicorum; & eò vehementius, quò inclinationis ſpiritus potentiores ſunt, quam carnis, & gratiæ virtus major eſt, quam naturę. Confirmatur veritas hæc ex his, quæ in capite noſtræ vitæ hujus, ac Spiritus fonte Chriſto Ieſu, clare perſpeximus, qui adeo inimicos dilexit, ut pro inimicis pati & mori non recuſaverit, & proximus morti, Luc. 23.
pro ſuis crucifixoribus exoravit. Additur quoque in verſu, *& Legem tuam dilexi*, per quod apertè indicat, non ſe in eis odiſſe naturam, qua homines ſunt, ſed odiſſe iniquitatem, quâ Legi quam diligit, contrarij ſunt & inimici: qui enim Legem diligit, Legis adverſarios quicumque ſint, odit. Sed quoniam ita in immenſum hujuſcemodi accrevit hominum lues ac vis, ut penè etiam ipſi perfectiſſimi viri, ab eorum obruantur impreſſione ac impetu, ideo adjunxit.

Adjutor

ver. 114 *Adjutor, & ſuſceptor meus es tu: & in verbum tuum ſuperſperavi. Adjutor* ad bona facienda, & *ſuſceptor* ad mala evitanda, vel *adjutor* in preſenti, & *ſuſceptor* in futuro *meus es tu*, qui in te ſperantes numquam derelinquis: *& in verbum tuum*, id eſt, in Filium tuum, *ſuperſperavi*, id eſt, ſuper omnes in ipſo ſperavi, quia in eo vitam beatam Abrahæ promiſiſti, & ſemini ejus, id eſt, omni fidem
Lud. ejus imitāti. Vel ita, *& in verbum tuum ſuperſperavi*, tamquā Filius promiſſionis, ſemper addens ſpei, quia ſcio quod
Ecc. 2. reddes quod promiſiſti: *quis enim ſperavit in Domino, & confuſus eſt?* Et quia in Domino ſperans, à perfidorum conſortio ſeparare ſe debet, rectè ſubjungit,

ver. 115 *Declinate à me maligni: & ſcrutabor mandata Dei mei. Declinate à me* adverſariæ poteſtates & homines pravi, nam dum illæ per malas ſuggeſtiones, etiam uſque ad motionem organorum corporalium & virium animæ ſenſitivę nos moleſtant, hi verò contentioſa ſemper malignitate confligūt, & calumnias exquiſita voluntate concipiunt, ad ſcrutanda mandata Domini, idonei non poſſumus inveniri, ubi totis debemus animæ viribus occupari; nam quiſquis mandata Domini ſcrutari voluerit, is ſupra vitam ſuam ſenſitivam, intro ſe recipiat oportet in ſupremam interioris hominis ſui portionem, memoriam habeat cunctis rerum ſenſibilium formis ac imaginibus nudam & abſolutam, intellectū æternæ veritati patentem, & per amorem ad eandem elevatum. Quia ergò malignorum odium, junctaque cum poteſtate malevolentia, hanc diſpoſitionem & internā exercitationem turbant & eliminant, Dominum humiliter rogat, ut ſublatis prorſus obicibus, eum ſuſcipere dignetur, dicens:

Suſcipe

Digitized by Google

verſ. 116. *Suſcipe me ſecundum eloquium tuum & vivam: & non confundas me ab exſpectatione mea.* Eſſet fortaſsè temerarium Domino dicere *ſuſcipe me*, niſi adjungeret promiſſionem, quæ neſcit aliquando decipere: ait ergò, *ſuſcipe* brachijs pietatis immenſæ, *me* filium prodigum ad te revertentem, *ſecundum eloquium tuum*, id eſt, promiſſum, quod eſt de venia ingemiſcentis, & ſe ad Deum convertentis; & tunc *vivam* per gratiam multò fœlicius, quam vivo per naturam ſeu animam. Vel de futuro dicitur *vivam*; tamquam in hoc corpore non vivatur; corpus enim mortuū eſt propter peccatum, & exſpectantes redemptionem corporis noſtri, *ſpe ſalvi facti ſumus*, & quod non videmus ſperantes, cum patientia exſpectamus, ſed *ſpes non confundit, ſi charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis*: propter quem largius accipiendum, clamatur ad Patrem, *non confundas me ab exſpectatione mea*. Sed cum dicit *ab exſpectatione mea*, nullum tempus ponit quo exſpectare non debeas; res enim iſta in pectoribus ſanctis non habet finem. Beata ergò exſpectatio, ubi certa promiſſio, cur enim defectum ſpes fidelis ſuſtinere poſſit; cum is qui promittit neſcit immutari? Exſpectatio itaque Sanctorum, eſt gratiam in præſenti, & pro futuro, cœlorum regna Angelorumque conſortia promereri, & quod ſupra totum eſt, ipſum jugiter videre, qui in beatorum ſemper ſolet corde dulceſſere. Et quia homo hanc exſpectationem virtute propria conſequi non poteſt, ideò ſubditur.

Caſſiod. Lud. Magal. Romã. 8. Romã. 5. Hug.

verſ. 117. *Adjuva me & ſalvus ero: & meditabor in juſtificationibus tuis ſemper. Adjuva me* in hac vita ad benè operandum, contra inimicos qui me volunt perdere, quia per me, & à me, nihil poſſum: & hic ſub ſpe tua protegar,

Digitized by Google

protegar, & ſalvabor in præſenti ab omni tentatione, & in futuro æterna ſalvatione; & ideo, *meditabor in juſtificationibus tuis ſemper*. Quamvis verba iſta ſæpè videantur eſſe repetita, magna tamen nobis aſſiduitatis illius Sacramẽta declarantur: hoc enim ad ampliſſimum mentis deſiderium debet aptari, quod nulla inde poterat intermiſſione ſuſpendi, ubi cogitationes omnes firmam fecerant manſionem, ſed voluntas ſua ſibi poſtular, exigit, & requirit, quod ultra poſſe ſuum ſua ſit memoria mandatorum Dei memor, & intellectus ea intelligat & percipiat ultra intelligentiæ ſuę metas. Nec abs re eſt quod tam anxiè Vates *in juſtificationibus Domini meditatur*, ſiquidem ex earum neglectu, illud quod ſequitur neceſſariò contingere oportet. Caſſiod.

verſ. 118. *Sprevisti omnes diſcedentes à judicijs tuis: quia injuſta cogitatio eorum*. Spernit & abjicit Deus eos, qui divinæ voci reſiſtunt, aut reluctantur, vel ſuis cupiditatibus abducti, foras ſeſe convertunt ad vitam ſenſibus plauſibilem, quorum perverſitas longo habitu, ex voluntaria verſa eſt in naturalem, & ex libera effecta eſt ferè neceſſaria. Horum cogitatio divinæ juſtitię contraria eſt, quia velle peccare, & juſtiſſimo Iudici nolle ſatisfacere, aut ſeſe per fragilitatem naturæ, per Dei miſericordiam, vel circa hæc terrena incuriam excuſare, *injuſta cogitatio* eſt: Quapropter meritò ab omnibus ſpernendi ſunt. Ego quoque,

Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ: ideo dilexi teſtimonia tua. Hæc ſententia niſi diligentius perquiratur, Apoſtolo videtur eſſe contraria; ille enim dicit *qui ſine Lege peccaverunt, ſine Lege peribunt*: Hic autem omnes peccatores terrę prævaricatores eſſe teſtatur, *ubi enim non eſt Lex, ibi nec prævaricatio*. Sed utrumque verum eſt, verſ. 119. Ro. mã. 2. Ro. mã. 4.

Z quoni-

Digitized by Google

quoniam ab uno veritatis fonte deſcendit: de illa nempè conſtitutione dicit Apoſtolus, quæ tabulis lapideis in monte Syna digito Domini probatur deſcripta; nam & aliæ Leges, Ma-gal. per quas populi ſententię ſubjacebunt, ut eſt fortè illa, de Ro-mi. 2. qua idem Apoſtolus: *Cum gentes quę Legem non habent, naturaliter quæ Legis ſunt faciunt. Hæ Legem non habentes, ipſæ ſibi ſunt Lex.* Nullus eſt qui facit alteri injuriam, niſi qui fieri nolit ſibi, & in hoc tranſgreditur naturalem Legem, quam non ſinitur ignorare, dum id quod facit, non vult pati. Parvuli quoque in ſimilitudine prævaricatoris Adæ, ad illam prævaricationem pertinere monſtrantur, quæ data Lege, in Paradiſo prima commiſſa eſt; ac per hoc rectè, nullo prorſus excepto, pręvaricatores æſtimantur *omnes peccatores terræ.* Dicit autem *peccatores terræ,* quia de terra ſunt, vel quia in terra peccant, peccatores verò cœli, angeli fuerunt, domicilium ſuum non tenentes. Ait ergò, *prævaricantes*, id eſt, Legis tranſgreſſores *reputavi omnes peccatores terrę*, declinantes à Lege naturali in cordibus ſcripta, vel à Lege per Moyſen data, & literis promulgata, ſive à Lege in Paradiſo tradita: Et ideo ne ſimili modo tranſgreſſor exiſtimarer, *Legem tuam dilexi*, quæ rectè docet incedere per viam veritatis & juſtitiæ, & eos etiam quos litera occidit, ad vivificantem ſpiritum confugere compellit, per quę peccatorum deleatur univerſitas, & benefactorum charitas inſpiretur. Et quia carnis petulantia, id eſt, furens luxuria, frequenter impedit gratiam in hac vita, ideo ſubditur.

Confige timore tuo carnes meas: à judicijs enim tuis timui. verſ. 120. Corpus ſuum inuſitata ſupplicatione, Domini petit timore configi, ne ab eo poſſit noxia libertate diſſolvi, ut hìc mortificatum, ibi reddatur æternum, hìc temporaliter

poraliter mœſtum, illic ſit ſub perpetuitate lætiſſimum. Sed illud reſpice quod dicit, *timore tuo*, caſto ſcilicet atque perfecto, qui non tantùm ante oculos habet formidinem vindictę, ſed vehementer metuit amiſſionem gratiæ: timor namque quo non amatur juſtitia, ſed timetur, pœna ſervilis eſt, & ideo non configit carnem; vivit enim peccandi voluntas, quæ tunc apparet in opere, quando ſperatur impunitas, quia non ſpiritualiter Legis bono delectatur, ſed carnaliter malum metuit, quod minatur. Caſto verò timore carnes configuntur vel crucifiguntur, quando carnales delectationes quæ Legis litera vetantur, potius quam vetantur ſpiritualium bonorum delectatione, vincuntur, & eadem uſque ad perfectum, creſcente victoria perimuntur.

Aug.

Magal.

Verſ. 121. *Feci judicium & juſtitiam: non tradas me calumniantibus me.*

Iugiter nos in hoc mortali corpore vitiorum caterva proſequitur, ſed ſi menſura judiciorum & juſtificationum Dei in nobis manet, ut prudenti conſilio ea quæ his conveniunt faciamus, horum perſecutorum manibus non trademur. Eſt autem juſtitia animi, & juſtitia operis; prima eſt, quâ animus eſt Deo rectus & ęquus, quod principium & finis ejus exiſtit, quemadmodum juſta & recta eſt linea, quæ à punctis inter quæ protenditur, nihil obliquat: ita quoque cum animus à Deo nihil diſcrepat, juſtitia animi pollet. Secunda eſt, quâ opus noſtrum voluntati Dei à qua procedit, & ad quam terminari debet, minimè adverſatur; à prima namque ſecunda oritur, & utraque in nobis gignitur ex fide Ieſu Chriſti, quâ in eum credentes grati Deo efficimur, & à peccatis ſuâ gratia expiamur, & ita hac radice tamquam forma quâ agimus,

Digitized by Google

mandatis ejus rectè, juſtè, optimè, obedimus. Intendamus itaque verba quæ dicta ſunt, ut arrogantiam Sanctis odioſam, nulla poſſit cogitare perverſitas. Facit *judicium*, quiſ- Caſſiod. quis judicat contra ſe, & pravitates ſuas ante Domini examen condemnat: ſed ne hoc judicium adulatorium magis putares quam verum, addidit *juſtitiam*, nos judicamus, quando delictorum noſtrorum vindices ſumus, ipſa ergò eſt æquitas quæ nos abſolvit à pęna, ipſa quæ nos liberat à reatu, ſi noſmetipſos cognoſcimus ſceleribus involutos. Iuſtitiæ autem nomine hoc loco Magal. non ipſa virtus, ſed virtutis ipſius præmium ſignificatum eſt: quis enim facit in homine juſtitiam, niſi qui juſtificat impium, hoc eſt, per gratiam ſuam ex impio facit juſtum? Tit. 3. unde ait Apoſtolus. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius*: fecit ergò *juſtitiam*, id eſt, opus juſtitię, qui habet in ſe juſtitiam, id eſt, opus gratiæ. Benè autem poſtquam dixit *feci judicium & juſtitiam*, adjungit, *non tradas me calumniantibus me*, quia opus merendi antefertur, dehinc meriti pręmium poſtulatur: ſunt autem calumniantes tum homines mali qui nocere cupiunt, tum inimicæ infeſtæque virtutes, quę ut fidei propoſitum conturbent, timorem Dei oblitterent, in terrenas cupiditates & deſideria ſollicitent, infirmam corporis naturam quibuſdam blandimentorũ aculeis in vitia commoveant, ſemper adſtant & laborant. Hæc ergò oratio allegationis eſt, qua meritis ſuis propoſitis petit ne tradat eum Deus, id eſt, ſubtrahendo auxilium permittat concludi tentationis conſenſu. Proficit autem in ſpes ſuas Propheta, & celſiorem jam deprecationis ſuę gradum ſcandit.

verſ. 122. *Suſcipe ſervum tuum in bonum: non calumnientur me ſuperbi.* Vnicum ſanè bonum eſt animæ, ita

ita à cœleſti Patre ſuſcipi, atque(uti conſueſcunt pueri) inter ulnas nutricis foveri, ut tuta omninò ſit, adoleſcatque in Deo. Quapropter hic ſervus, & liberationis profeſſio cognoſcitur & honoris: Servus enim à ſervando dicitur, quod eum captivum ab imminenti interitu, Domini ſui manus miſerata ſervavit. Et quoniam inimicorum calumniç tunc maximè vincuntur, cum Chriſtus & ejus paſſio diligentiſſima pietate, atque ejus eloquia vigilanter attenduntur, ideo ipſe dicit.

Verſ. 123. *Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum: & in eloquium juſtitię tuę.* *Oculi mei* interiores, ratio ſcilicet & intellectus, ac intuitus mentis, *defecerunt* à ſe, ab appetitu terrenorum, ſcienter

Nu. 50. & ardenter intuendo *in ſalutare tuum*, in Ieſum qui hebraicè Salvator dicitur: ac ſi diceret, ut à morſibus calumniantium non lędar, ſerpentem æneum, id eſt, Chriſtum pro me in cruce ſuſpenſum, inceſſanter conſidero. Oculi namque animæ noſtræ, tota mentis intentione in Chriſto ſunt fixi, dum ejus adventum cum magno fervore & deſiderio præſtolamur, in illo quem diligimus, totis oculis occupamur, nec quicquam aliud videre delectat. *Et in eloquium juſtitiæ tuæ*, id eſt, in verba Euangelica, quorum obſervatio, bonum & ſanctum efficit obſervantem, *Eruditus in verbo reperiet* Prov 16.
bona: dicuntur ergò *eloquia juſtitiæ*, quia in ſe continent omnem juſtitiam & veritatem. Vel aliter. *Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum*, id eſt, oculi cordis intelligere non poſſunt, quomodo gratia Dei tam larga liberalitate, & adeo copioſa largitate, aliquibus exhibeatur, ut vix poſſint non converti; *& in eloquium juſtitię tuæ*, id eſt, quomodo ſervata juſtitia aliquibus omnis divina motio ſubtrahatur, ut nulla eos præveniat ad pœniten-

 tiam,

Digitized by Google

tiam, ſed in ſuis puris naturalibus à Deo relinquantur, ut nullus motus naturæ eis ſufficiat, ut à peccato reſipiſcant. Et ideo exclamat.

vers. 124. *Fac cum ſervo tuo ſecundum miſericordiam tuam: & juſtificationes tuas doce me.* Quamquam omnibus bonus exiſtit Deus, in hoc tamen ſingularirer bonus dici poteſt, quod etiam non benè meritos ſæpè remunerat, qui ita bonitatis & miſericordiæ effectus exiſtit, ut non propterea repugnet juſtitiæ: benè meritos non remunerare, aut punire non demeritos, injuſtitia eſſet, at non benè meritis præmium dare, & demeritos non punire, ſed abſolvere, gratia adeo eſt, quod injuſtitia eſſe non poſſit. Ex his habere poſſumus Deum cum omnibus ita irrefragibiliter ſervare juſtitiam, ut tamen cum multis ſervata juſtitia, gratia & miſericordia utatur. Ait ergò. *Fac cum ſervo tuo ſecundum miſericordiam tuã*, quia gratiam Deì abſque juſtitię prejudicio dari conſtat, non ſecundum opera, labores, dimiſſa bona, & his ſimilia, ſed ſecundum divinam voluntatem, tamquam ſecundum veram cauſam; non propterea occaſionem, ſine qua non, ex parte recipientis excludendo: quia etiam ratione conſequẽter adjungit.

Servus tuus ſum ego: da mihi vers. 125.
intellectum, ut ſciam teſtimonia tua. Servus tuus ſum ego, non tantùm ſervitute primariæ conditionis, qua tota natura ſubjicitur creatori Deo, ſed etiam ſervitute gratę juſtificationis, ſecundum quam homo implet præcepta Dei, ſerviens propriæ ſaluti. Et quia ſervi eſt voluntatem Domini implere, addit: *da mihi intellectum, ut ſciam teſtimonia tua.* Quamvis enim univerſa quæ expediunt, continuis precibus à Domino ſint poſtulanda, maximè tamen divinarum Scripturarum intellectus jugi-

Digitized by Google

jugiter petendus eſt, quando non ignoramus Chriſtiano homini mentis ſuæ pace, ac quiete perfrui cupienti, nihil utilius inveniri poſſe, ſacrarum Scripturarum aſſidua meditatione, frequentique lectione. Hæ enim hominis animum adverſus quoſcumque tentationum impulſus, contra quoſlibet tempeſtatum ac perturbationum quamvis graves incurſus, ſecurum reddere poſſunt, & in veræ pacis ſoliditate ſtabilem conſervare. Hæ de omnibus tam agendis, quam credendis plenè inſtruunt, ad mali odium, fugamque, & ad virtutis amorem ac deſiderium, Chriſtiani animum efficaciſſimè commovent: unde terrenarum rerum & cadentis vitæ contemptus oritur, exoriturque verorum, ac cœleſtium bonorum ardens animi affectus. Nam ita fit ut Domino Deo ſemper præſens aſſiſtas, illum alloquaris, eum loquentem audias, & modò ſermonum ejus vivaces ſagittas intimo corde excipias, modo comminationibus terrearis, modò verò promiſſione cœleſtis ac perpetuæ vitæ conſolaris, confortaris, ac bearis; præcipuè ſi hæc omnia clarè ac plenè poſſis intelligere. Et quia omnia quæ facit Dominus aptiſſima diſpoſitione cōplentur, ut ante fieri non debeant, niſi quando ille miſeratus indulſerit, benè proſequitur.

Tempus faciendi Domine: diſſipaverunt Legem tuam. vers. 126. *Tempus* eſt Domine ut Scripturarum intellectum mihi tribuas, quibus docere, arguere, corripere, & erudire poſſim in juſtitia: quia *diſſipaverunt Legem tuam*, id eſt, aliter quam præceptum eſt egerunt, & prævaricationis iniquitate, integritatem ejuſdem Legis non cuſtodierunt, videlicet, aut perversè exponendo ut Iudæi faciunt & hæretici, ſive eam non recipiendo, ut pagani, ſeu etiam eam Aug.

am eam tranſgrediendo ut mali Chriſtiani, atque innumeris modis alijs Legem tuam corrumpendo. Quia ergò contra hos prævaricatores Scriptura, quæ à Spiritu ſancto procedit, virtutem ſecum adfert, dicit.

verſ. 127. *Ideo dilexi mandata tua, ſuper aurum & Topazion.* Natura fidei hæc eſt, ut, quò plus impugnata fuerit, eò amplius concreſcat, viridiorque fiat, quemadmodũ & ignis afflatu compulſus, invaleſcit. Ideo ait Chr. Chryſoſtomus fidem in perſecutionibus tutam eſſe, in pace periculoſam. Grandis ergò Religionis creſcit affectus, Caſſiod. quotiens eam improborum impugnare tentat audacia, pro hoc enim additum eſt, *ideo:* erat itaque ſanctiſſimo choro ſuper aurum & gemmas, quas pręcioſiſſimas habet humanitas, mandatorum Domini reverentiam cuſtodire, iſtud enim temporaliter humanis blanditur aſpectibus, inde autem in ęternam requiem mens beata perducitur. Per *Topazion* autem qui omnium gemmarum in ſe continet pulchritudinem, intelligimus omne pulchrum viſu hujus ſæculi, & ponit hìc rem determinatam pro indeterminata: meritò quoque addit *dilexi*, id enim Magal. gratia agit, ut in dilectione impleantur mandata Dei, quæ timore non poterant; gratiâ quippè diffunditur *charitas in* Romá. 5. *cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Propter quod & Dominus ait, *non veni ſolvere Legem, ſed adimplere:* Mat 5. & Apoſtolus, *plenitudo Legis eſt* Romã. 13. *charitas.* In Teſtamento autem veteri, latentem gratiam tamquam velo interpoſito, propter mercedem terrenam atque carnalem, Dei mandata facere conabantur, neque faciebant; quia non ipſa, ſed aliud diligebant: unde illa non erant opera volentium, ſed onera potius invitorum. Cum verò ipſa mandata diliguntur

ſuper

Digitized by Google

ſuper aurum & Topazion, omnis præ ipſis mandatis terrena merces eſt vilis, neque ulla ex parte comparantur alia hominis bona, bis bonis, quibus ipſe homo fit bonus. Quia igitur amare non profutura dementis eſt, ſed illud decet viros ſanctiſſimos concupiſcere, quę poſſint præmia numquam peritura conferre, congruè adjungit.

Verſ. 128. *Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.* Id eſt, propter
Lud. hoc quod ita dilexi, atque ab opere otioſus non fui, *ad omnia mandata tua*, (quibus dilectione cohærebam,) in cogitationibus, verbis & operibus meis *dirigebar*, ut ea ob cœleſtem mercedem recta intentione implerem, in omnibus ſecundum ea me regulando, nec ad dextram nec ad ſiniſtram declinando, ut ex rectis fierem rectus: unde *omnem viam ini-*
Aug. *quam*, ſcilicet à recta via declinantem, & ad peccata deducentem, tamquam naufragiū viæ rectæ, *odio habui*. Qui enim amat rectam viam, neceſſariò odit iniquam, quia aliter ad omnia non poteſt dirigi mandata; bonum enim ſeſe diligit, & aſpernatur contraria.

Mirabilia teſtimonia tua: ideo ſcrutata eſt ea anima mea. Verſ. 129.
Mirabilis certè Scriptura eſt, in qua non ſolum voces ſignificant, verùm etiam res per voces ſignificatæ; quia auctor Scripturæ eſt Deus, in cujus poteſtate eſt, quod non ſolum voces ad ſignificandum accommodet, ſed etiam res ipſas. Illa ergò prima ſignificatio, qua voces ſignificant res, pertinet ad primum ſenſum, qui ſcilicet eſt hiſtoricus vel literalis. Illa autem ſignificatio, qua res ſignificatę per voces, iterum res alias ſignificant, dicitur ſenſus ſpiritualis. Hic autem trifariè dividitur, ſicut enim dicit Apoſtolus, Lex vetus eſt figura novæ Legis, &

Digitized by Google

ipſa Lex nova, eſt figura futurę gloriæ: In nova etiam Lege, ea quæ in veteri geſta ſunt, ſunt ſigna eorum quæ nos agere debemus. Secundũ ergò quod ea quæ ſunt veteris Teſtamenti, ſignificant ea, quæ ſunt novę Legis, eſt ſenſus allegoricus: allegoria enim eſt idem quod aliena ductio, ab alle, quod eſt alienum, & goges, quod eſt ductio. Secundum verò ea quę in Chriſto facta, vel in his quæ Chriſtum ſignificant, ſunt ſigna eorum quæ nos agere debemus, eſt ſermo tropologicus, id eſt, converſus ad mores; prout verò ſignificat ea quæ ſunt in æterna gloria, eſt ſenſus anagogicus, anagogia eſt ſurſum ductio, ab ana quod eſt ſurſum, & goges, quod eſt ductio. Eſt itaque Scriptura in ſenſu literali plana & facilis, in ſenſu verò ſpirituali omne devincit, & ſuperat humanum ingenium. Hinc Auguſtinus libro ſecundo ſuper Gen: ait, Major eſt hujus Scripturæ auctoritas, quàm omnis humani ingenij perſpicacitas, & idem in epiſtola ad Voluſianũ. Tanta eſt enim profunditas Chriſtianarum literarum, quod in eis quotidiè proficerem, ſi eas ſolas ab ineunte pueritia, uſque ad decrepitam ſenectutem maximo otio, ſummo ſtudio, meliore ingenio, conarer addiſcere, nec ſic tamen clauſa eſt Scriptura ut paveſci debeat, nec ſic patet ut vileſcat, obſcurioribus dictis fortes exercet, parvulis humili ſermone blanditur, uſu faſtidium tollit, & tantò plus diligitur, quantò amplius meditatur. Vnde ſequitur,

Declaratio ſermonum tuorum verſ. 130.
illuminat, & intellectum dat parvulis. Id eſt, manifeſtatio ſermonum tuorum ſcriptorum in Lege, ſive nova Lex veterem declarans, *illuminat* quaſi Sol, de ſpe & certitudine ęternorum, contra ſtultitiam, illuſtrat intellectum ſubtilitate penetrandi audita, & hoc contra

tra tarditatem & hebetudinē ingenij, illuſtrat mentem in agibilibus, quid videlicet agendum quidve fugiendum ſit, & hoc contra præcipitium, ſicut alibi dicitur, mandatum lucerna eſt, Lex, lux, & via vitæ. Illuſtrat mentem radio confidentiæ, ne adverſa timeat, & hoc contra puſillanimitatem, illuſtrat mentem de veritate Creatoris contra ignorantiam, diffundit cordi radium miſerationis ad proximum, & hoc contra crudelitatem, & denique pondere ſuæ lucis premit mentem, ne de acceptis bonis ſuperbiat, ſed ęterna requirat, & hoc contra ſuperbiam. Sed quinam taliter illuminentur videamus; *& intellectum dat parvulis:* ſed iſti parvuli, non de ætate metiendi ſunt, ſed de ſimplicitate conſcientiæ, de quibus dictum eſt, *ſinite parvulos venire ad me, talium enim eſt regnum cælorum.* Ipſis enim hic pręſtat purum & innocentiſſimum intellectum, quibus ibi

Mat 19.

æternum donaturus eſt premium. Et quia cognitio veritatis excitat appetitum ad amplius cognoſcendum, ideo ſubditur.

Os meum aperui & attraxi ſpiritum: quia mandata tua deſiderabam. Si hoc ad literam velis advertere, conſuetudo loquentis expreſſa eſt, prius enim os aperitur, ſpiritus contrahitur, ac deinde in ſonum vocis mobilitas linguæ adhibetur: ſed ſi ſpiritualiter ut oportet intelligas, *Os* dicit mentis introitum, qui tunc aperitur, quando aliquid diſcere feſtinamus; attrahit autem *ſpiritum*, cum jam munere divino, ſalutaris deſiderij completur affectu. Ait ergò, *Os meum* ſcilicet animæ, id eſt, mentis introitum & cordis aviditatem, *aperui*, intellectum extendi, per conatum ſcilicet exercendi me, ad diſcendum & capiendum verbum Dei, quod eſt cibus animæ: *aperui* inquam *os meum*, ſicut ſitiens in æſtu aperit Lud.

verſ. 131. Caſſiod.

Digitized by Google

os ſuum cum magno deſiderio, captans auram calore ferè exhauſtus; *& attraxi Spiritum* ſanctum, auram ſcilicet ſalubrem, unde facerem quod per meipſum non poteram mandatum ſanctum, juſtum, & bonum. Ille enim Spiritum ſanctum acquirere laborat, & gratia ſe dignum reddit, qui mandata ejus ſcire deſiderat, & hoc eſt argumentum magnũ quod propter deſiderium datur homini gratia. Et quia ſic tua deſiderabam mandata, ergò,

verſ. 132. *Aſpice in me, & miſerere mei, ſecundum judicium diligentium nomen tuum.* Quaſi diceret, oculi mei ad te, *reſpice in me*, ſuſpicientem in te, oſtende faciem tuam & ſalvus ero, ut poſſim dicere cum Iacob, *vidi Dominum*
Gen 32. *facie ad faciem, & ſalva facta eſt anima mea.* Mitte in me radios oculorum tuorum, ut reſolvatur glacies peccatorum meorum: oculi enim tui velut flamma ignis, & quaſi ſplendor ſolaris; propter quod & David Dominum orabat dicens, *ne avertas faciem tuam à me, ne* Pſal. 26. *declines in ira à ſervo tuo*, faciem ſcilicet agni, reſpectum miſericordiæ & pietatis tuæ, oculos clementię, de quibus David, *oculi Domini ſuper juſtos*: o- Pſal. 33. culi autem Domini quibus nos reſpicit, dicuntur diverſi effectus miſericordiæ ipſius. Septem etiam dona Spiritus ſancti, oculi ejus ſunt; unde in Zacharia dicitur, *Super lapi-* Zac. 3. *dem unum ſeptem oculi ſunt.* Oculo timoris, reſpicit terrenos, dicente Propheta, *qui reſpicit* Pſal. 103. *terram & facit eam tremere*, ocu- Mat 9. lo pietatis, reſpexit Matheum Luc. 22. & Petrum, oculo ſcientiæ, *re-* Gen. 4. *ſpexit ad Abel & ad munera ejus*, Gen. 14. oculo fortitudinis, *reſpexit ad caſtra Ægyptiorum*, oculo conſilij, reſpexit eum interrogantem *quis eſt meus proximus?* & Luc. 10. reſpondet, &c. oculo intellectus, cum *elevatis oculis in Diſ-* Luc. 6. *cipulos ſuos dixit: Beati pauperes, quoniam, &c.* oculo ſapientiæ, *reſpexit humilitatem ancillę ſuæ.* Luc. 1.

Ait

Ait ergò, *aſpice in me* oculo miſericordię & pietatis, *& miſerere mei*, delendo maculas quas in me invenis, & hoc precor, *ſecundum judicium diligentium nomen tuum*, id eſt, ſecundū quod judicas faciendum diligentibus te, quibus ſubvenis gratia tua; quia ut te diligerent, tu prius ex miſericordia eos dilexiſti. Vel ita, *aſpice in me* aſpectu prædeſtinationis, & da mihi Spiritum rectum, radios gratiæ ad me dirigendo, unde etiam ſequitur:

Hugo. Lud.

verſ. 133. *Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum: & non dominetur mei omnis injuſtitia*: Alij vertunt ſecundum veritatem tuam, quidquid enim ordinatur in finem & aberrare poteſt, dirigente eget; ratio autem ſeu regula humanæ vitæ, eſt veritas, quam qui non habet in omni actione, neceſſe eſt errare, quia ſine luce eſt & ſine regula, ac directione; quare nec finem videre, nec media, unde nec intentionem, nec conſilium, nec electionem habere poteſt. Ait ergò, *greſſus meos*, id eſt, motus ac voluntates animæ meæ, ſive affectus vel opera mea, quibus quaſi greſſibus progredior in hac vita, corrige ſecundum regulam veritatis, & per hoc me dirige ad vitā æternitatis: unde & alio loco dicitur, *deduc me in via ęterna*, id eſt, in Chriſto, qui eſt via per quam itur, & ęternitas ad quam pervenitur: via immaculata, manſio beata; puto tamen quia & ante manſionem illam beatam, ſi paraveris Domino viam immaculatam, ipſe dignabitur ſæpius dirigere greſſus tuos, ut dilatato corde curras viam mandatorum ejus. Et vide quam cautè petit, ut non prȩvaleat dominando, licet pulſet tentando *omnis injuſtitia*, ne ſcilicet ad illicitos motus & actus, nos valeat impellere, ſed potius ratione illuminata, fomes peccati in nobis comprimatur: Ita fac Domine, &

Lud.

Pſal. 138.

Digitized by Google

vers. 134. Caſſiod. *Rẽdime me à calumnijs homi-*
nũ: ut cuſtodiam mandata tua. Ca-
lumnia eſt commentum ali-
quod periculoſę falſitatis ob-
jectum, quod bonis ſemper
hominibus ſtudio perverſita-
tis objicitur, decolorare con-
tendens quod recta conſçientia
fuerat actitatum, ſed ſi calum-
nia eſt de criminalibus falſis,
quæ ei nocere non poſſunt,
Aug. quid eſt quod ſe redimi deſi-
derat? calumnia quippè reum
non facit hominem niſi apud
judicem hominem, ubi autem
Deus Iudex eſt, nemo falſo
crimine læditur, quia non cui
objicitur, ſed objicienti poti-
us imputatur: Sed hoc eſt *re-*
dime me à calumnijs hominum, tu
age infuſo ſpiritu tuo, ne me
calumnię hominum terrori-
bus vincant, & à tuis manda-
tis ad ſua me mala traducant:
Hier. fieri enim non poteſt (ait Hie-
ronymus,) ut abſque morſu
hominum, vitæ hujus curricu-
la quis pertranſeat; ſed qui in
Gregor. terra (inquit Gregorius) illuſi-
ones tolerat, in cœlo per judi-
cium coruſcat: calumniæ e-
nim & opprobria ſunt pecca-
toribus medicina: unde Ber- Ber.
nardus, ego inquit, plagis
meæ conſcientię nullam judi-
co meliorem medicinam op-
probrijs & calumnijs. Sunt
etiam tutamentum, unde Gre- Gregor.
gorius, fit ut calumnijs gratia
magis quã ira debeatur, qua-
rum interventu de judice pœ-
na gravior declinari poſſe cõ-
fiditur. Sunt etiam bonitatis
augmentum, unde Gregorius, Idem.
boni per calumnias meliores
exiſtunt. Sunt etiam bonis or-
namentum, calumnia enim eſt
ſicut pretioſus lapis in corona
hominis, qui quidem lapis ta-
lis eſt virtutis & naturæ, ut in
Deo faciat ſolidè manere, un-
de Gregorius, juſtus inquit, Idem.
miranda agit, & opprobria
patitur, ut qui exire foras per
laudes potuit, repulſus contu-
melijs & calumnijs, ad ſemet-
ipſum redeat, & eo ſe robuſti-
us in Deo ſolidat, quo foris
non

Digitized by Google

non invenit ubi requieſcat. De calumnijs ergò & opprobrijs turbari non debes, ſed potius gratulari, quia Chriſti paſſionibus communicans, revelatione ejus gloriæ gaudebis exultans: unde etiam benè docet Fauſtus in ſermone, benedicta à Deo eſt illa anima cujus humilitas alterius confundit ſuperbiam, cujus patientia proximi extinguit iracundiam, cujus obedientia pigritiam alterius tacitè increpat, cujus fervor inertiam alieni teporis exſuſcitat, qui proximi ſui præ ira turbatum oculū cordis gratia conſolationis & ædificationis illuminat. Melius eſt huic, quam illi qui fratrē ab aliquo contriſtatum, non tam ſuo ſolatio ſublevat, ſed titubantem ſicut parietem inclinatum, maliloquiorum impulſu adjuvat ad ruinam, per ſiniſtra conſilia ſic incitat ut allidat, ſic armat ut perimat: ideoque ne hoc mihi contingat,

Faciem tuam illumina ſuper ſervum tuum: & doce me juſtificationes tuas; id eſt, *faciem* gratiæ vel ſpiritualis intelligentię in Scriptura, per quam tamquam per faciem & ſpeculum cognoſceris. Hoc ergò ſanctus populus petit, ut illuminatam faciem Domini poſſit conſpicere, non velatam: quatenus purâ gratiâ luminis mereatur afflari, nec jam aliquod patiatur obſtaculum, qui veritatis ipſius deſiderabat aſpectum. Poteſt magis cohors ſancta deſiderare Domini Salvatoris adventum, cujus facie illuminata ſunt tenebroſa peccati, vitam conferens mortuis, & certiſſima remedia deſperatis, & benè illuminare dicitur, qui fons illius lucis eſt, qua vera, recta, & juſta ſunt omnia. Et cum verbum Dei ſit veritas prima & abſoluta, ex impreſſione ſui in omni potentia cognitiva actum cognoſcendi cauſans, rectè infert, *doce me juſtificationes tuas*: quia hujus

Verſ. 135. Caſſiod.

Digitized by Google

hujus lucis participatione virtutes intellectus ad omne intelligere intelligibile, aptę efficiuntur, ſenſus cognoſcit ſenſibile, & quidquid ad cogitationem quamlibet requiritur, uti à fonte proprio, à luce, (quę verbum Dei eſt,) emanat. Hoc autem ut obtineam,

verſ. 136. *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non cuſtodierunt Legem tuam.* Ferunt naturales Bdellium eſſe arborem aromaticam, cujus lachryma lucida, guſtu amara ſed odorifera eſt, per quam virtus compunctionis eleganter exprimitur, inde procedunt lachrymæ lucidæ ex deſiderio patriæ, lachrymę amare ex recordatione culpæ, ſed tamen odorem ſervant devotionis.

verſ. 137. Lud. *IUſtus es Domine: & rectum judicium tuum. Iuſtus es* in te ipſo ex natura ô *Domine*, quo punis peccatores, *& rectum judicium tuũ*, quo alios ſecundum juſtitiam judicas, quo etiam peccatores jubes ſe affligere, ut eos tua debeat medicina ſalvare; ac etiam quo alios eligis & illuminas, alios reprobas & excæcas, hoc enim judicio facis juſto. Sed hæc eſt conſolatio juſtorum, licet non omnia poſſunt intelligere, tamen firmiter omnia judicia à Deo illis immiſſa fore juſta. Hac cõ- Dan. 3. & 14.
feſſione Daniel feras, & tres Pueri flammas vicerunt. Hæc itaque juſtitia Dei rectumque judicium metuenda eſt omni peccanti; hac enim damnan- Magist.
tur divinitus, quicumq; damnantur, nec eſt omninò qui de ſua damnatione contra Deum juſtum conqueri poſſit. O peccator attende iſtum verſum, & deſine facere malum, quia juſtum eſt Dei judicium, reddet enim unicuique ſecundum ſuum meritum vel demeritum. Et verè juſtus es, quia

Mandaſti juſtitiã teſtimonia tua: & veritatem tuam nimis. verſ. 138.
Teſtimonia dicuntur quæ ſub teſti- Caſſiod.
ficatione prolata ſunt; hæc ſcilicet

ſcilicet continent iuſtitiam & veritatem, iuſtitiã, quia æqualiter omnia diſcernunt, veritatem, quia promiſſa retribuunt, *nimis* autem ad utrumque laudabiliter pertinet, ſive ad iuſtitiam, ſive ad veritatem, quia iuſtitiam Domini nimis mandare diſtrictio eſt, veritatem verò nimis animis inculcare, cautela eſt. Benè autem Dominus noſter *nimis* hæc mandaſſe dicitur, quia ſic iubet mandata ſua nos ſervare, ut debeamus etiam noſmetipſos abnegare, ſic veritatem diligere, ut animas noſtras pro ea ſciamus odire: qui autem propter veritatem & iuſtitiam moritur, *nimis* eam obſervare videtur, cum in tantum iuſtitiam diligat, ut ſemetipſum uſque ad mortem contemnat: Et ideo quia *mandaſti*, ideo

verſ. 139. *Tabeſcere me fecit zelus meus: quia obliti ſunt verba tua inimici mei.* Tabes eſt morbi alicuius contracta neceſſitas, quæ nos paulatim defluere facit, dum corporis ſoliditatem pœnali afflictione conſumit. *Zelus* quoque eſt fortis commotio, aut indignantis, aut vindicantis, aut etiam diligentis animi, nam qui indignatur, zelat, *repleti zelo contradicebant his quæ dicebantur.* Act. 13. Zelat etiam qui vindicat cum impetu: *zelus & furor viri non parcet in die vindictæ.* Prov. 6. Rurſus qui vehementer amat, zelat, *ſpiritus zelotopiæ concitat virum.* Num. 5. Et nota quod aliquis zelus eſt indignari benefacientibus, aut iniuſtè commoveri ad vindinctam, aut certè rapi præſentium amore; de mala indignatione zeli dicitur, *zelantes Iudæi concitaverunt civitatem*, Act. 17. de mala autem vindicta zeli dicitur, *repleti zelo, iniecerunt manus in Apoſtolos.* Act. 5. De malo autem zeli amore, ſiquidem ſit amor carnalis, dicitur, *non zeles mulierem ſinus tui:* Ecc. 9. Si verò ſit amor immoderatus divitiarum, dicitur, *non zeles gloriam & opes peccatorum*; Ibid. ſi autem ſit amor honoris,

Digitized by Google

Isaię 26. ris, dicitur, *videant & confundantur zelantes populi.* Zelus autem bonus primò quidem eſt Pſal. 72. indignari peccantibus, *zelavi ſuper iniquos*, item bonus zelus eſt commoveri ex juſtitia ad Num 25. vindictam, *avertit* (dicit Dominus) *iram meam Phinées, quia zelo meo commotus eſt contra eos.* Rurſus zelus bonus eſt vehementior dilectio divini ho- 3. Reg. 19. noris, *zelo zelatus ſum pro Domino Deo exercituum.* Advertendum etiam, quia omnis zelus ſive bonus ſit ſive malus, zelantem comedit ad ſimilitudinem ignis ligna depaſcentis; quod enim comeditur, dentibus roditur & conteritur, & tritum tranſit in comedentem: eodem modo commotio vehementior indignationis, vindictæ, & dilectionis rodit animam interius, & tandem in ſe rapit zelantem, ſicut ligna tranſeunt in naturã ignis, ita ut zelans totum agat ex zelo. Etſi quidem zelus malus eſt, qui comeditur, conſumitur quaſi à Lupo, Leone, & fera peſſima. Si verò bonus eſt, non conſumitur, ſed conſervatur comeſtus, quia tranſit in meliorem ſtatum virtutis. Ait ergò, *tabeſcere*, id eſt, penè mœrore deficere, liquefieri, atque in corpore macerari *me fecit zelus meus*, quem habeo circa Legem, id eſt, charitas quâ volui placare inimicos, & fervens amor circa ipſam tuam Legem, quo fervebam, ut ab alijs cuſtodiretur Lex tua, *quia obliti ſunt* ſecundum completionem, id eſt, ſic agunt ac ſi obliti eſſent *verba tua*, id eſt, præcepta tua ſive ſynderesin, quæ numquam ex ſui natura malo conſentit, ſed reclamat ſemper, etiam in his qui ad profundum peccatorum venerunt, & jam contemnunt: ſpecialiter omnes & ſingulos movet ad bonum, & retrahit à malo; ſive ea quę aut lectio, aut prædicatio intimavit, facientes eis contraria, ac ſi pro nihilo reputarent: & omnes tales reputat

Digitized by Google

Nic. putat Pſalmiſta inimicos ſuos, non quoad naturam, ſed quoad culpam, quia adverſarij ſunt veritatis, diſtrictio enim vitijs, compaſſio naturæ debetur. Ideo autem ſic zelo, quia,

Verſ. 140. *Ignitum eloquium tuum vehementer: & ſervus tuus dilexit illud.*
Magal. Cui verbum ſimile dixerim, niſi lapidi in quo ignis latet? qui manu quidem frigidus tenetur, ſed percuſſus ferro per ſcintillas emicat: atque hoc emittit ignem qui poſt ardeat, quod prius manu frigidum tenebatur. Sic etenim verba ſacri eloquij, quæ quidẽ per narrationem literæ frigida tenentur, ſed ſi quis hæc aſpirante Deo, intento intellectu pulſaverit, de myſticis ejus ſenſibus ignem producit, ut in ejus verbis pôſt animus ſpiritualiter ardeat, quæ prius per literam ipſe quoque frigidus audiebat. Ait ergò, *ignitum* eſt Spiritu ſancto *eloquium tuum*, quia purgat corda mortalium, mundana pace ſordentia, & ut ardor fornacis exæſtuans metalla decoquit, eorumque vitia neceſſaria purificatione conſumit: ita *eloquium* Domini, peccatorum maculis deterſis, humilium ſenſus emundat, ad cognitionem illuminat, ad dilectionem inflammat. *Venit hunc ignem Dominus in terram mittere, & ideo ſervus tuus dilexit illud*, zelando pro ipſo, quia ſciebat hoc ad remedium generis humani fore attributum: qui enim eloquium Dei diligit, id in opere cum fervore perficit, & ad hoc adducere flagrat, quod ipſe ardenter amat. Et quia ita dilexi, ideo, Luc. 12. Caſſiod. Lud.

Verſ. 141. *Adoleſcentulus ſum ego & contemptus: juſtificationes tuas non ſum oblitus.* Quamquam hæc David ex perſona ſua hic dicat, qui adoleſcentior fuit cæteris fratribus, & quaſi contemptus ad oves paſcendas directus, dehinc electus eſt, tamẽ hæc ad populum Chriſtianum referenda ſunt, qui prius con- Hiez

verſ. 143. *Tribulatio & anguſtia invenerunt me: mandata tua meditatio mea eſt. Tribulatio* exterior corpori illata, & anguſtia interior, id eſt, anxietas mentis, quæ viris beatis quaſi quędam antidota ſunt, quę dum aſperè bibuntur, momenta ſalutis operantur: nam licet affligatur corpus invalidum, crucietur caro paſſibilis, in requiem noſcitur eſſe tranſpoſitus, cujus in ſcripturis eſt animus occupatus. Ideo enim *mandata tua meditatio mea eſt*, quia,

verſ. 144. *Æquitas teſtimonia tua in æternum: intellectum da mihi & vivam.* Iterum per definitionis modum, virtutem teſtimo-
Caſſiod. niorum deſignat, dum dicit, *equitas in æternum*, ut tali ſpe unuſquiſque contemneret, quæ temporalia eſſe ſentiret: numquam enim cor mala mundi frangunt, quod ſpes cœleſtiũ corroborat; fortem enim ani-
Romã. 8. mum, *neque ſublimitas neque profundum, ſeparat à charitate Dei*;
Cant 8. *multę* enim *aquę non potuerunt extinguere charitatem*, quæ fortitudinem habet adjutricem. Membra martyrum ſecabantur, charitas ſecari non poterat, viſcera comburebantur, & vincula non ſolvebantur, quãtò autem fortius amara ſuperantur in terris per fortitudinem, tantò dulciora in cœlis guſtantur per charitatem.

Clamavi in toto corde meo exaudi me Domine: juſtificationes verſ. 145.
tuas requirã. Exorari vult Deus, & plurimum gaudet cum oramus, quoniam in oratione omnium virtutum habitus in actum adducimus, & præcipuè habitum latrię, cujus actu mirum in modum lætatur Deus, ſicut ſuo oppoſito quam maximè indignatur, tum etiam plura dona ſe daturum nobis medio orationis præordinavit, quæ niſi oraverimus, non accipiemus; qualis autem clamor ſeu oratio eſſe debeat, apertè inſinuat cum dicit, *in toto corde meo*, verus enim ado-

Digitized by Google

ratoreſt, qui labia cordi conſona, & cor Deo unitum habet, qui ſeipſum adeo verè ſibi præſentat, ut talis omninò interius ſit per mentis devotionem, qualem extrinſecus ſe præfert per corporalem morum & cæremoniarum obſervantiam, & ſic ardens animi affectus Deo deditus, non in verborum compoſitione, ſed in ardenti mentis devotione de Domini exauditione confidat. Orationis ergò veritatem conſtituunt, rectitudo cordis, rectitudo intentionis, rectitudo orarionis,& rectitudo operis: Et quia ratio probitatis & improbitatis noſtræ, & actionum noſtrarum voluntas noſtra eſt; promptitudinem voluntatis ſuæ declarat, adjungens, *juſtificationes tuas requirã,* & quia continuationis inſtantia orationi convenit, perſeverat,dicens.

verſ. 146. *Clamavi ad te, ſalvum me fac: ut cuſtodiam mandata tua.* Repetitio clamoris, repetitio eſt magnæ devotionis. Et non tantùm clamavi,ſed etiam,

Præveni in maturitate,& clamavi: quia in verba tua ſuperſperavi. verſ. 147.

Prævenerunt oculi mei ad te diluculo ut meditarer eloquia tua. verſ. 148. Hoc eſt manè & tempeſtivè magno orandi affectu, quaſi quodam clamore mentis, *præveni* horam humanis actibus oportunam: non tamen iſte clamor feſtinus procedit ex impetu paſſionis,ſed ex deliberatione rationis, quia cordis intuitiones ad te direxi *diluculo, ut meditarer eloquia tua* ſuavia,in Lege tua contenta, corde ſcilicet credendo,& opere implendo. de primo, *Appone cor tuum ad doctrinam meam, quæ pulchra erit tibi cum ſervaveris eam in ventre tuo.* Prov 22. De ſecundo, *facietis judicia mea, & præcepta mea ſervabitis.* Lev. 18. Eſt autem locus idoneus meditandi ſeu ſervandi verbum Dei,cor humanum,cui loquitur,& in quo deſcribitur; non enim ſervatur in libro, ſed in arbitrio

arbitrio libero : & benè dicit
diluculo, non enim lux ſopora-
tum repperit, ſed ſtrenuè vigi-
lantem, & circa divina eloquia
oculorum ſpiritualium inten-
tione meditantem ; pudor eſt
enim, ſi te radius Solis in ſtra-
to inveniat. Primitias igitur
cordis & vocis quotidiè Deo
ſacrifica, tunc & nox vertetur
tibi in lucem, non temporis
ſed gratiæ, unde ſponſa in can-
Cant 3. ticis ait, *per noctem queſivi illum
quem diligit anima mea.* Et quia
ita ſtudioſè ad te vigilo. Ideo,
verſ. 149. *Vocem meam audi ſecundum
miſericordiam tuam Domine: &
ſecundum judicium tuum vivifica
me. Vocem meam* quâ clamo ad
te, qui reis peccata dimittis, *au-
di* auferendo pœnam peccati,
ne frangar in tribulatione, &
hoc *ſecundum miſericordiam tu-
am ô Domine*, de qua confido,
non ſecundũ merita mea quæ
non habeo: *& ſecundum judici-
Caſſiod. um tuum* quo ſupplicantibus
ſive ſupplicibus parcis, & quo
ſe damnantes clementer ab-
ſolvis, *vivifica me* mortuum
Lege peccati, & hoc per grati-
am tuam, ut non moriar per
culpam, ſed vivam per grati-
am tuam, & ſic malis poſſim
viriliter reſiſtere, ac in virtuti-
bus ſemper proficere de tua
ſola pietate. Congruus autem Aug.
ordo hìc ſervatur quod præ-
mittitur miſericordia, & ſe-
quitur judicium, prius enim
ut præſcribitur, Deus à pecca-
toribus aufert pœnam per mi-
ſericordiam, eiſque poſtea ju-
ſtis ſecundum judicium dabit
vitam. Neceſſe autem eſt ut
vivifices me Domine, quia,
Appropinquaverunt perſequen- verſ. 150.
*tes me iniquitati: à Lege autem
tua longè facti ſunt.* Tunc appro-
pinquant qui perſequuntur,
quando ad carnem crucian-
dam perimendamve perveni-
unt ; nihil quippè eſt animæ
propius carne, quam geſtat.
Appropinquaverunt igitur *perſe-
quentes* affligendo eorum car-
nem, quos perſequebantur, & Magal.
ut nequitiẹ ſuæ conformarent
ſine

ſine ceſſatione perſuadebant: pulchrè autem addidit *iniquitati*, propter juſtitiæ diſcretionem, quia poſſunt & perſecutionem pati qui rei ſunt, in quibus latrocinia commiſſa puniuntur, ſicut in Euangelio dicit, *Beati qui perſecutionem patiuntur*, & addit, *propter juſtitiam*; ſed audi quid ſequatur, *à Lege autem tua longè facti ſunt*, quantò enim quis vitijs ſe alligat, & diabolo appropinquat, tantò magis à Deo Deiq; Lud. Lege fit remotior, quia qui appropinquat uni extremo, elongat ſe ab oppoſito. Vel aliter per hos *perſequentes*, dæmones intelliguntur, qui ab unitate ſummi boni animum avertunt, & diſpergũt paſſiones, per innumera delectabilia & odibilia; actiones, per infinita deſideria, à rectitudine declinantia; electiones, in multiplices fines, non ultimum; animales motus, ad innumeros beſtiales appetitus, cogitationes, in omnia prava cogitabilia & inania, opera externa, in infinita Deo odibilia. En quanta eſt repugnantia inter dæmones & homines, ut impoſſibile ſit ullam umquam convenientiam ineſſe. Sed quid nocuerunt illis quibus perſequendo *appropinquaverunt*, quãdo interior appropinquatio Domini eorum eſt, à quo nullatenus deſeruntur?

Propè es tu Domine: & omnes viæ tuæ veritas. Propè es ô Domine mihi tribulato ad remedium intus, qui in Lege tua maneo ad me ſervandum ſecundum beneplacitum tuum, *& omnes viæ tuæ* ſunt *veritas* & juſtitia, quia nihil ſine cauſa patimur: ac ſi dicat, ſive dimittas me in tribulatione, ſive liberes, totum juſtè facis, dummodò mihi aſſiſtas de tua pietate, quia nullum immeritum damnas, multos tamen immeritos ſalvas. Deus aliquando ſuo juſto judicio permittit innocentes tribulari ad augmẽtum ſui meriti, ſicut patet de ſancto

Verſ. 151. Hugo. Aug.

Hu-go. ſancto Iob & alijs; unde ſanctorum eſt uſitata confeſſio, ut quidquid patiuntur, totum meritò ſe pati fateantur. Hoc autem

verſ. 152. *Initio cognovi de teſtimonijs tuis: quia in æternum fundaſti ea.*

Caſ-siod. *Initio*, id eſt, initialiter, ſive ab illo tempore quo primum cæpi intelligere teſtimonia tua, vel ab initio à rudimentis ſæculi, quando à juſto Abel nomen cæpit eſſe Sanctorum, *cognovi de teſtimonijs tuis*, quibus teſtificatus es daturum te bonis præmium, & malis ſupplicium æternum, *quia in ęternum fundaſti ea*, quia in Chriſto fundamento vero monſtrata ſunt in æternum manſura, pro eis enim neglectis vel ſervatis, pæna ab ipſo vel merces reddetur æterna.

verſ. 153. **V***Ide humilitatem meam & eripe me: quia Legem tuam non ſum oblitus.* Seipſum glorificantis gloria nihil eſt, primò quidem ratione objecti, quia non habet aliquid homo in ſe, aut à ſe, unde gloriari debeat, ſecundò ratione peccati, nam gloria iſta eſt peccatum injuſtitiæ, ſecundum quam homo ſibi attribuit quod eſt juris alterius, ſcilicet Dei; tertiò ratione damni, ſi enim aliquid ſit in homine gloria dignum, ſuperveniens tamē gloria privata, redigit illud in nihilum: Hos ergò non exaudit Deus, Sed hoc meretur humilitas, ut ſe divina inclinet majeſtas, & *oratio humiliantis ſe penetrat nubes*, & fons totius orationis eſt humilitas: unde fides Chriſtiana totum cum humilitate impetrare conſuevit. Benè ergò non in juſtificationibus ſuis, ſed in multis miſerationibus Domini proſternit preces ſuas, ac ſi diceret *vide* oculo miſericordiæ *humilitatem meam*, quâ clamo ad te, ac conſerva eam ut ſemper tibi placeat humilitas mea, quæ eſt in operibus & tentationibus, & *eripe me* per tuam gratiam à diabo- Eccl. 35. Lud.

 lo,

Digitized by Google

lo, mundo, & carnis tentamento, ne vincar ab eis, & incidam periculum mortis æternæ; *quia Legem tuam non ſum oblitus*. Hoc loco nullam Dei Legem convenientius intelligimus, niſi quia immobiliter
Luc. 14. fixum eſt, ut *omnis qui ſe exaltat humilietur, & qui ſe humiliat exaltetur*, ubi ſuperbiæ & humilitatis ponitur præmium. Et primò quidem ſuperbiæ, cujus primò meritum tangit & culpam (*qui ſe exaltat*,) non dicit quem Deus vel alius exaltaverit; quod quidem convenit dupliciter, ſcilicet cauſaliter, & actualiter, cauſaliter quidem ſe exaltat, qui bona facit unde exaltari mereatur, & hoc quidem virtuoſum eſt: actualiter verò ſe exaltat, qui ſuo cogitatu alijs ſe præfert. Item hujus vitij tangit præmium (*humiliabitur*,) id eſt, dejicietur con-
Prov 29. temptibilis, *ſuperbum ſequitur humilitas*. Sumitur autem humilitas dupliciter, ſcilicet pro virtute & pro pœna. Primò modo Pſalmiſta ait, *humiliatus ſum uſquequaque Domine: vivifica me*: (Pſal. 118.) ſecundo modo idem, tu *humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum*; (Pſal. 88.) nam humiliantur interius & exterius, quia in aliquod vitium prouentes, fiunt etiam hominibus contemptibiles. Secundo humilitatis ponit meritum & premium: meritum quidem cum dicit *qui ſe* ſpontaneè *humiliaverit*, & præmium tangit dicens, *exaltabitur*: exaltabuntur autē humiles in futuro, exaltatione honoris & gloriæ, ſed & nunc in præſenti vitæ merito omne quod mundus altum reputat, tranſcendunt. Vnde Gregorius, qui ſe ex humilitate ſubſternunt, altæ mentis judicio cuncta temporalia tranſcendunt, (Gregor. lib. 6 mor.) nam cum ſe indignos in omnibus exiſtimant, rectæ cogitationis examine hujus mundi gloriam tranſeuntes calcant.

Iudica judicium meum, & redime me: propter eloquium tuum vers. 154.
vivifica me. Iuſtorum recta

ſunt

ſunt judicia, quoniam illorum cauſa eſt juſta, qui ſi judicio ſuo, id eſt, recto, judicarentur, conſtat quia à malis eriperentur; qui dum innocenter vivunt, culpam proculdubio nō habent, quâ reprobi eos juſtè perſequi debuiſſent, ſi autem iſte à malis orat redimi; quomodo ad cœleſtem vitam valeat ſublevari? ideo dicit, *propter eloquium tuum vivifica me*:
Aug. quod verò ſupra dictum eſt, *Legem tuam non ſum oblitus*, huic congruit quod infra eſt, *propter eloquium tuum vivifica me*: ipſum enim *eloquium* eſt Lex Dei, quam ipſe non eſt oblitus, ut ſe exaltandus humiliaret; ad ipſam verò exaltationem pertinet quod ait, *vivifica me*, quia exaltatio Sanctorum, vita æterna eſt.

verſ. 155. Sed *Longè à peccatoribus ſalus: quia juſtificationes tuas non exquiſierunt*. Pravi dum bona volunt tranſitoria, & mala mundi fugiunt contra ſanguinem ſuum inſidiantur, & moliuntur fraudes contra animas ſuas; quia per tranſitoria mala, quæ fugiunt, & bona, quæ cupiunt, maxima bona perdunt, & æterna mala incurrũt: & ſic dum temporalem quærunt ſalutem, vera ſalus ab eis ſe elongat. Vel *longè à peccatoribus ſalus* tam gratiæ quam gloriæ, quia utriuſque dator ab eis Hug.
diviſus eſt propter multitudinem peccatorum ſuorum, quia obſtinata pertinacia in peccatis, & ſpontanea reſiſtentia divinæ motionis, ac ingratiſſima repulſione Spiritus ſancti, hanc gratiæ ſubſtractionem promerentur, ſeque vaſa iræ & vindictę Dei parant. Hoc quoque ad literam de Iudæis, (qui meritò à ſalute longè facti ſunt, quia reſpuerunt ſalutis auctorem,) commodè intelligi poteſt: Et ſi ſecundum juſtitiam *longè ſit à peccatoribus ſalus*, omnibus tamen patet miſericordiæ ſinus. Vnde ſequitur:

Miſericordiæ tuæ multę Domine: verſ. 156.

Digitized by Google

mine : ſecundum judicium tuum vivifica me. Meritò multæ miſericordiæ Dei dicuntur, quia Ber. ſeptem mellifluus ille Bernardus in ſermonibus deſcripſit. Prima eſt præſervatio à peccatis multis, à quibus me cuſtodivit, ne in ea ruerem, & hoc tribus modis, ſcilicet, ſubſtractione occaſionis, & data virtute reſiſtendi, ſeu repugnationis, ac etiã ſuavitate affectionis. Si enim data fuiſſet occaſio, in multis peccaſſem, data occaſione, non reſtitiſſem, niſi adjuviſſet me Deus : ſed à quibuſdam etiam vitijs tam longè fecit Deus affectionem meam, ut ea abominer. Secunda miſericordia eſt, peccantis exſpectatio, tardavit enim ultionem, ut parceret, diſſimulavit peccantem, ut quandoque ad ſe revocaret, mortem non intulit, ne damnaret. Tertia miſericordia eſt punitio pœnitentis. Quarta eſt, indulgentię conſecutio : ſic enim totaliter indulſit, ut nec damnet ulciſcendo, nec confundat improperando, nec minus diligat peccata recogitando, vel imputando. Quinta miſericordia eſt, virtus continendi, ne recidivum paterer, dedit enim continentiæ propoſitum ne caro inficeret, dedit maturitatis ſoliditatem, ne vanitas mundi alliceret, dedit nihilominus prudentię circumſpectionem, ne diabolus falleret. Sexta miſericordia eſt, gratia promerendi, hoc utique magnum donum eſt miſericordię Dei, ut quis adjuvante ejus gratia mereatur vitam æternam. Septima miſericordia eſt, ſpes obtinendi, exuperans virtutes cęteras ; ut mortalis immortalitatem, miſer fœlicitatem, terra cœlum, homo Deum obtinere ſperet. Ait ergò, quia tam multas conſueviſti facere miſericordias fidelibus tuis, ideo tam confidenter peto *ſecundum judicium tuum* quo humiles exaltas, quo nunc diſcernis pios ab impijs, & quo parcis pœni-

Digitized by Google

pœnitentibus, non ſecundum
illud quod fiet illis qui fuerunt
ſine miſericordia, ſed ſecun-
dum quo judicas fideles tuos
vivificandos, *vivifica me* per
augmentum gratiæ tuæ, cujus
neceſſitatem addit, dicens.
vers. 157. *Multi qui perſequuntur me, &
tribulant me: à teſtimoniis tuis
non declinavi.* Quiſquis piè vi-
vere voluerit, ſemper patitur
culpæ prȩcedentis convitium,
ſemper ſuſtinet temerarium
judicium, continuò linguis ex-
ponitur obloquentium, ſcili-
cet exprobratione, diſſuaſio-
ne, deriſione, judicio, & dam-
natione probatur & tribula-
tur. Nam culpas pro quibus
pœnitet, primò objiciunt ei
malevoli; item converti ad
Deum quaſi conſulendo, diſ-
ſuadent amici: item à ſodali-
bus deridetur, item ſimulator
judicatur & fictus, & quod in
cœpto non ſit permanſurus,
malè prophetatur. Nec ſolum
homines habemus perſecuto-
Ambr. res, nam ut ait D. Ambroſius,
Diabolus multos miniſtros ſu-
os dirigit, qui non tantum fo-
ris, ſed & intus faciant perſe-
cutiones in animas ſingulorũ:
eſt enim malus ſpiritus forni-
cationis, eſt malus ſpiritus
avaritiæ, malus ſpiritus ſuper-
biȩ. Verùm ut multæ perſecu-
tiones, ita martyria multa,
quotidiè teſtis es Chriſti, ten-
tatus es ſpiritu fornicationis,
ſed veritus Chriſti futurum ju-
dicium non temerandam men-
tis & corporis caſtimoniam
putaſti, martyr es, tentatus es
ſpiritu avaritiæ ut poſſeſſiones
invaderes minorum, ſed ta-
men contemplatione cœleſti-
um præceptorum opem ma-
gis ferendam, quam inferendã
injuriam judicaſti, teſtis es
Chriſti. Quis enim locuple-
tior teſtis, quam qui confitetur
Dominũ Ieſum in carne veniſ-
ſe cũ Euangelij præcepta cu-
ſtodit? ille enim teſtis eſt, qui
aſtipulantibus factis, Domini
Ieſu Chriſti prȩcepta teſtatur.
Vidi prævaricantes, & tabeſce- vers. 158.

 bam:

bam: quia eloquia tua non cuſtodierunt. Hunc verſum alibi explicavimus. Sequitur:

verſ. 159. *Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in miſericordia tua vivifica me.* Benè dicit *vide*, ſic enim invitat Dominum, ut plenum charitatis ſuæ exſpectet affectum, quotidiè ſe offert ſanctus, quotidiè *apparet non vacuus in conſpectu Domini ſui*; nullum autem majus judicium charitatis eſt, quam cum hi diliguntur qui adverſantur. Quia verò iſte vir ſanctus ab his pro quibus tabeſcebat mortificabatur, poſtulat ut à Domino vivificetur; *in miſericordia tua vivifica me*, iſti mortificant, tu vivifica. Sed ſi præmium poſtulatur in miſericordia, quod reddere debet juſtitia, quantò magis impenſa eſt miſericordia, ut obtineretur cui præmium deberetur ipſa victoria? confido autem quod vivificabis, quia hoc dixiſti in Scripturis, è quibus nihil niſi verum evenire poteſt: nam,

Magal. Exod. 23. Aug.

Principium verborum tuorum veritas: in æternum omnia judicia juſtitiæ tuę. verſ. 160. Deus itaque exiſtens una, prima, infinita, & abſoluta veritas, propriam veritatis rationem plenè, integrè, & præcisè in ſe continens, de ſeipſo innumeras & diſtinctas veritates eructat & gignit; propterea etſi in multis intellectibus creatis, immò in uno & eodem, ſint multæ veritates, omnes tamen ortum habent ab illa prima veritate, uti ab una facie hominis multę imagines in multis ſpeculis, & ab uno annulo multa ſigilla. Sicut enim ab uno ente omnia entia, ita & ab uno primo vero, omnia vera, quæ ita falſitatem excludunt, ut nec jota unum, aut apex, aut veritatis umbra, eis annecti queat. Benè ergò infert *in æternum omnia judicia juſtitiæ tuæ:* ſicut enim divina providentia per miſericordiã juſtis regnum paravit, ita per juſtitiam malis ignem æternũ: *in ęternũ* ergò quòad effectum,

manent

manent *omnia judicia juſtitię tuę;* ſententia enim Dei in extremo judicio, de gloria bonorum, & pœna reproborum, numquam mutabitur. Dices fortè, durum videtur ut temporaneis culpis æterna ſint tormenta deputata. Sed reſpondetur primò, quod perpetua culpa non debet puniti one deficere, quia tunc inordinaretur univerſum. Secundò voluntas morientis in obſtinatione peccati, eſt ut perpetuò peccet ſi poſſit, igitur & perpetuò puniri debet. Tertiò culpa etſi ut actio hominis temporalis ſit, ut tamen injuria Dei, infinita undequaque eſt. Quartò meretur peccatum pœnam infinitam intenſivè, quę cum à creatura ſufferri non poſſit, dari debet infinita extenſivè.

verſ. 161. *PRincipes perſecuti ſunt me gratis: & à verbis tuis formidavit cor meum.* Principes & poteſtates hujus mundi, homines mali dicuntur, qui prius quidem cum eſſent infideles, & nondum verificatum eſſet, *& nunc reges intelligite, erudimini qui judicatis terram.* Pſ. 2. *Servite Domino in timore:* Chriſti gentem, id eſt, fideles ejus perſequebantur, edicta contra fidē ſtatuentes, & Chriſtianos occidentes. Sed poſtea converſi ad fidem *principes* aliò modo adverſus Chriſtū procedunt, quia contra ejus Legem agunt, ſubditos ſpoliant, innocentes damnant, reos abſolvunt, in muneribus judicant; hoc quātum ad carnalia. Sed quantum ad ſpiritualia, inobedientes ſunt Eccleſiæ preceptis, ejus contemnunt ſententias, non verentur Prælatos. Vel *principes* dicuntur dæmones, de quibus ait Scriptura, *non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem; ſed adverſus principes & poteſtates, adverſus mundi rectores tenebrarum harum:* Ephe. 6. ſed licet perſequerentur, tamen *à verbis tuis* quibus comminaris tranſgreſſoribus Legis tuę pœnas,

nas, *formidavit cor meum,* quia timor tuus eorum excludit timorem, & ſic vinco. Licet enim caro mea aliquando formidaret eorum verba & verbera, tamen cor meum, id eſt, ratio & voluntas mea, non formidavit eorum minas & tormenta, ſed potius verba tua Mat 10. me terruerunt, ſcilicet, *nolite timere eos qui occidunt corp. &c. ſed potius timete eum, &c.* quantumcumque enim homo juſtus eſt, tamen timore aliquando concutitur, ne fiat tranſgreſſor Legis divinæ, & hoc medio à tentatione non vincitur, ſed vincit. Vnde etiam ſubdit.

verſ. 162. *Letabor ego ſuper eloquia tua: ſicut qui invenit ſpolia multa. Letabor ego* quaſi victor, tentationes & perſecutiones non timendo, *ſuper eloquia tua*, ipſa meditando, quia utilia ſunt & ſalubria ac me conſolantia, ac coronam ſi vicero promittentia: quiſquis enim ut præmittitur à verbis Dei ne in certa- Caſſiod. mine vincatur formidat, ſuper eadem verba victor exultat, comparatio autem hìc facta eſt bellantium, qui & hoſtem ſe viciſſe gaudent, & exuvias Caſſiod. multas ſe inveniſſe gratulantur. Spolia autem ſunt gaudia æterna, quæ diabolus conatur auferre; ſicut ergò aliquis hoſtis à devicto hoſte gaudens rapit ſpolia, ſic quiſquis juſtus devicto diabolo, rapiet ſpolia, id eſt, vitam æternam: vel etiam quando aliquos de diaboli ſubditis ſibi incorporat, & ad Chriſtum converti facit, ejus gaudium duplicatur, ſcilicet de obtentu victoriæ, & de Nic. prædæ magnitudine. Sic etiam contemplativus delectatur de victoria contra hoſtes quam habet in ſpè, & per conſequēs de obtentu futuræ gloriæ. Etiam ſicut homines gaudent dividentes ſpolia, ſic juſti in judicio non propria bona, id eſt, eorum proprijs meritis acquiſita, poſſidebunt gaudia & præmia æterna, ſed ſpecialiter & præcipuè ipſa confitebuntur

propter

Digitized by Google

propter merita Chriſti ſibi fo-
re data. De his igitur valdè &
multo amplius eſt gaudendũ,
quam de pretioſiſſimis tempo-
ralibus ſpolijs quibuſcumque;
Sap. 7. quia *omnis theſaurus in compara-
tione illorum arena eſt exigua.* Et
Magal. ne putaremus ex illa formidi-
ne odium verborum Dei po-
tuiſſe ſubrepere, adhuc addit &
dicit.

verſ. 163. *Iniquitatem odio habui, & ab-
ominatus ſum: Legem autem tu-
am dilexi.* Quoniam animus
noſter ſi iniquitatem recipere
voluerit, nequaquam Legi do-
minicę ſub integritate ſe ſub-
jungit, ſicut in Euangelio di-
Mat 6. citur, *nemo poteſt duobus Dominis
ſervire.* Ille autem verus amor
eſt, qui veritatis affectum, ſic
rigida deliberatione cuſtodit,
ut omninò execretur quod ei
Caſſiod. poteſt eſſe contrarium. Ideo
iniquitatem execrabilem habuit
& abominatus eſt, ut à ſe redde-
ret alienam, quatenus Legem
Domini perfecta voluntate
diligeret: quod argumentum
ex contraria rerum diverſitate
diligitur. Abſit ergò ut timore Aug.
pereat amor, ubi caſtus eſt ti-
mor. Sic à filijs pijs patres ti-
mentur & amantur, ſic pudica
conjunx virum & timet ne ab
illo deſeratur, & amat ut frua-
tur. Si ergò pater homo, &
conjunx homo, & timeri de-
bet & amari, multò magis *Pa-* Mat 6.
ter noſter qui eſt in cælis, & ille
ſponſus non carne præ filijs
hominum, ſed virtute formo-
ſus; à quibus enim diligitur
Lex Dei, niſi à quibus diligitur
Deus? quid habet bonis filijs
triſte Lex Patris? an quoniam
quem diligit corripit, & flagellat Heb 12.
omnem filium quem recipit? at qui
hęc judicia reſpuit, promiſſa
non recipit. Paterna ergò ju-
dicia laudentur in flagello, ſi
promiſſa diligantur in præ-
mio.

Septies in die laudem dixi tibi, verſ. 164.
ſuper judicia juſtitię tuę. Finitus
numerus pro infinito hìc po-
nitur, ac ſi diceret, *benedicam
Dominum in omni tempore, ſemper* Pſal. 33.

laus ejus in ore meo: ſeptê enim, eſt numerus univerſitatis, quia ſeptem diebus univerſum tempus agitur. Alij de ſeptem horis canonicis quas in die naturali Eccleſia perſolvit, ad memoriam ſeptiformis Spiritus, hunc verſum intelligunt; & quia vita contemplativa quieta eſt reſpectu activæ, quæ habet laborem annexum, ideo ſubditur.

Caſſiod.

verſ. 165. *Pax multa diligentibus Legẽ tuam: & non eſt illis ſcandalum. Pax multa*, puritas mentis, copia fidei, & tranquillitas magna debet intelligi, etſi non ſemper temporis, pectoris tamen & mentis; quamvis hìc non ſit perfecta; quia licet juſti extrinſecus tribulentur & verberentur, intrinſecus tamen in mente non moventur. Vnde ſcriptum eſt.

Eſt & in hac vita multis requies data Sanctis,
Quorum animas mundus non habet occiduus.

Et non eſt illis ſcandalum. Scandalum enim eſt mens offenſa, aliud ſentiens quam monetur; quod à *diligentibus Legem Domini* probatur alienum; totum enim debemus in ipſa diligere, quidquid noſcitur continere: alioquin non amat Legem, qui in ea offendit pro parte vel minima, ſed quod etiam in ea non intelligit honorare debet, & quod ei ſonare videtur abſurdè, ſe potius non intelligere judicet. Vel ſic, *pax multa*, ſcilicet æternitatis, quę venit & conſiſtit in puritate conſcientię, erit in futuro contemplativis; *& non eſt illis* ex aliqua parte *ſcandalum* coram Deo, etſi inquietudo quandoque coram hominibus. Non etiam illis talis ac tanta eſt occaſio ruendi in peccatum ſicut activis, qui frequenter habent materiam tribulationis. Et quia vita contemplativa perficitur in patria, ideo ſubditur.

Aug.

verſ. 166. *Exſpectabam ſalutare tuum Domine: & mandata tua dilexi. Exſpectabam ſalutare tuum* ſcilicet

cet Chriſtum venturum in iudicio, qui eſt ſalutare noſtrũ. Antiqui iuſti primum adventum exſpectaverunt, & nos ſecundum, pro quo & nos & illi mandata diligimus: dilexerunt antiqui mandata, & Chriſtus eos liberavit; diligamus igitur & nos mandata, ut *cum apparuerit Chriſtus vita noſtra, appareamus & nos tunc cum illo in gloria*. Vel ſic, *exſpectabam ſalutare tuum*, id eſt, ſalutarem effectum, ſcilicet in tribulatione mea multiplicem conſolationem, & ideo *mandata tua dilexi*, per quæ habeo conſolationem & ſalutare. Aliter, *exſpectabam ſalutare tuum Domine*, id eſt, claritatem viſionis tuę & fruitionis æternæ, & quia ad hoc, id eſt, ad hanc vitam, pervenitur per obſervantiã mandatorum Dei, ſecundum dictum Salvatoris, *ſi vis ad vitam ingredi ſerva mandata*, ideo ſubditur, *& mandata tua dilexi*, ea diligenter ſervãdo, per quæ ſola vita acquiritur æterna:

Col. 3. Lud. Mat 19.

unde dicitur *precepta mea cor tuum cuſtodiat, longitudinem enim dierum, & annos vitæ, & pacem apponent tibi*. Et ideo, Prov 3.

Cuſtodivit anima mea teſtimonia tua: & dilexit ea vehementer. Cuſtodivit anima mea mandata tua per jugem memoriam in corde, & per efficaciam in operatione, & ſic per charitatem corde & opere: *dilexi ea vehementer*, quia fides per ea totaliter illuminatur. verſ. 167.

Servavi mandata tua & teſtimonia tua: quia omnes viæ meæ in conſpectu tuo: Negat errorem prævalere potuiſſe, qui ſe reſpicere luminis profitetur auctorem: abſcondebat poſt culpam Adam viam ſuam, abſcondebat Eva, abſcondebat Cayn necem fratris ſui, nec quiſquam poterat dicere *omnes viæ meę in conſpectu tuo*, qui ſe noverant cognitos interire. Ait ergò, *ſervavi, &c. quia omnes viæ meæ in conſpectu tuo*, id eſt, omnia facta, dicta, & cogitata mea, quibus quaſi quibuſdam vijs verſ. 168. Caſſiod. Gen. 3. Gen. 4.

Digitized by Google

vijs progredior & proficio in converſatione vitæ meæ, ſunt *in conſpectu tuo*, quia non ſolum operationes externas, ſed etiam internas cogitationes cognoſcit Dominus, quæ licet minimum habeant cognoſcibilitatis ratione entitatis & intimitatis, eo quod ſint à principio intrinſeco, intellectu ſcilicet & voluntate; ipſe tamen optimè novit, qui ipſi menti ſe poteſt intimare, ipſi nihil abſconditum, nihil occultum, cognoſcit quidquid latet, & quidquid patet: propter quod Boët. de conſ. ſol. dicit Boëtius, ô viri magna eſt vobis indicta neceſſitas probitatis, ſi diſſimulare non vultis, quoniam omnia agitis ante oculos judicis, omnia cernentis & contemplantis. Ad hoc Magal. autem ſunt in conſpectu Domini viæ juſtorum, ut dirigat greſſus eorum, quoniam ipſæ ſunt viæ de quibus ſcriptum Prov 4. eſt: *vias quæ à dextris ſunt, novit Dominus: perverſæ autē ſunt, quæ à ſiniſtris ſunt*; ut intelligeremus quod eas non noverit Dominus; propter quod perverſis dicturus eſt, *non novi vos.* Mat 7. Porro ut oſtendat quo fructu vias quæ à dextris ſunt noverit Dominus: continuò ſubjunxit, *ipſe enim rectos faciet greſſus tuos, & itinera tua in pace perducet.* Ibid

A*ppropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo Domine: juxta eloquium tuum da mihi intellectum.* verſ. 169. *Appropinquet* tibi non localiter, ſed ſimilitudine juſtitiæ, à quo diſſimilis factus erā multiplicitate injuſtitiæ; peccato quippe graveſcit oratio; & Magal. longè fit à Deo; tantò plus gravatur, quantò plus vita deprecantis depravatur: quem verò vitæ merita ad alta ſublevant, hujus profectò preces ad alta volant; præſtat enim ſpirituales alas precibus, ipſa bonę actionis virtus, ſi elevas actus tuos, elevaſti orationem tuam: Sequitur autem, *ſecundum eloquium tuum da mihi intellectum:*

Digitized by Google

Caſ-ſiod. *lectum*: petit itaque ut *ſecundum eloquium* Domini ſapiat, ne per humanam prudentiam vanitati ſuccumbat, ſtudioſius ſe purgans à vitijs, quantò jam fruebatur vicinitate virtutis. Eſt autem intellectus hujus ſæculi ut quorundam labor infructuoſus, inaniſque diſputatio; ſcrutantur enim curſus aſtrorum, vitas hominum in poteſtate ſiderum collocantes, quod ſi admitti liceat aut doceri, ad creatoris potentiam non erit recurſus, ad quem omnis ſenſus confugiens, noſcitur eſſe perfectus.

verſ. 170. Ergò, *intret poſtulatio mea in conſpectu tuo: ſecundum eloquium tuum eripe me.* Plus eſt intrare quam appropinquare, multi
Ma-gal. enim appropinquant, qui non intrant; appropinquat Deo noſtra deprecatio, quando eã benignus audit, intrat verò, cum jam gratanter ſuſcipit, miſericorditer videt, clementer exaudit. *Secundum eloquium tuum eripe me*: quod prius ait *juxta eloquium tuum da mihi intellectum*, huic congruit quod poſterius dicit, *ſecundum eloquium tuum eripe me*: accipiendo quippè intellectum eripitur, quia per ſeipſum non intelligendo decipitur. Ait ergò, *eripe me* à labe concupiſcentiæ, & meditatione terrenorum, ad quæ meditanda & cogitanda natura ſemper prona eſt.

Tunc *Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me juſtificationes tuas.* *Eructabunt*, id eſt, ver. 171
de corde pleno intus perſolvent tibi, & ex abundantia magnę devotionis & ſanctitatis extra pronunciabunt & dicent, *labia mea hymnum*. Tunc enim fidelis populus intus Dei delicijs ſaginatus, hymnum eructat, quando lingua non humano ſenſui, ſed divino, famulatur: aliter autem dignè non eructabunt exterius, niſi tu Deus *docueris* intus *juſtificationes tuas*; & ſic edoctus à te,

Pronunciabit lingua me eloquium tuum: quia omnia mandata verſ. 172.

 tua

tua equitas. Cum hæc ſe pronuntiaturum dicit, utique miniſter ſit verbi, quamvis enim Deus doceat intrinſecus, tamē Ro. mi. 10. *fides ex auditu eſt, & quomodo audient ſine Prædicante?* & quia ejus mandata æquitate fulgent, pronuncianda, amanda, tenenda, ac facienda ſunt. Et quia talis doctrina non eſt efficax, ſine ſpeciali adjutorio Dei, ſe- Prov. 16. cundum quod dicitur, *hominis eſt animum preparare, & Domini linguam gubernare*, ideo ſubditur.

verſ. 173. *Fiat manus tua ut ſalvet me: quoniam mandata tua elegi. Non ego* (ait Paulus veritatis Prædi- 1. Cor. 15. cator) *ſed gratia Dei mecum:* & Iob. 6. Iob, *ecce non eſt mihi auxilium in me:* & alibi quod in ſe fiduciam non haberet manifeſtat di- Iob 7. cens, *deſperavi*, qui per hoc quod de ſe deſperavit, melius in divina ſpe convaluit, quantum fidelis quiſque de ſe diffidit, tantum in divinæ ſpei auxilio confidit. Et quantum de ſe infirmatur, tantum fortis eſt & potens in Deo. Sicut enim quod ſeminatur non vivificatur, niſi prius moriatur, ita proficere volens non roboratur, niſi prius in ſe infirmetur, & ex hoc humilietur; nec in Deo proficit, ſi non prius in ſe deficit, & defectum ſuum cognoſcit. Impoſſibile eſt igitur quempiam de ſeipſo triumphare poſſe, donec experimento didicerit, propria ſe virtute obtinere non poſſe triumphum. Itaque infirmitatem ſuam cognoſcentibus, & in ſe non confidentibus, robur præbet Chriſtus, ut carnaliter fortes eſſe deſinant, & ſpiritualiter convaleſcant. Ita dum de ſe deſperant, in Chriſto ſperant, *mutant fortitudinem, & aſſumunt pennas ſicut aquilæ*, & volant, Iſaie 40. qui enim fortes fuerant in quærendis terrenis, fortes fiunt in appetendis ſupernis & cœleſtibus. Vnde ſequitur,

Concupivi ſalutare tuum Domine: & Lex tua meditatio mea eſt. verſ. 174. *Concupivi ſalutare tuum* ô *Domine,* Nic.

mine, id eſt, effectum virtutis
tuæ ſalvatricis, vel ſalutem æ-
ternam, quæ in te eſt objecti-
vè: alij alia quęrant, ego au-
tem non niſi tuā ſalvationem
& ſalutem, quę omnium eſt fi-
nis, ad quem quia *Lex tua* diri-
git, de ejus completione ſolli-
citè meditor. Et quia ad jugem
Legis Dei meditationem ſe-
quitur augmentum gratiæ, in
qua eſt ſpiritualis vita, ideo,
vers. 175. *Vivet anima mea & laudabit te:*
& judicia tua adjuvabunt me.
Non ait vivit, ſed *vivet*, hæc
enim quomodo dici poteſt vi-
ta, de qua ſcriptum eſt, *in pul-*
Pſal. 21. *verem mortis deduxiſti me?* ſed
erit anima libera in regione
vivorum: ibi vivet, ubi nihil
mortale nihilque infirmum
patietur; ibi laudabit Domi-
num, ubi depoſito infirmitatis
onere, conformis erit gloriæ
corporis Chriſti.
vers. 176. Sed aliquando *Erravi ſicut*
ovis quæ perijt: quære ſervum tu-
um, quia mandata tua non ſum ob-
Lud. *litus. Erravi* periculosè, ſæpius
declinando à via veritatis ad
vitia, ſicut ovis ſine paſtore lu-
porum direptionibus expoſi-
ta, quam non fuga eripiat, non
corporis valetudo defendat,
ſed quidquid libitum eſt inſi-
dianti, proferat: & benè di-
ctum eſt *quæ perijt*, ut agnoſce-
res miſericordia Domini fuiſ-
ſe repertam. *Ovis* ergò *quę pe-*
rijt quæratur, *quæ perijt* vivifi-
cetur, propter quam paſtor e-
jus *nonaginta novem dimiſit in* Mat. 18.
montibus, & eam quærens Iu-
daicis eſt laceratus vepribus:
Sed cuncta concludit, *quia*
mandata tua non ſum oblitus, fi-
naliter & ex toto terrenis in-
hærendo, ſed magis cœleſtia
appetendo, ad quod tendit
mandatorum tuorum obſer-
vatio. Ille verò mandatorum
Dei obliviſcitur, qui non ſur-
git poſt caſum quando erra-
vit; non obliviſcitur, quando
ſurgit fortior, cautior, & hu-
milior. Quære igitur me Do-
mine, quia quæro te, quære
me & miſerere mei, & perfice
ut

Digitized by Google

ut cœpiſti, ut tibi uniar unione intellectus quæ per fidem eſt, unione voluntatis, quæ charitate efficitur; & tandem unione indiviſibilis unitatis animæ, cum abſoluta unitate qua tu ipſe es, quæ fruitione perficitur, in quibus conſummata hominis perfectio conſiſtit, & totius eſt conſummatio univerſi.

CANTI

Digitized by Google

CANTICVM GRADVVM.

ALiorum quidem Pſalmorum unuſquiſque propriam habet inſcriptionem, hìc autem multis ſimul conjunctis, una impoſita eſt appellatio, CANTICVM GRADVVM. *Illi qui Hiſtorię inſiſtunt rationem reddunt, quoniam loquuntur de reditu ex Babylone, & captivitatis quæ illic fuerat mentionem faciunt. Sed ſi eos anagogicè ſumas, rectè ſic intitulantur, quia per quoſdam profectus nos ad ſupremum perducunt: Nec mirum, ſicut enim per quindecim gradus in Templum Salomonis ſive in Sancta Sanctorum aſcendebatur, ita quindecim gradibus virtutum (quæ in canticis quindecim graduum intelliguntur,) omnes electi in Sancta Sanctorum, id eſt, in ęternam beatitudinem aſcendendo proficiſcuntur.* (De his gradibus S. Auguſtinus in Pſalmum poſtremũ) *Quindenarius etiam dividitur in denarium, & quinarium, ut per denarium decem præcepta, per quinarium quinque ſenſus corporis intelligamus, quibus edomitis, & decem præceptis legalibus completis, itur ad Sancta Sanctorum, id eſt, ad cœleſtia gaudia premiorum. Illa quoque anima quindecim gradibus ad illud divinæ illuminationis Templum non manufactum, ſed æternum in cœlis aſcendit, quę ſempiternæ virtutis Dei amore correpta, temporalibus (quæ per ſeptenarium numerum deſignantur,) gradatim contemptis, per ſcalas octo beatitudinum ad ſublimia provehitur, donec videat* Deum Deorum in Syon. (Pſal. 83.)

Si quæris unde aſcendendum? à convalle plorationis, id eſt, ab humilitate contritionis, à valle lachrymarum, in qua exilij noſtri damnationem deplangimus, & innumerabiles humanæ corruptionis miſerias deflemus: quis enim immunis à moleſtijs? hinc Job ait, ſi impius fuero ve mihi eſt: ſi autem juſtus, non levabo caput ſaturatus afflictione & miſeria. (Iob. 10.) *Et iterum.* Tentatio eſt vita hominis ſuper (Idem 7.)

terram. *Quis denique eſt quem non excruciet dolor, ſolicitudo non urgeat, non ſubruat timor, riſum fletus ſequitur, gaudium triſtitia comitatur, eſuriei ſuccedit ſaturitas, ſaturitatem iterum excludit eſuries, in nocte dies optatur, in die nox queritur, & calor in algore, & refrigerium in eſtu, ante cibum ſuſpiria, poſt cibum tribulatio, iræ, indignatio exagitant; & miſeros homines motus innumerabiles perturbant. Hæc eſt igitur illa vallis, quam ſancti viri affectibus mentis indeſinenter exire diſponunt, & ad illud ineffabile bonum, ad illud ineſtimabile gaudium*
1.Cor.2. *aſcendere,* quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit; *qui etſi corpore inter homines eſſe videantur, animas tamen ſuas ad cœleſtia elevant, & illi puro, ſummo, immortali, & perpetuo bono adherentes, temporalia & corruptibilia deſerunt, & ſuperiores mundo facti, in ſinu divinę contemplationis quieſcunt, ibi in illo cœleſti templo Deum oculis cordis conſpiciunt, imò in ejuſdē templi ſtructura ipſi quoque lapides fiunt.*

Digitized by Google

CANTICVM GRADVVM.

PSALMVS CXIX.

verſ. 1. AD *Dominum cum tribularer clamavi: & exaudivit me.* Primus gradus aſcendentis in templum ſpirituale, eſt à malis ſæculi exire, univerſæ vanitati renunciare, nihil de ſæculo quærere, terrena contemnere: initium enim profectus ſpiritualis (inquit Caſſiodorus,) eſt carnalia vitia relinquere, & Domino ſupplicare: primum namq; quod fit ab aſcendente in gradum templi, eſt relinquere à tergo terram inferiorem: ita primũ quod fit à pœnitente, eſt deteſtari & relinquere à tergo peccata, & terrena ſub pedibus conculcare. Hinc in veteri Lege quando emebatur gentile mancipium priuſquam in obſequio poneretur, radebantur ei ungues, & capilli tundebantur: ita prius oportet veterem exuere vanitatem, ut Domini obſequio mancipemur. Via enim Domini pollutum non admittit, quia arcta eſt, & quaſi foramẽ illud anguſtum, quo ſerpens innovandus cum exuvijs ſuæ vetuſtatis venire poteſt, ſed cum ipſis tranſire non poteſt; ſed novum ſuaque nuditate melius veſtitum, tranſitus anguſtia trajicit, extricans omnem quem attulerat ſqualorem vetuſtatis. Nihil eſt terrena dimittere (ait Iero:) ſed vitia animę dimittere grande. Grandis eſt difficultas, labor grandis, de terris ad cœleſtia conſcendere, facilius ruimus quam conſcendimus.

Noli deſperare ô homo in quintodecimo gradu Dominus ſuper te eſt, intuetur te, dat auxilium: ſi in primo gradu es, & videtur tibi grande eſſe

E e 2 iter

iter inter primum & quintumdecimum, noli aſpicere gradum, ſed aſpice cœlum, & vide quid dicat ſanctus ille Patriarcha Iacob, non dixit vidi Dominum ſtantem in decimo quinto gradu, (nos enim ad ſtantem Dominum & erectum pervenire non poteramus,) ſed dicit, *vidi Dominum innitentem ſuper ſcalam*. Vide quid dicat de eo qui ſtabat, incurvavit ſe & humiliavit ſe, ut nos poſſemus aſcendere. Si propter multiplices laqueos irretientes te, aſcendere non vales, clama ad Dominum, ut liberet te, pronus eſt enim ad exaudiendum: ſed ecce cum ceperis cogitare proficere, incipis pati linguas adverſantium. Quicumque illas (inquit Auguſtinus) non patitur, nec conatur proficere, quicumque illas nondum paſſus eſt, nondum profecit. Incipias proficere, animo velle aſcendere, velle contemnere terrena, felicitates pro nihilo habere, lucris non gaudere, damnis non contabeſcere, omnia tua vendere & pauperibus diſtribuere, ac ſequi Chriſtum, videbis quomodo patiaris linguas detrahentium & contradicentium, & quod eſt gravius, quaſi conſulendo à ſalute avertentium: Exemplum queris? audi Pharaönem tali morbo laborantem. *Quare* inquit *Moyſes & Aäron pervertitis populum meum ab operibus?* quamdiu ſecum eſt populus, qui iter trium dierum proficiſci jubetur de Ægypto, de domo ſervitutis, quamdiu lutum operatur, id eſt, concupiſcentiam carnis, & lateres, id eſt, concupiſcentiam oculorum, quamdiu in paleis occupatus eſt, id eſt, in ſuperbia vitæ, non eſſe putat populum perverſum, ſed recto itinere incedere; ſi verò dicit volo ire *viam trium dierum* & Domino ſervire, perverti populum dicit per Moyſen & Aäron, id eſt, per Propheticum & Euangelicum ſermonem, qui eum ſollicitat ad ſervitium

Gen. 28.

Exod. 5.

Ibidē

Digitized by Google

ſervitium Dei, qui invitat exire de ſæculo, renunciare omnibus quæ poſſidet, operam dare divinæ Legi,& ſequi verba Dei. Sed aſcenſurus contra has linguas, contra multiplicia obſtacula, maximè detractorum, & pravorum conſiliariorum, pete à Domino ab eorum linguis liberari,dicens.

verſ. 2. *Domine libera animam meam à labijs iniquis,& à lingua doloſa.* Clama inquam ad Dominũ toto cordis affectu,cum in via Dei pateris adverſarium, ſicut qui ait, *ad Dominum cum tribularer clamavi,*non dicit quando ſecurus erã, quando lætus erã, ſed quando tribulabar,clamabam. Valdè itaq; utilis eſt fideli animę tribulatio, quoniã ſicut animal omne fulmine percuſſum, vertit faciẽ ad fulmen,ſic qui non reſpiciunt Deum blãdientem,facit eos reſpicere ad ſe percutientem, unde enim tribulatur, inde compellitur orare Deum,& in ejus adjutorio confidere. Tu ergò cùm tentationem, aut tribulationẽ aliquam pateris, noli confidere in te ipſo,ſed contrito corde & humili, clama cum gemitu, & pulſa ad aures miſericordiæ Dei,& exaudieris.Fortior ſiquidem & majoris virtutis eſt apud Deum oratio per anguſtias & tribulationes contracta, ſeipſa per conſolationes externas & affluentias diſperſa: tunc enim præſto eſt divinum adjutorium, quando deficit humanum. Ait ergò, *cum tribularer* ſuggeſtionibus dæmonum, linguis adverſantium, & injurijs perſequentiũ, *clamavi ad Dominum,*qui omnia poteſt,qui omnia ſcit,& benignus eſt, Deum pro adjutore & Salvatore invocavi, ad eum confugi, ei affectuosè locutus ſum,ad eum clamavi corde,ut Dan. 13.
Suſanna,ore,ut Chriſtus, ope- Luc. 21.
re,ut Moyſes,qui elevatis manibus orabat, & ſic Amalech Exodi 17.
vincebatur.

Sed quid clamaverit audias, *Domine libera animam meam*

à labijs iniquis, & à lingua doloſa. Non dicit libera corpus meum, ſed *libera animam*, quia juſtus quiſque non timet tormenta corporis in præſenti, ſed tormenta animę metuit in futuro, non ergò à gladio, ſed à lingua liberari petit, pejor enim eſt mala lingua quam gladius, majora ſunt vulnera linguę, quam gladij, gladius interficit corpus, non animã, lingua animam perimit. Hinc Salvator noſter ſuos admonet dicens, *nolite timere eos qui occidunt corpus*, ſed cavete *à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis, &c.* Sed quæres quæ ſint *labia iniqua*, & quæ *lingua doloſa*? labia iniqua ſunt, quę apertè loquuntur malum, quæ palam minantur, & terrent, quæ evidenter verba maligna, pungitiva, deriſiva, detractoria, proferunt: Lingua verò doloſa eſt, quæ piæ videtur eſſe ſolicitudinis, & eſt nocentiſſimę ſuaſionis, ut tabeſcant piorum animi, delectatione pravi operis, ex aſſiduitate mali ſermonis, & dũ adhęrent ſimulatę veritati, ſuccumbant etiam vanitati. Quapropter anima admirans periculi magnitudinem, ait.

Mat. 10. Mat. 7.

Verſ. 3. *Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguã doloſam. Quid detur tibi* in arma, aut *quid apponatur tibi*, quaſi in conſolatione quo te munias adverſus linguam doloſam? & reſpondens ſuę interrogationi, ſubjungit.

Verſ. 4. *Sagittæ potentis acutę, cum carbonibus deſolatorijs.* Aliqui interpretes vertunt, quodnam dignum ſupplicium linguæ doloſę conſtitutum eſt? & ſibi reſpondentes aiunt, hìc quidem nullum, ſed plaga quæ à Deo infertur, ſcilicet *ſagittæ potentis acutę, cum carbonibus* in lecti formam conſtratis: & alius cum carbonibus juniperinis, ex materijs quæ apud nos ſunt, terribiles pœnas Dei exprimentes & effingentes. Melius dicunt alij, Domi-

Digitized by Google

Dominum hìc tamquam bonum medicum reſpondere, *quid detur tibi, aut quid apponatur tibi* emplaſtrum, ad vulnus quo doles? non dixit contra linguam doloſam; hoc eſt, quid deſideras tibi fieri contra adverſarium tuum, ſed ad linguam tuam, non adverſarij; ſi enim adverſarius tibi detrahit, nihil tibi nocet, tu te interficis, ſi alij detrahas. Infælices ſumus, miſeri ſumus, quãdo aliquem habemus inimicum, quia dum putamus quod contra ipſum facimus, contra nos agimus, detrahimus illi, omnibus dicimus, putamus quod illi noceamus, illi non nocemus, ſed noſtras interficimus animas, quia mentimur,
Sap. 1. *os enim quod mentitur occidit animam.* Hoc igitur ô Domine peto ſagittas potentis acutas, cum carbonibus deſolatorijs: venenum linguæ meæ, & detractionem meam nulla res poteſt foras projicere, niſi *ſagittę tuę*; lingua mea tumet, venenum habet intrinſecus, niſi ſagittis tuis compunčta fuerit & percuſſa, venenum non egreditur, quia ergò tumet lingua mea, & pus & venenum habet, primum ſagittis tuis vulnera, ut pus exire poſſit, deinde carbones tuos & ignẽ appone, ut quidquid malum fuerit excoquat, & deſertum faciat. Vtinam præſtentur nobis carbones iſti deſolatorij, ut quodcumque malum eſt tollant de lingua noſtra, ut ubi ſpinæ ſunt, ubi vepres ſunt, ubi urticæ ſunt, mittatur ignis Domini, & univerſa exurat.

Item aliter, contra linguam adverſarij quid tibi dari poterit conſilij, auxilij, vel remedij, quo muniaris contra linguã doloſam? reſpondet Dominus, duo habere poteris, verba ſcilicet ſacræ Scripturæ, & exempla Sanctorum, qui aliquando mali fuerunt, & poſtea in virtutibus multum profecerunt: ſagittæ dantur in arma, carbones apponuntur in conſola-

conſolationem, ut alios accendant. Dicuntur autem verba Domini *ſagittæ acutę*, quæ vulnerant corda auditorum: has ſagittas valdè exacuit memoria Dominicæ paſſionis, dum enim ſermo crucis & mortis Domini inſeritur, quaſi calibe clavorum ejus ſagittę acuuntur, ut dura corda penetrent. Volant in directum, quia à rectitudine veritatis non deviant; tunc autem pennatæ ſunt, dum quaſi duabus alis charitatis Dei ſcilicet & proximi volant; tunc quoque ferratæ ſunt, quando hi qui veritatis verba conſtanter affirmant, verbis ſuis benè vivendo pondus adjiciunt, ſicut
Ecc. 28. dicitur *verbis tuis facito ſtateram.* Qui autem dicunt & non faciunt, ſagittę eorum intrant in corda ipſorum, & fiunt eis vaſa mortis, & arcus divinæ Scripturæ fit eis quaſi arcus doloſus, qui ſagittas retorquet in mittentem: De Ionatha
2 Reg 1. autem dicit David *Sagitta Ionathæ numquam rediijt retrorſum; Filij autem Ephrem intendentes &* Pſal. 77.
mittentes arcum, converſi ſunt in die belli: De ſagittis quoque quæ non abierunt retrorſum, dicit Dominus, *inebriabo ſagittas* Deut 32.
meas ſanguine, quia ſanguinem peccati fundunt. Hæ *ſagittæ potentis acutę*, eliciuntur ex arcu divinæ Scripturę, in qua per molle flectitur durum, ſcilicet rigor veteris Teſtamenti, per novum: cornua hujus arcus, id eſt, ceremonialia in veteri Teſtamento mobilia ſunt, medium autem quod manu operationis tenetur, immobile eſt, ſcilicet præcepta moralia. Et in Geneſi dicitur *ponam ar-* Gen 9.
cum meum in nubibus cœli, hæc eſt divina Scriptura quę fit ex radijs veri Solis, & in nubibus Prophetarum, & Apoſtolorum varijs ſententijs, tamquã diverſis coloribus reſplendet. Vide hunc arcum, & benedic qui fecit illum.

Nunc ad propoſitum regrediamur: carbones vaſtatorij,

Digitized by Google

rij, exempla Sanctorum dicuntur, quia per applicationem inflammant, & accendunt ad Dei amorem, & vaſtant in ſibi proximis carnalem affectionem: Vel dicuntur vaſtatorij, quia ad amorem & imitationem nos invitant, & quidquid in nobis dæmon conſtruxit, videlicet vitia & peccata, devaſtant, deſtruunt & expellunt. Sed licet acceptis ſagittis & carbonibus juſtus quiſque repulerit linguam doloſam, & jam gradum primum aſcenderit, tamen quia adhuc triticum in area, multitudine palearum premitur, de malorum permixtione conqueritur, & de prolongatione incolatus, tum propter deſiderium patriæ ad quam feſſus de præſenti vita tota aviditate anhelat, tum propter miſeriarum, periculorum, tentationum, tribulationum, & hujuſmodi multiplicitatem, tum propter bonorum & juſtitiæ defectum, & malorum abundantiam, clamat.

Hêu mihi, quia incolatus meus verſ. 5.
prolongatus eſt: habitavi cum habitantibus Cedar.

Multum incola fuit anima mea. verſ. 6.
Hæbreorũ interpretes ſic red- Fol.
dunt, hêu mihi quia incola fui Hetruriæ, ſeu quod verſor apud *Moſoch*, habito cum tabernaculis *Cedar*, vel cum tentorijs Scytharum: nec ſanè mirum eſſe debet ſi unus Hetruriæ, alius verò *Moſoch* memi- Gen. 10.
nit, is enim filius Iaphet Nöæ filij fuit, à quo Tuſcos originem traxiſſe affirmant: *Cedar* Gen. 25.
autem Iſmaëlis filius fuit, à quo & regio quædam Babyloni proxima nomen habet, cujus habitatores erant peſſimi, inter quos Babylonij Iudæos habitare ſtatuerant. Conqueritur ergò Vates quod inter Barbaros immanes, inhoſpitæque conſuetudinis homines habitare cogatur. Et quia Cædar interpretatur tenebræ, non immeritò lamentatur pius quiſque quod habitat cum habi-

Digitized by Google

habitantibus tenebras, ſed ta-
men à tenebris non obſcura-
Ioã. 1. tur, ſicut *lux lucet & tenebræ eam*
non comprehenderunt, ſicut ſequi-
tur,
verſ. 7. *Cum his qui oderunt pacem, e-*
ram pacificus: cum loquebar illis,
impugnabant me gratis. Habitavi
inter malos pacificè, tolerans
inquietos, ac cum eis unitatem
ſervans, ſpe correctionis, non
conſenſu malignitatis: & *cum*
loquebar illis charitativè, incre-
patoriè, rationaliter, & mode-
ſtè, *impugnabant me gratis*, id eſt,
ſine cauſa condigna, redden-
tes malum pro bono, ſicut di-
Amos 5. citur, *odio habuerunt corripientem*
in porta, & loquentem perfectè ab-
ominati ſunt. Illi habuerunt ini-
micalem animum, ego men-
tem pacificam, ſiquidem ſcri-
ptum eſt in Paralipomenon
& egreſſi ſunt filij Iſraël ad pu-
gnandum mente pacifica: Chri-
ſtianorum enim armatura eſt
Phil. 4. pax, *pax Chriſti quæ exuperat om-*
Mat 5. *nem ſenſum, Beati pacifici,* non
ſolum qui pacem faciunt inter
rixantes, ſed qui in ſeipſis pa-
cem faciunt. Sic itaque quiſ-
quis aſcendere vis hunc gra-
dum, ſic debes habitare inter
malos, ut pacificè toleres in-
quietos, tunc enim veraciter
bonus eris, quando te aliena
malitia mutare non poterit;
& ſi audire contemnunt mali,
nequaquam tamen à verbo
prędicationis ceſſare debent
boni, ne ſicut illi peccant ex
facto, ita iſti peccent ex ſilen-
tio. Primus ergò gradus aſcen-
ſionis internę, eſt exire de ma-
lis & vitijs ſæculi, & futurum
ſæculum deſiderare: qui enim
unum gradum conſcendit, ter-
ram utiq; relinquit, & in quo-
dam adhuc humili loco reci-
pitur, cui elevatio prima præ-
ſtatur, ſed jam proculdubio
habebunt meritum beati, qui
vel in iſto gradu potuerint in-
veniri, ſicut legitur, *Beati quo-*
rum remiſſæ ſunt iniquitates, &c. Psal. 31.

CANTI-

CANTICVM GRADVVM.

PSALMVS CXX.

verſ. 1. L*Evavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi*. Secundus gradus ſpiritualis profectus, eſt implorare auxilium Dei, ut qui primò gemit inter malorum inſidias, per ſanctorum interceſſionem, Dei aſſequatur in neceſſitatibus præſidium: hinc Propheta David in perſona hominis ſpiritualiter aſcendentis, & prima peccata derelinquentis, ait, *levavi oculos meos in montes*. Sic populus fidelis ex abyſſo vitiorum, ex carcere tenebroſo, ex lacu leonum, levat oculos intellectuales ad *montem pinguem & cöagulatum*, (Pſal. 67.) ad *montem domus Domini præparatum in vertice montium*, (Iſaiæ 2.) ad montem Moria in terram viſionis, quia in monte, id eſt, ex alto, Dominus videbit humilem, & facies agni, id eſt, pietatis & miſericordiæ apparebit, illuc deducens ſperantem in ſe, quo totum cordis deſiderium direxerat. Alij per *mõtes* intelligunt angelos, & cives cœleſtes, à quibus *veniet auxiliũ*, quia lux tibi inacceſſibilis illuminat mirabiliter à montibus æternis, ſuſceperunt montes lucem populo, à quibus ad valles campoſque deſcendat ſubjectos. Hoc itaque fratres optimum eſt, noſtræq; infirmitati congruum illuminationis initium, ſi intendamus in eos qui prius illuminati ſunt, ſicut dicitur *ad aliquẽ Sanctorum convertere*. (Iob. 5.) Si quæras, quare ad hos levet oculos? dico propter multa; primò ut viſa eorum rectitudine, ſuam tortitudinem cognoſcat, quia oppoſita juxta ſe poſita magis eluceſcunt: unde Iob, *reſpiciet* (Iob. 33.)

Digitized by Google

homines (ſcilicet ſanctos,) *&* *dicet peccavi, & verè deliqui, & ut eram dignus non recepi.* Secundò, ut viſa eorum ſanctitate erubeſcat, & bona confuſione confundatur. Tertiò, ut acuatur ad pugnam & patientiam,
1. Mac 6. unde in libris Machabeorum, *elephantis oſtenderunt ſanguinem uvę & mori,* (id eſt, Chriſti & Sanctorum,) *ad acuendos eos in prælium:* Hinc & Gregorius, ſi facta antiquorum Patrum ad memoriam revocamus, non erunt gravia quæ toleramus. Quartò, ut in eis legat quid agere, & qualiter vivere debeat, quia ut ait idem Gregorius, viva lectio eſt Sanctorum vita. Quintò, ut bonum recipiat ex aſpectu eorum, exemplo
Gen. 30. ſancti Iacob, qui *poſuit virgas in canalibus, &c.* Sextò, ut eorum gloriam admiretur, & deſideret, ſicut Regina Saba glo-
3. Reg. 10. riam Salomonis. Septimò, ut Deo gratias referat. Octavò, ut inde auxilium recipiat: Vndè ſequitur, *unde,* id eſt, de quibus Sanctis, *veniet auxilium mihi,* ſicut ante diximus; ſed ne crederet aliquis quod hoc Sancti ex ſe habeant, ut juvare poſſint, & ita poneretur ſpes in eis, oſtendit quia omne auxilium à Domino eſt, dicens.

Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Verſ. 2. Hoc eſt, *auxilium meum* per quoſcumque detur, *à Domino* eſt, & non ab illis, licet per eos tamquam per mediatores; illi enim miniſtri ſunt illuminationis, Deus autem auctor, qui *eſt lux vera illuminans omnem hominem.* Ioā. 1. Inſtrumentaliter namque & miniſterialiter eſt auxilium ab Angelis, ſed principaliter à Deo, à quo, in quo, cum quo, & per quem, eſt auxilium hominis. A quo dico, quia ab eo *omne datum optimũ, &c.* Iac. 1. In quo, ut ait, *perditio tua Iſräel, tantummodo in me auxilium tuum.* Oſee 13. Cum quo, quia ipſe Deus hominem adjuvat, & homo Deum, unde Paulus, *Dei inquit adjutores ſumus.* 1. Cor. 3. Denique per quem eſt auxilium,

Digitized by Google

auxilium, quia omnes ferè orationes per Dominum terminantur. Ad hunc igitur qui primum gradum aſcendiſti, recurre orando, meditando, contemplando, talem tibi elige, qui te cuſtodiat ne cadas, adhuc enim infirmus es, inter tentationes agitaris, inter moleſtias, inter verſutias, & laqueos diaboli: Aſcende ergò ad ſecundum gradum, ora Deum à quo venit tibi auxilium, ut,

verſ. 3. *Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui cuſtodit te.* *Pedem tuum*, id eſt, ſpiritualem tuum profectũ, cordis tui affectum, ſtabilitatem animæ tuę, non permittat in bonitatis ſtudio labaſcere, & declinare in fluctuantia, ac lubrica negotia, ſed tutam Legis ac mandatorum conſcendere faciat ſemitam, & continuò te excitet, ut ad capeſcendum quod reſtat itineris, recentiori ſemper exercitio & labore nitaris. Tu quoque Iſraël eſto, id eſt, videns Deum, per operationem, ut hunc vigilem merearis habere cuſtodem.

Ecce non dormitabit neque dormiet, qui cuſtodit Iſraël. Videtur dormire Dominus, dum differt ſubvenire, evigilare dicitur, dum incipit ſuccurrere, ſicut ſcriptum eſt, *excitatus eſt tamquam dormiens Dominus, tamquam potens crapulatus à vino:* & tamẽ in veritate *non dormitabit, neq; dormiet qui cuſtodit Iſraël*, nã *virga vigilans* eſt, & dormientes arguit, etſi dormire videtur, quia *diſſimulat peccata hominum propter pœnitentiam*; dormit tamẽn apertis oculis more leonis ad vindictam malorum. Aliter etiam quando nos ei Dormimus, ipſe dormit nobis: non dormiamus ergò ſomno culpæ, ſed gratiæ, in pace pectoris, in devotione orationis, in contemplatione veritatis, in ſuavitate mentis, in prælibatione ęternę fœlicitatis, ut poſſimus dicere cum ſponſa, *ego dormio & cor meum vigilat.* Si ergò pervigili cuſtodia in Deo per-

verſ. 4. Pſal. 77. Ier. 1. Sap. 11. Cant. 5.

permanſeris, eumque ſpiritualium oculorum intentione perſpexeris, ipſe quoque oculis formabit ſuper te, & proteget te, non univerſali quadam cuſtodia ac tutela, ſed ſpeciali prærogativa & cura, ſuper manum dexteram tuam conquieſcet, ſicut ſequitur.

verſ. 5. *Dominus cuſtodit te, Dominus protectio tua, ſuper manum dexteram tuam.* Isaiæ 26. Dominus tibi *murus erit & antemurale* per divinitatem & humanitatem, & firmamentum in bello & actione plus quam dextera tua, id eſt, plus quam virtus tua, & omnis humana poteſtas; à metaphora enim illorum qui ſtant in acie, dicit, ſtabit ad manum dexteram tuam, ut ſis inexpugnabilis, ut gnavus ac ſtrenuus, ut valens, & potens, ut trophæum erigas, ut referas triumphum. Vel fortè per *dexteram* Legem mentis intelligi voluit, quâ *condelectaris Legi Dei*, per ſiniſtram verò, Legem carnis, quę *in membris Legi mentis ſemper repugnat*: ac ſi diceret, ita te proteget, ut carnalis Lex Legi mentis non prævaleat, ut qui *ſpiritu benè currere cœpiſti, carne non conſummaris*, faſcinatus à concupiſcentijs. Exponi etiam poſſet hic locus ut per *dexteram* & ſiniſtram recta & perverſa intentio accipiantur, quarum ſi ſiniſtra in his quæ dextera fiunt ſe intromiſerit, ex virtuoſis vitioſa fient. Vel denique per *manum dexteram*, generaliter bonam operationem determinat, in qua proteget te Dominus ſecundū perſeverantiam, & ne declines ad ſiniſtram actionem, gratioſè ſuccurret. Ex hebræo autem poteſt legi Dominus cuſtos tuus, Dominus umbra tua, ſuper manum dexteræ tuæ. Intra nos umbras videre videor, quę velut in quodam ſpeculo de rebus alijs naſcuntur in ſenſu noſtro, & obumbrant nobis, vel obumbrant nos: obumbrant nos, quæ refrigidant & obſcurant nos; obumbrant nobis,

Romã. 7. Ibid. Gal. 3.

nobis, quæ refrigidant & illuminant nos. Iſtæ quidem noxiæ & graves, iſtæ delectabiles & ſalubres. Iſtæ namque de inferioribus ſunt & mundanis, illæ de ſuperioribus & divinis. Anima nempe humana, in quodam medio condita & poſita eſt, ut ſub ipſa eſſet mũdus, ſupra ipſam Deus: ſupra ipſam, à quo, & ad quem, & propter quem, facta eſt; ſub ipſa, quod propter ipſam factum eſt. Nam ſicut propter animam corpus, ſic propter corpus domus ejus, id eſt mundus. Cum igitur incurvatur ad corporalia & mundana, aſcendunt in eam umbræ de inferioribus; cum erigitur ad divina, inclinantur ad eam umbræ de ſuperioribus. Quia autem ex obſcuro & lucido corpore umbra provenit, ex ſole divinitatis, & nube humanitatis, ſibi dicit exhiberi contra tentationes umbram refrigerij; à vento enim & turbine tentationum abſcondimur & refrigeramur in deſerto hujus peregrinationis, umbrâ petræ prominentis, id eſt, Chriſti protegentis: & ſic,

Per diem ſol non uret te, neque luna per noctem. Id eſt, nec fulgor proſperitatis, nec defectio adverſitatis, turbabunt propoſitum tuum Domino te cuſtodiente: perfuſa enim interdum anima luce quadam inſueta, conſolationiſque guſtu & ſuavitate affecta, ni prudens ſit & grata, facile ad id impietatis corruit, quod cœleſtes illiuſmodi afflatus, ſibi propter ſuam juſtitiam & devotionẽ, tribui opinetur; vel eo maximè, ſi in adverſitatum acerbitate poſita, lunam perſpicuè per noctem lucere, hoc eſt ſi ſe ſentit vividam, robuſtamque, & planè non aliter in afflictionibus & vivere & lætari, quam ſolet in igne Salamãdra. Quæ quidem periculorum genera juſtiſſimus ille Iob advertens, de ſeſe hoc modo teſtabatur: *Si vidi ſolem cum* Iob. 31.
fulgeret,

fulgeret, & lunam incedentem clarè, & lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum meam ore meo, quę eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiſſimum: ſibi ſcilicet ſuiſque operibus quod ſolius Dei eſt, impendere atque adblandiri. Quapropter Dominus Ieſus
Ecc. 24. tamquam *Terebintus, expandit ramos ſuos* contra ſolem per diem urentem, in nocte verò quaſi columna ignis, ut frigus lunæ faciat incaleſcere, per doctrinam illuminat: Et ſic generaliter,

verſ. 7. *Dominus cuſtodit te ab omni malo: cuſtodiat animam tuam Dominus.*

verſ. 8. *Dominus cuſtodiat introïtum tuum, & exitum tuum; ex hoc nunc, & uſque in ſeculum.* Ex interpretibus hebręis, aliquibus viſum eſt in hoc loco per *introïtum* & *exitum* negotia actioneſque vitæ humanæ ſignificari, quorum quidem nullus aut modus, aut ordo, niſi turpis & confuſus, eſſe poteſt, niſi Dominus ipſe conſilia moveat, ac ne erret animus, pervigil ſemper cuſtos exiſtat. Quare olim Salomon à Domino ut quidquid vellet peteret provocatus, reſpondit, *ego ſum puer* 3. Reg 3.
parvulus, & ignorans egreſſum & introïtum meum. Vel aliter, quando tentaris, intras, quando vincis, exis: audi introïtum & exitum. *Vaſa figuli probat fornax, & homines juſtos tribulationis tentatio*, Ecc. 27.
ſi ſic ſint homines juſti quomodo vaſa figuli, neneſſe eſt ut vaſa figuli intrent; & non quando intrant jam ſecurus eſt figulus, ſed cum exierint; Dominus autem ſecurus eſt, *qui cognovit qui ſunt ejus*, & qui in fornace non crepent; 2. Tim. 2.
illi non crepant, qui non habent ventum ſuperbiæ, humilitas enim cuſtodit in omni tribulatione vel tentatione, & *Dominus cuſtodit introïtum*, ut ſalvus intres, ſana fide ſis, quãdo accidit tentatio, & *cuſtodit exitum*, cum exieris ab omni tentatione, ut jam in æternum

nulla

Digitized by Google

nulla te tentatio terreat, nulla concupiſcentia ſolicitet. Ecce introitus tuus cuſtoditur, quando tibi non ſinit Deus accidere tentationem, quam ferre nō potes, & cuſtoditur exitus tuus, quando *facit cum tentatione proventum*, ut cum ad exitum vitæ perveneris, in illud chaos non præcipiteris, ubi Dives conſpicitur ardens, ſed in ſinu Abrahæ, cum Lazaro ſempiterna requie perfruaris. Luc. 16.

1. Cor. 10.

CANTICVM GRADVVM.

PSALMVS CXXI.

Expoſitio literalis.

verſ. 1. LÆtatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi: in domum Domini ibimus. Populi Iudæorum à captivitate facti meliores, ac cum majori deſiderio ea à quibus exciderant, requirentes, lætati ſunt valdè nuncio reverſionis in patriam accepto, ob cujus vehemens deſiderium, illicò pedes eorum (opinione ſcilicet & imaginatione,) videbantur illis conſiſtere *in atrijs Hieruſalem*, templi ſcilicet & civitatis. Habuit namque templum Salomonis plura atria, unum in quo ſtabant & offerebant Sacerdotes, alterum in quo exorabant homines mundi, tertium verò atrium erat immundorum. Similiter quia civitas duplici vel triplici (ſecundum quoſdam) muro cincta erat, plura atria habebat, in quibus celebres conventus & negotia agebantur. Quapropter antiquam hujus civitatis proſperitatem in memoriam revocantes, ejus enarrabant encomia: *Jeruſalem ædificata ut civitas,*

Digitized by Google

tas, omnium olim urbium orientis & orbis totius longè pulcherrima, centum ac ſeptuaginta quatuor turribus communita, cujus ambitus quinque millia paſſuum excedebat, in quam octo portis ingreſſus erat, *cujus participatio ejus in idipſū*, id eſt, quæ aſſociata erat templo; nam in hebręo habetur, quæ aſſociatur ei ſimul, vel ut alij volunt, cujus frequentia tuta & conſtipata ædificia. Neque adeo magnitudine ſua aut ędificiorum ſtructuris ornata erat, quantum una hac re, quod oportebat *illic tribus* à Deo ordinatas, maximè ter in anno colligi, juxta
Ex. cod. 34. conteſtationem & divinum mandatum à Deo olim factum ipſi populo, ut per divinum cultum à Lege ordinatum gratias agerent. Additur & alia laus Ieruſalem, quod veluti duplici corona & diademate Sacerdotum ſcilicet & Regum principatu ornaretur, ad quorum judicium appellabatur, ſi qua in alijs civitatibus dubia lata eſſet ſententia. Sed erant quidem antiqua hujuſmodi, nunc autem civitate diruta, diſturbatis arcibus, veteris patriæ ſolum manent reliquiæ, ideoque Vates ſermonem ad populos convertens, ait, *Rogate* ut ea redeat in priſtinam proſperitatem & abundantiam cum pace, quietem vitæ præſtet & lætitiam, cujus etiam participes ſint gentes vicinæ, quæ partibus tuis favent. Hoc autem fieri opto propter cognatos meos Iſraëlitas, & *propter domum Dei noſtri*, ut ejus cultus redeat, & doctrina augeatur.

Alia explicatio moralis.

Verſ. 1. L*Ætatus ſum in his quę dicta ſunt mihi: in domum Domini ibimus*. Hoc tertium Canticum continet gaudium de ſpe perveniendi

veniendi ad locum quo aſcendis, quaſi dicat vir juſtus, *lætatus ſum* in via aſcenſionis ſpirituali lætitia, *in his* id eſt, ex conſideratione horum *quæ dicta ſunt mihi* à Prophetis, ab Apoſtolis, alijſque ſanctis, ſeu per inſpirationẽ Spiritus ſancti, qui hoc teſtificatur in cordibus juſtorum, quod *in domum Domini*, id eſt, in Eccleſiam triumphantem, in patriam beatorum, in regnum cœlorum, *ibimus* poſt hujus vitæ incolatum, cum ab omni reatu fuerimus expurgati, in qua domo Deus ſublimis & benedictus facie ad faciem ſine fine videbitur, in qua invenitur æterna ſecuritas, & plena jucunditas,
Mat. 22. in qua erimus *ſicut Angeli Dei*, ſatiabiturque in bonis deſiderium noſtrum. Duabus autem alis dilectionis ad eam elevamur, ſeu duobus pedibus charitatis itur ad hanc domum, amor namque qualiſcumque ſit, vacare non poteſt (ait Auguſtinus,) nam ſi terrenus eſt, animam ad terrena inclinat, ſi verò cœleſtis eſt, animam ad cœleſtia ſublevat, ad æterna inflammat: obligata enim anima terreno amore, viſcum habet in pennis, volare non poteſt; ſed amor ſanctus, ab hoc viſco ſolutam ad ſuperna levat, ad cœleſtem Ieruſalem. Hujus itaque domus ingreſſu digna non eſt, quæ in carnalibus jucundatur, quę in ſenſibilibus detinetur, quę non cõtemplatur cœleſtia, quæ non ſervit Deo in ſanctitate & juſtitia, quia *non intrabit in illam aliquid coïnquinatum.* Curramus Apoc. 21. ergò & non deficiamus, quia illùc perveniemus ubi non laſſabimur. Sed qui currunt, quid cogitare debent? quaſi ibi non ſint, & ibi ſtent: cogitemus quales ibi futuri ſimus, & quãvis adhuc in via ſimus, hoc nobis ponamus ante oculos, quaſi ibi ſtemus, quaſi jam inter Angelos indeficiẽtes gaudeamus, & hoc eſt quod ſubditur.

Digitized by Google

vers. 2. *Stantes erant pedes noſtri,in atrijs tuis Ieruſalẽ.* Id eſt, deſideria
noſtra, affectus noſtri, non cadentes
dicit, ſed *ſtantes*, erecti,
fixi, & ſtabiliti erant, *in atrijs
tuis*, in amplitudine tua *Ieruſalem*,
vel in manſionibus re-
Phil. 3. gni cœleſtis, ita quod *converſatio
noſtra fuit in cœlis*, & omnia
opera noſtra ordinavimus ad
vitam æternam, quam ſummè
& finaliter deſideramus. Quinque
verò in hoc verbo ſtandi
notantur, quę in viro juſto eſſe
debent. Primò, erectio ad
Col. 3. ſuperna, ſicut Paulus ait, *ſi conſurrexiſtis
cum Chriſto quæ ſurſum
ſunt quęrite, &c. quę ſurſum
ſunt ſapite.* Secundò, pręparatio
ad pugnam. *Militia*, (inquit
Iob. 7. Iob) *eſt vita hominis ſuper terrã.*
Tertiò, voluntas ſerviendi &
adjuvandi alios, hinc Stepha-
Act. 7. nus *vidit Ieſum ſtantem.* Quartò,
conſtantia mentis. Quintò,
deſiderium & voluntas ulterius
procedendi, quia de illis
procedet ad iſtam Ieruſalem,
Eze. 3. unde dicitur Ezechieli, *Fili hominis,
ſta ſuper pedes tuos.* Eſt denique
domus inferior, exterior,
interior, ſuperior. Domus
inferior, eſt militans Eccleſia,
de qua dicitur *domus mea domus* Mat 21.
orationis vocabitur. Domus exterior,
ſacra eſt Sriptura, de
qua Propheta, *in domo Domini* Pſal. 54.
ambulavimus cum conſenſu. Domus
interior, conſcientia eſt,
de qua idem, *perambulabam in* Pſal. 100.
*innocentia cordis mei in medio domus
meę.* Domus ſuperior, triumphans
eſt Eccleſia, de qua
Salvator, *in domo Patris mei mã-* Ioã. 14.
ſiones multæ ſunt. In prima domo,
vir juſtus generatur & naſcitur,
in ſecunda, nutritur &
eruditur, in tertia quieſcit &
dormit, & etiam veſtitur & ornatur,
in quarta gaudet & lætatur.
Interim gaudens in bono
incommutabili promiſſo,
cujus conſortes omnes optãs
fieri, ait.

*Ieruſalem quæ ædificatur ut civitas:
cujus participatio ejus in* vers. 3.
id ipſum. Adhuc inquit non eſt
expletum ædificium civitatis
hujus,

Digitized by Google

hujus, ſed quotidiè *ædificatur*
Eph. 2. *de lapidibus vivis, ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu: cujus participatio ejus in id ipſum*, in uno corpore Eccleſiæ per Chriſtum.

verſ. 4. *Illuc enim aſcenderunt tribus, tribus Domini, teſtimonium Iſraël, ad confitendum nomini Domini. Illuc aſcenderunt tribus* non peccato obnoxiæ, ſed *tribus Domini*, quę cognoſcentes Dominum, ſequi non diſtulerunt, quod ad gentes eſt referendũ: *teſtimonium Iſraël* ut eum condemnent, quia illi ſibi oſtenſum in multis miraculis non cognovit, *tribus* verò gentium cognitum receperunt; ſed & *Regina Auſtri & Ninivita* in hu-
Luc. 11. jus teſtimonii *judicio conſurgent & condemnabunt eum*, ſicut ſequitur,

verſ. 5. *Quia illic ſederunt ſedes in judicio, ſedes ſuper domum David.* Sedes Dei Apoſtoli ſunt, ſuper quos requieſcit Dominus:
Mat. 19. Hæ ſedes *ſedebunt ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim tribus Iſraël*, ſicut ipſe in Euangelio ait. *Sedes ſuper domum David*, id eſt, ſuper Eccleſiam Chriſti, gubernantes atque monentes eam præceptionibus ſuis. Quapropter etiam ipſa Eccleſia modo *tribus* & *ſedes* rogat, pro ſe intercedere, ut & ipſi fideles quandoque illùc perveniant.

Rogate quæ ad pacem ſunt Ieruſalem: & abundantia diligentibus te. verſ. 6. Hoc eſt, precibus apud Deum obtineatis, ut nobis det talia merita, quibus benè operando, mereamur in Ieruſalẽ cœleſtem conſcendere, & per dilectionem pacis, conſequi fructum æternę beatitatis, ubi erit *abundantia diligentibus te*, qui enim relictis caducis Deũ ſuper omnia diligit, ipſe abundantia bonorum perfruetur.

Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis. verſ. 7. *Chriſtus eſt pax noſtra*, Eph. 2. qui nos in uno vinculo charitatis aſtringit, cujus virtus ſi convaleſcat

Gg 3 in

in nobis, & ipſe quoque pe-
ctoribus noſtris illabitur: *&*
abundantia in turribus tuis, in his
abundantiam bonorum fieri
Propheta depoſcit, qui ſuper-
eminentes merito, tamquam
turres fortiſſimæ hanc civita-
tem & virtute muniunt, &
proceritate decorant.
vers. 8. *Propter fratres meos, & pro-*
ximos meos, loquebar pacem de te.
Vt ſcilicet ipſi ad conſumma-
tionem hujus ædificij ſe per-
fectos exhibeant.
Propter domum Domini Dei vers. 9.
noſtri, quæſivi bona tibi. Prædi-
cando pacem proximis fra-
tribuſque, efficit eos civitatem
regis æterni, cui hęc *bona quę-*
ſivit; ut ab unitate univerſita-
tis in unam ejus tranſiret ha-
bitationem, qui ait, *Pater, vo-* Ioã. 17.
lo ut ubi ego ſum, & illi ſint mecũ,
ego in eis, & tu in me, quia dilexiſti
me ante conſtitutionem mundi.

CANTICVM GRADVVM.

PSALMVS CXXII.

vers. 1. AD *te levavi oculos meos,*
qui habitas in cœlis. In
hoc gradu quid facien-
dum ſit docet Propheta Da-
vid, qui loquens in perſona
hominis graviter tribulati, &
tamen de Domino immobi-
liter confidentis, ait; *ad te leva-*
vi oculos meos, fidem ſcilicet, &
intentionem, intellectum, &
affectum, in ſimplicitate cor-
dis mei tè intueor, nihil aliud
quam te quæro, operique bo-
no non niſi propter te inten-
do; *qui habitas in cœlis*, materia-
libus & immaterialibus, id eſt,
Angelis ſanctis, & alijs beatis
hominibus, qui cœli dicuntur
ſpirituales, quia ſunt alti per
vitę eminentiam, clari per cor-
dis mundiciam, volubiles per
obedientiam, concavi per hu-
militatem,

Digitized by Google

militatem, domus Dei per pietatem, ſtellati per virtutum varietatem, quia inde venit pluvia prædicationis, tonitrua comminationis, fulgura miraculorum. Ad Deum autem levandi ſunt oculi de tribulatione. Primò, tamquam ad adjutorem. Secundò, ut ad exemplar; hinc Moyſi præcipitur; *inſpice & fac ſecundum exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt.* Tertio, ut ad librũ, quia eſt liber continens omnia: unde Iob; *librum ſcribat ipſe qui judicat, ut in humero meo portem illum.* Ad hunc ſanè librum quilibet ſuum librum emendare deberet, quoniam per illum generale formabitur judicium. Quartò, ut ad theſaurum, ut ibi ſint oculi, ubi eſt theſaurus noſter, *quia ſubſtantia noſtra apud eum eſt,* quia natura noſtra de nobis ſumpta, & pro nobis oblata, apud eum glorificata eſt, ſpem nobis tribuens quod ad eum *omnis caro veniet*, caputque membra ſequentur, ut holocauſtum compleatur. Quintò, ut viam, *per quam ſi quis introïerit ſalvabitur.* Sextò, ut filius ad patrem qui dat illi panem, vel ut ſervus ad Dominum, exſpectans mercedem, unde ſequitur.

Exod. 25. Iob. 31. Pſal. 38. Pſal. 64. Ioã. 10.

vers. 2. *Ecce ſicut oculi ſervorum, in manibus Dominorum ſuorum. Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ ſuę: ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri. Sicut oculi* inquit *ſervorum in manibus Dominorum ſuorum, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum,* intentiſſimè & indeclinabiliter obſervantes nutus ejus, quid velit, quid jubeat, ut quam celerrimè devotio noſtra obediat. Sic Moyſes inviſibilem tamquam videns ſuſtinebat, nec umquam imminentem metum judicis diſſimulare poterat. Sic Helias, & alij Prophetę qui dicebant, *vivit Dominus in cujus conſpectu ego ſto:* Inde nimirum & nomen & gratiam aſſecuti ſunt videntium, quoniam quæ ſemper

4. Reg 3.

ſemper intuebantur per fidem non fictam, merebantur ſæpius videre per ſpeciem licet factam. Hæc fides viva, vigil, nō ficta, non diſſimulatrix, ipſa eſt (ut arbitror,) quæ ſola vel maximè facili compendio ad perfectionem perducit, quæ gravitatem diſciplinæ, ſobrietatemque modeſtiæ, tam interiori quam exteriori noſtro tribuit, & velut in diſciplina famulantium Domino, ſemper aſſiſtere facit, *donec miſereatur noſtri*, id eſt, donec à præſentis onere ſervitutis abſolutos, transferat in regnum libertatis ſuæ: quamdiu enim pœnaliter degimus in hac vita mortali, miſeriam ſemper exponere debemus[1], ut miſericordiam provocemus; ideoque ſubjungit.

vers. 3. *Miſerere noſtri Domine, miſerere noſtri: quia multum repleti ſumus deſpectione.* Bis repetit *miſerere noſtri*, quia non ſufficit ſemel dicere, quod nimis deſiderat evenire; quia mens dolore contrita, omnes calamitatis terminos exceſſit, & ingenti ſe mole ſupplicij laborare proclamat: innumerabilia enim ſunt prementia mundi mala, ut ſepè faciant exorbitare à via ad ſuperna tendentes; hæc inceſſanter fiunt ad nos, ut nec ſine bello ſpatium vitæ prætereat, nec dormiens requiem accipiat agoniſta: ergò bella inſunt, pax abeſt, hoſtes prohibere non poſſumus, importuni ſunt, aliqui viſi & cogniti, à quibus ſaturamur opprobrijs & deſpectione.

Quia multum repleta eſt anima noſtra: opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis. Divites enim ſuperbi & pravi, dum ſuę vitium fortitudinis ignorant, audenter humilium rectitudinem lacerant, & contra bonos ſibi authoritatem increpationis arripiunt. Alij hoſtes ſunt nec viſi, nec cogniti, & qua parte inſiliant ignorati: Quos omnes nec valemus aliquando noſtra virtute ſubjectare, vers. 4.

Digitized by Google

ctare, proinde oportet orare ad illum & non deficere, qui de cœlo ſolus præſtat auxilium, hoſtium vires reprimens ne vincant, nobis reſiſtendi virtutem tribuens, ne vincamur.

CANTICVM GRADVVM.

PSALMVS CXXIII.

verſ. 1. N*Iſi quia Dominus erat in*
nobis, dicat nunc Iſraël:
verſ. 2. * *niſi quia Dominus erat*
in nobis. Hic Pſalmus quintum
gradum aſcenſionis pandit,
quod liberatio noſtra Deo tribuenda
ſit: unde ad literam videtur hic Vates (ſecundum
quoſdam,) ad antiquam illam
Chaldeorum in Babylonico
exilio crudelitatem alluſiſſe,
in qua ardenti in Iudæorum
populum commotione atque
ira concitati, ſacrum Dei fanũ
combuſſerunt, civitatem funditus
exciderunt, quam pluri-moſque
multitudinis promiſcuę viros & mulieres obtruncaverunt.
Tum enim cuncti
ad unum Iudæi ab hoſtibus
abſumi videbantur, niſi Dominus
ſui populi partem ſervare
decreviſſet. Sed melius hic
Pſalmus intelligitur de reditu
ex Babylone, quando filij Iſrael
admodum pauci & contempti,
nudi & inermes, urbem
habebant immunitam:
ideoque *niſi Dominus* fuiſſet illis
pro muro & arce, prædæ
omnibus vicinis gentibus expoſiti
erant, quæ eos copioſè
adoriebantur. Vnde ſequitur.
Cum exurgerent homines in nos: verſ. 3.
* *fortè vivos deglutiſſent nos:* Sic
populus fidelis dicere debet,
niſi Dominus ſuâ miſericordiâ
meam pręveniſſet converſionem,
& gratiâ adjuvaret converſationem,
cum exurgerent homines

Digitized by Google

mines in nos, (non carnem noſtram devorare conati, ſed animas per inſtigationem ſcelerum deglutire,) *fortè vivos deglutiſſent nos:* vivi autem deglutiuntur (ut ait Auguſtinus,) qui ſcienter peccant, de quibus Pſalmiſta, *deſcendant in infernum viventes, &c. deglutiamus eum ſicut infernus viventem:* quidam verò mortui deglutiuntur, ut qui inſcienter peccant, ſicut Paulus. Et vide quibus gradibus deſcendant peccatores in infernum: eos primò dæmones invadunt per ſuggeſtionem, tangunt per malam cogitationem, mordent per malam delectationem, maſticant per deliberationem, deglutiunt per conſenſum, trajiciunt in ſtomachum per operationem, decoquunt per conſuetudinem, uniunt membris per deſperationem, egerunt in morte, per damnationem. Vlterius commotiones malarum mentium quæ Sanctos Dei abſorbere quærunt, aquis comparantur:

Pſal. 54. Prov. 1.

*Cum iraſceretur furor illorum in nos, * forſitan aqua abſorbuiſſet nos.* verſ. 4.

Torrentem pertranſivit anima noſtra: forſitan pertranſiſſet anima noſtra aquam intolerabilem. verſ. 5. Melius in hebræo habet, torrens pertranſivit ſuper animam noſtram, quod ſcilicet multi tentationum turbines, ſuper animam ejus tranſierunt, nec eam necare potuerunt, ſed habitante in Sanctis Deo, deorſum defluunt & decurrunt, ideoque non de ſuis viribus & meritis præſumens, ſed in adjutorio altiſſimi confidens, ait.

Benedictus Dominus qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. verſ. 6. Horum torrentium dentes, numeroſitas eſt vitiorum, à quibus liberari volens anima, conditiones habeat paſſeris, ut læta decantare poſſit,

Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantiū: verſ. 7. Paſſer enim eſt avis modica & calida, levis, agilis, pennata, habitans

in

Digitized by Google

in petra. Sit & ipſa anima modica per humilitatem, quæ non timet laqueos, ſed evadit, ſicut dictum eſt ſancto Anthonio; calida per charitatem, ſic in Apocalipſi dicitur, *utinam frigidus eſſes aut calidus, &c.* calidus eſt (ait Gregorius) qui bona ſtudia & arripit & conſummat, frigidus verò eſt, qui conſummanda nec inchoat, ſed tepidus eſt, qui à calore quē propoſuit, torpore ad noxium frigus redit: à frigore per teporem tranſitur ad calorem, à calore quoque per teporem reditur ad frigus: Sit & levis anima per terrenorum abjectionem, agilis per obedientiam, unde Iſaias ait, *qui ſunt iſti qui ut nubes volant?* pennata varietate virtutum, nidificans in illis petrę foraminibus, Chriſti ſcilicet vulneribus, & ſic ne nimiam quidem ſpiritualis decoris pennulam accipiter ille nequiſſimus ſe gaudebit evulſiſſe, & *fruſtra tendent retia* dæmones, *ante oculos pennatorum,* qualia ſunt divitiæ hujus ſæculi, unde Apoſtolus ait, *qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.* Laquei diaboli ſunt meretrices, unde in Eccleſiaſte, *inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus eſt venatorum, & ſagena cor ejus: vincula ſunt manus illius.* Denique laquei dęmonum ſunt quicumque inducunt alios ad peccandum, de quibus dicitur; *laqueus facti eſtis ſpeculationi, & ſicut rete expanſum ſuper Thabor.* Prædicti autem venatores, id eſt, dæmones multum gaudent *capta preda, quando dividunt ſpolia,* pellem divitiarum mundo relinquentes, carnes, id eſt, cadavera vermibus, animas ſibi tollentes: *da mihi animas* (dicit Rex Sodomorum,) *cætera tolle tibi.* Sed præter ſpem ad prędam inhiantium;

A-poc. 3. Gregor. Iſaię 60. Prov 1. 1. Tim 6. Ecc. 7. Oſee 5. Iſaię 9. Gen. 14.

Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Et ſic anima divinâ gratiâ erepta & liberata, magnificas gratias agit, dicens.

Hh 2 *Adju-*

verſ. 8. *Adjutorium noſtrum in nomi-
ne Domini, qui fecit cœlum & ter-
ram.* Hoc eſt nomen ſuper om-
ne nomen, cujus adjutorio
mortis vincuntur laquei, ſi in
illo maneamus affixi: quod
nobis detur aſſequi, gratia &
benignitate Domini noſtri Ie-
ſu Chriſti, cui gloria & poten-
tia, in ſæcula ſæculorũ, Amen.

CANTICVM GRADVVM.

PSALMUS CXXIV.

verſ. 1. *QVi confidunt in Domino
ſicut mons Syon: non com-
movebitur in æternum qui*
Verſ. 2. *habitat * in Hieruſalem.* Sextus
aſcenſionis gradus eſt, confi-
dentia de Deo. *Syon mons* eſt in
Hieruſalem, in cujus vertice
Placent. turris David eminebat civi-
bus, Iæbuſeorum prius arx
munitiſſima, quem undequa-
que montes circumſepiunt, ut
ſervi Dominis circumſtare ſo-
lent. Ab Oriente enim adſtat
mons olivarum omnium e-
minentiſſimus, ad Auſtrum
mons offenſionis adeſt, ſic di-
3. Reg 11. ctus, quod Salomon idolum
Moloch in eo collocavit ad-
orandum, inter utrumq; con-
tra Eurum, Acheldemach ager
ſitus eſt, ad radicem monticuli
eodem nomine appellati, ab
Africo ad Zephyrum proten-
ditur mons Gyon, qui urbi
prominens Occidentalem pla-
gam verſus paulatim decreſ-
cit uſque ad portam judiciari-
am, ibique in colliculo ſibi
continuo, calvaria erat, quæ
nunc intra civitatis ambi-
tum recluditur, contra Hel-
leſpontum ultra Cedronem
à monte olivarum ad Septen-
trionem, eſt mons Chamos,
in quo Salomon idolo Cha- Ibid.
mos templum conſtruxit, un-
de nomen iſtud ſibi vendica-
vit, inter Septentrioné & Ze-
phyrum,

Digitized by Google

phyrum, mons Silo cernitur, ubi multo tẽpore arca fœderis aſſervabatur: & ita verum eſſe conſtat quod Propheta David decantavit, *qui confidunt in Domino ſicut mons Syon, &c.*

Montes in circuitu ejus: & Dominus in circuitu populi ſui, ex hoc nunc & uſque in ſeculum. Syon Eccleſia, mons autem juxta Danielem Chriſtus Dominus eſt, ergò qui in Domino ex toto corde fidunt, non poſſunt moveri à bono, ſicut nec mons Syon moveri poteſt à loco ſuo, quia conformes efficiuntur corpori gloriæ ejus: ſi quæras qui ſunt hi? reſpondet *qui habitant in Hieruſalem*,
Gal. 4. non literali ſed ſpirituali, *quæ ſurſum eſt libera*; ſive per fruitionem, & illi nullo modo moveri poſſunt, quia jam confirmati ſunt, ſive per fidem, ſpem, deſiderium, & contemplationem, & illi vix moveri
Rom. 8. poſſunt, ſicut qui dicebat, *certus ſum enim, quia neque mors neque vita, &c. quia montes in circuitu ejus*; cuſtodię Sanctorum, Angelorum, Prophetarum, Apoſtolorumque, qui in modum proceritatis montanæ, ſupereminent cunctis in ſanctitate, & tamquam *mons ple-* 4. Reg. 6.
nus equorum & curruum igneorum in circuitu Eliſei ſunt. Verum hæc præcipua omnium ſecuritas eſt, quia *Dominus in circuitu populi ſui, ex hoc nunc, & uſque in ſeculum*: ut ſicut ſapientia promittit, *requieſcet abſque terrore,* Prov. 1.
& abundantia perfruetur, timore malorum ſublato.

Quia non relinquet Dominus verſ. 3.
virgam peccatorum ſuper ſortem juſtorum: ut non extendant juſti ad iniquitatem manus ſuas. Pro virga in hebræo ſceptrum habet, ac ſi dicat, non permittet bona juſtorum in manibus eſſe peccatorum, etſi id faciat ad tempus pro correctione, caſtigatione, & admonitione, ne fiducia iſta & ſecuritate, negligentia generetur, cum non in alio quam in timore Domini ſit fiducia fortitudinis: timor

quippè cavet offenſam, cuſtodit gratiam, locumque ſervat fiduciæ, quamdiu tibi conſcius non es Dominum offendiſſe. Sermonem ſuum Propheta in orationem conclufit.

verſ. 4. *Benefac Domine bonis, & rectis corde.* Illos qui fidem propoſiti conſervant, ad perſeverandum, conforta, & opus ſtabile ſubminiſtra.

verſ. 5. *Declinantes autem in obligationes, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax ſuper Iſraël.* Hi qui à præceptis Dei declinant, adducuntur cum his qui Deum ignorant, ut ſimili ſententia feriantur: *pax* autem ſit *ſuper Iſraël*; pax Dei, Cant 6. eſt fraterna concordia, *terribilis ut caſtrorum acies ordinata*, omnia diabolica arma frangit & deſtruit: qui autem in diſcordia eſt, civis eſt Babyloniæ, nec particeps ſupernæ Hieruſalem eſſe poteſt, *cujus participatio ejus in idipſum*, id eſt, in concordia & pace, cujus auctor & princeps eſt Chriſtus, qui amovit velum inter hominem & Deum, & conjunxit ſancta, ſanctis ſanctorum, *pacificans per ſanguinem crucis ejus, ſive quæ in terris ſunt, ſive quæ in cœlis: ecce pluſquam Salomon hic*, non ſolum pacificus, ſed & pax noſtra *quæ exuperat omnem ſenſum*, omnem ſcilicet ſepeliens ſenſualitatem, ut in pace pectoris dormiamus in præſenti, & tandem in pace incommutabili requieſcamus in futuro. Col. 1. Luc. 11. Phil. 4.

CANTICVM GRADVVM.

PSALMVS CXXV.

Verſ. 1. IN *convertendo Dominus captivitatem Sion: facti ſumus ſicut conſolati.* Septimus gradus eſt exultatio & gratiarum actio, de ſpirituali liberatione à vinculis peccatorum, & ſervitute

vitute diaboli; unde Propheta David gaudens & congaudens decantat *in convertendo Dominus, &c.* id eſt, cum converteret Dominus fidelem quemque à captivitate & ſervitute diaboli, à vita confuſa, à mortali peccato, à præſenti miſeria, ad vitam ordinatam, ad gratię ſtatum, ad gloriæ locum: *facti ſumus ſicut conſolati*, quia captivi eramus & venundati ſub peccato. Quis nos vendidit? nos ipſi qui conſenſimus ſeductori; vendere nos potuimus, redimere non potuimus, vendidimus nos confuſione peccati, redimimur in fide Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſanguis ejus innocens datus eſt pro nobis ut redimeremur, & ideo, *facti ſumus ſicut conſolati*; & ſi adhuc patimur, adhuc flagellamur, decuit nos pati, quia paſſus eſt, & repromiſit reſurrecturos, quia reſurrexit, in ſeipſo oſtendens quid ſperare debeamus. Quãdiu igitur juſti ſunt in hoc mundo, gemunt in re, ſed conſolantur in ſpe, cum autem tranſierit res gemitus, veniet plenum gaudium in æternum, & tunc conſolatio neceſſaria non erit, quia miſeria nulla erit, modo verò eſt neceſſaria, ut *ſecundum multitudinem dolorũ in corde eorum, conſolationes Dei lætificent animas eorum* quibus Pſal. 93. numquam excidit peregrinos ſe eſſe, longè factos à patria, pulſos hæreditate. Nimirum qui deſolationem non novit, nec conſolationem agnoſcere poteſt: qui autem conſolationem ignorat eſſe neceſſariam, ſupereſt ut non habeat Dei gratiam; conſolationem dico non hujus mundi, ſed quæ de ſurſum venit: omnis ſiquidem conſolatio præſens reſperſa eſt multis amaritudinibus, dicente Boëtio; nullus Boët. adeo compoſitę fœlicitatis eſt, qui non cum aliqua parte ſui ſtatus rixetur: de illa verò conſolatione Propheta adjungit, dicens,

Tunc

verſ. 2. *Tunc repletum gaudio os noſtrum: & lingua noſtra exultatione.* *Os* & *lingua* interioris hominis, mens intelligitur & cogitatio; nam ſicut lingua oris loquimur hominibus, ita cogitatione mentis loquimur Deo, cui tunc ſolum acceptabile eſt gaudium noſtrum, quando fit mente & cogitatione, id eſt, ut tota mente & tota cogitatione exultemus & gaudeamus de noſtra redemptione. Eſt autem riſus corporalis & ſpiritualis; corporalis triplex, vanus, videlicet qui oritur de re inepta, fictus, qui tantum in labijs fit & non ex corde procedit, manifeſtus, de
Ecc. 21. quo dicitur, *fatuus in riſu exaltat vocem ſuam.* Riſus quoque ſpiritualis ſeu gaudium triplex eſt, verus, qui procedit de conſcientia, de quo Paulus, *gloria*
2. Cor. 1. inquit *noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ*; occultus, qui in corde tenetur, qui unde eſſe
Iſaiæ 24. debet, dicit Iſaias, *audiuimus gloriam juſti, & dixi; ſecretum meum mihi, ſecretum meum mihi*; & Salvator diſcipulis, *veniam iterum ad vos, & gaudebit cor veſtrum*; Ioã. 16. manifeſtus autem non debet haberi hic vel modo, ſed in futuro, unde dicitur, *beati qui nunc fletis, quoniã ridebitis.* Luc. 6.

verſ. 5. *Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.* Si vis benè ſeminare, ut in gaudio metas, attende boni ſeminatoris conditiones; eligit enim ille bonum ſemen ut ſeminet, & tu elige bona verba quę prædices, bona opera quę facias, bona dona quæ tribuas, *quæ enim ſeminaverit homo, hęc & metet*, & Gal. 6. iterum, *dicite juſto quoniam benè, quoniã fructum adinventionũ ſuarum commedet.* Iſaiæ 3. Item non ſeminat ſemen alienum, ſed ſuum, alioquin fructus non erit ſuus; & tu fac ſimiliter: eligit ille terram in quam ſeminet, & tu conſideres cui prędices, cui bona facis, cui elemoſinas donas, unde Sapiens, *da bono, & ne receperis peccatorem. benefac humili, & ne dederis impio:* Eccl. 12. Semi-nat

Digitized by Google

nat ille plena manu, & tu abundanter da, & dimitte: diſpergit ille in pluribus locis ſemen, & tu pluribus tribuas: abſcondit ille ſemen propter aves, & tu abſconde bona propter inanem gloriam: de his enim qui non abſcondunt ſe-
Ier. 12. mina, dicit Propheta, *ſeminaverunt triticum, & ſpinas meſſuerunt*. Non colligit ſtatim ille quod ſeminat, ſed uſque ad meſſem exſpectat, & tu exſpecta uſque in futurum: ille ſecundum quantitatem ſeminis
2. Cor 9. recipit de frugibus, & *qui parcè ſeminat, parcè & metet*, & *qui ſeminat in benedictionibus*, id eſt, largè, largè metet, *unuſquiſque prout deſtinavit in corde ſuo*. Ille pro uno grano ſæpius centum
Gen. 26. recipit, ſicut dicitur, *ſeminavit Iſaac in terra illa, & invenit ipſo anno centuplum*, & tu ſemina
Mat 19. parva quæ habes, *ut centuplum recipias, inſuper vitam æternam poſſideas*. Ille removet ſpinas primò, & tu conſcientiam prius à peccatis emunda, ne bona quæ facis perdas. Ille pluviam vel rorem deſiderat, & tu gratiam affecta; ille propter ventum ſeminare non dimittit, & tu bona facere non dimittas propter verba ſtultorum. Qui, inquit, *ſeminant in lachrymis*: quinque autem noveris eſſe genera lachrymarum. Primæ ſunt lachrymæ pro ſtultitia ſuæ culpæ, & hę animam lavant à macula peccati; ſecundæ pro timore gehennæ, hæ animam ab ardore concupiſcentiæ refrigerant; tertiæ pro incolatu pręſentis miſeriæ, hæ animam eſurientem potant; quartę pro deſiderio patriæ, hę ſterilem animam fœcundant; quintæ pro miſerijs proximorum, hæ animam impinguant, & charitatis pinguedinem exterius demonſtrant: Hæ ſunt Ioā. 5.
quinque portus probaticæ piſcinę Ieruſalem, ubi hoſtiæ lavabantur. Habent autem hæ lachrymę varios effectus, quos breviter inſinuat Iſidorus; magna inquit virtus lachry-

 mæ,

Digitized by Google

mæ, eodem momento Deum flectit, oculos rigat, cor abluit, & gehennæ ignem extinguit. Qui igitur ſic *ſeminant in lachrymis*, in gaudio *metent*, quia illud plorare, ſeminare eſt; fructus verò hujus ſeminis lætitia eſt cœleſtis; & quia in hoc plorationis ſemine non deficiunt, quamdiu hìc temporaliter vivunt, (qui enim defecerit in ſemine, non gaudebit in meſſe,) rectè adjungitur.

verſ. 6. *Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua.*

Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos. Quid eſt ire, niſi proficere? *euntes* autem vadunt, qui quotidiè proficiendo creſcunt: magnus quidem fructus eſt animæ lachrymas fundere, nam Deo non accedimus paſſibus corporis, ſed contritione cordis, & quot ante cœleſtem Dominum lachrymas fundimus, quaſi tot ſpiritualia ſemina mittimus; quia ergò ſemina noſtra ſunt lachrymæ, quia ſemina noſtra ſunt bona opera, debemus inceſſanter quamdiu vivimus ſeminare, quia ad hoc tantum in hoc ſeculo vivimus, ut interim laborando in bonis operibus ſeminemus, quatenus poſtmodum *venientes in exultatione manipulos* colligamus, hoc eſt, fructum ęternum recipiamus, Amen.

CANTICVM GRADVVM.

PSALMVS CXXVI.

verſ. 1. *Niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam.*

Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. Cum reverſi eſſent Iudæi ex captivitate, templumq; & civi-

Digitized by Google

& civitatem rurſum ædificare
cœpiſſent, prohibebantur à vicinis gentibus, & multum quidem temporis fuit, annorum ferè quadraginta, quo & Iudęi ædificare, & gentes eos modis omnibus impedire eos nitebantur: ſed ſpiritualiter per hunc octavum gradum, intelligimus lætitiam de ſpirituali ædificatione; in ædificatione itaque hujus domus, concurrunt omnes virtutes & dona.
Fundamentum quod primò
ponitur, eſt fides, quæ eſt prima virtutum: fundamentum
Heb. non videtur, & fides eſt eorum
11. quæ non videntur, ſive per fidem Chriſtus eſt fundamentũ,
Eph. qui per fidem *habitat in cordibus*
3. Ibid. *noſtris*, qui & *lapis angularis* di-
2. Iſaię citur, & *murus & antemurale*, &
26. Ioã. janua, & *oſtium*. Hæc eſt firma
10. Mat petra, de qua dicitur, *deſcendit*
7. *pluvia, flaverunt venti, &c.* Hoc
fundamentum fit ex duode-
Ioſ. cim lapidibus, quos filij Iſraël
4. acceperunt in Iordane, de quibus fecerunt altare Domino.

Duodecim lapides fundamenti, id eſt, fidei, duodecim partes Symboli Apoſtolici ſunt: ſuper fundamentum hoc quatuor eriguntur parietes, qui ſunt quatuor virtutes cardinales, quæ nihil valent ſine fide. Prudentia in anteriori ponitur parte, quę futura pręvidet. Iuſtitia in parte poſteriori, quæ præterita corrigit. Temperantia à dextris, ne proſperis effluamus. Fortitudo à ſiniſtris, ne adverſis dejiciamur. Paries anterior continuatur duobus lateribus, & econverſo, quia prudentia debet eſſe temperans & fortis, & temperantia & fortitudo prudentes: Similiter paries poſterior utrique lateri conjungitur, quia juſtitia fortis eſt & temperans, & econverſo temperantia & fortitudo juſta. Item anterior & poſterior paries ſe mutuò reſpiciunt; nam prudentia juſta, & juſtitia prudens eſt, ſi enim non eſſet iſta connexio virtutum, ędificium corrueret: unde

Digitized by Google

Hieronimus ſuper illum locum, *venter meus ad Möab quaſi cythara ſonabit*, qui habet inquit unam, habet omnes. Super iſtos parietes ponitur ſpes, quæ eſt certa exſpectatio futurorum bonorum, ex gratia Dei & meritis proprijs proveniens. Tigna & laquearia quaſi ex ſpe procedentia, ſunt diverſę affectiones conſolationum, quæ firmiter mentis domum tenent & conſolidant. Tectum domus eſt charitas, quæ omnia tegit, quia ut Sapiens ait, *univerſa delicta operit charitas*; tectum eſt eminentior pars domus, & charitas major eſt inter virtutes. Et quoniam domus hæc bellicoſa eſt, eo quod *militia ſit vita hominis ſuper terram*, habet hoc tectum, id eſt, charitas, undequaque propugnacula, quæ ſunt ſedecim partes charitatis, de quibus Apoſtolus, *charitas patiens eſt, &c.* Feneſtra in hac domo non ſit lignea, quæ non poteſt ſuſcipere in ſe ſolarem radiũ; ſic nec carnalis anima poteſt ſuſcipere Chriſtum: lignum enim eſt *corpus quod corrumpitur, & aggravat animam*; ſed ſit feneſtra vitrea, quæ ſicut in ſe ſuſcipit radium ſolis, & ipſe radius eam intrat & penetrat, ſic anima ſpiritualis ſordibus vitiorum purificata, & ſole virtutum clarificata, Chriſtum in ſe ſuſcipit. In myſtica enim ſignificatione vitreæ feneſtræ lignum eſt corpus, vitrum ſpiritus, laminę ſingulę, ſinguli ſenſus animæ, quorum alij diſponuntur ſurſum, per contemplationem Dei, alij deorſum, per curam ſui, alij dextrorſum, per dilectionem amicorũ, alij ſiniſtrorſum, per dilectionem inimicorum, alij in circuitu, per circumſpectionẽ morum: Puritas vitri, ſunt virtutes nobis datæ per naturam, colores ſuperadditi, ſunt virtutes nobis collatæ per gratiam.

Iſaie 16. Prov. 10. Iob. 7. 1. Cor. 13. Sap. 9.

Sunt & alię quoque in templo ſpirituali fidelis animæ, ſeptem feneſtræ, ſeptem ſcilicet

Digitized by Google

cet dona Spiritus: per feneſtrã ſiquidem timoris, intrat lumẽ confeſſionis; per feneſtram pietatis, lumen condeſcenſionis; per feneſtram ſcientię, lumẽ circumſpectionis; per feneſtram fortitudinis, exemplum bonę operationis; per feneſtram conſilij, radius deliberationis; per feneſtram intellectus, lumen diſcretionis; per feneſtram ſapientiæ, lux ędificationis. Columnæ ſeptem quę domum ſuſtentant, & quibus tota fabrica innititur, ſeptem ſunt dona, de quibus Sapiens, *Sapientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas ſeptem*, quę ſunt (teſte Bernardo,) bona voluntas, memoria beneficiorum Dei, cor mundum, animus liber, ſpiritus rectus, mens devota, ratio illuminata.

Prov 9.

Prima columna eſt bona voluntas, quę prior erigatur, quia inter omnia dona Dei quæ ad ſalutem hominis ſpectare videntur, primum & principale bonum, cognoſcitur eſſe bona voluntas, per quam imago ſimilitudinis Dei in nobis reparatur ait Bernardus: primum eſt, quia à bona voluntate omne bonum inchõatur, quidquid homo facit, bonum eſſe non poteſt, niſi ex bona voluntate procedat; ſine bona voluntate nullus omnino ſalvari poteſt, cum bona voluntate nemo perire poteſt. Voluntas hominis eſt, ſed poteſtas Dei, voluntas inquam hominis eſt, quia velle in voluntate hominis eſt, & ideo totum meritum in voluntate eſt, quantum vis tantum mereris, quantum creſcit voluntas tua bona, tantum creſcit meritum tuum, & cum deeſt operandi facultas, ſufficit bona voluntas.

Secunda columna, memoria eſt, quę erigi debet, ut recordemur miſericordiarum Dei, quatenus ſic accendamur ad ejus amorem; Revocemus in memoriam bona quæ tribuit nobis, quam in periculis ſæpè

Digitized by Google

conſtitutos clementer nos eripuit, nec umquam peccatis noſtris quo minus miſereretur, vinci potuit, oblitos ſui, de ſe admonuit, averſos à ſe revocavit, venientes ad ſe, benignè ſuſcepit, pœnitentibus indulſit, perſeverantes cuſtodivit, ſtantes tenuit, lapſos erexit, malas delectationes in amaritudinem convertit, & rurſus ſalubriter amaricatis, conſolationes ſuas tribuit. Poſtremò tribulatione purgatis, quietem & pacem perfectam reſtituit, qui nec peccantibus umquam defuit ut corrigeret, nec juſtis ut cuſtodiret. Recogitemus quanta bona Deus fecit nobis non rogantibus neque deſiderantibus, imò recuſantibus; & quam multa peccata dimiſit nobis, & à quantis periculis liberavit nos, liberator Deus. Idcircò ſicut nullum eſt momentum, in quo non utamur & fruamur Dei pietate & miſericordia, ita nullum momẽtum eſſe debet, in quo illum non habeamus præſentem in memoria.

Tertia columna eſt cor mundum, ſequitur enim, ut eum à quo tanta beneficia accepimus, toto corde diligamus, hoc eſt, tota cogitatione, tota affectione, ſine defectione: ſit cor mundum, & totius immunditiæ ſpurcitias reſpuens cogitationum, ſicut actionum ita & cogitationum peccata deploret, compungatur pro malis quæ commiſit, & bonis quæ neglexit; ſit cor rectum, ut ei per omnia placeat Deus, ſit rectum rectitudine intentionis, excluſione perverſæ cogitationis, aſſiduitate cõtemplationis; ſit paratum ſequi voluntatem Dei, in quamcumque partem inclinari illam cognoverit, ſit dulce, dulci reſponſione, ſuavi admonitione, benigna reprehenſione, moderata correctione.

Quarta columna eſt animus liber: ſit inquam liber à mundi ſolicitudinibus, à carnis

Digitized by Google

carnis voluptatibus, à pravis cogitationibus, ut poſſit cum voluerit aut ſibi intendere, aut utilitati fratrum miniſtrare, aut in contemplatione cœleſtium requieſcere, ſit firmus ut nulla repentina perturbatione concutiatur, non capiatur illecebris, non frangatur adverſis, nulla ira, nulla impatientia, pacem quietemque pectoris turbare poſſit: quoniam Chriſtus pax eſt, & in pace requieſcit pacis amator, & in perturbato animo habitare nõ poteſt; ſit conſummatus in Dei dilectione, hoc eſt enim diligere Deum, illi occupare animum, concipere fruendæ viſionis ejus affectum, habere peccati odium, mundi contemptum, diligere proximum, quem ipſe ſenſuit diligendũ.

Quinta columna eſt ſpiritus rectus, ſit inquam rectus ab omnibus terrenis & præſentibus averſus, pia devotione aſcendat & viſitet ſupernas ſedes, & multas quæ in domo Patris ſunt manſiones. Ioã. 14.

Sexta columna eſt mens devota, quę in amore Dei jugiter delectatur, frequenter exceſſus mentis patitur, & dum pulchritudinem Dei conſiderat, attonita tota in ejus admiratione ſuſpenditur, rapitur autem, dum ſola cœleſtia contemplatur, & contemplando jucundatur, & agnitione ſuavitatis illecta, guſtat dulcedinem, & illam cœleſtem infuſionem lætitiæ ſpiritualis intra ſemetipſam miratur, quia rediens ad ſe, nulli intimare poteſt quod vidit ſupra ſe.

Septima columna eſt ratio illuminata, quæ quidem ratio per mentis exceſſum in contemplationem ſublimium ſublevata, & in divinę contemplationis arcanum rapta, atque ibi illuminata, ad cognitionem veritatis & veri luminis, ad deſiderium bonitatis inflammata, omnes illicitas voluptates, affectiones & vagas memoriæ cogitationes,

cordis

Digitized by Google

cordis diſperſiones, animi fluctuationes, ſpiritus evagationes, in unū colligit, atq; in illo fœlicitatis fonte, totum deſiderium ſuum figit: ratio ergò locum ſuperiorem ſemper obtineat, nullusq; motus adverſus eam ſit rebellis, ſed omnia ei obtemperent, ſicut ipſa obtēperat Deo. Si verò aliquē motum ad id ad quod non debet, vel modo quo nō debet, moveri ſenſerit, non conſentiat, ſed illicò reſiſtat; nam ſolus conſenſus reos nos facit, etiamſi aliquid impediat ne opera ſubſequantur: tunc enim anima mori dicitur, cum ipſa anima ad peccatum per conſenſum curvatur. Reſiſtat ergò ne moriatur, pugnet ut coronetur, moleſta eſt lucta, ſed fructuoſa; quia ſi habet pœnam, habebit & coronam: non nocet ſenſus, ubi non eſt conſenſus, imo quod reſiſtentem fatigat, vincentem coronat: Et hæc de ſeptem columnis domus.

Porrò pavimentum eſt humilitas, ſeu humilis concordia morum, quæ in ſpirituali fraternitate, ſub magiſterij regula ſe calcandam proſternit: hoc pavimentum intrinſecus & extrinſecus auro tegitur; interius, intentionis puritate, exterius, bonorum operum ſplendidiſſima claritate. Si igitur ædificare velis templum ſpirituale, id eſt, cor tuum ad Deum converſum; locus ędificij erit mons in Ieruſalem, id eſt, pacifica mens, & bona conſcientia; materia ſit ligna & lapides, id eſt, diverſę vritutes, artifex intellectus, rationabiliter cuncta diſcernens; menſura longitudinis, ſit perſeverantia boni operis, in peregrinatione hujus exilij, menſura latitudinis, ſit largitas vel latitudo beneficij, menſura altitudinis, ſpes deſiderij. Hæc domus Dei ſpiritualis initiatur timore, roboratur patientia, dilatatur longanimitate, mundatur confeſſione priorum delictorum, ornatur obſervatione regularium

rium inſtitutionum, præparatur ſancto deſiderio,& ſanctificatur ferventi Dei dilectione. Hæc de ſpiritualis domus ædificatione ſufficiant.

Cæterum, *niſi Dominus* hanc *domum ędificaverit, in vanum laboraverunt qui ædificant eam*; nã abſque auxilio divinę gratiæ, operari non poſſumus. Pro cujus explanatione notandũ eſt, auxilium divinæ gratiæ, trifariã conſiderari poſſe, ſicut & opera noſtra trifariam conſiderantur, hoc eſt, ut ſunt naturalia, ut ſunt moralia, ut ſunt ſupernaturalia. Primò igitur Deus adjuvat generaliter, cum tamquam motor primus omne creatum movet, ut in finem ſuum tendat, & ad illum perveniat. Secundò ſpecialiter, ut rationalem creaturam, & liberam liberis motionibus, ſpecialiter ad hoc, ut ſecundum rationis rectitudinem operetur, ſemper excitat; & hoc agit tam naturali (quę ſpecifica eſt) inclinatione, quam mille alijs modis, qui ſoli rationali creaturæ conveniunt. Tertiò ſingulariter & ſupernaturaliter, & eſt donum gratiæ gratum facientis, quo filij Dei, membra corporis Chriſti efficimur, atque ita grati Deo effecti, ut jam noſtra opera infinito æternæ glorię præmio condigna ſint. Abſque primo igitur auxilio, nihil agere poſſumus, neque etiam ea opera, quę merè naturalia ſunt; ſed neque reſpirare, neque vivere, neque eſſe. Moraliter autem, non niſi cum ſecundæ rationis auxilio operari poſſumus. Gratuitè verò, niſi gratia gratum faciens id præſtiterit, nullus poterit operari: neque enim Adam ipſe in ſtatu primo (ſi abſque hoc dono eſſe potuiſſet,) opus Deo gratum, & cœleſti gloria condignum, operatus fuiſſet; hinc meritò additur.

Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere: ſurgite poſtquam ſederitis, qui manducatis panem doloris. verſ. 2.

Kk Nihil

Digitized by Google

juxta radicum quantitatem, rami prodire noſcuntur, & quot radicibus arbor innititur, tot ramis (ut aiunt) decoratur. Nam,

Cum dederit dilectis ſuis ſom-
verſ. 3. *num:* * *ecce hæreditas Domini, filij; merces, fructus ventris.* Cum Sancti ab hoc ſæculo accepto quietis ſomno diſceſſerint, tunc fient *hæreditas Domini*; quia jam non ſubjacent tentationi, ſed corpus diſſolvet mortalitas, aut abſolvet immortalitas: & tempus abſorbebit æternitas, & ſpiritum qui nec gravatur corpore, nec mutatur tempore, ſublevabit ad ſe, & firmabit in ſe, immortalis & immutabilis divinitas. Sed & ipſe Dominus Ieſus factus eſt *fructus ventris*, cujus aſſumpta humanitas accepit hanc mercedem, ut gentes vocatæ ſint in filijs, *hæreditas* ejus: *dedit in-* Ioã. 1.
quit *eis poteſtatem filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine ejus.*

Sicut ſagittæ in manu potentis; verſ. 4.
ita filij excuſſorum. Quemadmodum inquit ſagittæ quæ in manu alicujus potentis ſunt, ob illius vires ac fortitudinem terribiliores eſſe videntur, tales etiam ſunt ſpirituales fidelium Doctorum filij, qui à dæmonum captivitate excuſſi ſunt, ipſis ſcilicet dæmonibus terribiles & tremendi.

Beatus vir qui implevit deſi- verſ. 5.
derium ſuum ex ipſis: non confundetur cum loquetur inimicis ſuis in porta. Iſte qui de *filijs excuſſorum* fixus in Deo eſt, *non confundetur* in die judicij, cum exprobraverit inimicis Legis Dei inobedientiam, & perverſitatem, vel omnem malitiam ipſorum.

CANTICVM GRADVVM.

Psalmvs CXXVII.

Verſ. 1. Beati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in vijs eius. Nonus gradus aſcenſionis, eſt timor filialis ſeu obedientia: Septem autem noveris eſſe ſpecies timoris. Primus timor eſt naturalis, quo timetur quidquid naturæ nocivum putatur, iſte nec meritorius nec demeritorius eſt, qui omnibus communiter ineſt, etiam Chriſto, quo mortem timuit. Secundus eſt humanus, quo timetur contritio carnis, propter quam delinquitur, & hic timor malus eſt, Mat. 10. unde Dominus, *nolite timere eos qui occidunt corpus*. Tertius eſt mundanus, quo timetur amiſſio rerum mundi, quæ nimis amantur, propter quas prius peccatur; quam amittantur. Quartus eſt ſervilis, quo tantum pœna timetur, de quo Auguſtinus: regnat (inquit) in eo peccandi voluntas, & ſequeretur opus, ſi ſperaretur impunitas; & hic timor eſt à Spiritu ſancto, ſed non cum Spiritu ſancto, iſte bonus & utilis eſt (teſte Auguſtino,) per quem paulatim fit conſuetudo iuſtitiæ. Quintus eſt initialis, quo peccatum dimittitur partim amore iuſtitię, partim timore pœnæ, de quo Sapiens: *initium ſapientię timor Domini.* Eccl. 1. Sextus eſt timor filialis ſive offenſionis, quo peccatum timetur, ne à ſponſo ſeparemur, vel ne eum offendamus. Septimus denique reverentialis dicitur, quo non iam peccatum timetur, ſed pater in reverentia habetur: ſolus iſte inter omnes erit in patria, reliqui deficient in via. Loquitur autem hic Pſalmus de timore filiali,

liali, qui aſcendentē beatum facit, quia aufert ſecuritatem noxiam, & juſtitiam conſervat, & omnia opera hominem veri facit, donec ſecuritas ſuccedat timori, non timor ſecuritati; ideoque, *ambulat in vijs Domini*, quæ durę videntur carni quę infirma eſt, ſuaves tamē & pulchræ ſpiritui, qui promptus eſt; quem conſolatur certitudo ſpei ex fide promittētis

Verſ. 2. *Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & benè tibi erit.* Requiem metetis, qui nunc laborem hujus meſſis ſeminatis, fructus hujus laboris, illa requies erit, requies à labore, merces pro labore, cujus etiam recordatio fidelis, vires reparat in labore, umbra eſt æſtuantibus, cibus eſurientibus. Vnde hujuſmodi homo etiam cum laborat, quieſcit; ſicut e diverſo impius etiam cum quieſcit, laborat. Quomodo enim quieſcerent, quibus Deus immittit rotam malorum;

Pſal. 94. *quibus juravit in ira ſua, non introibunt in requiem meam?* Extra illam non eſt niſi afflictio & miſeria, & *in circuitu ejus tempeſtas valida:* ſicut & in natura fit, ut quidquid extra ſimplicitatem & unitatem puncti fuerit, in motu & agitatione ſit: tantoq; concitatiore quilibet circulus impetu rotetur, quanto ab immobilitate principij ſui, id eſt, à medietate centri, receſſerit longius. Sanè *in circuitu impij ambulant*, qui in multiplicitate actionum ſuarum requiem quærunt, ſed non inveniunt. Pulchrè enim vindicat in peccatores juſtitia divina, res ipſas quas quærunt & amant, convertens in tormenta, & vitia faciens eſſe ſupplicia: ſic pecunia, quæ juſtum amplius juſtificat, & verius ditat, diſpenſata vel ſemel data; avarum cruciat ſervata, prodigum polluit profligata. Fœlix ergò es, qui in omnibus laboribus tuis requiem quæris beatam: ſemper feſtinans ingredi, ejus deſiderio corpus affligens, ani-

(Pſal. 49.) (Pſal. 11.)

mum autem jam illi requiei
parans & componens; *quia be-*
atus es & benè tibi erit: hoc eſt,
in utroque vitæ ſtatu, licet non
æquo gradu, fœlix eris & bea-
tus: quia à timore hoc ſancto
omnis mortalium omnium
fœlicitas, ac beatitudo, hoc eſt,
tranquilla perturbationũ ap-
petentiarumque ſedatio, ema-
nat, pignus ſcilicet atque ar-
rhabo futurę vitę, quæ ſanè
Col. 3. *abſcondita eſt* ait Paulus *in Chri-*
ſto Ieſu; quo adepto, anima
veluti in fine proprio conqui-
eſcit omninò, neque aliud
quidquam ultra quærere aut
vult, aut poteſt.

verſ. 3. *Vxor tua ſicut vitis abundans,*
in lateribus domus tuæ. Vxor (ju-
xta Salomonem,) ſapientia
accipitur, quę in animę emun-
datæ domo tamquam ſpatio-
ſa vitis adducta, in lateribus o-
perum noſtrorum extenditur.
Sed quemadmodum vitis, quę
natura ſua caduca eſt, niſi alie-
no adminiculo fulta ſit; ad ter-
ram fertur, atque proindè ſte-
rilibus malleolis, ſarmentiſ-
que luxurians ſylveſcit facilè,
ac per omnes partes nimium
ſui prodiga, funditur. Ita & hu-
jus effigiem rerum divinarum
cognitionem, (quam ſapienti-
am appellamus,) ſecũ ferre ar-
bitror: quæ niſi à timore, ve-
luti ab ulmo vitis, aut fraxino,
ſubfulciatur, in aridos ſæpè
pampinos levitatis, atque ar-
rogantiæ deſinit. Huic verò
nixa atque appoſita, fit ſicut
uxor uberrima conjuncta vi-
ro, aut ſicut vitis arbori innixa.

Filij tui ſicut novellę olivarum,
in circuitu menſæ tuæ. Actus bo-
ni in circuitu doctrinæ cœle-
ſtis aſſiſtentes cum pinguedi-
ne pacis & obumbratione vir-
tutis.

Ecce ſic benedicetur homo, qui verſ. 4.
timet Dominum. Non eſt hæc
ſola merces eorum qui timent
Deum, frui bonis illis tempo-
ralibus, quæ hìc ſecundum li-
teram intelligere poſſumus,
ſcilicet uxore fœcunda, filijs
copioſis, rei domeſticæ pro-
ſperitate:

Digitized by Google

ſperitate: quia hæc ex ſuperabundantia ſunt,& inſtar cujuſdam additamenti: principalia autem ſunt, primum quidem hoc ipſum, Deum timere,quod in ſeipſo continet remunerationem; deinde arca-
1. Cor. 2. na illa quæ *oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt.* Qui hoc timore (ait Auguſtinus) Deum timet, nihil timet, & qui Deum non ſic timet, omnia timet: hinc
Ecc. 34. Sapiens ait, *qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pavebit quoniam ipſe eſt ſpes ejus.* Vbi & undecim effectus hujus timoris notabiles valdè & utiles e-
Ibid. numerat, dicens. *Oculi Domini ſuper timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & umbraculum meridiani, deprecatio offenſionis, & adjutorium caſus, exaltans animã, & illuminans oculos, dans ſanitatem, & vitam, & benedictionem.* Conſequenter Pſalmiſta ex pietate poſtulat benedicere Dominum timentes, & optat eis bona, quę non ſunt malis communia, dicens.

Benedicat te Dominus ex Syon: verſ. 5.
& videas bona Hieruſalem omnibus diebus vitæ tuæ. Id eſt, benedicat te,qui regnat in Eccleſia, quæ rectè Syon nominatur, propter loci ſitum, & diſpoſitionem,& nominis interpretationem. Sicut autẽ mons ille ad literam in altum elevatur, & muro cum turribus à rege David cinctus erat & munitus; ita Dei Eccleſia, (cujus converſatio in cœlis eſt,) præminentia ſanctę vitę in ſublime attollitur, & cuſtodia tam angelorum quam prælatorum, velut turribus & propugnaculis munitur. Syon interpretatur ſpeculum; unde Eccleſia dicitur Syon, eo quod videat 1. Cor 13.
nunc in *ſpeculo & in enigmate,* imaginẽ ſcilicet veritatis, quæ poſtea viſura eſt *facie ad faciem,* imaginis veritatem. Habet autem divinam Scripturam pro ſpeculo, in qua *conſiderat* (ut ait Iacobus) *vultum nativitatis ſuę.* Iac. 1.

Habet

Habet prǽterea ſpeculum crucifixi, in quo reſpiciat velut in
Num 21. ſerpentem ǽneum, contra omnes morſus ſerpentum. Sed nunc benedictionem audiamus. *Et videas bona Hieruſalem omnibus diebus vitæ tuæ.*

verſ. 6. *Et videas filios filiorum tuorum, pacem ſuper Iſraël.* Non hîc agit de terreſtri Ieruſalem, cujus inſtabilis opulentia, mutabilis excellentia, falſa & miſerabilis gloria: ſed de Ieruſalem cœleſti, cujus ſecura manſio eſt, continens omne
Oſee 14. quod delectat, & *quaſi oliva gloria ejus:* oliva enim indeficienter, tam in hyeme quam in æſtate, ſemper vireſcit, & ideo indefectibilem & æternam iſtius gloriǽ permanentiam deſignat, quǽ ex diuturnitate non deficiet, ſed magis innovabitur. De hac gloria ſic dicit Chryſoſtomus: quæ erit gloria, quǽ lætitia eſſe cum Chriſto? cum anima ad generoſitatem propriam regreſſa, cum fiducia Dominum ſuum cœperit videre? quando jam videbis *filios filiorum tuorum, pacem ſuper Iſraël,* id eſt, retributionem bonorum operum tuorum, quǽ ſunt excreſcentia in perpetuam pacem, *ſicut novellǽ olivarum* creſcunt in perfectam olivam, per quam pax deſignatur, *& pax Chriſti quæ exuperat omnem ſenſum* te totum in illius ſummæ & ſimplicis veritatis abſorbebit conſenſum, & poſt prǽſentis incolatum miſeriæ, ab ubertate illius Ieruſalem fæliciter inebriaberis, & videns Regem in decore ſuo, afflues in ſtupenda divinitatis cognitione, miraberis in tui ipſius delitioſa conſideratione, dilataberis in omnium creaturarum perfecta ſpeculatione. Phil. 4.

CAN-

Digitized by Google

CANTICVM GRADVVM.

PSALMUS CXXVIII.

verſ. 1. SÆpè expugnaverunt me à juventute mea; dicat nunc Iſraël.

verſ. 2. *Sæpè expugnaverunt me à juventute mea: etenim non potuerunt mihi.* Decimus gradus ſpiritualis aſcenſus, eſt patientia in adverſis, quę convenienter ponitur poſt timorem, quia metuentem Deum, omnia oportet æquanimiter tolerare propter juſtitiam: ait ergò, *Sæpè expugnaverunt me à juventute mea*, id eſt, à principio converſionis meæ: unde Pharäo contemptus, ſtatim ſurgit in ſcandala, & Ægyptij filios Iſraël ſtatim poſt exitum de Ægypto perſecuti ſunt, & ad confirmationem aſſertionis repetit *ſæpè expugnaverunt me*, quia continua inquietudo ex tentationibus intumeſcit, obſiſtens propoſito in cœlum tendentis, & non eſt quo ſe teneat verſum, ubi ſibi non inveniat adverſum. Suppoſito enim quod Ieſus ſit Chriſtus verus & naturalis, Eccleſia verò tota ſit Chriſtus myſticus, adeo quod tota Eccleſia complicatur in Ieſu, Ieſus verò totus in tota Eccleſia explicatur, ita voluit divina providentia, ut corpus Chriſti myſticum eandem ferat paſſionem & crucem, quá caput ejus Chriſtus pertulit, ut Chriſtus non ſolum in ſe capite, ſed in membris quoque ſuis patiatur, proportionatè tamen, juxta diſtributionem divinæ diſpenſationis, dividentis cuique prout vult. Hoc autem divinæ providentiæ myſterium docet Paulus, dicens: *Ego Paulus, qui nunc gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum* Col. 1.

 Chriſti

Digitized by Google

Chriſti in carne mea pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia. Ecce quod dum Paulus portionem ſuam paſſionum in carne ſua ſuſtinet, adimplet menſuram paſſionum corporis Chriſti, & ita paſſiones quæ deſunt ad complendam omnem menſuram paſſionum totius Eccleſiæ, quę eſt corpus Chriſti, pro ſua rata portione complet. Hoc itaque in Chriſtiana religione præcipuum eſt, ut benefacientes puniamur; ita Auguſtinus, Chriſtiani vita eſt benefacere, & mala pati; rationem autem tam crebrę impugnationis reddit dicens, *etenim non potuerunt mihi:* omnis enim malorum intentio contra bonos, hæc eſt, ut eos ſimiles ſui faciant, & in conſenſum iniquitatis ſuæ à fide ac probitate traducant; & cum ad effectum non perveniunt, tentationes continuant ut ſaltem tędio vincant. Sed tunc Deus melius à tentatione liberat, cum in ea patientiam donat: unde etiam ſubditur.

Supra dorſum meum fabrica- vers. 3.
verunt peccatores: prolongaverunt
iniquitatem ſuam. Fœlix ſic, ſupra dorſum meum araverunt arantes, prolongaverunt ſulcum ſuum: illa enim dictio, *iniquitates,* hebræis eſt jugera, ſive ſulcum. Sapientia autem patiens, & patientia ſapiens, dorſum eſt juſti ſive Eccleſiæ, ſupra quod fabricant peccatores, ſapientia patiens contra verberum impugnationem, patientia ſapiens contra verborum inſultus, ſed,

Dominus juſtus concidit cer- vers. 4.
vices peccatorum: * *confundantur* vers. 5.
& convertantur retrorſum omnes,
qui oderunt Syon. Dominus juſtus qui ultra poſſibilitatem noſtrã tentari nos non permittit, *concidet* gladio oris ſui, *cervices,* id eſt, ſuperbiam peccatorum, quæ ex ipſa ultionis ſpecie hîc rectè deſignatur, cum Dominus non manus peccatorum, ſed cervices conciſurus denuntiatur: & ex oppoſito intellige,

Digitized by Google

telligе, quod remunerabit humilitatem meam. Pro ceruicibus in hebręo habet vincula vel cathenas; ut ſit ſenſus. Illi quidem me ſuis inſidijs hinc inde vallarunt, ſed auxiliante Domino omnes nexus ſoluti ſunt: quia ergò perijt ſpes eorum qui bellum ex odio & invidia ſuſcepere, non ſolum victi, ſed turpiter & ridiculosè erubeſcant, & in fugam vertantur, vel ſi à pravitate converti noluerint, *confundantur* ſera confuſione tamquam victi à Deo, *& convertantur retrorſum*, id eſt, cadant, deficiant, & repellantur à Deo, *omnes qui oderunt Syon*, id eſt, Eccleſiam futura ſpeculantem. Optantis hæc verba ſunt, tametſi, ut ex græca lectione manifeſtè dignoſcitur, imperantis modum habeant, vel Prophetico more imperativo modo uſus eſt pro futuro, ac ſi diceret: confundentur & convertentur: quam loquendi figuram in ſequentibus etiam obſervabis.

Fiant ſicut fœnum tectorum: quod priuſquam evellatur, exaruit. verſ. 6.
Ex Paleſtinę tectis hanc deſumptam eſſe metaphoram arbitror, è quorum rimulis ac fiſſuris, cum plana ſint, gramé aliquod erumpere conſuevit, quod tamen cum humore illo careat, qui herbarum radices alere per ſe poſſit, diuturnum neutiquam eſt. Comparat ergò ſuperbos non tantum fœno, ſed fœno quod eſt ſupra domos, quamquam id quoque quod eſt in campis celeriter diffluit; eos tamen comparat fœno tectorum: ut utrimque oſtendat quam ſint fragiles & caduci, nempè ex loci & fœni natura. Tales inquit ſunt inſultus adverſariorum, qui cũ pingui humo, humoreque vivido ſpiritus & amico, ſint deſtituti, è fiſſuris latibuliſque petrarum, ipſis petris aridiores emergentes, facilè (ut ait Aug. Auguſtinus) exſiccatur. Quamvis enim *omnis homo fœnum ſit,* Iſaię 40.
quia per nativitatem viret in

 carne,

Digitized by Google

carne, per juventutem candeſcit in flore, per mortem aret in pulvere, impij tamen *non dimidiabunt dies ſuos*, in quibus tamquam arido gramine non modo nullum granum bonitatis invenitur, verum etiam antequam ad incrementum aliquod veniat, exſiccatur.

Pſal. 54.

verſ. 7. *De quo non implebit manum ſuam qui metit, & ſinum ſuum qui manipulos colligit.* Ijdem ſunt qui metunt, & qui manipulos colligunt, ſcilicet ſancti Angeli, qui quotidiè abducunt fideles ab hac vita in regnum cœlorum, qui ab arido illo gramine neque operationes, quę per manus hìc dici puto, neque cogitationes, quę per ſinum, quæ bonitatem referant, colligere poterunt, ut dominicis horreis inferantur, quia igni deputabitur, quicquid carebit ſubſtantia charitatis.

verſ. 8. *Et non dixerunt qui præteribant: benedictio Domini ſuper vos:* Non eos benedixerunt Sancti Dei, qui pro nihilo habentes hunc mundum, pertranſierunt ad cœleſtia & æterna; cui enim impiorum aliquando eſt dictum, benedictio Domini ſuper caput tuum? nonne iſtud magis, *benedictio Domini ſuper caput juſti*? unde conſequenter adjungit: *benediximus vobis in nomine Domini. Benediximus vobis*, non ſicut Eſau *in pinguedine terræ, & in rore cœli*, ſed in pinguedine Spiritus, & in Auctore cœli, qui per Prophetam loquitur, *ero quaſi ros*; & cui dicitur, *ros lucis, ros tuus*. In Chriſto utique benedictio Patris, cui Pater imprecatus eſt, *qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur*: ut relictis infructuoſis aridiſque operibus, ea ſeratis quæ & meſſoris manū, & colligentis manipulos, impleant ſinum.

Prov. 10. Gen. 27. Oſee 14. Iſaiæ 26. Gen. 27.

CAN-

CANTICVM GRADVVM.

Psalmvs CXXIX.

Verſ. 1. Verſ. 2. *De profundis clamavi ad te Domine: * Domine exaudi vocem meam.* Vndecimus gradus ſpiritualis aſcenſus, eſt pœnitentialis ſupplicatio ad Deum. Volens igitur pœnitens hunc aſcendere gradum, ſuam conſiderans infirmitatem, & miſeriæ profunditatem in qua eſt, clamet ad Dominum, qui ſolus potens eſt liberare. Eſt autem multiplex profundum unde clamare debet: profundum videlicet malitię & perfidiæ, ignorantiæ & miſeriæ, de his clamandum ad Dominum ut liberet. Item profundum cordis & humilitatis, de quibus clamandum ut exaudiat. Item eſt profundum gehennę à quo non eſt clamandum, quia in inferno nulla redemptio. Eſt & profundum divinę juſtitiæ & clementiæ, à quo clamandum eſt; nullum quippè peccatorem revertentem deſpicit, qui peccatores redimere venit. Clamor autem ille ad Dominum non eſt tam ſonus vocis, quam deſiderium cordis; nam cum quolibet verbo orationis, concors eſſe debet ſenſus cogitationis: numquam enim orationis voces ad aures Dei diriguntur, niſi cum ex profundo & intenſo cordis affectu emittuntur. Quia tamen duplici ſubſtantia compacti ſumus, ſpirituali orationi quæ in intrinſeca mentis devotione conſiſtit, extrinſecam quoque corporis humiliationem adhibere prodeſt, ita tamen ut ipſa exterior oratio ad interiorem tamquam ad principale propter quod ipſa fit, referatur ſemper: ut videlicet

Digitized by Google

per humilitatis ſigna, quæ extrinſecus corporaliter exhibemus, ad interiorem animi affectum accendamur, & hoc nobis plurimũ convenit, quibus ſemper à ſenſibilibus progreſſus eſt ad intelligibilia.

Quod autem additur, *Domine exaudi vocem meam*, & conſequenter, *fiant aures tuę intendentes, in vocem deprecationis meę*; totum ad unam intentionem reſpicit, ac ſi diceret, ſic audi verba, ſic intellige deſideria, ut probet rei effectus, te intentum eſſe meis orationibus. Non verò hìc carnalem aurem Propheta poſtulat, ſciens Deum incorporeum eſſe, qui non partibus membrorum ſenſus iſtos diſcernit; ſed una virtute cuncta peragit; quę ergò ſunt aures divinitatis, niſi pietas & miſericordia, quibus nos exaudire dignatur? Sed quoniam omnis homo quantumcumque juſtus & patiens, indiget quotidiè divinam implorare miſericordiam, pro quotidianis exceſſibus ſeu malis præteritis; quia nec Deum timens, nec mala patiens, propter Deum dignum ſe ſentit Chriſto vel gratia Dei, quoniam in toto Chriſti corpore nullus eſt ſine peccato, aptè adjungit.

Si iniquitates obſervaveris Do- verſ. 3.
mine: Domine quis ſuſtinebit? Si delictorum noſtrorum oblivisci nolueris, ſed veluti repoſita apud te ſervare, ad puniendum ea ſecundum quantitatem culpæ, & rigorem juſtitiæ; aut reconciliatis ideo ſis minus ad exauditionem facilis, quis inter mortales (qui ab infantia ſua proni ſunt ad malum,) juſtificari poſſet in conſpectu tuo? Si ergò non eſt caſtum cor, quod præſumat de ſua juſtitia, præſumat omnium cor de Dei miſericordia, ipſe eſt fons miſericordiarum & abyſſus judiciorum. Quis de hoc fonte bibit & non amavit? quis hanc abyſſum conſideravit & non expavit? nihil

tamen

Digitized by Google

tamen eſt cur judicium expa-
veſcas,ſi non adverſus miſeri-
cordiam inſoleſcas, etſi nemo
Deum judicem poſſit ſuſtinere
nullus tamen debet de miſeri-
cordia deſperare, ſicut ſequitur.
Verſ. 4. *Quia apud te propitiatio eſt: &
propter Legem tuam ſuſtinui te
Dominè.* Sic Deus feſtinat ab-
ſolvere reum à tormento con-
ſcientiæ, quaſi plus cruciaret
miſericordem compaſſio mi-
ſeri, quam ipſum miſerum paſ-
ſio ſui: nec hoc dicimus quod
in natura incommutabili hu-
manos ponamus effectus; mi-
ſericordia enim importat duo,
unum tamquam eſſentiale, al-
terum tamquam accidentale.
Primum eſt promptitudo vo-
luntatis ad ſubveniendum mi-
ſeris, in qua eſt totum virtutis
miſericordię eſſentiale; ſecun-
dum verò eſt paſſio triſtitię,
quæ oritur in appetitu ſenſiti-
vo, ex cognitione miſerię al-
terius: eſt ergò miſericordia
in Dco ſecundum effectum,
non ſecundum paſſionis defe-
ctum. Sed nos hac ſimilitudi-
ne utimur, ut in amorem illi-
us ſummæ bonitatis affectus
noſter dulceſcat, dum ipſam
plus nos amare, quam ipſi nos
amemus, ex ſimilitudine diſci-
mus humana. Vel aliter: *Quia
apud te propitiatio*, id eſt, tuus
unigenitus, immenſiſſima cla-
vorum vulnera coram te de-
nudans, aſtat, ac pro tota ejus
plebe propitiatur: Is enim eſt,
quem tu clementiſſime Do-
mine, *propitiatorem poſuiſti per* Romã.
fidem in ſanguine ipſius. Vnde Ber- 3.
nardus: ſcio quod merita mea
mihi non ſufficiunt, ſed ego
fidenter quod ex me mihi de-
eſt, uſurpo mihi ex vulneribus
Domini mei, quoniam miſe-
ricordiæ affluunt, nec forami-
na per quæ effluant deſunt: *fo-* Pſal.
derunt enim manus ejus & pedes, 21.
latuſq; lanceâ perforaverunt,
& per has rimas licet mihi *ſu-* Deut.
gere mel de petra, oleumque de ſaxo 32.
duriſſimo. Non ſolum autem
ſuſtinui, id eſt, remunerationem
cum patientia exſpectavi, *quia
apud*

apud te propitiatio eſt, etiam *propter Legem tuam* à me ſervatam, id eſt, propter conditionem quam nobis propoſuiſti *dimittite & dimittetur vobis*; ſed inſuper,

Luc. 6.

Suſtinuit anima mea in verbo ejus: * *Speravit anima mea in Domino. In verbo*, id eſt, in conſideratione promiſſionis ejus, quâ & veniam promiſit pænitentibus, & indulgentiam quærentibus, & ſempiternam gloriam promerentibus: licet enim Deus ex natura & ſimpliciter nemini quicquam debere poteſt, ex pacto tamen & promiſſo, plura tenetur, & debet, non cuiquam creato, ſed ſuæ voluntati, cujus benignitate cum homine pacta inire dignatus eſt: unde Pſalmiſta, *quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita*; & Propheta, *ſi irritum poteſt fieri pactum meum.* Vel *in verbo tuo*, id eſt, in filio tuo, qui eſt verbum Patris ſibi conſubſtantiale: & quia verbum in divinis procedit, ſicut vivens à vivente, & in identitate naturæ, non ſolum ſpecifica, ſed etiam numerali: & procedit etiam ſecundum rationem ſimilitudinis, quia de ratione verbi eſt, quod ſit perfecta ſimilitudo illius, cujus eſt verbum: ideo verbum in divinis & filius idem ſunt per omnem modum. Ideo Auguſtinus dicit, verbum ſolus filius accipitur, & in eo loco dicitur verbum quo filius: de quo verbo idem ait Auguſtinus, quod ipſa proprietas filij perſonalis, diverſis nominibus ſignificatur, ad exprimendam diverſimodè perfectionem ejus: ut enim oſtendatur patri naturalis, dicitur filius, ut oſtendatur patri per omnia ſimilis, dicitur ſplendor, ut oſtendatur immaterialiter genitus, dicitur verbum, quia ergò in hoc verbo invenitur ſalus, vita & reſurrectio noſtra,

verſ. 5.

Pſal. 88.

Jer. 33.

Aug. l. 6. de Trinit.

Aug. Lib. 12. de Trinit.

A cuſtodia matutina uſque ad noctem, ſperet Iſraël in Domino. Ab illa hora *matutina*, qua in vineam

verſ. 6.

Digitized by Google

vineam dominicam eſt locatus *Iſraël*, id eſt, populus videns Deum per fidem formatam, ſpem ſuam in illam defigat horam, quâ denarium mercedis accipiat ab illo, qui ei lumen veritatis illuxit. Vel ut in hebręo habetur, à vigilia matutina, uſque ad vigiliam matutinam, id eſt, ab incipiente hîc illuminatione, perſeverando uſque ad verum matutinum, quod poſt hanc vitam incipiet luceſcere.

vers. 7. Ideo autem ſperet, *Quia apud Dominum miſericordia: & copioſa apud eum redemptio.* Cum ſit proprium Deo miſereri ſemper & parcere, miſericordia quæ eſt ipſe Deus, ineffabilis eſt & infinita, ſicut Deus infinitus eſt & immenſus. Quantus enim Deus eſt, tanta eſt ejus miſericordia, & ſicut Deus immutabilis eſt & invariabilis; ita ejus miſericordia variari non poteſt. Effectus tamen miſericordiæ ejus in creaturis major extitit, poſtquam pro nobis mortuus eſt & reſurrexit; copioſa enim fuit ejus miſericordia, ſicut *copioſa apud eum* fuit *redemptio.* Rara enim fuit gratia, ante tempus gratiæ, & rara miſericordia, reſpectu ejus quæ fuit poſtquam *venit plenitudo temporis*, quia tunc aperuit Dominus cataractas cœli; & copioſam miſericordię pluviam effudit in univerſam terram. Verè apud crucifixum *miſericordia, & copioſa apud eum redemptio:* Gal. 4.

Et ipſe redimet Iſraël, ex omnibus iniquitatibus ejus; ut principis hujus mundi calumnias liber evadere mereatur. Sciat tamen ſciat quicumque eſt ille beatus & verus *Iſraël*, non eſſe hoc ſuæ meritum perfectionis, ſed divinę gratiam redemptionis, non ſcilicet *quia peccatum non fecerit, nec inventus ſit dolus in ore ejus*, ſed quia ille cujus hæc laus propria eſt, Chriſtus ſcilicet, purgavit peccata illius, qui per ſanguinem crucis ſuæ *purgationem pec-* vers. 8. 1. Petr. 2. Heb. 1.

Digitized by Google

catorum faciens, ibi maximè triumphavit principatus & po-
Col. 2.

teſtates, ubi abſcondita erat fortitudo ejus. Hab 3.

CANTICVM GRADVVM.

PSALMVS CXXX.

verſ. 1. *Domine non eſt exaltatum cor meum: neque elati ſunt oculi mei.*

Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus ſuper me. Duodecimus gradus ſpiritualis aſcenſus, eſt humilitas, quæ omnium virtutum eſt maxima, cum tamen virtutem ſe eſſe neſciat: ab ipſa incipiunt, per ipſam proficiunt, in ipſa conſummuntur, per ipſam conſervantur. Vera autem humilitas (teſte Auguſtino,) eſt ſenſus propriꝫ vacuitatis: unde

Gen. 18. Abraham, *loquar* (inquit) *ad Dominum meum cum ſum pulvis & cinis*; & Paulus, *ego ſum mini-*

1. Cor. 15. *mus Apoſtolorum, &c.* & Chri-

Pſal. 21. ſtus, *ego ſum vermis & non homo.* Sunt vero econtra qui ſibi nimis placentes, animam ſuam exaltant, propter dona naturæ aut fortunæ ſeipſos deificant, in geſtis & motibus, cunctiſque extrinſecis rebus, ſuperbè cum proximis ſeſe habent, libenterque omnem accipiunt contrarietatem, ut videantur ſapientes: & magnanimitas ſe ſupra modum extollens, eos minaces, inflatos, & inquietos, ac turbidos reddit; & in quaſcumque excellentias dictorum factorumque (neglecta honeſtate) feſtinos. Sed neque interiorem neque exteriorem teſtatus eſt vir ſanctus (qui hunc aſcendit gradum,) ſe habere elationem, qui ait, *Domine non eſt exaltatum, &c.*

Si non humiliter ſentiebam: ſed exaltavi animam meam: Duplex verſ. 2. hìc notatur humilitas, una quę dicitur

dicitur cognitionis, quâ cognoſcimus quod nihil ſumus, & hanc diſcimus à nobis ipſis, & à propria infirmitate: quid enim eſt caro niſi eſca vermium, & ſaccus cinerum? ſi hanc diſcere voluerimus humilitatem, noſtrę conditionis ingreſſum lachrymabilẽ, converſationis progreſſum culpabilem, diſſolutionis egreſſum horribilem, attendamus, & eorum intuitu apud nos humiliabimur. Cum enim Deus omnia poſſit, ut quid non fecit nos æquales Angelis in gloria? niſi ut ipſa depreſſio noſtra, humiliet nos, ne elevemur ſicut ſeducti & ſeductores Angeli, & corruamus & pereamus. Inde eſt quod cum Deus in Baptiſmo tollat penitus reatum peccati originalis, pœnam tamen corruptionis non tollit in hac vita, ut ſemper maneat nobis memoriale humiliationis; quo cauti ſimus ne ſuperbiamus ſicut primi parentes noſtri, ex quorum ſuperbia & tranſgreſſione omnes corruimus in culpam & pœnam quam portamus, & adhuc deteriora niſi Deus avertat, exſpectamus. Altera humilitas eſt affectionis ſeu cordis, qua calcamus gloriam mundi, & non ſolum nos cognoſcentes, pro vilitate noſtra nos ſpernimus, ſed etiam ab alijs ſperni nos patienter accipimus: imò quia veritatem amamus, & nos privato amore non diligimus contra veritatem, etiam deſideramus ab alijs reputari, quales ipſi nos reputamus, & quales in veritate nos cognoſcimus. Eſt & alia ſublimis humilitas quæ honori cedere noſcit, inſoleſcere gloria oblata non novit; talis fuit humilitas beatę Mariæ virginis, quæ honorata primò ab Angelo, eam officioſiſſimè ſalutante, alias à Patre cœleſti, eam ab æterno in ſpõſam eligente, tertiò à Spiritu ſancto, in ea ſuperveniente, à filio quoque Dei de illa car-

nem ſumente; denique ab u-
niverſo mundo beatam eam
dicente: de ſe tamen humilia
Luc. 1. ſentiens, *ancillam* ſe recognovit
& appellavit. Hæc etiam eſt
humilitas perfectorum, quia
quantò majores ſunt, tantò
magis ſe humiliant in omni-
bus; in ſenſu, in affectu, in ver-
bo, in actione, in habitu, ſicut
dicit Pſalmus, *Domine non eſt ex-
altatum, &c.* Si enim humilia-
tur & ſe deſpicit, qui non ha-
bet unde glorietur, ſed multa
habet unde confundatur; li-
cet bona ſit iſta humilitas, ta-
men non eſt miranda, & ſi fili-
us ruſtici, non vult filius regis
putari, laudanda eſt in eo ſim-
pliciter puritas, ſed non præ-
dicanda nec ex hoc miranda
humilitas. Si verò dives ſe
pauperibus conformat, & al-
tus nihil altum ſapit, & glori-
oſus nihil de gloria ſibi attri-
buit, totum illi refundens &
integrum reſtituens à quo fluit
omne bonum, hic eſt humilis,
non cogente neceſſitate, ſed
veritatis caritate: humilis qui-
dem eſt corde, ſed excelſus eſt
ſenſu; humiliter ſentit in ſæ-
culo, ſed animam exaltat in
cœlo. Pergit conſequẽter Pſal-
miſta, & ſicut ſolemus quando
de cauſa benè confidimus, ma-
ledicto ſe obſtringit, ſi à ſuper-
bia ſe non cohibuit.

*Sicut ablactatus eſt ſuper ma-
tre ſua, ita retributio in anima
mea.* Talis inquit fuit mea hu-
militas, qualis infantis qui
pendet ab ubere matris. Quẽ-
admodum enim ille adhæret
matri, eſt continens, eſt om-
nis arrogantię purus, vivit in
innocentia ſumma & ſimplici-
tate; ita ego etiam in Deũ me
gerebam, ei perpetuò adhæ-
rens. Ablactati autem non
abs re meminit, ſed volens o-
ſtendere afflictionem, anguſti-
am, dolorem & malorũ ma-
gnitudinem. Quemadmodum
ergò puellus, qui nuper ab u-
bere avulſus eſt, ne ſic quidem
à matre recedit, ſed flens, ge-
mens, lugens, ægrè ferens, & ſe

afflictans,

Digitized by Google

affictans, parenti ſemper adhæret, nec ab ea recedit: ita ego quoque, inquit, cum eſſem in afflictione, anguſtijs, & multis calamitatibus, Deo ſemper adhæſi. Si autem ita non fui, retribuatur (inquit,) ſuper animam meam, ut ſcilicet à Deo ſubtrahatur mihi omnis conſolatio & gratia, & pereã. Quæ optatio eſt forma jurandi apud hebræos, & eundem penè modum habet, qui in Scripturis antiquis tam creber
1. Reg. 14. eſt: *hoc faciat mihi Deus, & hoc addat.* Alij tamen interpretantur hunc verſum, quod Propheta nihil in ſe puerile ſentiens, quia cibum lactis excedens, ad perfectum pervenit virum, illo nunc pane qui de cœlis advenit, ut alatur, exorat.

Speret Iſraël in Domino, ex hoc verſ. 3.
nunc & uſque in ſæculum. Docet ut nullo fine temporum, ſpes noſtra claudatur, ut per ſpem præſentis ævi, bona futuri ſæculi capiamus, Amen.

CANTICVM GRADVVM.

PSALMVS. CXXXI.

verſ. 1. **M***Emento Domine David, & omnis manſuetudinis ejus.* Tertius-decimus gradus aſcenſionum, eſt ędificatio domus interioris, quæ eſt anima ſancta, quæ dum virtutibus adornatur, domus Chriſti efficitur: quæ qualiter ædificari & conſtrui debeat, patuit ſupra ex gradu octavo. Hunc autẽ Pſalmum Propheta ex populi perſona conſcripſit, ſupplicantis templi conſtructionem exurgere, ſi non propter ſe, ſaltem propter illud ſtudium, quod illorum progenitor, David habuiſſe conſpicitur: qui olim Zelo

Digitized by Google

quodam correptus, cum arcam videret errantis in morem per campos ſylvaſq; circumferri, & tandem in Ephratæ locum, id eſt, tribum Iuda, poſt longam circuitionem deductam; juramento pollicitus eſt, ne ea quidem quę erant naturalis neceſſitatis ſecurè deſumpturum, donec *inveniret locum Domino, tabernaculum Deo Iacob*.

Optantis ergò populi vox
verſ. 8. illa eſt, *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ*: Alius vertit fortitudinis, alius potentiæ tuæ, & meritò *arcam ſanctificationis* dicit, tamquam ſanctificatione plenam; magnam quoque Deus per eã potentiam oſtendit ſemel & bis, & ſępenumero, ut quando
1. Reg. 5. capta eſt ab Azotijs, quando ſimulachra dejecit, &c. Ideo autem hujus domus reſtaurationem tam ardenter petit, tũ quia Dominus ſtabilem & veram promiſſionem fecit David, tum quia non homo hunc locum, ſed Deus ſua ſententia elegit, tum quia ex eo omnibus benedictionibus replebantur.

Myſticè autem hic Pſalmus de adventu filij voce Prophetica nos edocet: *Memento Do-* verſ. 1.
mine David: Filius omnipotentis Dei aſſumpturus carnem pro redemptione populi, David ſe voluit nuncupari, ejus ſcilicet nomine, de cujus genere aſſumpturus erat carnem: *& omnis manſuetudinis ejus*; non contendit neque clamavit, ſed *tamquam agnus manſuetus eſt de-* Ier. 11.
ductus ad victimam.

Sicut juravit Domino, votum verſ. 2.
vovit Deo Jacob: Iuramentum ac votum propter firmitatem dictionis poſuit, ne nos dubitaremus in aliquo. Sed quid interim voverit, dignum eſt contueri, pro eo quod eſt *ſicut*, in hebræo habet *qui*, ut ſit ſenſus, *memento Domino David, & omnis manſuetudinis ejus: qui juravit Domino, & votum vovit Deo Jacob*.

Si

vers. 3. *Si introïero in tabernaculum domus meę; ſi aſcendero in lectum ſtrati mei.*

vers. 4. *Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem.*

vers. 5. *Et requiem temporibus meis, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.* Tabernaculo domus, cœleſtem ſedem intelligit; in ſtratu somno, in lecti, in oculorum ſomno, in dormitatione palpebrarum, vel in temporum requie, æternam quietem quæ numquam abrumpitur, demonſtravit: in quam ſe non rediturum pollicetur, niſi prius in homine dignum Deo Patri locum, vel Eccleſię congregationem conſtrueret.

vers. 6. *Ecce audivimus eam in Ephrata:* Regio Bethlëem, uſque hodiè appellatur Ephrata, hujus rei & aliæ ſcripturæ teſtes ſunt. Ephrata ipſa eſt Bethlëem, ubi primum Eccleſia eſt audita, id eſt, in qua Chriſtus Dominus carnem aſſumpſit, in
Gen. 35. hac & Rachel Iſräel dilecta, quieſcit, quæ typum geſſit Eccleſiæ. *Invenimus eam in campis ſylvæ,* in gentibus, quæ prius diaboli erant cubilia, nunc autem campi Dominum incolentes fructiferi.

Introïbimus in tabernaculum vers. 7.
ejus: nos qui de una domo Eccleſiæ per Dominum aggregamur; *adorabimus in loco ubi ſteterunt pedes ejus:* in quo prędicationes audiuntur, quę ſuſtentant totum corpus Eccleſiæ.

Surge Domine in requiem tuam, vers. 8.
jam expleſti juramentum, reddidiſti votum, jam inveniſti locum Deo, jam produxiſti ex latere tuo Eccleſiam, *Surge* nunc ab inferis, revertere in tabernaculum, non ſolum autem *tu,* ſed *& arca ſanctificationis tuæ,* corpus ſcilicet aſſumptum, quo divinitas tegebatur, à quo verba vitæ, à quo panis cœleſtis, à quo via, veri- Ioã. 14.
tas, & vita nobis oſtenſa eſt.

Sacerdotes tui induantur juſti- vers. 9.
tiam: ut à juſtitiæ lorica muniti,

Digitized by Google

niti, non ſaucientur à jaculis inimici: *& ſancti tui exultent* in cœleſtibus bonis.

vers. 10. *Propter David ſervum tuum; non avertas faciem Chriſti tui.* Propter illum qui ex ſemine David formam ſervilem accepit, non avertatur claritas imaginis tuæ à ſanctis, in quibus Chriſtus inhabitat, ſed illuminet eos.

vers. 11. *Juravit Dominus David veritatem, & non fruſtrabitur eam:* Deo homini Pater jurat veritatem, quam non evacuat ſed adimplet, dicens, *de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.* Nos ſumus fructus ventris ejus, quos ſpiritualiter tamquã ex utero generavit, qui ſi ſequentia cuſtodiamus, ſedebimus ſuper ſedem ejus, & non ſolum nos, ſed etiam filij noſtri: ait enim.

vers. 12. *Si cuſtodierint filij tui Teſtamentum meum, & teſtimonia mea hæc, quę docebo eos:*

Et filij eorum uſque in ſæculum, ſedebunt ſuper ſedem tuam. Si Teſtamentum ejus cuſtodiamus, *conſedere nos faciet in cœleſtibus,* Eph. 2. ſicut ait Apoſtolus; ſed & ipſi *ſedebunt ſuper ſedem* ejus, quibus dictum eſt, *ſedebitis ſuper ſedes* Mat. 19. *duodecim, judicantes duodecim tribus Iſraël.* Sedebunt & filij noſtri, hoc eſt, rememorabuntur opera bona, quę ob amorem ipſius operati ſumus, in conſpectu ejus.

vers. 13. *Quoniam elegit Dominus Syon: elegit eam in habitationẽ ſibi;* concordantem ſibi catervam Eccleſiaſticam, vel ſanctificatis Sacramentis Eccleſiaſticis ſibi animas.

vers. 14. *Hæc requies mea in ſæculum ſæculi: hic habitabo quoniam elegi eam* animam, quæ ei per reſurrectionis gloriam, & emendationem peccati, domus & requies facta eſt.

vers. 15. *Viduam ejus benedicens benedicam: pauperes ejus ſaturabo panibus.* Pro *vidua*, id eſt, χήραν, & hebræa volumina, & ipſi ſeptuaginta θήραν habent, ſed propter novitatem verbi, & u-

nius

nius literæ mutationem, paulatim obtinuit ut pro verbo *Θήρα*, legeret *Χήρα*, maximè quia in ſequenti verſiculo *pauperes* ſequebantur, *Θήρα* Symmachus & Aquila interpretati ſunt cibaria.

verſ. 16. *Sacerdotes ejus induam ſalutari: & Sancti ejus exultatione exultabunt. Ipſe* nos vel juſtitiam, vel ſalutare induit, cum nos conformes corpori ſuo effecit, quæ eſt juſtitia ſaluſque noſtra, præparans nobis habitacula ſempiterna.

verſ. 17. *Illuc producam cornu David*, regnum Chriſti quod in illis extenditur, quibus dictum eſt,
Mat 5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum: paravi lucernam Chriſto meo:* Ioannes Baptiſta ſive Præcurſor Domini & Salvatoris noſtri, à Deo Patre dicitur parata lucerna, qui eum in hujus mundi tenebris venturum nuntiavit, ſic enim ipſe Dominus eum vocavit dicens, *ille erat lucerna* Ioã. 5.
lucens, &c.

Inimicos ejus induam confuſio- verſ. 18.
ne; Iudæos non credentes, cũ viderint Dominum in majeſtate ſua: *Super ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea*, ſancta nimirum Eccleſia, quæ omnes accedentes ſanctificat, quæque ipſum Chriſtum tamquã florentiſſimam coronam atque in ornamentum eſt habitura.

CANTICVM GRADVVM.

PSALMVS CXXXII.

verſ. 1. **E***cce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unũ.* Quartus-decimus aſcenſionis gradus, eſt charitas fraterna. Habent Chriſtiani quatuor fraternitates, unam ſpecialem, quæ manifeſta eſt & ſenſibilis, quã nemo igno-

Digitized by Google

rat, aliæ generales ſunt; quia primò ſunt fratres eo quod habent unum Patrem ex parte carnis generalem, ſcilicet primum hominem, in quo omnes homines radicaliter fuerunt, quando ipſe ſolus erat: ſecundò habent alium patrem ex parte animę, ſcilicet Deum, à quo immediatè animam rationalem receperunt: & tertiò habent alium patrem ex parte ipſius benè eſſe, ſcilicet Chriſtum Deum & hominem; & quia ex paternitate, filiatione, & fraternitate oritur jus & obligatio, quod in paternitate, filiatione & fraternitate carnali ſolvi videmus, ideo propter omnes iſtas fraternitates, Chriſtiani ſe diligunt, & alios qui Chriſtiani non ſunt, propter tres primas. Tantò autem fraternitas quæ eſt ex parte & ratione animæ, excedit fraternitatem quę eſt ex parte corporis, quantò anima excedit corpus, quod in comparatione ad ipſam, nihil eſt. Quarta tamen fraternitas maximæ excellentiæ, amoris, & unitatis eſt, quia oritur à paternitate, qua major & intimior dari non poteſt, quia infiniti pretij eſt, quia Chriſtus Deus & homo eam emit ſanguine ſuo, dando vitam ſuam infinitam.

Bonum autem *& jucundum* eſt *habitare fratres in unum*, charitatis affectu, ſicut vita increata ſuis diſcipulis injunxit; *hoc eſt præceptum meum ut diligatis* Ioã. 15.
invicem, ſicut ego dilexi vos: nulla enim vita deterior, quàm ſimul degere corpore, & non mente. Non autem carnalis ſed ſpiritualis illa debet eſſe dilectio, inter quas non minimam eſſe differentiam facilè perpendi poteſt, ex diverſitate fundamentorum, uſuum ac finium earundẽ. Carnalis namque dilectionis fundamentum multifarium eſt, quia nonnumquam ſimilitudo complexionum, nonnumquam largitio beneficiorum, aliquando aſſidua

dua familiaritas, interdũ conditionis æqualitas, ſeu parilitas ſtudiorum: uſus verò eſt carnalis aliqua delectatio ſecundum aliquem corporis ſenſum; finis ejus intrinſecus eſt, intentio delectandi; extrinſecus, ſupplicium ſempiternum. Spiritualis autem dilectionis fundamentum Chriſtus eſt, uſus, laus & honoratio Dei, mutuaque fraternę ſalutis procuratio; finis, vita æterna. Illa igitur quia corruptibilibus innititur fundamẽtis, ruibilis eſt ac deſtructibilis; hæc verò, quia perpetua firmę petrę ſoliditate ſuſtentatur, inconcuſſa & ſtabilis permanet in ęternum. Illa ſaltem morte diſſipatur, hæc autẽ amplius morte confirmatur. Illa cum unius amore, alterius compatitur odium; hęc verò odium abhorrens, tam amicos quam inimicos brachijs complectitur charitatis.

Sed notandum proinde eſt ſpiritualem dilectionem, & puram eſſe & impuram: Pura quidem, puro innititur fundamento, nec carnale ſeu naturale aliquod compatitur, ſed divinæ perfectionis eſt imitatrix, quę ſimplici bonitatis intuitu, *ſolem* (dilectionis ſuæ) *oriri facit ſuper bonos & malos*; Mat. 5. diſtinctivo verò ac diſcretivo reſpectu; ſecundum hoc dumtaxat ſingulos ſingulariter diligens, quo vicinius quiſque divinam participat bonitatem. Hæc ſicut perfectorum eſt, & in ſpiritu totaliter abſorptorum, ita eſt & paucòrum. Impura verò, apud modernos communior videtur & uſitatior; quam ideo impuram non appello quod ſit peccati fuligine maculata, ſed quia eſt naturalis affectus, & non omninò in puritate mentis, cui nec ſcriptura, nec ratio contradicit: quis enim eſt tam abſtractæ puritatis, qui non ex aliqua parte, vel naturalis ſimilitudinis impulſu, ſeu beneficentiæ gratitudine, aut ultro exhibitę

Nn 2

Digitized by Google

exhibitę amicitię viciſſitudine, non moveatur? Verum quamquam in hac paſſione partim veniam mereatur humana fragilitas, laborandum nihilominus eſt, ut ad illam pertingere valeamus puritatem, quę excluſa omni naturalis affectus aſpergine, divinæ perfectioni ſe nititur quantũ poſſibile eſt in omnibus conformare. Porrò ſpiritualis quęlibet affectio ad unum tendit finem, ad vitam ſcilicet æternam, ad quam fideles ſervuli ſperant divina prædeſtinatione pervenire, atque inchöatam in hac miſeria veram dilectionem, in ęterna beatitudine conſummare. Proſequitur autem Vates hujuſmodi dilectionis bonum, aliqua ſimilitudine & exemplo declarare, dicens.

Verſ. 2. *Sicut unguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbã Aaron:* Tam bonum & tam jucundum eſt fratres eodem habitare in loco, atque eiſdem cum animis, ſumma cum concordia & conſenſu, *ſicut* legale illud *unguentum*, quo Sacerdotes unguebantur, quodque ſuper eorum capita effundi ſolebat. Nam quemadmodum hujuſmodi unguentum bonũ eſt, utpote ſanctum, & etiam jucundum, veluti odoriferum: ita & illa communis fratrum habitatio, ſummum quoddã bonum eſt, veluti quod & natura ipſa, & Lege divina commendatur, & jucundum bonum eſt, quia utile & commodum. Myſticè autem defluxit unguentum Spiritus ſancti à capite, id eſt, à Chriſto, *in barbam Aaron*, id eſt, in Apoſtolos & Apoſtolicos viros, in eos qui viriliter egerunt & confortati ſunt, ut ſperarent in Domino. Et non ſolum *in barbam Aaron*, id eſt, Apoſtolis & Apoſtolicis viris non ſolum datum eſt hoc unguentum, ſed & *deſcendit in oram veſtimenti ejus*: id eſt, in infima membra Eccleſię, quæ ſunt tamquam veſtimen-

Exod. 29.

Digitized by Google

veſtimentum Chriſti, quod & quotidiè impletur, ut & in ſæculares & mundanos homines Spiritus ſancti gratia diffundatur, & etiam ſentiant ipſi odorem ſpiritualis unguenti, de ſummo capite Ieſu defluentis: unde tam delectabili odore inebriati, non ſolum viri natura fortiores, ſed & virgunculæ tenerrimæ, currũt toto cordis affectu, omnibus viribus animi, ad delitias crucis, hauriuntque delitias quantum licet in præſenti vita, unguentorum defluentium largiter à piiſſimo Ieſu crucifixo, tam valido incendio charitatis immenſæ ardentes, guſtan-
1. Cor. 13. tes per *ſpeculum in ænigmate*, quoniam ſuaviſſimus eſt Do-
Ecc. 24. minus, cujus *ſpiritus ſuper mel dulcis*.

Non autem abſque ratione
vers. 3. addit: *Sicut ros Hermon, qui deſcendit in montem Syon.* Tres hujus nominis *Hermon* montes ſunt, quorum is unus eſt, qui inter Libani montes partem obtinet, & cum monte Galaad ferè jungitur: ob quod Hieremias, inquit, *Galaad tu mihi ca-* Ier. 22.
put Libani: alius monticulus quidam eſt, inter montem Tabor, & lacum Genezareth, ad cujus latus Naim urbs jacet. Tertius verò qui Cyſon ſecat, de quo eſt ſermo: & de his omnibus teſtimonia Scripturæ habes; de primo, *qui habi-* Ioſ. 11.
tant ad radices Hermon in terra Maſpha: de ſecundo verò, *me-* Pſal. 41.
mor ero tui de terra Jordanis, & Hermonijm à monte modico: de tertio habetur in præſenti Pſalmo, *ſicut ros Hermon*, cum enim inter duo flumina jaceat, roribus affluit. Alij per *Hermon* intelligunt montem iſtum qui Libano adjacet, ubi multa nivium copia conſervatur, unde vapores generantur, qui aërem montium Syon craſſiorem atque hebetiorem reddunt, ac rorem æſtatis tempore non modicum efficiunt. Quia igitur *ros* iſte cauſam atque originem habet ex monte *Hermon*,

Digitized by Google

mon, ideo rorem *Hermon* eum
Brun appellavit. Hermon in lingua
noſtra interpretatur *ἀνάθημα*,
hoc eſt, condemnatio. Ros ergò Domini ante fuit in populo Iudæorum, qui poſtea anathematizatus eſt, & benedictio quæ ante deſcendebat in populum anathematizatum, poſtea deſcendit in montem Syon, hoc eſt, in Eccleſiam, & ut
Pſal. 74. alibi dicitur, *inclinavit ex hoc in hoc*, id eſt, calicem Legis quæ eſt in manu mediatoris, ex hoc Iudęo, in hunc Chriſtianum inclinavit; & omne quod in ea merum ac verum fuit, eliquatum nobis transfudit: *fex* ſola quę *non eſt exinanita*, apud Iudęos remanſit, ipſam bibunt,
Pſal. 10. ipſa *pars calicis eorum.* Si ergò ſumus in Eccleſia, ſi habemus fidem Apoſtolorum, fidem Chriſti, dogmata veritatis; montes Syon ſumus: Nolumus eſſe de Syon valle, ſed de monte Syon, habet enim Syon valles ſuas, habet & campum; quicumq; peccator eſt, vallis eſt Syon, mons non eſt. Dicat aliquis de tuo ſenſu loqueris, vocemus teſtem Iſaiam eo tempore quo peccaverat Syon; poſt multas viſiones ubi dicitur, viſio contra Idu- Iſaię 21.
mæam, viſio contra Möab, viſio contra Edom & filios Am- Cap. 12.
mon in ultimo ponitur viſio vallis Syon. Nos ergò primũ fugiamus valles Syon, ut veniamus ad campos, de campis veniamus ad colles, de collibus veniamus ad montes, Chriſtum ſequamur in montibus:
Siquidẽ fratruelis noſter quaſi Cant. 2.
caprea & hinnulus cervorum, trãſilit colles, & ſalit per montes; unde & ſecundum aſcenſus veritatem, non aſcendit ad cœlos pòſt reſurrectionem de valle, ſed de monte: nos niſi in virtutibus montes fuerimus, ad cœlum non poſſumus aſcendere. *Illìc enim*, hoc eſt, in montibus Syon, in virtutibus, & fidei confeſſione, & dogmatum veritate; *eſt benedictio, & vita uſque in ſæculum:*

Chriſtus

Chriſtus vita eſt, qui confitetur Chriſtum, vitam accipit in ſæcula ſæculorum, Amen.

CANTICVM GRADVVM.

PSALMVS CXXXIII.

Verſ. 1. Ecce nunc benedicite Dominum, omnes ſervi Domini. Cantica aſcenſionum in hoc Pſalmo finem accipiunt, quem Propheta in gratiarum actionem deſinere voluit; ſola enim gratitudine Deo placere poſſumus, debita omnia noſtra perſolvere, regnumque cœlorum comparare. Eſt autem gratia ſeu gratitudo, debita recompenſatio beneficij accepti: Ratio verò, quâ ad hanc recompenſationem tenemur, eſt quia Deus fons eſt, & radix à quo bona omnia oriuntur; unde Iacobus, *omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum.* Iac. 1. Ideo ipſe eſt radix omnis debiti, quo cuiquam tenemur: unde quicquid parentibus, Dominis, aut alijs benefactoribus debemus, Deo principaliter tenemur: & præter hæc, ſupremam quoque beneficiorum omnium recompenſationem, (quę originale eorum principium reſpicit) Deo ſoli covenientem, quam religionem appellant, Deo debemus. Ait ergò, *benedicite ſervi Domini Dominum.* Ideo dicunt naturales quod in homine tot membra ſint, quot dies in anno, ad deſignandum quod omni tempore omnibus membris Deo ſervire, eique gratias agere tenetur. Ad gratiarum autem actionem pertinet, beneficia quæ accepimus diligenter recolere, ſubtiliter intelligere, fideliter confiteri, ſtudioſè ſervare, benefactorem diligere,

diligere, & ejus offenſam cavere, & gratiam acceptam non ocioſe negligere, ſicut ille piger ſervus, qui *abſcondit pecuniā Domini ſui.*

Mat. 25.

Ad gratiarum actionem accendit ſeptuplex conſideratio, triplex circa ipſum beneficium, duplex circa ipſum benefactorem, duplex circa eum cui præſtatur beneficiū. Beneficium commendatur ſi eſt nobile & pretioſum in ſe, ſi eſt utile accipienti, ſi eſt multiplex & ſæpius iteratum. In benefactore duo, ſi ſit magnę dignitatis, ſi magno affectu det beneficium. In illo cui præſtatur, ſi vilis eſt & contemptibilis, ſi indignus, immeritus, & demeritus. Hęc omnia in divinis beneficijs reperimus. Ipſe dator, eſt ſummus omnium, & immenſæ dignitatis, à quo magnum, ſi dignetur etiam de nobis cogitare: tanta quoque benevolentia & affectu dat Dominus ſua beneficia, ut ſi etiā modica daret, gratanter eſſent recipienda. Ipſa beneficia Dei quibus in nobis operatur ſalutem, tam pretioſa ſunt, quod nullo pretio ſint condigna: quid enim poteſt condignum gratiæ Spiritus ſancti excogitari, quam dat fidelibus ſuis? vel corpori Chriſti & ſanguini, & gloriæ, præter alia abſque æſtimatione & numero, quę ab ipſo accepimus? quanta utilitas nobis ex his donis proveniat, penſet qui valet. In beneficijs Dei, omnis fælicitas conſiſtit corporis & animæ. Quam ſæpè nobis Dominus ſua dona conferat attende; quotiens perdidimus per peccatum gratiam, toties reddit offerendo nobis ſi voluerimus recipere. Item quoties abutimur donis ejus, vel negligentes ſumus in ejus ſervitio, vel ingrati vel elati, toties meremur ea amittere, ſive ſint ſpiritualia, ſive temporalia, vel corporalia dona: & quotiens non aufert ea cum demeremur, toties dat. Quibus autem

tanta

tanta beneficia præſtet tantus Dominus, in promptu patet: Gen. 3. quid enim ſumus niſi pulvis & fimus, miſeri & inopes, *repleti multis miſerijs*, expoſiti omnibus periculis, & penè nihil à nobis habêtes, niſi labi continuè; & tamen cum iſta vilitate & miſeria Deo rebelles ſumus, & pro dilectione & beneficijs reddimus ei contumelias. Piiſſimum ergò, & non niſi divini cordis eſt, benefacere contemnenti, & adverſario, & vili ſervo, & proprio figmento. Sed licet omnes ſimus ſervi Dei, tamen Ecc. 15. quia *non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris*, addit *Domini*; quibus ira non imperat, quibus libido non regnat, quibus vitia non dominantur: ſed videte augmentum, non ſufficit ſolum ſervum eſſe Domini, niſi & ipſi ſervi ſtent.

Iob. 14.

Qui ſtatis in domo domo Domini, in atrijs domus Dei noſtri. Id eſt, qui perſeveratis *in domo Domini*, id eſt, in Eccleſia, & *in atrijs domus Dei*, id eſt, in latitudine charitatis, deducentis nos in æternam domum Dei noſtri. Benè autem dicit, *qui ſtatis*, quia tunc Deo placet noſtra converſatio, quando bonum quod inchöavimus, perſeveranti fine complemus, à fine enim omnia denominari juſtum eſt, (ait Philoſophus,) & cujus finis malus eſt, ipſum quoque malum eſt. Quapropter Propheta ad perſeverantiam admonet, dicens;

In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum. vers. 2. Hoc ſæculum nox eſt, ſæculum verò futurum, dies eſt: velimus, nolimus, in noctibus ſumus, quamdiu in hoc ſæculo ſumus; nox tenebras habet, noctes autem iſtarum tenebrarum, peccata ſunt hominum: videte ergò quid dicat, *in noctibus extollite manus veſtras in ſancta*; dum, inquit, eſtis in hoc ſæculo, & in noctis noctibus, levate manus veſtras, nolite dimittere: ſi levaveri-

Digitized by Google

tis manus veſtras, vincitur A-
Exod. 17. malech, ſi dimiſeritis, ſupera-
tur Iſraël. Dæmones enim præ-
cipuè illos tentant, quos non
vident firmos & conſtantes in
bono quod inceperunt. *Ma-
nus* autem interpretantur in
operibus, unde ſcribitur *factus
eſt ſermo Domini in manu Aggæi:*
Aggæi 1. *Sermo qui factus eſt in manu Iere-
miæ Prophetæ*; utiq; ſermo Do-
mini non in manu, ſed in ore
ſit, ſed videte Scripturæ miſte-
ria, Deus non venit ad ſermo-
nem, ſed ad opera bona. Cæ-
terum addere voluit *in ſancta*,
quia opera pro qualitate faci-
entis diverſa ſunt. Iudæi, genti-
les, & hæretici, cum eleemoſi-
nas faciunt, levant quidem
manus, ſed non levant *in ſan-
cta*, quia non confitentur Chri-
ſtum. Vos autem qui eſtis in
domo Domini, & ſervi altiſſi-
mi, ſic levate *manus*, ut *in ſancta*
levetis, hoc eſt, ut confiteami-
ni, & quidquid facitis, pro
Chriſto faciatis. Et quia grati-
tudo meretur per bona acce-
pta conſervari & augeri, & ad
majorem profectum converti-
ti, rectè Pſalmum concludit.

*Benedicat te Dominus ex Sy-
on, qui fecit cælum & terram.* Se- v. 3
cundum literam hoc dixit ad
diſtinctionem idolorum: cæ-
terum ſecundum intelligenti-
am ſpiritualem, quomodo di-
citur peccatori *terra es & in ter-* G. 3.
ram ibis, ſic & ſancto dicitur,
cœlum es & in cœlum ibis;
nec qui cœlum eſt, debet eſſe
ſecurus, nec qui terra eſt, de-
bet deſperare de vita, multi
de terra cœli ſunt, & multi de
cœlo terra. Infœlix Iudas cœ-
lum fuit, & terra factus eſt; Pau-
lus Apoſtolus eo tempore A. 9.
quo perſequebatur Eccleſi-
am, terra erat, confeſſus
eſt, & cœlum factus eſt.

Hîc finit Supplementum R. P. MARCI MASTELINI, in Viridi
Valle Canonici Regularis.

PSAL-

Pſalmus CXXXIV.

Invitatio fidelium ad Dei laudem, propter magna ipſius beneficia,

verſ. 1. *Laudate nomen Domini, lau-*
date ſervi Dominum.
verſ. 2. *Qui ſtatis in domo Do-*
mini; in atrijs domus Dei noſtri.
De his in præcedenti Pſamo e-
gimus.
verſ. 3. *Laudate Dominum, quia bonus*
Dominus; pſallite nomini ejus
quoniam ſuave. Laudatio Dei,
digniſſimus eſt affectus, & naſ-
citur ex conſideratione divinę
bonitatis, ex admiratione pro-
funditatis ſapientiæ Dei, ex
ſtupore altitudinis divinæ po-
tentiæ, & ex immenſitate ma-
jeſtatis, quæ de ipſo per do-
ctrinam fidei intelligimus, vel
per operum ejus veſtigia col-
ligimus, vel per illuminatio-
nem inſpirationis internę, puro
mentis intuitu contempla-
mur. Omnia quæ de Deo co-
gitari vel dici ſecundum veri-
tatem poſſunt vel ſentiri, non
niſi laus ipſius ſunt, & quantò
perfectius cognoſcitur, tantò
verius laudatur, & ardentius
amatur.
Quoniam Jacob elegit ſibi Do- verſ. 4.
minus; eum ſcilicet qui ſup-
plantato populo, arripuit be-
nedictionem ejus: *Iſraël in poſ-*
ſeſſionem ſibi, qui poſt multas
luctas, Deum mente meruit
contueri.
Quia ego cognovi quod magnus verſ. 5.
eſt Dominus. Revelante filio
cognoſcimus patrem, ipſo di-
cente, *nemo novit Patrem, niſi* Mat. 11.
cui voluerit Filius revelare: &
Deus noſter præ omnibus dijs, ſu-
per omnes Sanctos Angeloſ-
que qui dij digni ſunt vocari.
Omnia quæcumque voluit Do- verſ. 6.
minus fecit in cælo & in terra, in
mari & in omnibus abyſſis. Pro

Oo 2 volun-

Digitized by Google

voluntate bonitatis placuit
Deo, in excelſis animabus, in
aridis mentibus, in ſæculi flu-
ctibus, in profunditate mali-
tię, facere mirabilia, ſicut ſe-
quitur.
verſ. 7. *Educens nubes ab extremo ter-
ræ:* ab humilitate terrena ele-
vans Apoſtolos & Prophetas,
fulgura in pluviam fecit, ut pri-
mum lumen cognitionis Dei,
deinde imbrem doctrinarum
infunderet.
*Qui producit ventos de theſau-
ris ſuis*, Angelos ſanctos de ar-
canis cœleſtibus dirigens, qui
his nubibus imbribuſque, ro-
bur atque incrementum infer-
rent.
verſ. 8. *Qui percuſſit primogenita Ægy-
pti ab homine uſque ad pecus.* Prin-
cipalia vitia atque crimina
mundi.
verſ. 9. *Et miſit ſigna & prodigia in me-
dio tui Ægypte;* terrens mundũ
in paſſione, vel in tenebris, vel
in commotione terræ: *in Pha-
raõne, & in omnes ſervos ejus*, af-
figens diabolum vel princi-
patus ejus cruci.
Qui percuſſit gentes multas: & v 1
occidit reges fortes, innumera
vitia quæ mundum oppreſſe-
rant.
Seon regem Amorrhæorum, ar- ve 11
borem infructuoſam, haben-
tem ſecum execrationes Dei,
qui ſimul percuſſi in ignem
projiciuntur æternum: *& Og
regem Baſan*, materiam confu-
ſionis, quæ nobis ne Deum
cognoſceremus, obſtabat; *&
omnia regna Chanãam*, occidit
regna commotionis, quæ nos
commovebant à Deo, & do-
minabantur nobis.
Et dedit terram eorum hæredi- verſ. 12.
*tatem, hęreditatem Iſraël populo
ſuo.* Hæc omnia delevit Deus
atque ſubvertit, noſque per
cognitionem ſuam in hæredi-
tatem adſcivit, & ut ipſis qui
nos afflixerant dominaremur,
indulſit.
Domine nomen tuum in æter- verſ. 13.
num: Illo perpetuo permanen-
te, hęc nobis ſit hęreditas ſem-
piterna: *Domine memoriale tuum*

in

Digitized by Google

in generationem & generationem ; ut quod Legis umbra declaravit , in Euangelijs agnoſcatur.

verſ. 14. *Quia judicabit Dominus popu-*
lum ſuum. Iudęos non creden-
Ioā. 3. tes,qui nunc jam judicati ſunt,
cum non crediderint : *Et in ſervis ſuis deprecabitur* , ſeu (ut alij vertunt,)conſolabitur,utique in credentibus.

verſ. 15. *Simulacra gentium argentum & aurum , opera manuum hominum.*

verſ. 16. *Os habent , & non loquentur : oculos habent,& non videbunt.*

verſ. 17. *Aures habent,& non audient : neque enim eſt Spiritus in ore ipſorum.* Gentiliū execranda commemorat, irridens, quia cum nullius membri vegetationem habeant, auri argentique metallo nobilitare voluerint.

Ideoque adjicit, *Similes illis* verſ. 18.
fiant qui faciunt ea : & omnes qui confidunt in eis. Illi confundantur in his quæ credunt , nos verò conſolemur, qui ad imaginem Dei facti , ipſum adoramus.

Domus Iſraël benedicite Domi- verſ. 19.
no,congregatio ſanctorum Deum oculis mentis aſpiciens : *Domus Aaron benedicite Domino*, miniſtrorum ordo perfectus.

Domus Levi benedicite Domi- verſ. 20.
no : qui timetis Dominum, benedicite Domino: ut majeſtatem metuitis , ita cum charitate laudetis.

Benedictus Dominus ex Syon, verſ. 21.
qui habitat in Hieruſalem , ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cui eſt cum æterno Patre honor & gloria, in ſęcula ſæculorum Amen.

PSALMVS XXXV.

Hic Pſalmus Domini miſericordias in diverſis neceſſitatibus humano generi præſtitas, pandit.

verſ. 1. C*Onfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in æternũ miſericordia ejus.* Confitemini peccata veſtra, & laudate eum, qui per manentem in ſe miſericordiam, indulget.

verſ. 2. *Confitemini Deo Deorum: quoniam in æternum miſericordia ejus:*
Ioã. 1. Illi qui credentibus in ſe, *dedit poteſtatem filios Dei fieri.*

verſ. 3. *Confitemini Domino Dominorum:* hoc refertur ad filium, & *Deo Deorum*, ad Patrem, Patri igitur & Filio confitemur,
Ioã. 14. Pater enim in Filio, & Filius in Patre.

verſ. 4. *Qui facit mirabilia magna ſolus.* Prius dixit *confitemini Deo Deorum*, & iterum, *Domino Dominorum*; & quoniam dixit duas perſonas, nunc dicit, *qui facit mirabilia magna ſolus*, ut non dicat duos Deos, ſcriptum eſt enim, *unus Deus*, ex quo & unus Dominus Ieſus per omnia, & nos per ipſum. Eph. 4.

verſ. 5. *Qui fecit cœlos in intellectu.* Iſti ſunt *cœli* qui *enarrant gloriam Dei*, qui veſtiti ſunt imagine cœleſtis, & non terreni. Pſal. 18.

verſ. 6. *Qui firmavit terram ſuper aquas.* Licet dicatur terra ſuper aquas pendere, hoc eſt, inani pondere; tamen terram noſtram fundavit & firmavit in baptiſmate: non dixit ſuſtulit, aut exaltavit, aut in cœlos fecit aſcendere, baptiſma enim peccata dimittit, & quaſi de carcere liberat, regna autem cœlorum non poteſt donare; ſi non enim aliquis per opera & fidem

Digitized by Google

& fidem intraverit, non poteſt
ſecurus eſſe.
verſ. 7. *Qui fecit luminaria magna*. Se-
cundum literam de ſtellis di-
cit, licet enim eas parvas con-
ſpiciamus, tamen magnæ ſunt:
ſicut enim nos ſi aſcendamus
in montem excelſum, & vide-
amus in ſubjecta valle homi-
nem, videtur nobis quaſi par-
vum quiddam; ita & ſtellæ
magnæ ſunt, ex altitudine au-
tem parvę nobis videntur.
Hoc autem dixit ad eos qui-
Mat 5. bus dixerat, *vos eſtis lux mundi.*
verſ. 8. *Solem in poteſtatem diei.*
verſ. 9. *Lunam & ſtellas in poteſta-
tem noctis*. Eccleſiam & Do-
ctores ejus, ſub nocte veteris
Legis poſuit, ſcilicet, ut quod
illa nunciavit in litera, ſpiritu-
aliter adimpleant & obſer-
vent.
verſ. 10. *Qui percuſſit Ægyptum cum
primogenitis eorum.*
verſ. 11. *Et eduxit Iſraël de medio eorũ.*
verſ. 12. *In manu potenti, & brachio ex-
celſo*. In virtute potentiæ ſuæ,
verberato mundo, eduxit nos
ab operibus ejus.
Qui diviſit Mare rubrum in verſ. 13.
diviſiones.
Et eduxit Iſraël per medium e- verſ. 14.
jus. In multis enim gradibus
ſcanditur per hujus ſæculi flu-
ctus, ut ad eum quis poſſit
quem mente tuetur, accedere.
Et excuſſit Pharaönem, & vir- verſ. 15.
tutem ejus in Mari rubro. Si Iſraël
ſumus, Deus pugnat pro no-
bis, & nos tacebimus, & pro-
ſternit diabolum cum ſatelli-
tibus ſuis, ne nobis nocere va-
leant.
Qui traduxit populum ſuum per verſ. 16.
deſertum. Semper populus Dei
per deſerta hujus mundi tranſ-
ducitur, quoadusque in terram
promiſſionis introducatur, *qui
eduxit aquam de petra* à Chriſto
Domino, qui eſt ſtabilis petra
vel à quo baptiſmus proceſſit,
vel poculum ęternę vitę ma-
navit.
Qui percuſſit Reges magnos. verſ. 17.
Et occidit Reges fortes. verſ. 18.
Sehon Regem Amorrhæorum. verſ. 19.
Et Og Regem Baſan. Omnia verſ. 20.
regna.

Digitized by Google

regna peccati à Chriſto percuſſa dicit, *qui percuſſit Reges magnos*; primum percuſſit Pharaonem, qui dicitur diabolus, & ſic exercitum ejus, ut alibi expoſuimus.

verſ. 21. *Et dedit terram eorum hæreditatem.*

verſ. 22. *Hæreditatem Iſraël ſervo ſuo.*

verſ. 23. *Quia in humilitate noſtra memor fuit noſtri*: ut nos viſitaret adventu ſuo.

verſ. 24. *Et redemit nos ab inimicis noſtris*, fundens in præcium noſtrum ſanguinem ſuum.

verſ. 25. *Qui dat eſcam omni carni*: præbens ſe panem vivum, & vitã dantem huic mundo.

verſ. 26. *Confitemini Deo cœli*: laudem ei debitam reddite, qui vos à terrenis in æterna commutat.

verſ. 26. *Confitemini Domino Dominorum: quoniam in ęternum miſericordia ejus.* Qui vos vel judices, vel Dominos mundi conſtituit, ipſe eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cui eſt cum æterno Patre, & Spiritu ſancto, honor & gloria, in ſæcula ſæculorum, Amen.

PSALMVS CXXXVI.

Pſalmus hic ex voce Prophetica prolatus, docet mentes hominum à peccatis capi, in exemplum illius terrenæ Hieruſalem, quę à gentibus abductam captivitatem deflebat. Dicant ergò animæ quæ poſt multos errores convertuntur ad Deum.

verſ. 1. *Super flumina Babylonis, illic ſedimus & flevimus: cum recordaremur Sion.* Si nõ aliquis ęgrotat, neſcit quantum valet ſanitas: & claudus, neſcit quantum valet qui ſanus eſt pedibus:

pedibus: ſimiliter & cæcus miratur videntem. Hoc totum dictum eſt, quoniam Propheta dicit, *Super flumina Babilonis, illic ſedimus & flevimus cum recordaremur Sion*. Babilon confuſio interpretatur; ergò Babilon hic mundus eſt: peccator ergò qui cecidit de paradiſo, & venit in vallem lachrymarum, hoc eſt, in Babilonē, Babilonem iſtum mundum dicit. Magis autem Propheta ex perſona ejus qui cecidit, dicit, *Super flumina Babilonis, &c.* Flumina autē Babilonis ſunt, quando videris aliquem pulchrum ad horam, & ęgrotans perdit pulchritudinē, & marceſſit flos ipſius; hoc ſicut flumen tranſit, & aquę ſuccedentes ſibi, venientes & recedentes pereunt, & rurſum aliæ oriuntur, & ipſæ pereunt. Ita & in hoc mundo: quod ad momentum aut ad aliquod tempus, ditamur, aut fortes ſumus, aut pulchri, poſtmodū tranſit ſicut aqua, & perit. Ibi ergò *ſedimus & flevimus, cum recordemur Sion*. Licet quidem vitio noſtro cecidimus de paradiſo, tamen reminiſcimur temporis fœlicitatis, & non obliviſcimur, ſicut ille qui de *Jeruſalem deſcendit in Iberico* (quę interpretur luna quę ſemper mutatur,) hoc eſt, in hunc mundum, *in latrones incidit*, & Samaritanus tollit eum, & oleo & vino curat, miſcens auſteritatem cum miſericordia. Luc. 10.

Verſ. 2. *In ſacilibus in medio ejus, ſuſpendimus organa noſtra*. Salix talem naturam habere dicitur, quamvis lignum ſit infructuoſum, quod ſi quis ex illa accipiat potionem, aut manducet, ſterilis fiat: ibi *ſuſpendimus organa noſtra*. Organum autem hominis, corpus eſt: ſicut enim organum ex multis fiſtulis compoſitum eſt, una autem modulatione melos mittit; ita organum noſtrum: habemus tactum, per ipſum, hoc eſt, per opera, melos & canticum, & hymnum referimus Deo; ſi-

 militer

Digitized by Google

militer autem per auditum, per odoratum, per guſtum, per viſum; & per has omnes virtutes quaſi de uno organo, hymnum & canticum referimus Deo. Dicitur iterum ſalix ſine radice creſcere; ramus enim abſcinditur & plantatur ſecus aquam, & ſtatim vireſcit: ita autem & peccator, licet peccaverit, licet ceciderit, tamen ſi ſit ſecus aquas, hoc eſt, ſi legit Sanctas Scripturas, & audit verbum divinũ à ſancto viro, viret ejus anima, & ad pœnitentiam convertitur.

vers. 3. *Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum.*

Et qui abduxerunt nos: hymnum cantate nobis de canticis Sion. Dęmones qui deceperũt nos, & *captivos duxerunt nos*, nunc quaſi deridentes nos, & gloriantes, dicunt; reddite nobis verbum de fide veſtra, quemadmodum quando eratis in Ieruſalem, hymnum dicebatis Deo.

Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? vers. 4. Reſpondent qui peccaverunt & decepti ſunt, & dicunt: *quomodo vobis cantabimus canticum Domini in terra aliena*, id eſt, in peccatis conſtituti? qui cecidimus de Ieruſalem in Babilonem? Ergò non poteſt aliquis ſi non ſit ſanctus, laudare Dominum; peccator enim non debet cãtare Domino, ſed lugere peccata ſua.

Si oblitus fuero tui Jeruſalem, vers. 5. *oblivioni detur dextera mea.* Ergò qui peccavit & cecidit, reminiſcitur prioris converſationis in Ieruſalem, & proponit ſibi, qui niſi memor ſemper ero, & ſpem in mente habeam, *oblivioni detur dextera mea*, hoc eſt, opera mea: non dixit ſiniſtra mea, ſed *dextera*; ſiniſtra enim ſemper in oblivione eſt: Vis ergò ſemper in memoria Domini eſſe, dexteræ opera fac.

Adhæreat lingua mea faucibus vers. 6. *meis, ſi non meminero tui:*

Si non

Digitized by Google

Si non propoſuero Jeruſalem, in principio lętitiæ meæ. Hoc eſt, non debeam tibi Domine placere neque opere neq; ſermone, ſi non jugiter tui memoria verſetur in corde meo.

vers. 7. *Memor eſto Domine filiorum Edom, in die Jeruſalem.*

Qui dicunt: exinanite, exinanite uſque ad fundamentum in ea. Edom interpretatur terrena & ſanguinea; quis ergò eſt niſi diabolus? vide ergò quid dicat ex perſona Adam: Domine memento quoniam me decepit ſerpens diabolus, (qui intelligitur Nabuchodonoſor,) & ejecit me de paradiſo; memento & retribue ei, & ſentiat pœnam, quam ipſe ſua malitia ſuper me induxit, trahens me & adducens in Babilonem & in Aſſirios.

vers. 8. *Filia Babilonis miſera: Filia Babilonis*, anima eſt quæ ſemper in motione eſt & in confuſione, & non habet firmum ſtatum, ſed eſt in vitijs & peccatis, quę verè miſera eſt. *Beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuiſti nobis.* *Beatus eſt* qui retribuit ei quod ipſa fecit, verbi gratia, ejecit me de paradiſo, ego illam reducam per abſtinentiam; ibidem decepit me per fornicationem, ego per caſtitatem reduco illam in Ieruſalem, & ex vitijs in virtutem: ergò non ut inimicus, ſed facio ut amicus.

Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram. Parvuli dicuntur cogitationes; ac ſi dicat, vidi mulierem, concupivi eam, ſtatim ſi non abſciderο concupiſcentiam illam, & niſi pedem tenuero, & alliſero ad petram, donec parva eſt concupiſcentia; non poteſt poſtea abſcindi, quando creverit. *Beatus* ergò eſt qui ſtatim abſcindit, *& allidit eam ad petram: petra autem eſt Chriſtus.* 1. Cor. 10. vers. 9.

verſ. 1. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo:* Qualia ſunt vulnera, tale & emplaſtrum: quemadmodum enim corpus habet diverſa vulnera, ita & anima ſuas habet paſſiones & ſua vulnera; & adverſus peccatum dignam pœnitentiam debemus agere: ſi quis de omnibus peccatis ſuis confitetur, iſte *in toto corde* ſuo confitetur Domino, verbi gratia, fornicatus eſt aliquis, confitetur fornicationem, ſed ſi ſimul eſt aut avarus, aut iracundus, aut detractor, aut blaſphemus, & plurima vitia habet, & iſta ſimul non confitetur, ex *toto corde* non confitetur; ſi quis autem pro omnibus vitijs & paſſionibus animæ ſuæ agit pœnitentiam, iſte poteſt dicere, *Confitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniam audiſti verba oris mei.* Iſte verſiculus in hebræo non habetur; cæterum quod dicit hoc eſt, propterea *confitebor tibi Domine in toto corde meo*, hoc eſt, pro omnibus vitijs meis & peccatis; quoniam non pro uno vitio confeſſus ſum tibi, & exaudiſti me.

In conſpectu Angelorum pſallam tibi. Vide perfectionem pœnitentis, qui cum Angelis poſt confeſſionem & pœnitentiam meretur pſallere: qui autem pſallit, jam non agit pœnitentiam, ſed gratias agit & benedicit Dominum: * *Adorabo ad Templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.* Si
verſ. 2.
hoc eſt templum quod nunc videtur deſertum, in quo oportet adorare, ergò non debent adorare Iudęi, quoniam everſum eſt templum; templum autem dicit ſanctam Ieruſalem & cœleſtem.

Super miſericordia tua, & veritate tua: quoniam magnificaſti

ſuper

ſuper omne, nomen ſanctum tuum. Peccator autem dicit miſericordiam; juſtus autem & ſuperbus, audiat veritatem.

verſ. 3. *In quacumque die invocavero te, exaudi me: Multiplicabis in anima mea virtutem. Multiplicabis virtutem,* hoc eſt, nullis ſollicitudinibus ſubjacere animam meam permittes.

verſ. 4. *Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ.* Reges terræ ſunt, qui regnant ſuper peccatum; nec enim de regibus dicit hujus mundi, nam ſcriptum eſt; Prov. 21. *Cor regis in manu Domini.* Putas cor Iuliani principis impijſſimi, in manu Dei fuiſſe? abſit; aut Neronis, aut Maximiani, aut Decij perſecutoris? abſit; ſed de illis dicit, qui regnant ſuper peccatum, quia iſti qui vincunt vitia, & paſſiones animæ, & regnant ſuper peccatum, cor eorum in manu Dei eſt. *Quia audierunt omnia verba oris tui:* quia cuſtodierunt mandata tua.

Et cantent in vijs Domini: verſ. 5. *quoniam magna eſt gloria Domini.* Philoſophi hujus ſæculi, non cantaverunt in vijs Domini; ſed nos cantamus in vijs Domini, hoc eſt, in Moyſe, in Iſaia, & in Ieremia; & de vijs iſtis venimus ad illam viam quę dicit, *Ego ſum via, veritas, & vita.* Ioa. 14.

Quoniam excelſus Dominus, & humilia reſpicit: & alta à longè cognoſcit. verſ. 6.

Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me: & ſuper iram inimicorum meorum extendiſti manum tuam, & ſalvum me fecit dextera tua. verſ. 7.

Dominus retribuet pro me: Domine miſericordia tua in ſæculum: opera manuum tuarum ne deſpicias. verſ. 8.

verſ. 1. *DOmine probaſti me, & co-*
verſ. 2. *gnoviſti me:* * *tu cognoviſti*
ſeſſionem meam, & reſur-
rectionem meam.
verſ. 3. *Intellexiſti cogitationes meas de*
longè: ſemitam meam, & funicu-
lum meum inveſtigaſti.
verſ. 4. *Et omnes vias meas prȩvidiſti:*
quia non eſt ſermo in lingua mea.
verſ. 5. *Ecce Domine tu cognoviſti om-*
nia, noviſſima & antiqua: tu for-
maſti me, & poſuiſti ſuper me ma-
num tuam.
verſ. 6. *Mirabilis facta eſt ſcientia tua*
ex me: confortata eſt, & non pote-
ro ad eã. Manifeſtius hoc Sym-
machus interpretatus eſt, præ-
tergreditur me ſcientia tua, id
eſt, non poſſum tua ſcire ſe-
creta, & in profundum ſapi-
entię tuę, mens mea non poteſt
introire.
verſ. 7. *Quò ibo à Spiritu tuo? & quò*
à facie tua fugiam? Quoniam
autem tuam non poſſim com-
prehendere notitiam cum in
te ſint omnia, nihilq́; ſit quod
te fugiat, & ubique ſit Spiritus
tuus, ex hoc intelligimus te
Deum eſſe, qui totus ubique
ſis.
Si aſcendero in cælum, tu illic verſ. 8.
es: ſi deſcendero ad infernum, ades.
Si ſumpſero pennas meas dilu- verſ. 9.
culo, & habitavero in extremis
maris:
Etenim illùc manus tua deducet verſ. 10.
me: & tenebit me dextera tua.
Nulla altitudo altior te eſt,
nullum profundum te pro-
fundius, Oriens & Occidens
in tua continetur manu.
Et dixi: forſitan tenebrȩ con- verſ. 11.
culcabunt me: & nox illuminatio
mea in delicijs meis. In hebraico
ſenſus iſte eſt: *& dixi, forſitan*
conculcabunt me tenebræ; econ-
trariò autem, *nox* ipſa apud te
lumen eſt: quæ nihil te celare
poteſt; quod & Symmachus
melius interpretatus eſt, dicens.
Et nox lux circum me ſedet:
ſed

ſed & ſequentes verſiculi hoc idem ſignificant.

verſ. 12. *Quia tenebræ non obſcurabuntur à te, & nox ſicut dies illuminabitur: ſicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.* Id eſt, tam clara ſunt omnia quæ à te putantur occulta, ut manifeſtiora ſint luce.

verſ. 13. *Quia tu poſſediſti renes meos. Suſcepiſti me de utero matris meæ.* Quinta editio ita tranſtulit; conflaſti me de ventre matris meę.

verſ. 14. *Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoſcit nimis.*

verſ. 15. *Non eſt occultatum os meum à te quod feciſti in occulto: & ſubſtantia mea in inferioribus terræ.*

verſ. 16. *Imperfectum meum viderunt oculi tui. Imperfectum* hic pro incompoſito poſuit, quod etiam elementa hominis antequam formetur in utero, cognoſcat Deus. *Et in libro tuo omnes ſcribentur*: eò quod nullus abſque voluntate naſcitur Dei, nec quiſquam notitiam ejus ſubterfugiat: *dies formabuntur & nemo in eis.* Hunc locũ Symmachus ita tranſtulit. Dies quibus formati ſunt, nec una quidem deeſt de ijs: & eſt ſenſus, omne tempus ætatis cui jam ab exordio vitę iſtius ſunt curricula deputata, certo fine decurrit, nec una dies aut plus aut minus eſt, quam tu conditor eſſe voluiſti. Secundum ſeptuaginta autem interpretes, ſenſus eſt, tu omnes in die formas; tu cunctos vis eſſe filios Dei, ſed nullus eſt in hominibus qui non peccato obnoxius fiat, & per hoc homo, noctis eſſe incipiat filius, nec quiſquam eorum luce ipſius diei, toto vitæ ſuæ tempore, digna perficiat. Vnde & Apoſtolus ad eos qui filij noctis eſſe ceſſaverunt, loquitur: *Omnes enim vos filij lucis eſtis, & filij diei.*

Mihi autem nimis honorificati verſ. 17.
ſunt amici tui, Deus: nimis confortatus eſt principatus eorum.

Dinumerabo eos, & ſuper are- verſ. 18.
nam multiplicabuntur: exurrexi, & adhuc ſum tecum.

Digitized by Google

verſ. 19. *Si occideris Deus peccatores : viri ſanguinum declinate à me :*

verſ. 20. *Quia dicitis in cogitatione: Accipient in vanitate civitates tuas.*

verſ. 21. *Nonne qui oderunt te Domine oderam : & ſuper inimicos tuos tabeſcebam?*

Perfecto Odio oderam illos : & verſ. 22.
inimici facti ſunt mihi.

Proba me Deus, & ſcito cor verſ. 23.
meum : interroga me, & cognoſce ſemitas meas.

Et vide, ſi via iniquitatis in verſ. 24.
me eſt: & deduc me in via æterna.

PSALMUS CXXXIX.

verſ. 1. *In finem Pſalmus David.*

verſ. 2. *ERipe me Domine ab homine malo : à viro iniquo eripe me.* Non in tantum poteſt nos decipere diabolus, quantum per organum hominis; ab hoc deprecatur Propheta liberari.

verſ. 3. *Qui cogitaverunt iniquitates in corde : tota die conſtituebant prælia.* De hæreticis dicit.

verſ. 4. *Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentis : venenum aſpidum ſub labijs eorum.* Quoniam videntur amicitiæ verba habere, & plena ſunt veneno mortifero.

verſ. 5. *Cuſtodi me Domine de manu peccatoris: & ab hominibus iniquis eripe me.*

Qui cogitaverunt ſupplantare
greſſus meos : abſconderunt ſuper-* verſ. 6.
bi laqueum mihi:

Et funes extenderunt in laqueum: juxta iter ſcandalum poſuerunt mihi. Hoc eſt, de Scripturis proferentes teſtimonia, quę quaſi videbantur rationem aliquam habere, tentabant me decipere.

Dixi Domino : Deus meus es verſ. 7.
tu : exaudi Domine vocem deprecationis meæ. Si non es ſanctus, non potes hunc verſiculum dicere; ſed qui regnat ſuper
peccatum, qui dicit, *Pars mea* Pſal. 72.
Deus.

Domine, Domine virtus ſalu- verſ. 8.
tis meæ: obumbraſti ſuper caput meum

meum in die belli.

verſ. 9. *Ne tradas me Domine à deſiderio meo peccatori: cogitaverunt contra me, ne derelinquas me, ne fortè exaltentur.* Dicit Scriptu-
Mat 5. ra quod *omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo:* Ergò hoc dicit Propheta, non propter concupiſcentiam meam tradas me diabolo, nam benè me habet in opere judicare, ſed non in cogitatione.

verſ. 10. *Caput circuitus eorum: labor labiorum ipſorũ operiet eos.* Quẽadmodum ſerpens, quando viderit aliquem venientem ad percutiendum, circulum facit corporis ſui,& in medio celat caput,ubi ſcit ſe habere vitam: ita & iſti hæretici per ſermonem Philoſophorum,(ut Ariſtotelis & cæterorum,) videntur ſe abſcondere,& quaſi protegere & defendere,ſed Eccleſiaſticus vir, quaſi in virga, hoc eſt, in cruce, ſolvit circulum, & invenit caput latens, & ibi eum percutit, hoc eſt, teſtimonium profert de Scripturis.

Cadent ſuper eos carbones, in verſ. 11.
ignem dejicies eos: & in miſeriis non ſubſiſtent.

Vir linguoſus non dirigetur in verſ. 12.
terra: virum injuſtum mala capient in interitu.

Cognovi quia faciet Dominus verſ. 13.
judicium inopis, & vindictam pauperum.

Verumtamen juſti confitebun- verſ. 14.
tur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo. Vultus Dei quid eſt niſi Chriſtus? *qui non* Phil. 2.
rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe equalem Deo.

PSALMUS CXL.

verſ. 1. *Domine clamavi ad te, exaudi me:* Moyſes ſtabat cũ populo, & Pharao perſequebatur poſt tergum ejus,& undiq; anguſtia illi erat: in illo tẽpore lachrymatus eſt ad Dominum,

Digitized by Google

minum, & cõtinuò Dominus
Exod. 14. ad eum; *quid clamas ad me?* dum cum ſilentio orabat, exauditus eſt; Scriptura autem non meminit quis locutus ſit, ſed tantum quis lachrymatus ſit. Et ſanguis martyrũ ſemper clamat ad Dominum, & exauditur, & Dominus locutus eſt ad Cain: *Vox ſanguinis fratris tui*
Gen 4. *clamat ad me de terra*. Et in Apocalypſi Iohannis, animæ juſtorum ſubtus altare dicebant
Apoc. 6. ad Dominum: *uſquequo Domine* (*ſanctus & verus*) *non judicas & non vindicas ſanguinem noſtrum. Intende voci meæ cum clamavero ad te.* Hoc eſt, vide & conſidera Domine quid à te peto; quoniam non peto corporeum deſiderium, aurum, aut tale aliquid hujus mundi, ſed ut tuam miſericordiam conſequar: propterea dicit *intende*, hoc eſt, diligenter audi, quoniam nihil alienum peto.

verſ. 2. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo*; hoc eſt, recta veniat ad te oratio mea, non habens aliquas ſordes aut vitia, aut cogitationes diabolicas: incenſum autem orationes Sanctorum ſunt, hoc cognoſcimus ex Apocal. quando viginti quatuor Seniores tenebant *phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes* Apoc. 5.
Sanctorum. Elevatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. Elevatio manuum ad Dominũ demonſtrat, quod cognoſcimus ipſum creatorem: vide autem quia non dixit extenſio manuum mearum; extenſio enim non eſt elevatio, ſed extendit aliquis & poſt tergum, & in latus, hoc eſt, in vitia: quemadmodum dicit Dominus: *Et cum extenderitis manus* Iſaiæ 1.
veſtras, avertam oculos meos à vobis: & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam. Sacrificium veſpertinum undecimæ horæ, id eſt, in Euangelio levo manus meas: unde Apoſtolus, *Levantes puras manus* ad orationes; & *Moyſes cum levaret ma-* 1. Tim. 2.
nus, vincebat Iſraël, quando au- Exod. 17.
tem

Margin note: quia lachrymabiliter ingemiſcis, Scriptura clamorem vocat. 3. Ier. in c. 4. ad Gal. lib. 2.

Digitized by Google

tem deponebat, vincebatur. Si intelligo Scripturas ſecundum hiſtoriam & ſecundum literam. Moyſes deorſum habet manus, ſi autem ſpiritualiter, elevat manus ſuas in altum.

verſ. 3. *Pone Domine cuſtodiam ori*
Prov 18. *meo: Mors & vita in manibus linguæ*: & iterum, *dico autem vo-*
Mat 12. *bis quoniam omne verbum ocioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicij*. Hoc ergò poſtulat Propheta, ut omne quod loquitur, nõ ſit ocioſum, ſed ſanctum, & dignum Deo: *Et oſtium circumſtantiæ labijs meis. Oſtium circumſtantiæ* quaſi murum in circuitu totius domus poſtulat, ut in nullo vincatur; dicit enim Ie-
Iere. 9. remias, *mors aſcendit per feneſtras noſtras*: feneſtras autem habemus quinque; hæ ſunt, viſus, auditus, guſtus, odora-
Mat 5. tus, & tactus. Si ergò *videro mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus ſum in corde meo*: & intravit mors per feneſtram meam, hoc eſt, per viſum. Si lira, aut organum, aut calamus, quaſi diſſolvat me, mors intravit per auditum meum: ſi autem aliquid molle tangam, & ſolvam corporis mollia, mors intravit per tactum meum; & cætera ſimiliter. Ergò deprecatur Propheta *oſtium circumſtantiæ*, hoc eſt, ut muniatur tota ejus domus, ut non habeat adverſarius unde ingrediatur & dominetur hominibus: dicitur enim in epiſtola ſancti
Petri, *Adverſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens, circuit* 1. Pet. 5.
querens quem devoret. Diabolus non pugnat citò adverſus aliquem per grandia vitia, ſed per parva; ut poſſit quacumque intrare, & dominari homini, & poſtea eum in majora vitia compellat; non per fornicationem, non per avaritiam, ſed per minora vitia ingreditur.

Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſati- verſ. 4.
ones in peccatis. O infeliciſſimum

 huma-

humanum genus, qui peccata excuſamus, dicentes, victus ſum à natura; cum in poteſtate noſtra ſit peccare, & non peccare; ſemper excuſamus noſmetipſos, & dicimus, ego nolebam peccare, caro me vicit, illa mulier venit ad me, ipſa miſit, ipſa me tetigit, ipſa mihi illud dixit, ipſa me vocavit; & pro quo debueramus pœnitentiam agere, & dicere, Domine peccavi, excuſamus, & conjungimus peccata peccatis. Æquale corpus habemus omnes, diverſos autem labores; non eſt perſonarum acceptor Deus: vis ergò ſcire quod ęquale habemus & nos, & Sancti corpus? Paulus Romæ. 7. Apoſtolus dicet: *video autem aliam Legem in membris meis, repugnantem Legi mentis meæ, & captivantem me in Lege peccati:* 1. Cor. 9. & in alio loco; propterea *caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne fortè cum alijs prædicaverim, ipſe reprobus efficiar:* Romæ. 7. *infælix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Diverſos labores habemus, & quantum quis laborat, tantum & præmium accipit.

Cum hominibus operantibus iniquitatem, ex communi ſubauditur, *non declines cor meum cum hominibus operantibus iniquitatē, & non communicabo cum electis eorum.* Sicut Dominus habet electos ſanctos; ita & diabolus habet electos ſuos, intelligе principes hæreticorum, & non dubitabis de *electis eorum*, ſi enim dixiſſet *electos*, & non cum ſubdiſtinctione *eorum*, includeret ſimul electos Dei. *Communicabo*, dupliciter intelligitur, aut conſentiam, aut ſecundus fiam, hoc eſt, immundus.

Corripiet me juſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum verſ. 5. *autem peccatoris non impinguet caput meum. Quem diligit Dominus* Heb. 12. *caſtigat, flagellat autem omnem filium quem recipit.* Beatus eſt qui hic corripitur, non retribuit Dominus bis in idipſum; magna

gna eſt ira Domini, quando non nobis iraſcitur, reſervat enim nos, ſicut vitulum in occiſionem: ad Ieruſalem enim dicit; *magna ſunt peccata tua, & multę iniquitates, propterea non iraſcor tibi:* hoc eſt, quando adultera eras, tamen zelabam te, quaſi diligens te, quando autem habuiſti multos amatores, contempſi te, & non iraſcor tibi: quemadmodum vir zelat uxorem ſuam quando eã diligit, ſi autem non zelat, odit eam, & non conſequitur illius
Pſal. 88. ſermones qui dicit, *viſitabo in virga iniquitates eorum:* & non viſitabo filias earum quando fornicatę fuerint. *Corripiet me juſtus in miſericordia ſua, & increpabit me.* Pone hic magiſtrum aliquem, aut patrẽ, aut medicum; ſi viderit medicus in corpore carnes putridas, & dicat quid ad me pertinet? ſcias quia crudelis eſt: ſi autem pręcidat, & cauterium imponat, miſericors eſt, quia ſanat hominem. Similiter & magiſter ſi dimittit puerum, & non ab eo exigat diſciplinam, odit eum, ſi autem exigat, ut medicus curus, & quæ putatur aſperitas eſſe, clementia eſt. Achab arguitur à Domino quando occidit Naboth, & accepit vineã ejus, & effudit ſanguinem ejus: Elias Propheta miſſus eſt ad eũ: qui dixit, *occidiſti inſuper & poſſediſti:* ſtatim conſcientia percuſſus, ſubmiſit cervicem & oculos: & poſtea dicit Scriptura; *ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, jejunavitque, & dormivit in ſacco, & ambulavit dimiſſo capite,* hoc videns Deus, dixit: *quia humiliatus eſt Achab mei cauſa, non inducam malum in diebus ejus.* Vide ergò quantum valuit cilicium ſubtus purpuram, & jejunium, & modica lachrymã, quantum ſanguinẽ lavit. Ita ergò oportet veſtire cilicium & jejunare, ut nemo videat. *Corripiet* dupliciter intelligitur, aut arguet, aut docebit: *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum:*

(margin: 3. Reg. 21.)

Digitized by Google

à laqueo quem ſtatuerunt mihi de multis: nunc autem de uno, *cadent in retiaculo ejus peccatores:* quẽadmodum Dominus mittit rete, & comprehendit multitudinem piſcium, & habet Apoſtolos piſcatores, colligentes & adferentes ad eum, hoc eſt, eos qui per ipſos credunt; ita & diabolus habet dęmones qui ei ſubjecti ſunt, qui & decipiunt homines, & adferunt illi. *Singulariter ſum ego donec tranſeam.* Dicit Ieremias,
Ier. 15. *ſolus ſedebam: quoniam cominatione repleſti me*, hoc eſt, minaci prophetia, & ideo amaritudine repletus ſolus hos dolos caveo: & Moyſes dicit, *vadam & videbo viſionem hanc* Exod. 3.
magnam, ſi non tranſierit, videlicet omnia vitia, non poteſt videre *viſionem magnam:* magna autem viſio, quia rubus ardebat, & non incendebatur, ſic ardeant ſpinæ, hoc eſt, peccata noſtra. Hoc igne mundatur & Iſaias; Iſaię 6.
iſte enim eſt carbo qui tetigit labia ejus, qui erat ſuper altare; hujus carbonis meminit & Propheta David, *ſagittæ potentis acutæ cum* Pſal. 119.
carbonibus deſolatoriis. Iſte carbo deſolator eſt, ſolitudinem facit, & purgatorem purgat.

PSALMVS CXLI.

Oratio. Præſcribitur iſte titulus ſecundum hiſtoriam quidem cum fugiebat David à facie Saul
1. Reg. 24. in deſerto Engaddi, in ſpelunca abſconſus; & ingreſſus eſt ignorans Saul, alvum purgaturus: ſed quoniam habet in præſcriptione, *intellectus David*, debemus ſpiritualiter intelligere Pſalmum; accipiamus

Digitized by Google

piamus igitur Dominum noſtrum pro vero David, & intelligamus Saul eſſe diabolum, ſpeluncam autem, hunc mundũ, eò quod diabolus non immittit in hunc mundum aliquid boni, ſed ſi quid putridum; ſpelunca autem intelligitur iſte mundus, qui præſertim lumen non habet quantũ
Ioh. 1. ad comparationem futuri ſæculi, ſed quaſi lumen illuxit Dominus, veniens in hunc mundum, pro-
Heb. 1. pterea dicit & Apoſtolus, *qui cum ſit ſplendor gloriæ ejus*. Ergò ſicut David introïvit in ſpeluncam, abſcondens ſe à Saul; ita & Dominus ingreſſus eſt in hunc mundum, & perſecutionem paſſus eſt.

vers. 1. *Intellectus David.*
Cum eſſet in ſpelunca, oratio.

vers. 2. V*oce mea ad Dominum clamavi: voce mea ad Dominum deprecatus ſum.*

vers. 3. *Effundo in conſpectu ejus orationem meam.* Omnia hæc in humilitate corporea loquitur, ut ſe verum hominem ſicut ſepè diximus, manifeſtet, *& tribulationem meam ante ipſum pronuntio.*

vers. 4. *In deficiendo ex me ſpiritum meum:* neque tribulatio præſens, neque defectio ſpiritus, ei impedimento eſt, ſed jugiter ſpiritualis vocis orationem clamare non deſinit: *& tu cognoviſti ſemitas meas*, doctrinas quas doceo.

In via hac, quâ ambulabam, abſconderunt laqueum mihi. Sepius ei à Iudæis abſconditur temptationum laqueus in via præſentis vitæ, ut in alijs declaravimus Pſalmis.

Conſiderabam ad dexteram, ut vers. 5.
de ſiniſtra ad dexteram adduce-

Digitized by Google

militer autem per auditum, per odoratum, per guſtum, per viſum; & per has omnes virtutes quaſi de uno organo, hymnum & canticum referimus Deo. Dicitur iterum ſalix ſine radice creſcere; ramus enim abſcinditur & plantatur ſecus aquam, & ſtatim vireſcit: ita autem & peccator, licet peccaverit, licet ceciderit, tamen ſi ſit ſecus aquas, hoc eſt, ſi legit Sanctas Scripturas, & audit verbum divinũ à ſancto viro, viret ejus anima, & ad pœnitentiam convertitur.

verſ. 3. *Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum.*

Et qui abduxerunt nos: hymnum cantate nobis de canticis Sion. Dæmones qui deceperũt nos, *& captivos duxerunt nos*, nunc quaſi deridentes nos, & gloriantes, dicunt; reddite nobis verbum de fide veſtra, quemadmodum quando eratis in Ieruſalem, hymnum dicebatis Deo.

Quomodo cantabimus canti- verſ. 4.
cum Domini in terra aliena? Reſpondent qui peccaverunt & decepti ſunt, & dicunt: *quomodo nobis cantabimus canticum Domini in terra aliena*, id eſt, in peccatis conſtituti? qui cecidimus de Ieruſalem in Babilonem? Ergò non poteſt aliquis ſi non ſit ſanctus, laudare Dominum; peccator enim non debet cãtare Domino, ſed lugere peccata ſua.

Si oblitus fuero tui Jeruſalem, verſ. 5.
oblivioni detur dextera mea. Ergò qui peccavit & cecidit, reminiſcitur prioris converſationis in Ieruſalem, & proponit ſibi, qui niſi memor ſemper ero, & ſpem in mente habeam, *oblivioni detur dextera mea*, hoc eſt, opera mea: non dixit ſiniſtra mea, ſed *dextera*; ſiniſtra enim ſemper in oblivione eſt: Vis ergò ſemper in memoria Domini eſſe, dexteræ opera fac.

Adhereat lingua mea faucibus verſ. 6.
meis, ſi non meminero tui:

Si non

Digitized by Google

Si non propoſuero Jeruſalem, in principio lętitiæ meæ. Hoc eſt, non debeam tibi Domine placere neque opere neq; ſermone, ſi non jugiter tui memoria verſetur in corde meo.

verſ. 7. *Memor eſto Domine filiorum Edom, in die Jeruſalem.*

Qui dicunt: exinanite, exinanite uſque ad fundamentum in ea. Edom interpretatur terrena & ſanguinea; quis ergò eſt niſi diabolus? vide ergò quid dicat ex perſona Adam: Domine memento quoniam me decepit ſerpens diabolus, (qui intelligitur Nabuchodonoſor,) & ejecit me de paradiſo; memento & retribue ei, & ſentiat pœnam, quam ipſe ſua malitia ſuper me induxit, trahens me & adducens in Babilonem & in Aſſirios.

verſ. 8. *Filia Babilonis miſera: Filia Babilonis*, anima eſt quæ ſemper in motione eſt & in confuſione, & non habet firmum ſtatum, ſed eſt in vitijs & peccatis, quę verè miſera eſt. *Beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuiſti nobis.* *Beatus eſt* qui retribuit ei quod ipſa fecit, verbi gratia, ejecit me de paradiſo, ego illam reducam per abſtinentiam; ibidem decepit me per fornicationem, ego per caſtitatem reduco illam in Ieruſalem, & ex vitijs in virtutem: ergò non ut inimicus, ſed facio ut amicus.

Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram. verſ. 9. Parvuli dicuntur cogitationes; ac ſi dicat, vidi mulierem, concupivi eam, ſtatim ſi non abſcidero concupiſcentiam illam, & niſi pedem tenuero, & alliſero ad petram, donec parva eſt concupiſcentia; non poteſt poſtea abſcindi, quando creverit. *Beatus* ergò eſt qui ſtatim abſcindit, *& allidit eam ad petram: petra autem eſt Chriſtus.* 1. Cor. 10.

Psalmvs CXXXVII.

verſ. 1. Confitebor tibi Domine in toto corde meo: Qualia ſunt vulnera, tale & emplaſtrum: quemadmodum enim corpus habet diverſa vulnera, ita & anima ſuas habet paſſiones & ſua vulnera; & adverſus peccatum dignam pœnitentiam debemus agere: ſi quis de omnibus peccatis ſuis confitetur, iſte *in toto corde* ſuo confitetur Domino, verbi gratia, fornicatus eſt aliquis, confitetur fornicationem, ſed ſi ſimul eſt aut avarus, aut iracundus, aut detractor, aut blaſphemus, & plurima vitia habet, & iſta ſimul non confitetur, ex *toto corde* non confitetur; ſi quis autem pro omnibus vitijs & paſſionibus animæ ſuæ agit pœnitentiam, iſte poteſt dicere, *Confitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniam audiſti verba oris mei.* Iſte verſiculus in hebræo non habetur; cæterum quod dicit hoc eſt, propterea *confitebor tibi Domine in toto corde meo*, hoc eſt, pro omnibus vitijs meis & peccatis; quoniam non pro uno vitio confeſſus ſum tibi, & exaudiſti me.

In conſpectu Angelorum pſallam tibi. Vide perfectionem pœnitentis, qui cum Angelis poſt confeſſionem & pœnitentiam meretur pſallere: qui autem pſallit, jam non agit pœnitentiam, ſed gratias agit & benedicit Dominum: * *Adorabo ad Templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.* verſ. 2. Si hoc eſt templum quod nunc videtur deſertum, in quo oportet adorare, ergò non debent adorare Iudei, quoniam everſum eſt templum; templum autem dicit ſanctam Ieruſalem & cœleſtem.

Super miſericordia tua, & veritate tua: quoniam magnificaſti ſuper

Digitized by Google

ſuper omne, nomen ſanctum tuum. Peccator autem dicit miſericordiam; juſtus autem & ſuperbus, audiat veritatem.

verſ. 3. *In quacumque die invocavero te, exaudi me: Multiplicabis in anima mea virtutem. Multiplicabis virtutem*, hoc eſt, nullis ſollicitudinibus ſubjacere animam meam permittes.

verſ. 4. *Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ.* Reges terrę ſunt, qui regnant ſuper peccatum; nec enim de regibus dicit hujus mundi, nam ſcriptum eſt; Prov. 21. *Cor regis in manu Domini.* Putas cor Iuliani principis impiſſimi, in manu Dei fuiſſe? abſit; aut Neronis, aut Maximiani, aut Decij perſecutoris? abſit; ſed de illis dicit, qui regnant ſuper peccatum, quia iſti qui vincunt vitia, & paſſiones animæ, & regnant ſuper peccatum, cor eorum in manu Dei eſt. *Quia audierunt omnia verba oris tui:* quia cuſtodierunt mandata tua.

Et cantent in viis Domini: verſ. 5. *quoniam magna eſt gloria Domini.* Philoſophi hujus ſæculi, non cantaverunt in vijs Domini; ſed nos cantamus in vijs Domini, hoc eſt, in Moyſe, in Iſaia, & in Ieremia; & de vijs iſtis venimus ad illam viam quę dicit, *Ego ſum via, veritas, & vita.* Ioh. 14.

Quoniam excelſus Dominus, & humilia reſpicit: & alta à longè cognoſcit. verſ. 6.

Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me: & ſuper iram inimicorum meorum extendiſti manum tuam, & ſalvum me fecit dextera tua. verſ. 7.

Dominus retribuet pro me: Domine miſericordia tua in ſæculum: opera manuum tuarum ne deſpicias. verſ. 8.

Digitized by Google

PSALMVS XXXVIII.

vers. 1. *DOmine probaſti me, & co-*
vers. 2. *gnouiſti me: * tu cognouiſti*
ſeſſionem meam, & reſur-
rectionem meam.
vers. 3. *Intellexiſti cogitationes meas de*
longè: ſemitam meam, & funicu-
lum meum inueſtigaſti.
vers. 4. *Et omnes vias meas pręuidiſti:*
quia non eſt ſermo in lingua mea.
vers. 5. *Ecce Domine tu cognouiſti om-*
nia, nouiſſima & antiqua: tu for-
maſti me, & poſuiſti ſuper me ma-
num tuam.
vers. 6. *Mirabilis facta eſt ſcientia tua*
ex me: confortata eſt, & non pote-
ro ad eã. Manifeſtius hoc Sym-
machus interpretatus eſt, præ-
tergreditur me ſcientia tua, id
eſt, non poſſum tua ſcire ſe-
creta, & in profundum ſapi-
entię tuę, mens mea non poteſt
introire.
vers. 7. *Quò ibo à Spiritu tuo? & quò*
à facie tua fugiam? Quoniam
autem tuam non poſſim com-
prehendere notitiam cum in
te ſint omnia, nihilq́; ſit quod
te fugiat, & ubique ſit Spiritus
tuus, ex hoc intelligimus te
Deum eſſe, qui totus ubique
ſis.
Si aſcendero in cælum, tu illìc vers. 8.
es: ſi deſcendero ad infernum, ades.
Si ſumpſero pennas meas dilu- vers. 9.
culo, & habitauero in extremis
maris:
Etenim illùc manus tua deducet vers. 10.
me: & tenebit me dextera tua.
Nulla altitudo altior te eſt,
nullum profundum te pro-
fundius, Oriens & Occidens
in tua continetur manu.
Et dixi: forſitan tenebrę con- vers. 11.
culcabunt me: & nox illuminatio
mea in delicijs meis. In hebraico
ſenſus iſte eſt: *& dixi, forſitan*
conculcabunt me tenebræ; econ-
trariò autem, *nox* ipſa apud te
lumen eſt: quæ nihil te celare
poteſt; quod & Symmachus
melius interpretatus eſt, dicens.
Et nox lux circum me ſedet:
ſed

Digitized by Google

ſed & ſequentes verſiculi hoc idem ſignificant.

vers. 12. *Quia tenebræ non obſcurabuntur à te, & nox ſicut dies illuminabitur: ſicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.* Id eſt, tam clara ſunt omnia quæ à te putantur occulta, ut manifeſtiora ſint luce.

vers. 13. *Quia tu poſſediſti renes meos. Suſcepiſti me de utero matris meæ.* Quinta editio ita tranſtulit; conflaſti me de ventre matris meę.

vers. 14. *Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoſcit nimis.*

vers. 15. *Non eſt occultatum os meum à te quod feciſti in occulto: & ſubſtantia mea in inferioribus terræ.*

vers. 16. *Imperfectum meum viderunt oculi tui. Imperfectum* hic pro incompoſito poſuit, quod etiam elementa hominis antequam formetur in utero, cognoſcat Deus. *Et in libro tuo omnes ſcribentur:* eò quod nullus abſque voluntate naſcitur Dei, nec quiſquam notitiam ejus ſubterfugiat: *dies formabuntur & nemo in eis.* Hunc locũ Symmachus ita tranſtulit. Dies quibus formati ſunt, nec una quidem deeſt de ijs: & eſt ſenſus, omne tempus ætatis cui jam ab exordio vitę iſtius ſunt curricula deputata, certo fine decurrit, nec una dies aut plus, aut minus eſt, quam tu conditor eſſe voluiſti. Secundum ſeptuaginta autem interpretes, ſenſus eſt, tu omnes in die formas; tu cunctos vis eſſe filios Dei, ſed nullus eſt in hominibus qui non peccato obnoxius fiat, & per hoc homo, noctis eſſe incipiat filius, nec quiſquam eorum luce ipſius diei, toto vitæ ſuæ tempore, digna perficiat. Vnde & Apoſtolus ad eos qui filij noctis eſſe ceſſaverunt, loquitur: *Omnes enim vos filij lucis eſtis, & filij diei.*

Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui, Deus: nimis confortatus eſt principatus eorum. vers. 17.

Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur: exurrexi, & adhuc ſum tecum. vers. 18.

Si

meum in die belli.

vers. 9. *Ne tradas me Domine à deſi-*
derio meo peccatori: cogitaverunt
contra me, ne derelinquas me, ne
fortè exaltentur. Dicit Scriptu-
Mat 5. ra quod *omnis qui viderit muli-*
erem ad concupiſcendam eam, jam
mœchatus eſt in corde ſuo: Ergò
hoc dicit Propheta, non pro-
pter concupiſcentiam meam
tradas me diabolo, nam benè
me habet in opere judicare,
ſed non in cogitatione.

vers. 10. *Caput circuitus eorum: labor*
labiorum ipſorũ operiet eos. Quẽ-
admodum ſerpens, quando
viderit aliquem venientem ad
percutiendum, circulum facit
corporis ſui, & in medio celat
caput, ubi ſcit ſe habere vitam:
ita & iſti hæretici per ſermo-
nem Philoſophorum, (ut Ari-
ſtotelis & cæterorum,) viden-
tur ſe abſcondere, & quaſi pro-
tegere & defendere, ſed Eccle-
ſiaſticus vir, quaſi in virga,
hoc eſt, in cruce, ſolvit circu-
lum, & invenit caput latens, &
ibi eum percutit, hoc eſt, teſti-
monium profert de Scriptu-
ris.

Cadent ſuper eos carbones, in vers. 11.
ignem dejicies eos: & in miſeriis
non ſubſiſtent.

Vir linguoſus non dirigetur in vers. 12.
terra: virum injuſtum mala ca-
pient in interitu.

Cognovi quia faciet Dominus vers. 13.
judicium inopis, & vindictam
pauperum.

Verumtamen juſti confitebun- vers. 14.
tur nomini tuo: & habitabunt re-
cti cum vultu tuo. Vultus Dei
quid eſt niſi Chriſtus? *qui non* Phil. 2.
rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe equa-
lem Deo.

PSALMUS CXL.

vers. 1. D*omine clamavi ad te, exau-*
di me: Moyſes ſtabat cũ
populo, & Pharao per-
ſequebatur poſt tergum ejus, &
undiq; anguſtia illi erat: in illo
tẽpore lachrymatus eſt ad Do-

 minum,

Digitized by Google

minum, & continuò Dominus
Exod. 14. ad eum; *quid clamas ad me?* dum
cum ſilentio orabat, exauditus
[illegible] dum cor, & pro populo lachrymabiliter ingemiſcĕs, Scriptura clamorem vocat. D. Ier. in c. 4. ad Gal. lib. 2. eſt; Scriptura autem non meminit
quis locutus ſit, ſed tantum
quis lachrymatus ſit. Et
ſanguis martyrũ ſemper clamat
ad Dominum, & exauditur,
& Dominus locutus eſt ad
Cain: *Vox ſanguinis fratris tui*
Gen 4. *clamat ad me de terra.* Et in Apocalypſi
Iohannis, animæ juſtorum
ſubtus altare dicebant
Apoc. 6. ad Dominum: *uſquequo Domine*
(ſanctus & verus) non judicas
& non vindicas ſanguinem noſtrum.
Intende voci meæ cum clamavero ad te.
Hoc eſt, vide &
conſidera Domine quid à te
peto; quoniam non peto corporeum
deſiderium, aurum,
aut tale aliquid hujus mundi,
ſed ut tuam miſericordiam
conſequar: propterea dicit *intende*,
hoc eſt, diligenter audi,
quoniam nihil alienum peto.
verſ. 2. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo*; hoc eſt,
recta veniat ad te oratio mea,
non habens aliquas ſordes aut
vitia, aut cogitationes diabolicas:
incenſum autem orationes
Sanctorum ſunt, hoc cognoſcimus
ex Apocal. quando
viginti quatuor Seniores
tenebant *phialas aureas plenas o-* Apoc. 5.
doramentorum, quæ ſunt orationes
Sanctorum. Elevatio manuum mearum
ſacrificium veſpertinum. Elevatio
manuum ad Dominũ
demonſtrat, quod cognoſcimus
ipſum creatorem: vide
autem quia non dixit extenſio
manuum mearum; extenſio
enim non eſt elevatio, ſed extendit
aliquis & poſt tergum,
& in latus, hoc eſt, in vitia:
quemadmodum dicit Dominus:
Et cum extenderitis manus Iſaiæ 1.
veſtras, avertam oculos meos à vobis:
& cum multiplicaveritis orationem,
non exaudiam. Sacrificium
veſpertinum undecimæ horæ,
id eſt, in Euangelio levo manus
meas: unde Apoſtolus,
Levantes puras manus ad orati- 1. Tim. 2.
ones; & *Moyſes cum levaret ma-* Exod. 17.
nus, vincebat Iſraël, quando autem

Digitized by Google

tem deponebat, vincebatur. Si intelligo Scripturas ſecundum hiſtoriam & ſecundum literam. Moyſes deorſum habet manus, ſi autem ſpiritualiter, elevat manus ſuas in altum.

verſ. 3. *Pone Domine cuſtodiam ori*
Prov 18. *meo: Mors & vita in manibus*
linguę: & iterum, *dico autem vo-*
Mat 12. *bis quoniam omne verbum ocioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicij*. Hoc ergò poſtulat Propheta, ut omne quod loquitur, nō ſit ocioſum, ſed ſanctum, & dignum Deo: *Et oſtium circumſtantiæ labijs meis. Oſtium circumſtantię* quaſi murum in circuitu totius domus poſtulat, ut in nullo vincatur; dicit enim Ie-
Ier. 9. remias, *mors aſcendit per feneſtras noſtras*: feneſtras autem habemus quinque; hæ ſunt, viſus, auditus, guſtus, odora-
Mat 5. tus, & tactus. Si ergò *videro mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus ſum in corde meo*: & intravit mors per feneſtram meam, hoc eſt, per viſum. Si lira, aut organum, aut calamus, quaſi diſſolvat me, mors intravit per auditum meum: ſi autem aliquid molle tangam, & ſolvam corporis mollia, mors intravit per tactum meum; & cætera ſimiliter. Ergò deprecatur Propheta *oſtium circumſtantiæ*, hoc eſt, ut muniatur tota ejus domus, ut non habeat adverſarius unde ingrediatur & dominetur hominibus: dicitur enim in epiſtola ſancti
Petri, *Adverſarius veſter diabo-* 1. Pet. 5.
lus tamquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret. Diabolus non pugnat citò adverſus aliquem per grandia vitia, ſed per parva; ut poſſit quacumque intrare, & dominari homini, & poſtea eum in majora vitia compellat; non per fornicationem, non per avaritiam, ſed per minora vitia ingreditur.

Non declines cor meum in ver- verſ. 4.
ba malitię, ad excuſandas excuſationes in peccatis. O infeliciſſimum

 huma-

Digitized by Google

humanum genus, qui peccata excuſamus, dicentes, victus ſum à natura; cum in poteſtate noſtra ſit peccare, & non peccare; ſemper excuſamus noſmetipſos, & dicimus, ego nolebam peccare, caro me vicit, illa mulier venit ad me, ipſa miſit, ipſa me tetigit, ipſa mihi illud dixit, ipſa me vocavit; & pro quo debueramus pœnitentiam agere, & dicere, Domine peccavi, excuſamus, & conjungimus peccata peccatis. Æquale corpus habemus omnes, diverſos autem labores; non eſt perſonarum acceptor Deus: vis ergò ſcire quod æquale habemus & nos, & Sancti corpus? Paulus
Rom. 7. Apoſtolus dicet: *video autem aliam Legem in membris meis, repugnantem Legi mentis meæ, & captivantem me in Lege peccati:*
1. Cor. 9. & in alio loco; propterea *caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne fortè cum alijs prædicaverim, ipſe reprobus efficiar:*
Rom. 7. *infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Diverſos labores habemus, & quantum quis laborat, tantum & præmium accipit.

Cum hominibus operantibus iniquitatem, ex communi ſubauditur, *non declines cor meum cum hominibus operantibus iniquitatē, & non communicabo cum electis eorum.* Sicut Dominus habet electos ſanctos; ita & diabolus habet electos ſuos, intellige principes hæreticorum, & non dubitabis de *electis eorum*, ſi enim dixiſſet *electos*, & non cum ſubdiſtinctione *eorum*, includeret ſimul electos Dei. *Communicabo*, dupliciter intelligitur, aut conſentiam, aut ſecundus fiam, hoc eſt, immundus.

Corripiet me juſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum vers. 5.
autem peccatoris non impinguet caput meum. Quem diligit Dominus Heb. 12.
caſtigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. Beatus eſt qui hic corripitur, non retribuit Dominus bis in idipſum; ma-

gna

Digitized by Google

gna eſt ira Domini, quando non nobis iraſcitur, reſervat enim nos, ſicut vitulum in occiſionem: ad Ieruſalem enim dicit; *magna ſunt peccata tua, & multę iniquitates, propterea non iraſcor tibi*: hoc eſt, quando adultera eras, tamen zelabam te, quaſi diligens te, quando autem habuiſti multos amatores, contempſi te, & non iraſcor tibi: quemadmodum vir zelat uxorem ſuam quando eã diligit, ſi autem non zelat, odit eam, & non conſequitur illius

Pſal 88. ſermones qui dicit, *viſitabo in virga iniquitates eorum*: & non viſitabo filias earum quando fornicatę fuerint. *Corripiet me juſtus in miſericordia ſua, & increpabit me.* Pone hic magiſtrum aliquem, aut patrē, aut medicum; ſi viderit medicus in corpore carnes putridas, & dicat quid ad me pertinet? ſcias quia crudelis eſt: ſi autem precidat, & cauterium imponat, miſericors eſt, quia ſanat hominem. Similiter & magiſter ſi dimittit puerum, & non ab eo exigat diſciplinam, odit eum, ſi autem exigat, ut medicus curus, & quæ putatur aſperitas eſſe, clementia eſt. Achab arguitur à Domino quando occidit Naboth, & accepit vineã ejus, & effudit ſanguinem ejus: Elias Propheta miſſus eſt ad eũ: qui dixit, *occidiſti inſuper & poſſediſti*: ſtatim conſcientia percuſſus, ſubmiſit cervicem & oculos: & poſtea dicit Scriptura; *ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, jejunavitque, & dormivit in ſacco, & ambulavit dimiſſo capite*, hoc videns Deus, dixit: *quia humiliatus eſt Achab mei cauſa, non inducam malum in diebus ejus*. Vide ergò quantum valuit cilicium ſubtus purpuram, & jejunium, & modica lachryma, quantum ſanguinẽ lavit. Ita ergò oportet veſtire cilicium & jejunare, ut nemo videat. *Corripiet* dupliciter intelligitur, aut arguet, aut docebit: *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum:*

1. Reg. 21.

Mich. 3. *Popule meus : qui te beatum di-*
cunt, ipſi te decipiunt. Laus hæ-
reticorum, & *oleum* ipſorum
quo ungunt capita hominum,
& promittunt eis regna cœlo-
rum, impinguat caput ; omne
autē pingue reprehendit Scri-
Deut 32. ptura, ſicut dicitur ; *incraſſatus*
eſt dilectus, & recalcitravit : in-
craſſatus, impinguatus, & dilata-
tus. Manna autem Angelorum
tenue eſt.

Quoniam adhuc & oratio mea
in beneplacitis eorum : Ipſi qui-
dem ſapiebant, ego autem pro
ipſis orabam, ut convertantur.
vers. 6. * *Abſorpti ſunt juncti petræ judi-*
Pſal. 136. *ces eorum* ; ſicut alibi dicit, *Bea-*
tus qui tenebit, & allidet parvulos
1. Cor. 10. *ſuos ad petram : petra autem erat*
Chriſtus, parvuli autem, mino-
res & parvæ cogitationes an-
tequam creſcant ; & nunc ipſi
hæretici per Ariſtotelem &
Platonem videntur ſimplici-
tatem Eccleſiæ contemnere,
tamen cum venerint ad Scri-
pturas, ſtatim abſorbentur à
petra, hoc eſt, à Chriſto ; &
convertuntur ad eum. Abſor-
bitio enim pro victoria dici-
tur, ſicut Apoſtolus dicit, *abſor-* 1. Cor. 15.
pta eſt mors in victoria, ubi eſt mors
victoria tua? ubi eſt mors ſtumu-
lus tuus? victoriam autem di-
cit ipſam abſorbitionem ; quá
victoriam habebat in abſor-
bendo.

Audient verba mea quoniam
potuerunt : Ipſe Dominus dicit,
cum ad te venerunt, victi ſunt.
Et delectati ſunt verbis meis,
& converſi ſunt ad me in Ec-
cleſia mea * *ſicut craſſitudo terræ :* vers. 7.
omne craſſum vicinum eſt ter-
ræ, & animæ quæ peccant, ter-
ræ hærent ; Dominus enim
excepto vitio omnia tenuia
fecit, ſuo ergò vitio unuſquiſ-
que incraſſatur, & deducitur
in terram ; ſicut vulnus in cor-
pore tumens, craſſum eſt &
plenum, ſed quando venerit
medicus ſecat ipſum, & ſanat,
& tenue facit ; & tunc redi-
gitur in ſuam naturam, ſicut
creatū eſt ; ideo dicit, *ſicut craſ-*
ſitudo terræ erupta eſt ſuper terrā.

Diſſipata

Digitized by Google

Diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus
vers. 8. *infernum :* * *Quia ad te Domine,*
Domine oculi mei : in te ſperavi,
non auferas animam meam. Sal-
vator noſter apud Pſalmiſtam
Pſal. 21. dicit, *diſperſa ſunt omnia oſſa mea:*
Si hoc ſecundum literam in-
telligimus, non ſtat, ſiquidem
crucifixus eſt: tamen cum vi-
deris Arium, vel Eunomium
extra Eccleſiam, intellige *diſſi-
pata* eſſe *oſſa Domini ſecus infer-
num.* Os quod fortè eſt, ipſi
majores ſunt, qui videntur a-
liquid eſſe per multiloquium
ipſorum, ſed per Philoſophiã,
& per contentionem ſeducun-
tur ab hæreticis.
vers. 9. *Cuſtodi me à laqueo quem ſta-
tuerunt mihi:* Semper nobis la-
queos oſtendunt, aut hæretici,
aut dæmones, vitia enim vici-
na ſunt virtutibus ; laqueum
mihi ponunt in elemoſina, ſi
extendero manum meam ut
videant homines, & quaſi bo-
num faciens venio in vitium
& in peccatum: ſicut ſi dedero
tunicam fratri, ut alter videat,
laqueum mihi ponunt. Sem-
per cervis tenduntur retia &
laquei, & ponuntur ubi veſti-
gia eorum comprehenderit ve-
nator: Cervus autem accipi-
tur pro Sancto, qui altus eſt, &
cornua grandia habet, & inter-
ficit ſerpentes, propterea dicit
alibi, *qui perfecit pedes meos tam-* Pſal. 17.
quam cervorum: talis enim dici-
tur eſſe virtutis, ut ſpiritu nari-
um ſuorum extrahat ſerpentes
de cavernis, & ſic diſcerpat. Ip-
ſi ergò ſerpentes, (hoc eſt, dæ-
mones,) ponunt nobis ſcan-
dala in ipſis veſtigijs noſtris,
ubi gradimur in virtutibus, in
elemoſina, ut coram homini-
bus faciamus propter vanam
gloriam ; in jejunio, in oratio-
ne, veſtiendo ciliciũ, & oſten-
dendo hominibus: qui enim
veſtitur cilicio, debet lugere
peccata ſua, & non gloriari, &
oſtendere hominibus. *Et à
ſcandalis operantium iniquitatem,*
hoc eſt, ut non offendam.
Cadent in retiaculo ejus pecca- vers. 10.
tores: ſuperius dixit, *cuſtodi me
à laqueo*

Digitized by Google

à laqueo quem ſtatuerunt mihi de multis: nunc autem de uno; *cadent in retiaculo ejus peccatores:* quéadmodum Dominus mittit rete, & comprehendit multitudinem piſcium, & habet Apoſtolos piſcatores, colligentes & adferentes ad eum, hoc eſt, eos qui per ipſos credunt; ita & diabolus habet dęmones qui ei ſubjecti ſunt, qui & decipiunt homines, & adferunt illi. *Singulariter ſum ego donec tranſeam.* Dicit Ieremias, *ſolus ſedebam: quoniam cominatione repleſti me*, hoc eſt, minaci prophetia, & ideo amaritudine repletus ſolus hos dolos caveo: & Moyſes dicit, *vadam & videbo viſionem hanc magnam*, ſi non tranſierit, videlicet omnia vitia, non poteſt videre *viſionem magnam:* magna autem viſio, quia rubus ardebat, & non incendebatur, ſic ardeant ſpinæ, hoc eſt, peccata noſtra. Hoc igne mundatur & Iſaias; iſte enim eſt carbo qui tetigit labia ejus, qui erat ſuper altare; hujus carbonis meminit & Propheta David, *ſagittæ potentis acutæ cum carbonibus deſolatoriјs.* Iſte carbo deſolator eſt, ſolitudinem facit, & purgatorem purgat.

Ier. 15. Exod. 3. Iſaię 6. Pſal. 119.

PSALMVS CXLI.

Oratio. Præſcribitur iſte titulus ſecundum hiſtoriam quidem cum fugiebat David à facie Saul in deſerto Engaddi, in ſpelunca abſconſus; & ingreſſus eſt ignorans Saul, alvum purgaturus: ſed quoniam habet in præſcriptione, *intellectus David*, debemus ſpiritualiter intelligere Pſalmum; accipiamus

1. Reg. 24.

Digitized by Google

piamus igitur Dominum noſtrum pro vero David, & intelligamus Saul eſſe diabolum, ſpeluncam autem, hunc mundũ, eò quod diabolus non immittit in hunc mundum aliquid boni, ſed ſi quid putridum; ſpelunca autem intelligitur iſte mundus, qui præſertim lumen non habet quantũ
Ioã. 1. ad comparationem futuri ſæculi, ſed quaſi lumen illuxit Dominus, veniens in hunc mundum, pro-
Heb. 1. pterea dicit & Apoſtolus, *qui cum ſit ſplendor gloriæ ejus*. Ergò ſicut David introivit in ſpeluncam, abſcondens ſe à Saul; ita & Dominus ingreſſus eſt in hunc mundum, & perſecutionem paſſus eſt.

verſ. 1. *Intellectus David.* Cum eſſet in ſpelunca, oratio.

verſ. 2. *Voce mea ad Dominum clamavi: voce mea ad Dominum deprecatus ſum.*

verſ. 3. *Effundo in conſpectu ejus orationem meam.* Omnia hæc in humilitate corporea loquitur, ut ſe verum hominem ſicut ſępè diximus, manifeſtet, *& tribulationem meam ante ipſum pronuntio.*

verſ. 4. *In deficiendo ex me ſpiritum meum:* neque tribulatio præſens, neque defectio ſpiritus, ei impedimento eſt, ſed jugiter ſpiritualis vocis orationem clamare non deſinit: *& tu cognovisti ſemitas meas*, doctrinas quas doceo.

In via hac, quâ ambulabam, abſconderunt laqueum mihi. Sępius ei à Iudæis abſconditur temptationum laqueus in via præſentis vitæ, ut in alijs declaravimus Pſalmis.

Conſiderabam ad dexteram, ut verſ. 5.
de ſiniſtra ad dexteram ad-

Digitized by Google

ducerentur, *& videbam: & non erat qui cognoſceret me*, Deum carne contectum.

Perijt fuga à me: perijt fuga ejus, cum quęſitus à Iudæis, ſępius ultro ſe ipſum obtulit, nec eſt agnitus ab eis; *& non eſt qui requirat animam meam*; corpus accipiunt ad crucifigẽdum, animam autem non requirunt, id eſt, non attingunt.

vers. 6. *Clamavi ad te Domine*, de cruce, *dixi: tu es ſpes mea*; commendans in manibus tuis ſpiritum meum: *portio mea in terra viventium*, in ſanctis qui in eam transferuntur; ſicut & latroni
Luc. 23. ait. *Amen dico tibi: quia hodiè mecum eris in paradiſo.*

vers. 7. *Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus ſum nimis.*

Libera me à perſequentibus me: quoniam confortati ſunt ſuper me.

Educ de cuſtodia animam meam ad confitendum nomini tuo: vers. 8.
Apprehendite, ſe educi ex inferni carcere poſtulat, ut reſurrectio ejus paterni nominis honor ſit, atque confeſſio: ſed à quibus ſit confitendum, oſtendit dicens; *me exſpectant juſti* Apoſtoli, vel reliqui ſancti, quorum expectationi cum reſurrexero ſatisfacio; *donec retribuas mihi* claritatem illam,
quam habui priusquam mundus fieret apud te. Ioh. 17.
Et nos humiliter deprecamur ac petimus, ut ſuſcepta voce clamoris noſtri, eductos ex inferni carcere, illuc jubeas transferri de morte, ubi pendenti latroni pręparaſti locum lucidum ac quietum; quia tibi eſt honor & gloria, cum Patre & Spiritu ſancto, in ſęcula ſeculorum, Amen.

PSAL-

Digitized by Google

PSALMVS CXLII.

Pſalmus vocem continet illius, qui pro humana redemptione ſeipſum exinanivit, accipiens formam ſervi: ut nos erueret à ſervitute.

Pſalmus David.
2. Reg. 17. Quando perſequebatur eum
Abſolom filius ejus.
verſ. 1. DOmine exaudi orationem
meam: Humilia verba,
plena humilitatis & mi-
ſericordię; *Auribus percipe obſe-*
crationem meam in veritate tua:
Confidentis verba ſunt, *in ve-*
ritate tua, hoc eſt, in Chriſto
Ioã. 14. tuo, qui eſt *via, veritas, & vi-*
ta. Exaudi me in tua juſtitia, id
eſt, in Chriſto, hoc eſt, non
confido de me, ſed veritatem
& juſtitiam tuam peto, ut ipſa
mei miſereatur.
verſ. 2. *Et non intres in judicium cum*
ſervo tuo. Ecce manifeſtiſſimè
demonſtravit, quoniam miſe-
ricordiam Chriſti præſtolatur
dicens, *& non intres in judicium*
cum ſervo tuo: hic loquitur qua-
ſi aliquis judicet inter Deum
& Prophetam, ſicut & in alio
Pſalmo ſcriptum eſt, *ut juſtifi-* Pſal. 50.
ceris in ſermonibus tuis, & vincas
cum judicaris: nam propterea
in judicium intrat Deus, ut mi-
ſereatur, aut juſtè puniat. Tale Xenophon de pædia Cyri l. 3.
judicium fecit Cyrus rex Per-
ſarum & Medorum, Armenio,
cum ipſum, uxorem, & filios
judicavit. *Quia non juſtificabitur*
in conſpectu tuo omnis vivens:
Deus Abraham, Deus Iſaac, & Mat 22.
Deus Iacob, Deus viventium &
non mortuorum, ergò nec ipſi
Patriarchæ juſtificabuntur in
conſpectu Dei, *ſtellæ enim non* Iob. 25.
ſunt mundæ in conſpectu ejus.
Quia perſecutus eſt inimicus a- verſ. 3.
nimam meam. Hoc interpreta-

tione non indiget, nulli enim
dubium, quin ſit diabolus; *hu-
miliavit in terra vitam meam*, hoc
eſt, antea alas habebam & vo-
labam, nunc autem perſecu-
tus eſt me inimicus, & com-
prehendit, & ligavit mihi ma-
nus & pedes: quemadmodum
& volatile ab homine com-
prehenditur, & quaſi videtur
mortuum eſſe, quia non habet
licentiam alarum ſuarum ut
volet, ita & me (inquit) inimi-
cus ligavit conſcientia pecca-
torum meorum.

*Collocavit me in obſcuris ſicut
mortuos ſeculi. Sicut mortuos ſæ-
culi*, adhuc nondum mortuos,
ſi quis autem peccans non agit
pœnitentiam, hic mortuus eſt
ſeculi, & non ſicut mortuus,
ſed perfectus mortuus. Hoc
ergo putavit de me inimicus,
quia non ago pœnitentiam
pro peccatis meis, quæ ipſe mi-
verſ. 4. hi ſuggeſſit ut faciam. * *Et an-
xiatus eſt ſuper me ſpiritus meus,
tu prior dic peccata tua ut juſtifice-
ris*. Et iterum, *In quacumque ho-
ra peccator ingemuerit, &c. In me
turbatum eſt cor meum*, propter
conſcientiam meam, quia pec-
cavi.

Memor fui dierum antiquorum, verſ. 5.
*meditatus ſum in omnibus operibus
tuis: & in factis manuum tuarum
meditabar*: dierum meorum
memor fui, quoniam habebã
confidentiam, nunc autem
mihi nox eſt.

Expandi manus meas ad te: li- verſ. 6.
gatus ab inimico, nihil aliud
poſſum facere, niſi pœnitenti-
am agere, & manus meas ad te
levare: *Anima mea ſicut terra
ſine aqua tibi.* Sicut terra ſine a-
qua ſitit, & quærit imbrem, ita
anima mea deſiderat & ſitit te
Deum ſuum.

Velociter exaudi me Domine: verſ. 7.
defecit ſpiritus meus.

*Non avertas faciem tuam à me:
& ſimilis ero deſcendentibus in la-
cum.* Anima mea defecit, caro
mea defecit, ſpiritus tantum re-
manſit in me, & ipſe defecit:
*ſed velociter exaudi me, & miſe-
rere mei.*

Auditam

Digitized by Google

vers. 8. *Auditam ſac mihi manè miſe-*
ricordiam tuam: quia in te ſperavi.
Notam ſac mihi viam in qua
ambulem, quia ad te levavi animã
meam. Chriſtum tuum notum
Ioã. 14. fac mihi, qui dixit *ego ſum via,*
&c.
verſ. 9. *Eripe me de inimicis meis Domi-*
verſ. 10. *ne, ad te confugi,* * *doce me facere*
voluntatem tuam, quia Deus meus
es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me
verſ. 11. *in terram rectam,* * *propter nomen*
tuum Domine vivificabis me, in
æquitate tua. Hìc impijſſimi A-
riani proponunt nobis & di-
Mat 19. cunt; *Magiſter bone, quid boni fa-*
ciam ut habeam vitam æternam?
qui dixit ei, quid me interrogas de
bono? nemo bonus niſi unus Deus:
ergò ſi filius non eſt bonus,
ſed pater, major eſt pater filio,
ergò ſecundum tuum ſenſum
impijſſime Ariane, quis ma-
jor eſt Filius* aut Spiritus ſan-
ctus? utique dicis filius; hic
Propheta dicit: *Spiritus tuus*
bonus deducet me in terrã rectam;
ergò ſi Spiritus bonus eſt qui
minor eſt, ſicut tu dicis, multo
magis Filius bonus eſt, qui
major eſt Chriſtus. In Euan-
gelio autem ita habes, *& ecce*
unus accedens de Scribis tentans e-
um, ait illi, Magiſter bone, &c. & Mat. 19.
ait, quid me dicis bonum, &c. ſi me
non confiteris? Sicut ſi aliquis
diceret Epiſcopo ſuo quem
contemnit, Epiſcope, & ille
reſpondet tibi, non ſum Epiſ-
copus; recede à me. Alibi au-
tem non legiſtis, *bonus paſtor* Ioã. 10.
animam ſuam ponit pro ovibus
ſuis; quid autem melius Filio,
qui carnẽ induit propter nos,
& manſit novem menſes in u-
tero virginis, & deſcendens
de ſua majeſtate, in cunabilis
hìc fuit, & paſſus eſt per ſingu-
la momenta, ac permiſit ſe
verberari, & alapis cedi, & cru-
cifigi? quid illo melius?
Educes de tribulatione animam
meam, * *& in miſericordia tua di-* verſ. 12.
ſperdes inimicos meos.
Et perdes omnes qui tribulant
animam meam: quoniam ego ſer-
vus tuus ſum.

Pſalmus CXLIII.

Propter eos qui ignorant latinam linguam, licet multa de Euangelio dixerimus; debemus tamen de Pſalterio quędam dicere, ut alijs ſaturatis, alij jejuni non recedant: quoniam autem longus eſt Pſalmus; & ſi voluerimus in ſingulis verſiculis immorari, dies præteribit, debemus breviter ad ſingula quæque ſenſus magis quam verba replicare.

Pſalmus David.
Adverſus Goliath.

vers. 1. *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium.* Qui breviter hæc interpretatur, hoc conſequitur, ut ipſe laudẽ non habeat, & tamen quodcumque interpretatum eſt, retineant illi qui audierunt. *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.* Levemus manus in ſancta ſine cogitationibus & diſceptationibus, & levemus in omni loco; & cũ levaverimus manus noſtras, orationes noſtræ ad Deum, arma ſunt contra diabolum; *Qui docet manus meas ad prẹlium, & digitos meos ad bellum*: hæc eſt lira noſtra, hæc eſt cythara, in hac cantemus Domino.

Miſericordia mea, & refugium vers. 2.
meum: ſuſceptor meus, & liberator meus.

Protector meus, & in ipſo ſperavi: tantis nominibus appellatur Deus; quot beneficia, tot nomina. *Qui ſubdis populum meum*

meum ſub me. Hoc poteſt ex perſona Chriſti dici, hoc eſt, ex aſſumpto homine: poteſt autem ex perſona Apoſtolorum dici, ſi legatur, *qui ſubdis populum meum ſub me:* dicat hoc & Sanctus Pater in monaſterio, & gratias referat Deo, dicens, *Benedictus Dominus Deus meus, qui ſubdis populum meum ſub me:* non enim mihi ſubjicitur, ſed tibi, ideo mihi ſervit, ut tibi ſerviat:

verſ. 3. *Domine quid eſt homo, quia innotuiſti ei? aut filius hominis quia reputas eum?* hoc ipſum & in

Pſal. 8. octavo Pſalmo legitur, *quid eſt homo quod memor es ejus, aut filius hominis quoniam viſitas eum? Domine quid eſt homo quia innotuiſti ei?* de fragilitate corporis, & humana conditione loquitur, & quid dicit? ſi carnem aſpicias, quid eſt homo, ſi ſpiritum, grande eſt homo: non deſpicimus carnem, ſed carnis opera condemnamus, non deſpiciamns carnē quæ cum Chriſto regnat in cælo: ſed *caro & ſanguis Regnum Dei non poſſidebunt:* non caro & ſanguis, ſed carnis opera, regnum Dei non poſſidebunt; ſed quæ in Chriſto regnat, & cum qua conſidebimus cum Chriſto in cœleſtibus, illa regnum Dei poſſidebit. *Domine quid eſt homo quia innotuiſti ei, aut filius hominis quia reputas eum?* Gratias agit Deo, & quod dicit hoc eſt, quantum ad humanā conditionem homo nihil eſt, *vanitas vanitatum (dixit Eccleſiaſtes) & omnia vanitas:* ſi omnia vanitas, ergò & cœlum, ergò & Angeli, ſi cœlum & Angeli vanitas, homo quanta vanitas? & ſi Angeli vanitas, ſi cœlum vanitas: Deus ergò vanitatem quare operatus eſt? vanitas hæc omnia ad comparationem Dei, cęterum per ſe, non vanitas. *Domine quid eſt homo quia innotuiſti ei?* Grandis hominis fœlicitas, ſcire creatorem ſuum: in hoc à beluis diſtamus & à beſtijs, quia nos intelligimus creatorē noſtrum, illa

1. Cor. 15.

Eccl. 12.

illa non intelligunt. Sed & ipſe ſtatus corporis, ſuum quærit artificem, cæterum animalia terram reſpiciunt; & ibi venter, ubi oculi: ſed oculi noſtri ad cœlum erecti ſunt, ut etſi mens fuerit obcæcata, tamen invictis oculis cœlum videamus.

verſ. 4. *Homo vanitati ſimilis factus eſt: dies ejus ſicut umbra prætereunt.* Verè dies noſtri quaſi umbra; fui infantulus, fui puer, fui adoleſcentulus, fui juvenis, fui vir, hoc eſt, ætatis perfectæ: fui mediç, dum neſcio; ſenex ſum, ſenectuti mors ſubrepit. Mutor quotidiè, & nihil me eſſe non ſentio: ne uno quidem momento horæ ſtamus in ſtatu noſtro, ſed ſemper aut creſcimus, aut decreſcimus. Ergò homo per momenta mutatur; & dum neſcit, interit. Ergò ſenex recordor, quid infantulus fuerim, quid fecerim, quoniam luſerim, quoniam huc illucq; diſcurrerim; nunc me video nimio pondere prægravatum. *Dies ejus ſicut umbra prætereunt.* Vita noſtra umbra eſt, videtur, & ſubſtantiã non habet, quod autem ſubſtantiam non habet, citò preterit: quia ergò tam miſerabilis eſt homo, quia tam infirmus, quid deprecamur? quid rogamus? quid dicit Propheta? quid deprecatur?

Domine inclina cælos tuos, & deſcende: verſ. 5.
non poteris ſervare iſtam hominis vilitatem, niſi ipſe eam indueris: *Domine inclina cælos tuos & deſcende.* Quis ovis erronea ſanari poterit, niſi tuis humeris reportetur? *tange montes & fumigabunt: Amen, amen dico vobis, ſi habueritis* Matt. 17.
fidem ſicut granum ſinapis: dicetis huic monti tranſi hinc, & tranſibit. Hoc de lunatico dicebatur, quem Diſcipuli curare non poterant. Scriptum eſt in Ieremia; *date Domino Deo veſtro* Iere. 13.
gloriam antequam contenebreſcat, & antequam offendant pedes veſtri ad montes caliginoſos: Hoc totum

totum

totum quare diximus? quia ſe-
quitur, *tange montes & fumiga-
bunt :* Montes qui regnant,
Montes qui erecti ſunt per ſu-
Eze. 29. perbiam, qui dicunt *meus eſt
fluvius & ego feci memetipſum.
Tange montes & fumigabunt*, non
dixit inflammabuntur, ſed fu-
migabunt; habebunt enim ju-
dicium non fulgoris, aut ſplẽ-
doris.

verſ. 6. *Fulgura coruſcationem & diſ-
ſipabis eos.* Vide quid dicat, non
dixit delebis eos, ſed *diſſipabis
eos :* legimus in Geneſi eo
tempore quo fabricabant tur-
Gen. 11. rum, dicit dominus. *Venite deſ-
cendamus & confundamus linguã
eorum*, nam ne in ſe conſen-
ſum habeant, diſpergantur, &
proderit illis.

verſ. 7. *Emitte manum tuam de alto.*
Iſa. 53. *Domine quis credidit auditui no-
ſtro, & brachium Domini cui reve-
latum eſt? Emitte manum tuam de
alto, Domine inclina cælos tuos &
deſcende.* Hoc ad filium dicitur
Inclina cælos tuos & deſcende, ſed
quoniam dixit *emitte manum
tuam de alto*, ſi deſcendit, quo-
modo mittit manum de alto?
ſed licet in terra ſit, tamen de
cælo mittit manum, nõ enim
recedit de cælo. *Eripe me: & li-
bera me de aquis multis.* Quo-
niam deſcendiſti, quoniam in-
clinaſti cælos, & miſiſti *manum
tuam de alto*, & humanam car-
nem dignatus es aſſumere, &
multi crediderunt in te, pro
una aqua, multæ aquæ eſſe cę-
perunt, nam vides diſperſas in
toto orbe eſſe hæreſes diver-
ſas : *Eripe me Domine & libera
me de aquis multis*, & preſta mi-
hi fontem viventem, *unus* e- Eph. 4.
nim *Deus* eſt : *una fides, unum
batiſma.* Libera me de aquis
multis, illę enim aquę multę,
non generant filios tuos, ſed
filios alienos, unde ſequitur.
*Libera me de aquis multis, & de
manu filiorum alienorum.* Non
ſunt enim tui filij, qui naſcun-
tur in multis aquis, ſed alieni
filij ſunt.

Quorum os locutum eſt vani- verſ. 8.
tatem, ſcientiam ſibi promit-

tunt, & erigunt os contra crea-
Pſal. 72. torē ſuum, *nā poſuerunt in cęlum
os ſuum: quorum os locutum eſt va-
nitatem*, ſcientia eorum, ſcien-
tia vanitatis eſt: *& dextera eo-
rum dextera iniquitatis.* Vtrum-
que cōdemnatur, & os, & ma-
nus, & ſcientia, & opera, *quo-
rum os locutum eſt vanitatem*, hoc
ſpectat ad ſcientiam, *& dextera
eorum dextera iniquitatis*, ſpectat
ad opera: dexteram ſe habere
dicunt, ſed toti ſiniſtri ſunt.
Dextera iniquitatis eſt, & non
æquitatis, unde & tali ſiniſtro
Pſal. 108. dicitur. *Stet diabolus à dexteris
ejus:* qui talem habet dexteram
iniquitatis, ſtat diabolus à
dexteris ejus.
verſ. 9. *Deus canticum novum cantabo
Pſal. 97. tibi: cantate Domino canticum no-
vum.* Quam pulchrè non dixit
canto, ſed *cantabo*, in futuro re-
promiſit, in pręſenti enim ſcit
certamen eſſe, non canticum:
nunquam cantat exercitus, niſi
quando vicerit. Ergò cum in
pręſenti pugno, non mihi va-
cat cantare, cum vicero, tunc
cantabo. *In pſalterio, decachordo
pſallam tibi.* Tunc extendam u-
tramque manum, & in tabulis
tibi cordis canam: oratio mea
pſalterium tuum eſt.

Qui das ſalutem regibus: qui re- verſ. 10.
demiſti David ſervum tuum de verſ. 11.
gladio maligno: * *eripe me.* Qui-
bus regibus dat ſalutem? (*cor* Prov. 21.
regis in manu Dei); qui regnant
ſuper corpus ſuum, qui ca-
ſtigant *corpus ſuum, & in ſervi-* 1. Cor. 9.
*tutem redigunt, ne alijs predican-
tes, ipſi reprobi inveniantur*, iſti
ſunt reges de quibus dicit Sa-
pientia in proverbijs, *dat re-
gnum regibus.*

*Et erue me de manu filiorum a-
lienorum, quorum os locutum eſt
vanitatem: & dextera eorum dex-
tera iniquitatis.* Verſiculi qui ſu-
pra dicti ſunt iterum repetun-
tur, *quorum os locutum eſt vanita-
tem, & dextera eorum, dextera
iniquitatis.*

Quorum filij, ſicut novellę plan- verſ. 12.
tationes in juventute ſua. Hęreti-
corum filios videamus quales
ſint: *quorum filij ſicut novellæ*
plan-

Digitized by Google

plantationes in juventute ſua. Deligenter animadvertite, quid dicatur de hæreticis.

Filiæ eorum compoſitæ: circumornatę ut ſimilitudo templi.

verſ. 13. *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.*

Oves eorum fætoſæ, abundan-
verſ. 14. *tes in egreſſibus ſuis: * boves eorum craſſę.*

Non eſt ruina maceriæ, neque tranſitus, neque clamor in plateis eorum.

verſ. 15. *Beatum dixerunt populum cui hæc ſunt*: illi hoc dixerunt, ego autem quid dico? *beatus populus cujus Dominus Deus ejus*, de ſingulis jam breviter diſſeremus.

verſ. 12. *Quorum filij, ſicut novellę plantationes in juventute ſua.* Plantatio eorum non eſt vetus, ſed novella; non eſt enim de veteri lege, non de Prophetis, non de Apoſtolis, ſed de novis magiſtris eſt. Filij eorum *ſicut novellæ plantiones, in juventute ſua*: ſemper juvenes ſunt, licet multæ ſint hæreſes veteres: nã quotidie mutantur, & nova magiſtri eorum quotidie inveniunt, novæ ſunt, nam quotidie doctrinas ſuas innovant, novę ſunt, non enim ſunt veterum magiſtrorum errore contenti, ſed quotidie ipſi nova reperiunt. *Quorum filij ſicut novellæ plantationes in juventute ſua.* De eccleſia quid dicitur? de timente Dominum? *Beati* Pſal. 127.
omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus: quid dicitur de illis? *Filij tui ſicut novellæ olivarum: in circuitu menſę tuæ*; circa menſam Chriſti illi filij, non longè ſunt à menſa Chriſti: Ibi non dicitur filiæ, ſed tantummodo filij, cæterum hæretici habent & filias, habent & fragiliorem ſexum, voluptatis delicias.

Filiæ eorum compoſitæ: Sermo compoſitus eſt, & ſenſus ſordidus: In ſcripturis ſanctis cogitationes ſemper filij dicuntur, verba, filiæ; vide ergò quid dicit. Cogitationes eorum, hoc eſt, filij, novi ſunt;

Digitized by Google

verba eorum, hoc eſt hæreticorum, qui habent ſapientiam ſecularem, compoſita ſunt, habent enim verba compoſita, lautum ſermonem: *filię eorum compoſitæ*; videntur quidem eſſe compoſitæ, ſed quia filiæ ſunt, & non filij, vires non habent. *Circumornate ut ſimilitudo templi* pulchre dicitur *ut ſimilitudo templi*, non enim habent veram eccleſiam, ſed ſimilitudinem eccleſiæ.

verſ. 13. *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.* Parati ſunt ad contendendum, ſi illos tenueris in uno teſtimonio, ad aliud tranſeunt, ſi in ſcripturis tenueris, ad Ariſtotilem fugiunt, ſi Ariſtotilem tenueris, ad Platonem tranſeunt. *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.* Promptuarium propriè dicitur, quod divitias compoſitas habet: hęretici promptuaria habent, habent enim pręparata verba, quibus contendunt. Cęterum eccleſiaſtici ſimplices ſunt, nihil habent pręparatum, aperitur os, & impletur à Domino ſecundum quod dicitur, *dilata os tuum, & implebo illud*: & , *nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.* Psal. 80. Mat 10. Videtis quoniam non habemus promptuaria pręparata, ſed divitiæ noſtræ ſubitæ ſunt: dicat aliquis da teſtimonium quomodo ſancti promptuaria non habent: reſpice aves cęli, quoniam non habent cellaria neque horrea, *ſed pater veſter cæleſtis paſcit illas.* Mat 6. Aves iſtę ſpecialiter monachi ſunt, non habent cellaria, non habent apothecas, ſed apothecarum & cellariorum ipſum Chriſtum: non habent horrea, ſed horreorum ipſum Dominum: nō habent divitias diaboli, ſed paupertatem habent Chriſti, diabolus quid dicit? *Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraveris me*, dabo tibi ea: Mat 4. Chriſtus quid dicit ad ſuos? *Qui nō renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus*: ille Luc. 14.

regna

regna & divitias pollicetur ut occidat, hic paupertatem pollicetur, ut ſalvet: nihil grande facimus, ſi noſtra derelinquimus, Chriſtus patrem reliquit & regna cælorũ propter nos, nemo dicat me blaſphemaſſe, quia dixi patrem reliquiſſe, ſecundum diſpenſationem loquor; ſecundum quod mittitur, ſecundum qui dicit, *pater*
Ioi. 14. *meus qui me miſit major me eſt.* Deus non mittitur, Deus non ſubjicitur, Deus non ſervit, ſed diſpenſatio mittitur, ſi Deus ubique eſt & omnia in Deo ſunt, quomodo Deus ad aliquid mittitur, cum Dei ſunt omnia? Chriſtus igitur pro nobis pauper factus eſt, hoc totum quare diximus? quia nunc lectum eſt, *promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.* pulchrè dixit *eructantia*, illi eructant de ſaturitate nimia, & pereunt; nos de jejunio, & ſalvamur.

Oves eorum fætoſæ, abundantes in egreſſibus ſuis: multos habent filios, multus enim numerus hæreticorum eſt: *oves eorum fætoſæ*, unde dicitur & in Ozee Propheta: *Domine da eis, quid dabis eis? vulvam ſine liberis & ubera arentia:* hoc de quibus dicitur? de hæreticorum magiſtris, qui ſibi in numero diſcipulorum applaudunt; *oves eorum fætoſæ abundantes in egreſſibus ſuis*; non dixit in ingreſſibus ſuis, ſed in *egreſſibus:* non enim ingrediuntur in eccleſiam, ſed egrediuntur de eccleſia: *ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis, nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum. Abundantes ergò in egreſſibus ſuis*, quotidie egrediuntur de eccleſia; de eccleſia autem quid dicitur? *omnis gloria ejus filiæ regis ab intus.* *Boves eorum craſſæ:* vidit Pharao in ſomnio boves craſſas Egyptias. *Boves eorum craſſæ*, Iſraëlitici populi tenues ſunt, Egyptij craſſæ ſunt. Videas magiſtros hæreticorum, nihil aliud faciunt niſi ſtudere divitijs, divitijs

Oſee 9.
1. Ioan. 2.
Pſal. 44.
Gen. 41.

ſtudent, & pauperem Chriſtum contemnunt. *Boves eorum*
Phil. 3. *craſſæ*: pulchrè dicit *boves eorum craſſæ, quorum Deus venter eſt & gloria in confuſione ipſorum.*
verſ. 14. *Non eſt ruina maceriæ, neq; tranſitus*: nonne vobis videtur obſcurum eſſe quod dicitur, *nõ eſt ruina maceriæ, neq; tranſitus, neq; clamor in plateis eorum?* difficile hæreticos invenias inperitos, omnes enim magiſtri hęreticorũ inſtructi ſunt ſciẽtiã ſecularĩ: nõ habent ritum Apoſtolicum, ſed catenulas dialecticas, *non eſt ruina maceriæ neque tranſitus*: ſi quando ſunt in diſputationibus, quando ceperint tecum diſputare, ſic verba eorum brevia ſunt, ſic artificioſo ſermone concluſa, ut evadere inde difficile ſit; cum enim te ligaverint ſillogiſmis ſuis, & te clauſerint, & quaſi maceriam ſillogiſmum tibi texuerint & ædificaverint, non potes te convertere, non potes tranſire, teneris incluſus, *non eſt ruina macerię neque tranſitus*: cumque te tenuerint quaſi giro incluſum, tunc non eris in *anguſta via quæ ducit ad vitam,* Mat 7.
ſed in lata, quę ducit ad mortem. *Neque clamor in plateis eorum.* Clamor Ieſu, & vocat ad ſe, & dicit, *ſi quis ſitit veniat ad* Ioã. 7.
me & bibat; clamor Ieſu in via anguſta eſt, in plateis hæreticorum non eſt.

Beatum dixerunt populum cui verſ. 15.
hæc ſunt: multi neſcientes, beatos tales putant, cęterum nobis ſimplicitas Chriſtiana ſola beatum hominẽ efficere creditur: nolumus eloquentiam Platonicam, ſed volumus ſimplicitatem Apoſtolicam Piſcatoris: Iſte rete tenet: Iſte lucrum capit ex opere. *Beatus populus cujus Dominus Deus ejus.* Beatus populus, qui pro omnibus divitijs Chriſtũ habet: Illi habent filios & filias, & promptuaria plena, oves fœtoſas, boves craſſas & nitidas atque formoſas: Cæterum nos non habemus multitudinem, ſed ſcimus illud dictum in Euangelio.

Digitized by Google

Mat. 18. gelio. *Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum: & nolite timere puſilli grex, quia complacuit patri veſtro, dare vobis regnum.* Luc. 12.

PSALMVS CXLIV.

Centeſimus quadrageſimus quartus Pſalmus ex voce Prophetica, Dei continet laudem, ſicut ipſe ad eum loquens ait.

verſ. 1. *EXaltabo te Deus meus rex: & benedicam nomini tuo in ſeculum, & in ſeculum ſeculi:* Exaltat Deum, quia ſcit equalem Patri, regem, quia nouit iudicem mundi.

verſ. 2. *Per ſingulis dies benedicam tibi: & laudabo nomen tuum in ſæculum, & in ſeculum ſæculi.* Ob hoc etiam maxime laudat, quia conformem ſe fieri ſperat nominiilli, id eſt, Chriſto Domino in futuro ſæculo.

verſ. 3. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis: & magnitudinis ejus non eſt finis.* Cum ſine fine ſit magnus, ſine fine eſt laudabilis.

verſ. 4. *Generatio* quam fides protulit, *& generatio*, quam Chriſti paſſio procurauit, *laudabit opera tua: & potentiam tuam pronunciabunt.* Cum à te facta ſunt, vel à te proteguntur.

verſ. 5. *Magnificentiam gloriæ ſanctitatis tuæ loquentur:* tu nos ſanctos eſſe vis, dicens, *ſancti eſtote, quoniam ſanctus ego ſum:* hoc & nos ceteris loquimur: *& mirabilia tua narrabunt*, quæ quotidie in eccleſia operaris. Lev. 20.

verſ. 6. *Et virtutem terribilium tuorum dicent: & magnitudinem tuam narrabunt.* Virtus eſt terribilis, cum de impijs ulciſcitur, ut in Pharaone: magnitudo eſt, cũ juſti eruuntur, ut Iſrael.

Memo-

Digitized by Google

verſ. 7. *Memoriam abundantię ſuavi-*
tatis tuæ eructabunt, qua eos fo-
vere dignaris : *& juſtitia tua*
exultabunt, qua de impijs ulciſ-
ceris. *Miſerator & miſericors*
Dominus: patiens, & multùm mi-
ſericors. Sanctus eſt in operibus
Ioã. 1. ſuis, quia *quod factum eſt in Chri-*
ſto, vita erat.
verſ. 9. *Suavis Dominus univerſis : &*
miſerationes ejus ſuper omnia opera
ejus. Miſeratione enim ſua,
omne opus facit, & protegit.
verſ. 10. *Confiteantur tibi Domine om-*
nia opera tua: & ſancti tui benedi-
cant tibi. Vt per Sanctos qui te
jugiter benedicunt, intelliga-
ris omnium eſſe creator, &
conditor.
verſ. 11. *Gloriam regni tui dicent*: ut ab
omnibus deſideretur: *& poten-*
tiam tuam loquentur: ut ab om-
nibus timeatur.
verſ. 12. *Vt notam faciant filijs homi-*
num potentiam tuam : & gloriam
magnificentiæ regni tui, ne excu-
ſatio per ignorantiam adhi-
beatur.
verſ. 13. *Regnum tuum, regnum omni-*
um ſæculorum: Omnia enim ſæ-
cula regni tui dominatione
volvuntur: *& dominatio tua in*
omni generatione & generationem:
eccleſiaſtica generatione in
generationem futuri ſeculi di-
latata.

Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis: cum omnia quę per Prophetas locutus eſt, adimplevit: *& ſanctus in omnibus operibus ſuis*: ut ſicut ille ſanctus eſt, ita & nos, quia opera ejus ſumus, ſancti efficamur in eo.

Allevat Dominus omnes, qui verſ. 14.
corruunt: ne in æternam rui-
nam concidant, *& erigit omnes*
eliſos, quos corporeę volupta-
tis pręcipitavit ſtimulus, ſi
pænitentiam agant.
Oculi omnium in te ſperant Do- verſ. 15.
mine: & tu das eſcam illorum in
tempore opportuno. Sanctorum
interiora aſpiciens, in illo fu-
turo retributionis ſufficit tem-
pore.
Aperis tu manum tuam : & verſ. 16.
imples omne animal benedictione.
Qui maledictiones & impro-
peria

Digitized by Google

peria mundi, pro nomine tuo ſuſtinent.

verſ. 17. *Iuſtus Dominus in omnibus viis ſuis: & ſanctus in omnibus operibus ſuis.* Vt jam ſuprà dictum eſt.

verſ. 18. *Propè eſt Dominus omnibus invocantibus eum: omnibus invocantibus eum in veritate.* De his

Eph. 2. Paulus ait. *Qui aliquando longè eratis, facti eſtis propè in ſanguine Chriſti.*

verſ. 19. *Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet: & ſalvos faciet eos.* Dum eos eruit vel ab inſtigatione diaboli, vel ab ardore peccati.

verſ. 20. *Cuſtodit Dominus diligentes ſe: & omnes peccatores diſperdit.* Illos diligit, qui mundanis dilectionibus dilectiones ejus prętulerunt: illos verò diſperdit, qui amori ejus amorem præpoſuerunt ſeculi.

Laudationem Domini loquetur os meum: nunc, & in futuro retributionis tempore: *& benedicat omnis caro nomini ſancto ejus in ſeculum, & in ſeculum ſeculi.* Quod ait *omnis caro*, non ad ſenſibilia referendum eſt, ſed ad omne corpus Eccleſię, quod nos ſumus, qui Chriſtũ benedicere, extollere, ac prædicare debemus, per quem vivimus, per quem alimur, ac ſumus: cui eſt cum æterno Patre & Spiritu ſancto honor & gloria, in ſæcula ſæculorum, Amen. verſ. 21.

PSALMVS CXLV.

Centeſimus quadrageſimus quintus Pſalmus ex nomine duorum Prophetarum præſcriptus, ex unius voce loquitur, dicens.

Digitized by Google

vers. 1. Alleluia, Aggęi, & Zacharię.

vers. 2. *Lauda anima mea Dominum.* Pſalmus iſte titulum habet Alleluia. Aggęi, & Zachariæ, hoc primum ſcire debemus, quod in Hæbraico textu hoc non habetur: dicam autem ex editione vulgata, Alleluia, Aggæi, & Zachariæ, quia inſtauratæ hic dicitur Ieruſalem, *regnabit Dominus in ſæculum Deus, Deus tuus Syon, in generationem & generationem:* quæ verba Pſalmiſta dicere putatur de inſtauratione Ieruſalem quæ facta eſt ſub Aggæo & Zacharia Prophetis. *Lauda anima mea Dominum:* nō dixit lauda corpus, ſed *lauda anima*, non quod corpus, ſed carnis opera condemnet. *Lauda anima mea Dominum:* anima ipſa ſe hortatur, quomodo ſi dicat, lauda David Dominum, ſic & ipſa dicit anima ad ſe: *lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in vita mea*: Vide quid dicat, ipſa ſe hortarur, & ipſa reſpondet: quid dicit? *lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in vita mea:* modò laudare non poſſum, peccatis premor; quotieſcumque labia in laudes Dei aperio, toties illa conglutinat conſcientia peccatorum. *Laudabo Dominum in vita mea:* pulchrè dixit *laudabo*, non laudo, quoniam quādo cum Domino meo fuero, tunc *laudabo Dominum meum in vita mea*, nunc in morte ſum, laudare non poſſum. *Laudabo Dominum in vita mea*, vita noſtra Chriſtus eſt, Dominum laudemus in vita: *Pſallam Deo meo, quamdiu fuero.* Videte quid dicat, quando juſtè aliquid agimus, ſumus, quando verò peccamus, eſſe deſinimus. Multa ſunt quę dicantur: ſed ad finem feſtinat oratio.

Nolite confidere in principibus: * *in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus.* Hoc generaliter ad omnes dicit, *nolite confidere in principibus;* qui ſunt principes? *filij hominum, in quibus non eſt ſalus.*

Ex-

verſ. 4. *Exibit ſpiritus ejus, & revertetur in terram ſuam:* cum autem regreſſus fuerit in terram ſuam, quid fiet? *in illa die peribunt omnes cogitationes eorum*, omnis Principum confidentia. *Nolite confidere in principibus* qui hodie ſunt, cras non erunt, hodie illos præcedit exercitus, & ſerò in ſepulchro jacent, poſt tantam magnitudinem tanta calamitas: nulla intercedunt tempora, in eodem momento Chriſti eſt operatio. *In filijs hominum in quibus non eſt ſalus*, quid ſunt principes? filij hominum: ſi ipſi homines nihil ſunt, quid ſunt filij eorum? *exibit ſpiritus ejus:* cujus *hominis exibit ſpiritus ejus?* hic ſpiritum
Luc. 23. pro anima ponit; *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Exibit ſpiritus ejus, & revertetur in terram ſuam.* Non ſpiritus revertetur in terram ſuam; non enim eſt ſpiritus de terra, ſed egredietur ſpiritus, & corpus revertetur in terrã ſuam. *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* Nos ipſi qui nunc ſumus principes, quanta quotidie cogitamus? dicimus, die craſtina illud faciam, deſtruam horrea mea, & rurſum die craſtina ędificabo illa, ſed dicitur mihi: *ſtulte hac nocte repetunt animam tuam à te, quę autem paraſti,* Luc. 12.
cujus erunt? hoc de illis dicit, qui confidunt in principibus. Cæterum de ſancto quid dicitur?

Beatus, cujus Deus Iacob adjutor ejus: Hi in curribus & hi in verſ. 5. Pſal. 19.
equis, nos autem in nomine Domini Dei noſtri invocabimus. Illi plures habent adjutores, ſed principes ſunt, ſed homines ſunt, ſed corruunt: nos unum habemus qui ſalvare poteſt. *Spes ejus in Domino Deus ipſius.* Videamus quid tres pueri dicant mittendi in fornacē Babylonis, quãdo vocat eos Nabuchodonoſor Rex: *non oportet nos de hac re reſpondere tibi:* Dan 3.
ecce enim Deus noſter quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis

juriam patientibus : etiamſi tardaverit, non deſperes, *veniens veniet & non tardabit.* Hoc habeamus in conſcientia cum non propter peccata noſtra patimur, neque conſcij ſumus delicti, de quo arguimur. *Dat eſcam eſurientibus* : hoc ſi ſecundum litteram ſimpliciter intelligatur, ædificat, & lętificat audientem: *Reſpicite volatilia cæli, quæ non ſerunt neque metunt,*
Mat. 6. *neque congregant in horrea, & pater veſter cæleſtis paſcit illa. Dat eſcam eſurientibus*: Eſurientibus dat, non ructantibus: qui ergò non habet, eſuriat & accipiet; ſi autem habes & non eſuris, non debes cibum eſurienti tollere, & accipere ſaturatus: accipe quod in ventrem mittas, non quod in ſacculum: accipe tunicam, quæ corpus tegat, non quæ arcã impleat, *dat eſcam eſurientibus*, hoc ſecundũ litteram diximus : dicamus nunc aliter. Eſuriamus Chri-
Luc. 11. ſtum, & ipſe dabit nobis cæleſtem panẽ : *panem noſtrũ quotidianum da nobis hodie.* Hoc qui dicunt, eſuriunt, hoc qui deſiderant, eſuriunt. qui dicit, *panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*, utique eſuriens loquitur. *Dat eſcam eſurientibus* : Si quis velit per hunc panem intelligere cęleſtem, qui in altari offertur, & hunc quidem eſurientes accipimus, qui verè caro Chriſti eſt. Cæterùm dicamus & aliter: Panis Chriſti ſermo divinus eſt, & doctrina cæleſtis : quicumque panem iſtum acceperit, & ſaturatus fuerit, quid ipſi fiet?

Dominus ſolvit compeditos : Si animam noſtram iſte panis refecerit, hoc eſt, ſermo divinus, & doctrina cæleſtis, ſtatim pedes noſtri, id eſt affectus, qui colligati fuerant, ſolventur, ſicuti contigit Lazaro ligato, de quo dixit Dominus, *ſolvite* Ioã. 11.
eum : & filiæ Abrahæ, quæ decem & octo annis incurvata fuerat & vincta, uti teſtatur Evangeliũ: *Ecce mulier, quę ſpiritum* Luc. 13.
infirmitatis habebat decem & octo annis

Digitized by Google

annis, & erat inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere. Dominus ſolvit compeditos: ipſę ſunt compedes, quæ & opera; ſiquidem eadem peccata, quæ cervices noſtræ excipiunt, etiam ligant pedes: quicunque compeditus eſt, currere non poteſt, prægravantur enim pedes cõpedibus, iiſque in terram deprimimur atque defigimur. *Dominus ſolvit compeditos:* Videte ordinem, *dat eſcam eſurientibus*; primùm eſurimus, deinde accipimus cibum, cum ſaturati fuerimus, ſolvuntur pedes noſtri, qui compediti fuerant: cum autem cæperimus ambulare liberè, quid ſequitur?

verſ. 8. * *Dominus illuminat cæcos.* Secundum Hebraicam & Græcã veritatem habetur, *Dominus Sapientes facit cęcos,* unde Chriſtus apud Ioannem: *ſi cæci inquit* (Ioã. 9.) *eſſetis, peccatum non haberetis.* Inſipientia enim & ſtultitia, tenebræ non oculorum, ſed morum noſtrorũ ſunt, cùm ergò eſurientes refecti fuerimus, & compedibus liberati, tunc incipiet oculus cordis noſtri videre, quod aliquando perdiderat, & deſtructa inſipientia ſapiemus. Sequitur

Dominus erigit eliſos. Etſi jaceas ne deſperes: *Dominus erigit eliſos*, Dominus porrigit manum, *Dominus diligit juſtos.* Res duas video, diligit & cuſtodit; qui diligit, quaſi ſuum diligit, qui autem cuſtodit, eum cuſtodit, qui eſt in periculo cõſtitutus. *Dominus diligit juſtos:* quicumque juſtus eſt & perfectus, ille diligitur, quicumque autem peregrinus eſt, & venit ad ſervitutem Domini, ille ſervatur.

Dominus cuſtodit advenas, pupillum & viduam ſuſcipiet. Tri- verſ. 9. plex commemorat perſonarum genus quæ humanis deſtituuntur ſubſidiis, propterea que ſub Dei peculiari cura dicuntur eſſe in divinis litteris. Dicamus & ſpiritualiter, *pupillum & viduam ſuſcipiet:* pupillum ſuſcipiet, qui patrẽ Deum perdi-

Digitized by Google

perdiderat per peccata, & viduam ſuſcipiet, hoc eſt, illam animam, quæ Chriſtum virum perdiderat. Sed videte quid dicat: *pupillum & viduam*, non dixit cuſtodiet, non dixit ſalvabit, ſed ſuſcipiet; ſi nimirum revertatur ad patrem, ſi redeat ad maritum, *& vias peccatorum diſperdet*: non dixit peccatores diſperdet, *ſed vias peccatorum diſperdet* uti dixerat in alio
Pſal. 1. Pſalmo, *& iter impiorum peribit*. Si juſtorum via Chriſtus eſt, peccatorum via diabolus eſt, quo auctore à Deo recedẽtes, peccata committunt. Illum perdet, cæterum pænitentes peccatores ſalvabit.

verſ. 10. *Regnabit Dominus in ſæcula.* Quando via peccatorũ perierit, tunc *regnabit Dominus in ſecula:* non dixit in ſæculum, ſed *in ſecula:* quamdiu pedes noſtri ambulãt in via diaboli, Chriſtus nõ regnat in nobis. Quoties detraho fratri meo? in via diaboli ambulo, Chriſtus non regnat in me: Quoties iraſcor ſine cauſa fratri meo, in via diaboli ambulo: Chriſtus non regnat in me: in quocumque peccato ambulo, in via diaboli ambulo, Chriſtus non regnat in me.

Deus tuus Syon in generationem & generationem, Deus tuus Syon: frequenter diximus per Syon ſpeculam aut eccleſiam denotari, aut animam contemplantem Deum: *Deus tuus Syon in generationem & generationem.* In prima generatione Iudæorum, in ſecunda, ex gentibus. In omnibus ſcripturis & Pſalmis generatio & generatio ſepius repetitur, ut duo populi ſignificentur. Dicere autem & aliter poſſumus: *regnabit Dominus in ſæcula, Deus tuus Syon in generatione* præſenti, *& in generatione* futura. Regnet Chriſtus in nobis, *non regnet peccatum in mortali corpore noſtro.* Ro. 6.
Cor regis in manu Dei: Prov. 21. ſumus reges, imperemus corpori noſtro, & ſubjiciamus illud Deo, & cor noſtrũ ſit in manu Chriſti, cui gloria in ſecula ſeculorũ. Amen.

Centeſimus quadrageſimus ſextus Pſalmus, nos monet, ut cæleſtis civitatis laudemus ædificatorem.

Alleluia.

verſ. 1. LAudate Dominum quoniam bonus Pſalmus: Centeſimus quadrageſimus ſextus Pſalmus Alleluia pro titulo habet: quæ vox eſt lętantis & exhortantis interjectio, quá Græci reddunt, ut inter cæteros Theodotion, *αἰνεῖτε τὸν κύριον*, id eſt, laudate Dominum. *Laudate Dominum quoniam bonus eſt Pſalmus.* In quibuſdam exemplaribus, tam Græcis, quá Latinis legitur, *quoniã bonum eſt Pſalmus*, hoc eſt, bona res eſt pſallere: pſallere autem non voce, ſed corde. Quam multi bonam vocem habent, & quoniam peccatores ſunt, malè pſallunt. Benè pſallit, qui cantat in corde, qui cantat Chriſto in bona conſcientia. *Deo noſtro jucunda ſit decoráque laudatio*, id eſt, nulla in re, nulla in ſtudio iucundius, libentius, honeſtius exercere nos debemus, nihil nobis optabilius & ſuavius debet eſſe, quá ut Deum laudemus. Sit iucunda laudatio, non voce, ſed conſcientia.

Ædificans *Ieruſalem Dominus:* verſ. 2.
diſperſiones Iſraëlis congregabit. Pſal. 121.
Quomodo ædificetur Ieruſalem, quomodo congregetur, jam dictum eſt:

Qui ſanat contritos corde. verſ. 3.
Cor contritum & humiliatum Pſal. 50.
Deus non ſpernit, *& alligat contriones eorum:* Tu cor tuum contere, & Dominus alligabit contritiones tuas. Samaritanus

nus ille qui deſcendebat de Ie-
Luc. 10. ruſalem in Ierico, quando vidit vulneratum jacentem in itinere, colligavit vulnera ejus; ſic & Chriſtus *alligat contritiones eorum*, qui per veram pęnitentiam ad ipſum revertuntur. Cæterum de his qui non agunt pænitentiam, dicitur,
Iſa. 1 juxta verſ. 70. Interp. verſ. 4. *non eſt malagma imponere neque oleum neque alligaturam.*

Qui numerat multitudinem ſtellarum. Quę conſequentia juxta litteram, *& alligat contritiones eorum, & qui numerat multitudinem ſtellarum?* Sed quoniam ſanavit contritos corde, & alligavit contritiones eorum, illos qui antè contriti fuerant, & poſtea ſanati, vertit in ſtellas, hoc eſt ex peccatoribus juſtos facit qui alijs ſua virtute tanquam ſtellæ prælucent. Non numerat vulneratos, ſed eos numerat, qui jam in ſtellas verſi ſunt. Non numerat Deus, niſi eos qui numero ejus digni ſunt. Scriptum eſt in Ge-
Gen 15. neſi quod Deus eduxerit Abraham, & oſtenderit ei ſtellas, & dixerit *ſic erit ſemen tuum. Et omnibus eis nomina vocat:* Abram vocat Abraham eo tempore
quando factus eſt ſtella: id eſt Gen 17.
Dei juſſis obedivit in exequẽdo præcepto circumciſionis: ſic qui antea erat Saulus, poſtea vocatur Paulus: ſic Ioan-
nes & Iacobus, filij tonitrui. Mar 3.
Numerantur itaque ſtellę, numerantur infiniti Sancti.

*Magnus Dominus noſter, & verſ. 5.
magna virtus ejus: & ſapientiæ ejus non eſt numerus.* Magna virtus Chriſtus, Dei virtus, & Dei ſapientia, *& ſapientię ejus non eſt numerus*, quia Chriſtus ſapientia eſt infinita.

Suſcipiens manſuetos Dominus: verſ. 6.
qui ſunt iſtæ ſtellæ, *ſuſcipiens mãſuetos Dominus*, manſueti vertuntur in ſtellas, ſicut apud Danielem dicitur, *juſti autem ful-* Dan 12.
gebunt quaſi ſtellę in perpetuas æternitates. Humilians autem peccatores uſque ad terram. Videte differentias rerum: angeli è cęlo turbati ſunt ad inferiora

Digitized by Google

terrę, homines ad cælum vocantur. *Suſcipiens manſuetos Dominus:* manſuetudo ad cęlũ vocat, ſuperbia ad terrã detrahit:

verſ. 7. *Præcinite Domino in confeſſione:* Hoc implevit David, qui nobis juſtitiæ exemplum præbuerat, prębuit & pœnitentię: docuit enim nos, quomodo debemus agere pęnitentiam, ipſe agens. Videte quod non ſolùm juſtitia Sanctorum nobis proſit, ſed & peccatum. *Pſallite Deo noſtro in Cithara.* Nulla virtutum chorda rupta ſit, univerſę virtutum conſonent chordæ. *Pſallite Deo noſtro in Cithara:* Cithara multas chordas habet, ſi una rupta fuerit, aptus ſonus reddi non poteſt: Sic & ſanctus vir, quãvis ſanctus ſit, ſi una ei virtus defuerit, gratam Deo ſymphoniam reddere non poteſt.

verſ. 8. *Qui operit cęlum nubibus.* Cęlũ hoc quod cernimus nubibus totum operiri non poteſt, ſed aliud eſt cælũ, aliæ ſunt nubes hìc intelligẽdę: Cælũ myſteria ſunt divina, & quicunq; iis dignus fuerit, iſtum nubes protegunt, id eſt, Prophetarum & Apoſtolorũ doctrina. *Qui parat terrę pluviã.* Terra pluvia indiget, terra noſtra niſi pluviã acceperit ex doctrinarum fonte, fructum non afferet. Terra cum humectata fuerit iſtiuſmodi doctrinis, quid ſequitur?

Qui producit in montibus fænum, & herbam ſervituti hominum. Si de ſolò fæno quæritur: utique fænum magis in convallibus naſcitur quam in montibus: ubicumque enim pluvia amplior fuerit, ibi magis fęnum abundat. Per montes myſticè intelliguntur ſancti viri, per fænum (teſte Caſſiodoro) prædicationes robuſtæ, ſolidiores & perfectiores, nempè conſiliorum, quod fænũ ſit durius, herba mollior.

*Qui dat jumentis eſcam ipſo- verſ. 9.
rum*, id eſt idiotis & rudioribus, qui quaſi irrationabiles videntur, literalem ſenſum capacitati eorum accomodatũ:

qui

qui jumenta vocantur ad comparationem myſticè intelligentium, unde dicitur in Pſalmo: *Homines & jumenta ſalvos facies Domine. Et pullis corvorũ invocantibus eum.* Nulla alia avis nuncupatur niſi pulli corvorum: & non ipſi corvi, ſed pulli corvorum. Non ſalvatur corvus: ſed pullus qui de eo natus eſt. Nos pulli corvorum ſumus, de majoribus idololatris nati.

Pſal. 55.

verſ. 10. *Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibijs viri beneplacitum erit ei.* Commendat inde providentiam Dei, quam exemplis demonſtraverat eorum quibus illa ſubvenit rebus, quæ magis deſtitutæ videntur, quod è contrario deprimere ſoleat præfidentes, atque de humanis præſidijs nimis prçſumentes. Non placet, inquit, Deo is qui proprijs nititur viribus corporis, quæ in tibijs cruribuſque apparent, vel ad fugiendum, vel ad luctandum, & reſiſtendum, vel ad equum expeditè aſcendendum, & agitandum: præterea qui confidit in equi fortis & agilis impetu, curſuque: Diſplicet enim Deo quã prę ſe fert equus ſuperbia, cupiditas laudis, ferocia, ſalacitas. Videte quid dicat: non dixit in capite viri, nõ dixit in manibus viri, ſed in tibijs, quæ deorſum ſunt. tibię hìc, ſicut & femora ſemper, pro libidine accipiuntur: denique & Ezechieli Deus videtur à lumbis, uſque ſurſum electreus: à lumbis deorſum, igneus. Si quid ſurſum eſt, aurum eſt, ſi quid deorſum, hoc gehennæ præparatur. *Nec in tibijs viri beneplacitum erit ei*: dicamus ſecundum litterã. quoniam dixerat *non in fortitudine equi voluntatem habebit*, & quaſi bellatorem virum deſcripſerat; videtur mihi hìc ubi dixit non in tibijs, non vocare tibias, ſed περικνημίδας, id eſt, tibialia ſive ocreas. videtur ergo quodcunque tibijs tegitur non placere Deo: non enim

Ezechiel 1.

Digitized by Google

beneplacitũ eſt ei in tibijs viri: beneplacitum eſt autẽ ei in timore ſancto. Fortitudo non placet, timor placet: bellantẽ deſtruit, id eſt confidentem in viribus ſuis, rogantem, id eſt ſibi ipſi diffidentem, & à Deo opem implorantem, extollit.
verſ. 11. *Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum.* Vnus timor plures timores producit, nonne melius eſt unum timere, ne plures timeas, quam plures timere, ut unum non timeas? *Et in eis qui ſperant ſuper miſericordia ejus.* Sperant non in proprijs operibus, ſed in miſericordia Iudicis, quia hiſce ſola ſalvatio eſt, qui ſperant ſuper miſericordia ejus, cui gloria eſt & honor in ſęcula ſæculorum. Amen.

PSALMUS CXLVII.

Alleluia.

verſ. 12. *Lauda Ieruſalem Dominum, lauda Deum tuum Sion.* Modo audivimus ſanctum Prophetam prædicantem, propter prevaricationem legis populum Iudaicum eſſe deſertum, & quomodo nunc dicitur: *lauda Ieruſalẽ Dominum, lauda Deum tuum Sion?* denique quod ſequitur, *Quoniam confortavit ſeras portarum tuarum?* Nõ de Ieruſalem loquitur nec de Sion terreſtri, ſed ſpiritualiter hæc accipienda ſunt, Ieruſalem enim viſionem pacis, & Sion ſpeculam ſignificat. Vbicumque ergò viſio pacis, ubicumque contemplatio Dei, ibi laus Dei. Lauda ergò Eccleſia Dominum, quæ jam in Deum credidiſti, & veram pacem jam habes, quia idololatriæ renunciaſti: Tu ſcientia Dei ornata es, & Sion ſpiritualis facta, ſpeculãdo myſteria Dei. Non laudet Synagoga, non laudent hæretici, ſed tu lauda. Quare?

Quoniam confortavit ſeras portarum tuarum; benedixit filijs tuis in te. Diligit enim Dominus portas Sion,

Digitized by Google

Sion, ſuper omnia tabernacula Iacob. Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris hęretici ſcilicet & Iudęi. Portas Sion Prophetas intelligimus. Verè enim Eccleſiæ portæ Prophetæ ſunt, non enim niſi per Prophetas Eccleſiam ingredi poſſumus. Manichæus intrare voluit ſine portis, & non intravit. Marcion non recepit vetus Teſtamentum, & ſine portis veteris Teſtamenti in Euangelium intrare non potuit. Nos verò recipimus portas Prophetas, & per portas ingredimur.

Eccl 15.

Sed videamus quę ſint ſeræ portarũ, nam multi latrones, multi fures, qui cupiunt intrare per portas. Seræ ſunt Eccleſiaſtici viri ſcripturis cæleſtibus eruditi, qui obſiſtunt hæreticis ne quid tollant de Prophetis contra nos. O ſi & mihi concederet Deus ut ſera eſſem in portis Sion.

Quoniã confortavit ſeras portarũ tuarum. Confortavit, id eſt, ſpiritũ ſcientiæ infudit, ad cõfutandum quoſcunque hæreticos. Quando ergò vides virũ Eccleſiaſticum diſputantem, nõ putes illum eſſe qui diſputat, ſed illum qui Eccleſiaſticum confortat, juxta verbum Chriſti. *Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.* Mat. 10.

Qui poſuit fines tuos pacem. In alio Pſalmo legimus, *Et factus eſt in pace locus ejus:* & in Euangelio. *Pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis: non ſicut mundus dat, ego do vobis.* Siquidem mundi pax, noſtrum bellum eſt, bellum habetote cum mundo, & meam pacem habebitis. *Qui poſuit fines tuos pacem.* Qui ergò non eſt in pace cum fratre, iſte non eſt in finibus Ieruſalem. Sed dicet aliquis, quid faciam? non vult mihi reconſiliari frater meus, ergo in finibus non ero Ieruſalem? *Si fieri poteſt* (inquit Apoſtolus) *quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes,* &, *Cum his qui oderunt pacem e-*

verſ. 14. Pſal. 75. Ioan. 14. Rom 12. Pſal. 119.

eſt quaſi nix. Dicit Propheta: Iſaię 1. *Si fuerint peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur.* Et Pſal. 50. alius. *Aſperges me Domine hyſſopo & mundabor, lavabis me & ſuper nivem dealbabor.* Tolle Domine ſordes meas, tolle quodcunque vitij eſt, nivem tuam & puritatem tuam tribue mentibus Chriſtianis. Niſi tu nobis nivem dederis mundiciarum tuarum, veſtimentum tuum habere non poſſumus. Chriſtus veſtimentũ noſtrum eſt, ſi volumus Chriſti habere veſtimentũ, mundi ſimus quaſi nix.

Nebulã ſicut cinerẽ ſpargit. Aliqui pro nebula hic ſubſtituunt Icto pruinam. Chriſtus dat nobis ſuum veſtimentum ſicut nivẽ, & cum nos veſtierit veſtimento ſuo, tribuit nobis alimentum ſpirituale, de quo Propheta Pſal. 110. dicebat, *Quia cinerem tanquam panem manducabam: & potum meum cum fletu miſcebam.* Vis eſſe mundus, age pænitentiam, panem tuum ſicut cinerem manduca, (nam cinis pænitentiæ Symbolum eſt,) & mundus efficieris.

verſ. 17. *Mittit cryſtallum ſuam ſicut buccellas: ante faciem frigoris ejus quis ſuſtinebit?*

Cryſtallus vox eſt græca, & hoc loco glaciem ſignificare apertè colligitur ex voce hebraica. Aliqui per cryſtallum hoc loco grandinem ſignificari volunt, quæ eſt aqua in aëre congelata; ſed grando non habet ſimilitudinem buccellæ, & potiſſimum etiam in æſtate deſcendere ſolet, proinde non efficit in aëre frigus, de quo hic dicitur, *Ante faciem frigoris ejus quis ſuſtinebit?*

Illud, *qui mittit cryſtallum*, non ſignificat qui de cælo deſcendere facit; ſed qui juſſu ſuo cauſa eſt ut glacies frigidiſſima in terra exiſtat: quomodo dicebatur Deus mittere Prophetas, & Ioannes dicitur *homo miſſus à Deo*, qui tamen Ioã. 1. non de cælo cadebant. Illud, *ſicut buccellas*, ſignificat fragmenta glaciei, quæ tempore fri-

Digitized by Google

doniani, qui dicunt Spiritum ſanctum non numerari cum Patre & Filio? Deus Pater mittit, verbum mittitur, & tamen plena ſanitas non eſt, niſi Spiritus ſanctus flaverit. *Flabit ſpiritus ejus & fluent aquæ.* Aquæ quę antè durę erant, molles fient. Qui antè juſtitiam audire vel dare non poterat, iſte nunc diſcipulus eſt.

verſ. 19. *Qui annunciat verbum ſuum Iacob: juſtitias & judicia ſua Iſrael.*

verſ. 20. *Non fecit taliter omni nationi: & judicia ſua non manifeſtavit eis.* Alleluia.

Concludit, oſtendens quantum interſit inter providentiam Dei erga populum ſuum, & alias nationes. Alias enim nationes docuit Deus per effecta naturalia, ut ex rebus creatis agnoſcerent Creatorem: ſed populum ſuum ipſe docuit per Prophetas ſuos. *Qui annunciat verbum ſuum Iacob*, id eſt, *lauda Ieruſalem Dominum, qui annunciat verbum ſuum* populo ſuo *Iacob*, loquens illi per Moſem & Prophetas, & qui demonſtravit *juſtitias & judicia ſua Iſrael* per Moſem, cui Deus ipſe legem dedit, ut eam traderet populo ſuo Iſrael: & ex hoc intelliges, quia *non fecit taliter omni nationi*, quia tibi ſoli, non alijs, *judicia ſua*, leges videlicet ſuas, *manifeſtavit*.

Porrò iſta concluſio convenit quidem terrenę Ieruſalem, cui Deus miſit Prophetas, qui annunciarent verba ejus, & docerent leges ejus; ſed multo magis conveniunt ſpirituali Ieruſalem, quę eſt Eccleſia, quę recepit ipſum verbum Dei incarnatum per Apoſtolorum prædicationem, & multo ſublimiorem legem, juſtitias & judicia didicit: ſed perfectiſſimè conveniunt cæleſti Ieruſalem, cui Deus ipſe coram annunciat Verbum ſuum, & in ipſo Verbo vident omnes habitatores Ieruſalem judicia Dei, ordinem, ac diſpoſitionem, & rationes providen-

Digitized by Google

tiæ divinæ, quæ nobis ſunt abyſſus multa. Verè igitur *non fecit* Deus *taliter omni nationi*, ſed cæleſtis patriæ habitatores, præ omnibus alijs hominibus dilexit, & diligendo fæliciſſimos fecit.

PSALMVS CXLVIII.

Iſte Pſalmus in titulo duo habet Alleluia, & hoc multi putant quoniam in titulo ſint Pſalmi poſita. Scire autem debemus, quoniam unum Alleluia de fine ſuperioris Pſalmi eſt: aliud Alleluia initium ſequentis Pſalmi eſt. Et hanc regulam debemus reſpicere & ſcire: quoniam omnes Pſalmi, qui in principio habent Alleluia, & in fine habeant. Multi autem putant, quod alterius Pſalmi principium ſit. Non eſt ita, ſed ille Pſalmus qui in principio habet Alleluia, ipſe & in fine habet. Hoc totum quare dixi? ut ſciatis quare in iſto Pſalmo duo Alleluia præpoſita ſint.

Alleluia.

verſ. 1. *Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelſis.* Ad laudem Dei ſola hominum natura non ſufficit, junguntur & cæli. *Laudate Dominum de cælis.* Non dixit laudate cæli, ſed vos laudate qui eſtis in cęlis, hoc eſt, qui habitatis in cælis: Throni, Dominationes, Principatus, Poteſtates, Seraphim, Cherubim, & omne nomen quod nominatur, non ſolùm in pręſenti ſęculo, ſed

ſed etiam in futuro. *Laudate Dominum de cęlis*. Qui eſtis in cęlis, qui eſtis in excelſis, *laudate eum in excelſis*. Excelſi laudate excelſum. Non dixit humilibus & deorſum poſitis *laudate*, ſed vos qui ſublimes eſtis.

verſ. 2. *Laudate eum omnes angeli ejus*. Vides in quo gradu ſint Angeli? Primùm Throni dicuntur, id eſt, ſedes. Non putemus cathedras eſſe, in quibus Deus ſedeat, ſed virtutes aliquas in cæleſtibus, in quibus Deus ſemper ſedeat, quaſi in quadriga ſua. *Laudate eum omnes Angeli ejus*. Qui Angelus eſt, laudat: qui dæmon eſt, laudare non poteſt. *Laudate eum omnes virtutes ejus*. Quia ad laudes Dei Angelos provocavimus, & homo cunctarum virtutum nomen ſcire non poteſt generaliter dico, *Laudate eum omnes virtutes ejus*. Huc uſque de inviſibilibus: Laudate eum qui eſtis inviſibiles. Inviſibilia humanus oculus non poteſt intueri. Nunc venit ad creaturas, quas oculis cernimus.

Laudate eum ſol & luna: verſ. 3.
Laudate eum ſtella, & lumen. Videte gentiles, videte Manichęi: Sol laudat, non laudatur. *Laudate eum ſol & luna*. Vos ſolem Deum dicitis: ecce poſt quanta laudat. *Laudate Dominum de cęlis: laudate eum in excelſis. Laudate eum omnes Angeli ejus: laudate omnes virtutes ejus*. Deus veſter in quinto gradu laudans ponitur. *Laudate eum ſol & luna*: Non dixit luna & ſol, ſed ſol & luna: quod majus in ſole lumen eſt, prius laudat. Videte ordinẽ viſibilium. *Laudate eum ſol, & luna*: poſt ſolẽ, luna: poſt lunam, omnes ſtellę. Non tantùm Lucifer, non tantùm majores ſtellę, ſed minores pariter laudent Dominum. Dicat aliquis: quomodo ſol & luna & ſtellæ laudant Deum? In eo quod à ſuo officio & ſervitio non recedunt. Servitium ipſorum, laus Dei eſt. Grandem honorem habes humana anima. Sol, & luna, & ſtellę pro te cur-

currunt, pro te ſerviunt. Angeli, Throni, Dominationes, non habent ſolem neceſſarium, non lunam, non ſtellas. Super ſolem & lunam ſunt in cęleſtibus. Sol enim, & luna, & ſtellæ propter nos ſunt, nobis ſerviunt. Dicit & Apoſto-
Ro. 8. lus, quod ipſa creatura congemiſcit & parturit in liberatione ſervorum Dei, quando autem filij Dei aſſumpti fuerint, & ipſa creatura de hoc ſervitio libitur. Dicat aliquis: quomodo ſol ſervit & liberatur? quomodo luna? quomodo ſtellæ liberantur? Sol liberatur, ne Iudæos videat: nec gentiles, ne blaſphemantes Dominum ſuum. Videt parricidas, videt homicidas, & tamen ſervit imperio ejus qui juſſit.
Mat 5. *Solem enim ſuum oriri facit ſuper juſtos & impios.*

Laudate eum omnes ſtellæ & lumen. Dicat aliquis: quod eſt lumen ſine ſole, ſine ſtellis, ſine luna? Dicere poſſumus inter noctem & diem, vel inter diē & noctem, quod abſque ſole lucet: licet multi putent ipſum ſplendorem ſolis eſſe. Dicit igitur, *Laudate eum omnes ſtellæ & lumen.* Vt quomodo de inviſibilibus dixerat, *laudate eum omnes virtutes ejus*, ſic & de viſibilibus dicat, laudate eum omne quod lucet.

Laudate eum cęli cælorum: & vers. 4.
aquæ omnes quę ſuper cęlos ſunt,
* *laudent nomen Domini.* Plures vers. 5.
cælos dicimus. Denique & A-
poſtolus in tertium cælum ra- Cor. 12.
ptum ſe eſſe dicit. Videte ergo quantus fulgor eſt, ut cælum cæli ſit. Et cætera quę ſequuntur, dixit de viſibilibus.

Quia ipſe dixit, & facta ſunt. Dei juſſiſſe, feciſſe eſt: ejus imperium, fabrica eſt. *Quia ipſe dixit, & facta ſunt*, ſecun-
dū illud, quod in Geneſi ſcri- Gen 1.
ptum eſt: & dixit Deus, & fecit Deus. Hoc eſt, dixit Deus Pater, & fecit Deus Filius. Dicat aliquis: Ergo major eſt ille qui jubet; & minor iſte cui jubetur.

Digitized by Google

tur. Dicunt hoc Ariani, dicunt hocEunomiani, & dicunt Macedoniani. Reſpondeo tibi ſecundum ſenſum tuum: O Heretice dicis: major eſt Pater qui jubeat, & minor eſt filius in eo quod jubeatur ab illo. Si hoc ſecundum ſenſum humanum accipis, reſponde mihi: quid eſt majus, jubere an facere? dico: fiat domus, & alius facit domum. Dicere nihil grande eſt, facere difficile. Major ergò ille qui facit, quam qui præcipit. Sed & hoc impium eſt: nõ enim Filius major eſt Patre. Sicut enim hoc impium eſt de Filio contra Patrem credere, ſic & illud impium eſt de Patre contra Filium credere. *Quia ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandavit & creata ſunt.* Vna natura jubet, & facit. Deus jubet, & Deus facit: Iubet pictor, ut pingat pictor: & pictor pingit, quod pingi præceperat.

verſ. 6. *Statuit ea in æternum & in ſæculum ſeculi: preceptum poſuit & non preteribit.* Grandis eſt hominis honor, & grandis infęlicitas. Sol tibi currit, elementa tibi ſerviunt, & tu ignoras creatorem tuum. Præceptum poſuit, ſoli. Ecce per tot annos præceptum Dei, numquam præterijt. In tantum non præterijt, ut curſus ejus ex humana obſervatione compræhenſus ſit. Pręceptum lunæ poſuit ut per dies creſcat atque decreſcat. Numquid curſus ſuos aliquando mutat? In cælo præceptum Dei ſervatur, & in terra non ſervatur. Mari præceptum poſuit, ut littora ſua non egrediatur. Venit Oceanus tumens fluctibus, & in ſe redit, & præcepti Dei ſui meminit. Totus mundus Deo ſervit, & pręceptum Dei ſui meminit, ſolus autem homo, nonrecordatur Domini Dei ſui. Ideo dicimus & in oratione Dominica: *fiat voluntas tua ſicut in cęlo & in terra.* Mat. 6. Sicut in cælo Angeli tibi ſerviunt, & creatura ſervit, ita ſerviat & homo. O infælix hominum genus, deſcendit ad te

Deus, quoniam tu ad cælum non vis aſcendere. Non tibi ſufficit, quod non ſuſpicis, ſed occidis, crucifigis, blaſphemas, flagellas. Non tibi ſufficit quod occidis, ſed nec pænitentiam agis, quod occideris. Dixit de inviſiblibus; dixit & de viſibilibus, ſed de viſibilibus cæleſtibus: nunc etiam de terra. Videte ordinem laudantium. Primùm laudant inviſibilia, deinde viſibilia. Et ipſa viſibilia dividuntur in duo, in cæleſtia & terreſtria. Dixit de cæleſtibus, nunc dicit de terreſtribus.

verſ. 7. *Laudate Dominum de terra.* Quoniã laudaverunt Angeli, laudavit cælum, laudet & terra. Videamus de terra qui priùs laudent. *Dracones & omnes abyſſi.*

verſ. 8. *Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum: quæ faciunt verbum ejus.*

verſ. 9. *Montes, & omnes colles: ligna fructifera, & omnes cedri.*

verſ. 10. *Beſtiæ, & univerſa pecora: ſerpentes, & volucres pennatæ.* Poſt tanta quid dicitur? Poſt dracones, poſt ſerpentes, poſt ignem, poſt grandinem, poſt beſtias, & univerſa pecora: ô homo qui tibi grandis vidêris, de te dicitur, & non de ſimplici homine: ſed de his hominibus, qui inter homines majores ſunt.

Reges terræ, & omnes populi: principes, & omnes judices terræ. verſ. 11.

Iuvenes, & virgines: ſenes cum junioribus laudent nomen Domini: * *Quia exaltatum eſt nomen ejus ſolius.* O quanta in iſtis myſteria continentur! Laudaverunt cęleſtia, laudaverunt inviſibilia: nunc ad terrena deſcendit, & ad laudationem Dei, primùm abyſſi, & dracones cõcitantur. *Vbi abundavit peccatũ, ſuperabundavit & gratia.* Qui primùm draco eras, qui habebas venena ſerpentis. O tu qui primùm abyſſus eras, & tenebræ ſuper faciem abyſſi ferebantur, qui Deum laudare non audebas, ne deſperes, age pæniten-

verſ. 12. verſ. 13. Ro. 5. Gen. 1.

Digitized by Google

nitentiam, & ſtatim converteris. Deinde ſequitur: *Ignis.* Videte concordantem diſcordiam aquę & ignis: ſimul laudant Deum dracones & omnes abyſſi. Vniverſa quæ naſcuntur ex aqua, naſcuntur & ex igne, hoc eſt ex humore & calore: nec ignis ſolus generare poteſt ſine humore, nec humor ſine igne. Nihil eſt tam contrarium quam humor calori,& calor humori. Tamen voluntate Dei hæc quæ diverſa inter ſe ſunt, in noſtra nativitate concordant.

Grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quę faciunt verbum ejus. Omnia quę videmus in mundo,nobis ſerviunt: Serpẽtes, abyſſi, ignis, grando,nix, glacies,ſpiritus procellarũ,videtur ſine ratione eſſe,ſed nobis ſerviunt. Erubeſce homo: humores & pluviæ tibi deſerviunt, & tu Deo tuo, qui hæc omnia fecit propter te, ſervire negligis. Imitare montes & colles, ligna fructifera,& omnes cedros, nec montes mutantur in colles, nec valles in montes, ſervant naturã ſuam. Lignum vides quaſi ſiccum amiſſis folijs, & ſtatim cùm venerit ver, tibi mittit germen, tibi fructus parturit. Cedri nituntur ad altum, & quaſi ad cęlum ire feſtinant. Horum ergò exemplo omnis ætas, omnis ſexus, omniſque poteſtas, illum laudet, cui pater evacuatis poteſtatibus, dedit nomen excelſum, nec quiſquam illud, quo utitur ſibi attribuat, ſed ei, de quo ſequitur.

Confeſſio ejus ſuper cęlum & terram. Quia, juxta Apoſtolum,omnia ei confitentur:nõ ſolùm cęleſtia & terrena, ſed etiam inferna. *Et exaltavit cornu populi ſui.* Eccleſiaſtici utique. vers. 14. Phil. 2.

Hymnus omnibus ſanctis ejus: filijs Iſraël, populo approquinquãti ſibi. His deputatur cæleſtis hymnus, qui in eo ſancti effecti ſunt, qui eum mente conſpiciunt, qui ei fide appropinquant,

quant, quos ab eo perverſitas iniqua non ſeparat: qui nos dignetur tradere in regnum Deo Patri, & conformes efficere claritati corporis ſui, ut jam non ei, vocali, & tranſitorio cantu, ſed perpetuo, & immobili cæleſtis ſtationis Hymno jugi modulatione canamus: quia ipſi eſt cum æterno Patre & Spiritu ſancto honor & gloria, in ſæcula ſeculorum. Amen.

PSALMVS CXLIX.

Alleluia.

verſ. 1. *Cantate Domino canticum novum: laus ejus in Eccleſia ſanctorum.* Verba hæc ſæpe alibi expoſita ſunt, & juxta hiſtoriæ ſenſum ad Hebræorum populum pertinent: juxta anagogen verò ad fideles. Illi autem novum Domino canticum canunt, qui nova in Chriſto effecti ſunt creatura, & per novum Teſtamentum, novum hominem induerunt.

verſ. 2. *Lætetur Iſraël in eo qui fecit eum.* Ille lætetur, qui ſenſu videt Deum, Iſrael enim hìc interpretatur, ſenſu videns Deum. *Et filij Sion exultent in rege ſuo.* Filij eccleſiæ, filij novi populi, exultent in rege ſuo, in Chriſto, qui regnat in eis.

Laudent nomen ejus in choro. verſ. 3. Vbi chorus eſt, ibi diverſæ voces in unum canticum congeruntur. Sicut enim diverſæ chordę unam efficiunt vocem cantici, ſic & diverſę voces, cũ ſimul fuerint congregatę, chorum Domini efficiunt. Vbi diſſenſio eſt, ubi invidia, ibi chorus non eſt. *In tympano & pſalterio pſallant ei.* Chorus iſte canticum habet, tympanum habet & pſalteriũ. Crucifigamus corpora noſtra Chriſto, & tali tympano canamus Deo. Tympanum non habet carnẽ, ſed

Digitized by Google

ſed pellem, & nos quamdiu carnei ſumus, tympanum non ſumus. Tympanum non poteſt eſſe contractum ſed extẽſum: & nos peccata non contrahant, ſed iuſtitia dilatet. *Pſalterium* propriè genus organi eſt muſici, ſimilitudinem habens citharę, ſed non eſt cithara. Inter Pſalterium enim & citharã hoc intereſt, cithara deorſum percutitur, cæterũ, Pſalterium ſurſum percutitur. Hic ergò præcipitur nobis, ut in cantico novo non canamus Deo deorſum de cithara, ſed de ſurſum, hoc eſt in Pſalterio.

verſ. 4. *Quia beneplacitum eſt Domino in populo ſuo: & exaltabit manſuetos in ſalutem. Beati mites, quoniam*
Mat 5. *am ipſi poſſidebunt terram.* Ibi dicitur, *beati mites*, hoc eſt manſueti, *quoniam ipſi poſſidebunt terram:* Et hîc dicitur, *exaltavit manſuetos in ſalutem.* Ergò iſta terra non de deorſum eſt, ſed de ſurſum. Si enim manſueti & iuſti poſſiderẽt terrã quę deorſum eſt, non diceret, *exaltavit.*

Exultabunt ſancti in gloria. In qua gloria? *Exurge gloria mea, exurge Pſalterium & cithara, exurgam diluculo.* In qua gloria? *Necdum enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus necdum erat glorificatus*, hoc eſt, nondum erat crucifixus. Quod ergò dicitur, *exultabunt ſancti in gloria*, hoc eſt, exultabunt Sancti in cruce, ſicut dicit Apoſtolus, *mihi abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Ecce voce Apoſtoli Prophetia completa eſt. *Lætabuntur in cubilibus ſuis. Lavabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrimis meis ſtratum meum rigabo.* Illud peccatoris eſt, illud pænitentis eſt. Hoc verò quod dicitur, *lętabuntur in cubilibus ſuis*, ad ſanctos & iuſtos pertinet. Quis de nobis in cubili ſuo lætatur? quis non pugnat cum carne ſua? Ego cum è lecto meo vigilavero, non lætor, ſed pugno: non regnum cælorum ſuſpiro, ſed incendium carnis rigo lachrimis, & extinguo. Felices iſti de qui-

verſ. 5. Pſal 56. Ioã. 7. Gal. 6. Pſal 6.

Digitized by Google

bus dicitur: *Lætabuntur in cubilibus ſuis.*

vers. 6. *Exaltationes Dei in gutture eorum.* Vtique qui clamat, non in gutture clamat, ſed in labijs. Et quomodo hîc dicit, *exaltationes Dei in gutture eorum?* Clamantes in cordibus noſtris,
Ro. 8. *Abba, Pater!* Vox quæ clamat ad Dominum, non eſt labiorum, ſed cordis. Denique dicit
Exo 14. Dominus ad Moyſen: *quid clamas ad me?* & certè Moyſes nihil dixerat. *Et gladij ancipites in manibus eorum.* Legimus in Apocalypſi Ioannis, de Domino
Apo 1. Salvatore: *Et gladius ex utraque parte acutus, egrediebatur de ore ejus.* Dominus gladium de ore ſuo donat Sanctis ſuis, & quidem ancipitem, hoc eſt ſermonem doctrinæ ſuæ, qui & adverſarios hîc occidat, & defendat ſuos. Vnde ſequitur.

vers. 7. *Ad faciendam vindictam in nationibus.* Vt occidantur & pereant? non hoc dicit. *Increpationes in populis.* Increpat, ut ſalventur populi, qui ſeducti ſunt à malis magiſtris. Non autem poſſunt populi liberari, niſi magiſtri eorum alligati fuerint. Ideo addit.

Ad alligandos reges eorum in compedibus: & nobiles eorum manicis ferreis. vers. 8. Sancti Domini, qui habent gladios ancipites, hoc eſt, duorum capitum, & de veteri & novo Teſtamento, ligāt illos magiſtros, & præpediunt pedes eorum ne poſſint currere, & multos decipere. *Et nobiles eorum in manicis ferreis.* Ligant, non occidunt: vinciunt manus, & captivos ducunt ad Eccleſiam vinculis ferreis. Cathenæ autem quibus ligantur, non ſiunt niſi de teſtimonijs ſcripturarum, dum teſtimonium teſtimonio jungitur. Sed in quem finem ligant?

Vt faciant in eis judicium conſcriptum: gloria hæc eſt omnibus ſanctis ejus. vers. 9. Quod eſt *judicium conſcriptum?* Vt qui primùm negaverant Deum, revertantur poſtea ad pænitentiam. *Iudicium conſcriptum*, ut captivos

ſuos

Digitized by Google

ſuos ſolvant, ut quos ligaverant, & quos ab eccleſia duxerant, poſtea in eccleſia diſſolvant. *Vt faciant in eis judicium conſcriptum:* Verbis ſimplicioribus loquor, hoc eſt, ut ſic eos judicent, quomodo in ſcripturis ſanctis digeſtum eſt. *Gloria hæc eſt omnibus Sanctis ejus.* Rogemus Deum ut hanc habeamus gloriam, ut gladius de ore noſtri Salvatoris egrediens, armet manus noſtras. Si enim hanc romphæam habuerimus, ſeculi gladium non timebimus. Gratias igitur agamus ei, qui habet iſtum gladiũ, & benedicamus eum in ſæcula ſæculorum. Amen.

PSALMVS CL.

Concluſit beatus David Pſalmorum librum in divinis laudibus, docens nos, ut per univerſam vitam, gratias Deo pro omnibus agamus.

Alleluia.

verſ. 1. L*Audate Dominũ in Sanctis ejus.* Quòd eos poſt celebratum judicium, in æternitatis gloria collocabit. *Laudate eum in firmamento virtutis ejus.* Eo quod omni infirmitate ſublata, firmamentum his æternæ virtutis invexerit.

verſ. 2. *Laudate eum in virtutibus ejus.* Pro eo quod mortem immortalitate potentialiter conſumens, incommutabilis vitæ his tribuerit gloriam, *quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit.* 1. Cor 2. *Laudate eum ſecundum multitudinem magnitudinis ejus.* Quia multifario honore diſtinctas cæleſtium corporum deputat manſiones, ſicut Dominus ait: *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt.* Ioã. 14.

Laudate eũ in ſono tubę. In quo verſ. 3.
bello occiſi vicerunt, conte-

Digitized by Google

rente Domino Sathanam ſub pedibus eorum. *Laudate eum in Pſalterio & cithara.* Eò quòd eis, vel decalogum legis implere præſtiterit: vel poſt mortificatam carnem, quæ cithara intelligitur, in ſe vivificaverit.

verſ. 4. *Laudate eum in tympano &
choro.* In tympano, quod mortificatum corpus ſit immortalitati donatum. In choro, quod ſit Angelicis choris ſociatum. *Laudate enim in chordis & organo.* Quod per ciborum abſtinentiam, retortis viſceribus, concupiſcentijſque victis carnalibus, digni juventi ſunt regno Dei, ad concinendas divinas laudes.

Laudate eum in cymbalis bene-
verſ. 5. *ſonantibus: laudate eum in cymba-
lis jubilationis.* Impletur hæc laus in cymbalis beneſonantibus exultãtibuſque, eò quòd corruptione carnis ſanguiniſque depulſa, conformati ad imaginé creatoris, omni plenitudine ſpei completa, ſicut ſol reſplendeant in regno Dei Patris omnipotentis.

Omnis ſpiritus laudet Domi- verſ. 6.
num. Alleluia. In hoc regno non caro, non ſanguis, non corruptio, ſed homo jam ſpiritualis totus effectus, Deum (Qui ſpiritus eſt) in ſpiritu laudare nõ deſinit. Qui nobis pręſtare dignetur ut in hoc ſęculo factores legis effecti, in hujus vitæ agone probati, & fideles juventi, ſpiritualibus ditati fructibus, his mereamur adjungi concentibus: Ipſi gloria & imperium cum æterno Patre & Spiritu ſancto, & nunc, & in cuncta ſæcula ſęculorum. Amen.

Finit expoſitio Pſalmorum.

Digitized by Google

INDEX
PSALMORVM.

DIxit Dominus Pſal.cix.
Confitebor tibi Domine pſal.cx.
Beatus vir pſal cxj.
Laudate pueri Dominũ pſal.cxij.
In exitu Iſraël pſal.cxiij.
Dilexi quoniam pſal.cxiv.
Credidi propter quod pſal.cxv.
Laudate Dominum omnes gentes pſal.cxvj.
Confitemini Domino quoniã bonus pſal. cxvij.
Beati immaculati pſal.cxviij.
In quo corrigit
Retribue ſervo tuo
Adhæſit pavimento
Legem pone
Et veniat ſuper me
Memor eſto verbi tui
Portio mea Domine
Bonitatem feciſti
Manus tua Domine
Defecit in ſalutare tuum
In æternum Domino
Quomodo dilexi legem
Lucerna pedibus meis
Iniquos odio habui
Feci judicium & juſtitiam
Mirabilia teſtimonia tria
Iuſtus & Domine
Clamavi in toto corde
Vide humilitatem meam
Principes perſecuti ſunt
Appinquet deprecatio mea
Ad Dominum cum tribularer pſal. cxix.
Levavi oculos meos pſal.cxx.
Lætatus ſum pſal.cxxj.
Ad te levavi oculos pſal.cxxij.
Niſi quia Dominus erat pſal.cxxiij.
Qui confidunt in Domino pſal.cxxiv.
In convertendo pſal.cxxv.
Niſi Dominus ædificaverit pſal. cxxvj.
Beati omnes qui timent pſal cxxvij.
Sapè expugnaverunt pſal.cxxviij.
De profundis pſal.cxxix.
Domine non eſt exaltatum pſal.cxxx.
Memento Domino David pſal.cxxxj.
Ecce quam bonum pſal.cxxxij.
Ecce nunc benedicite pſal.cxxxiij.
Laudate nomen Domini pſal.cxxxiiij.
Confitemini Domino quoniã bonus pſal.cxxxv
Super flumina Babilonis pſal.cxxxvj.
Confitebor tibi Domine pſal.cxxxvij.
Domine probaſti pſal.cxxxviij.
Eripe me pſal cxxxix.
Domine clamavi ad te pſal.cxl.
Voce mea ad Dominum pſal.cxlj.
Domine exaudi pſal.cxlij.
Benedictus Dominus Deus meus pſal.cxliij.
Exaltabo te Deus pſal.cxliiij.
Lauda anima mea Dominum pſal cxlv.
Laudate Dominum quoniam pſal. cxlvj.
Lauda Ieruſalem pſal.cxlvij.
Laudate Dominum de cælis pſal.cxlviij.
Cantate Domino canticum pſal.cxlix.
Laudate Dominum in Sanctis pſal.cl.

Index Rerum notabilium quæ hoc libro continentur: cujus primus numerus Pſalmum deſignat, poſterior verſum.

A.

Actuum humanorum progreſſus Pſal. cxviij.verſ.36
Actio tendens in Deum qualis eſſe debeat pſal.cxiiij.verſ.7
Bene actorum omnium virtus in Deo eſt pſal.cxvij. verſ.11
Adulatores apibus comparantur pſal.cxvij.verſ.9
Adjuvat Deus non ſolum ſperantes, ſed etiam timentes pſal.cxiij verſ.19
Allegoria & anagogia unde deducantur pſal.cxviij.verſ.126
Aliqui vivi,aliqui mortui deglutiuntur pſal.cxxiij.verſ.2
Amor vacare non poteſt pſal.cxxj.verſ.1
Amori non ſatisfit niſi per amoris reciprocationem pſal.cxv.verſ.3
Ex amore ſui ipſius oriuntur infiniti timores pſal.cxvij.verſ.4
Amor Dei non multiplicat timores pſal.cxvij.verſ.4
Angeli & cives cæleſtes,montes appellantur pſal.cxx.verſ.1
Angeli quomodo nos adjuvent pſal.cxvij.verſ.4
Animal omne percuſſum fulmine, vertit faciem ad fulmen pſal.cxix.verſ.2.
Anima in quodam medio quare creata pſal. cxx.verſ.8
Animus à quibus liber eſſe debeat pſal.cxxvj.verſ.1
Animam in manu ferre quid ſit pſal.cxviij.verſ.106
Apis natura pſal.cxvij.verſ.9
Arbor quot radicibus innititur, tot ramis decoratur pſal cxxvj.verſ.2
Apoſtoli portę dicuntur pſal.cxvij.verſ.16
Atrium quid pſal.cxv.verſ.9
Avaritiæ definitio. pſal.cxviij.verſ.31

B.

Barbarus unde dictus pſal.cxiij.verſ.1
Bdellium arbor qualis pſal cxviij.verſ.133
Beatitudo cur dies dicatur pſal. cix.verſ.4.
Benedictio quis Domino fæneratur, redit in caput ejus pſal.cxvij.verſ.21
Benedictio non in rore ſed in authore cæli pſal. cxxviij.verſ.6
Beneficia Dei erga nos quanta,in beneficiato & benefactore pſal cxxxij.verſ.1 item pſal.cxvij.verſ.4
Pro beneficijs acceptis Deo obligamur pſal.cxxxij.verſ.1. item pſal. cxxvj.verſ.1
Benevolentia Dei erga nos in quibus appareat pſal.cxiij.verſ.20
Bibere de torrente quid pſal.cix.verſ.7
Bonum humanum fallax pſal. cxxviij.verſ.1

C

Cadere tripliciter contingit pſal.cxvij.verſ.10
Calix ſalutaris quis ſit pſal.cxv.verſ.4
Calumniæ definitio pſal.cxviij.131
Caſtigat Dominus ne ex fiducia negligentia generetur pſal.cxxiiij.verſ.3

Cedar

Digitized by Google

Cedar tenebræ interpretatur pſal.cxix.verſ.5
Charitâs lecto comparatur pſal.cxxvj.verſ.1
Charitatis latitudo pſal.cxviij.verſ.44
Charitas foras mittit timorem pſal.cx.verſ.8
Chriſtus eſt petra in ſtagna aquarum converſa pſal.cxiij.verſ.15
Chriſtus eſt petra, ex qua quatuor flumina exierunt pſal.cxiij.verſ.8
Chriſtus ubi abeſt, ibi mors pſal.cxvij.verſ.13
Chriſtus pro nobis propitiatio apud Patrem pſal.cxxix.verſ.4
Chriſtus oſtium dicitur pſal.cxvij.verſ.16
Chriſtus lapis angularis pſal.cxvij.verſ.18
Chriſtus cur inter cælum, & terram mori voluit ibidem
Chriſtus cur dicitur ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech & non ſecundùm ordinem Aaron. pſal.cix.verſ.5
Clamor ad Deum non eſt tam ſonus vocis, quam deſiderium cordis pſal.cxxix.v.1
Clementia divina duritiam ſe ſimulat pſal.cxvij.verſ.15
Cæli encomia pſal.cxxj.verſ.1
Cęli materiales & immateriales pſal.cxxij.verſ.1
Cælorum principes qui pſal.cxij.verſ.7.
Cogitatio quę dicatur iniqua pſal.cxviij.verſ.115
Colles quid ſignificant pſal.cxiij.verſ.4
Columnę ſeptem quibus ſpiritualis domus ſuſtinetur quę pſal.cxxvj.verſ.1
Concupiſcentia api comparatur pſal.cxvij.verſ.9
Conditiones boni clauſtralis pſal.cxiij.verſ.8.
Confeſſio duplex pſal.cx.verſ.1. item pſal.cxvij.verſ.1
Conſolatio neceſſaria in hoc ſęculo pſal.cxxv.verſ.1
Conquaſſabit capita quid pſal.cix.vers.7
Cor pro mentis affectu ponitur pſal.cxi.vers.5
Cor qualiter mundum eſſe poſſit pſal.cxxvj.vers.1
Conſenſus ſolus reos facit pſal.cxxvj.vers.1
Contemplatio ſanctorum & Philoſophorum quomodo differat pſal.cxviij.vers.2
In creatione multa, ſed in recreatione plura dedit Deus pſal.cxv.vers.3
Creaturæ homini ſerviunt pſal.cxvij.vers.4
Creaturę movent hominem ad gratitudinem ibidem
Inter culpam & naturam diſtinctio pſal.cxviij.vers.110
Cultores ſimulacrorum quomodo ſimiles illis fiant pſal.cxiij.vers.16

D

Deus Filius David & Dominus David pſal.cix.vers.1
Deus prius requirit voluntatem quam actionem pſal.cxi.vers.1
Deus præſtat fidelibus dona miſericordiæ, ne impij habeant occaſionem blaſphemandi pſal.cxiij.vers.10
Deus miſerator, miſericors & juſtus pſal.cxj.vers.4
Deus facit omnia quæ vult in cælo & in terra pſal.cxiij.vers.11
Deus eſt inviſibilis pſal.cxiij.vers.11
Quomodo Deus à nobis cognoſcatur pſal.cxiij.vers.11

Digitized by Google

Dij gentium quid ſunt pſal.cxiij.vers.12
Deus ſemper laudandus pſal.cxij.vers.2
Deus quomodo dormire & evigilare dicitur pſal.cxx.vers.4
Deo nihil acceptabile ſine amore pſal.cxv.vers.3
Dei præſentiam ante oculos habere compendioſa via ad perfectionem pſal.cxxij. vers.2
Deo non paſſibus corporis, ſed contritione cordis accedimus pſal.cxxv.vers.1
Deus quomodo manus dicatur habere pſal.cxviij.vers.72
Deus adjuvat nos tripliciter pſal.cxxvj.vers.1
Deus à tentatione liberat, cùm in ea patientiam donat pſal cxxviij.vers.1
Deus non ex natura, ſed ex pacto aliquid debet pſal.cxxix.vers.8
Deus bonus eſſentialiter, reliqua participativè pſal.cxviij.vers.1
Ex Deo omnis ſufficientia noſtra pſal.cxvij.vers.11
Deus uterum non habet, quomodo ex utero genuit? pſal.cix. verſ.4
Per dexteram Dei quid intelligimus pſal.cxvij. vers. 21
Dexteram Domini nos exaltare quid ſit pſal.cxvij.vers.13
Per dexteram & ſiniſtram quid intelligatur pſal. cxx.vers.4
Dies hominis à diebus Dei diſtant pſal.cxiij.vers.2
Diem ſolemnem in condenſis agere quid pſal. cxvij. vers. 22
Dies feſtus quomodo Catholicis peragendus ibidem
Dilectionis carnalis & ſpiritualis differentia pſal cxxxj.
Dilectio alia pura, alia impura ibidem
Dilectionis ſpiritualis finis ibidem
Dilectio morte fortior pſal cxvij.vers.15
Diſtinctio inter novum & vetus Teſtamentum pſal.cx.verſ.1

E

Eccleſia Syon nominatur pſal.cxxvij.vers.6
Eccleſia Chriſtus myſticus pſal.cxxviij.vers.1
Eccleſia tota replicatur in Ieſu, & Ieſus totus in tota Eccleſia explicatur ibidem
Ægyptus interpretatur afflictio pſal.cxiij.vers.1
Exire de Ægypto quid pſal.cxiij.vers.1
Exempla Sanctorum carbones ſunt vaſtatorij pſal. cxix.vers.4
Elemoſynæ fructus recipitur in cælis exaltat ſe homo dupliciter pſal.cxj.vers.9

F

Feneſtra domus noſtræ non lignea ſit, ſed vitrea, ejuſque myſtica expoſitio pſal.cxxvj vers.1
Feneſtræ ſeptem ſignificant dona ſpiritus ibidem
Filius verbum Patris dicitur pſal.cxxix vers. 8
Filij perſonalis proprietas multis nominibus ſignificatur ibidem
Filius Dei quomodo à Patre genitus ſit, homines & Angeli ignorare creduntur pſal.cix.vers.4
Filius junior quis pſal.cxviij.vers.11
Fortitudo noſtra à ſolo Deo pſal.cxvij.vers.9

Digitized by Google

Fraternitas Chriſtianorum quadruplex pſal.cxxxj.vers.1
Fruitio conſiſtit in tribus pſal.cx.vers.9
Fundamentum ſpiritualis domus fides pſal.cxxvj.vers.1

G

Gentilium converſionem tres magi & titulus cruci affixus ſignificarunt pſal.cxvj. vers.1
Gentiles cur idola colebant pſal.cxiij.vers.12
Gloria Domini quid pſal.cxiij.vers.10
Gloriari in ſeipſo nemo debet pſal.cxviij.vers.149
Gratia trifariam conſideratur pſal.cxxvj.vers.1
Sine gratiæ auxilio operari non poſſumus pſal.cxxvj.vers.1
Ad gratiarum actionem quomodo tenemur pſal.cxxxij.vers.1
Ad gratiarum actionem quæ pertineant ibidem
Septemplex ratio ad gratiarum actionem nos movet ibidem
Gratia mera Dei liberalitate datur, ſed libero aſſenſu accepta, noſtra eſt pſal.cxvij vers.11.

H

Hæreditas Iudæorum & hæreditas gentium quæ pſal.cx.vers.8
Hermon montes tres & nominis interpretatio pſal.cxxxj.vers.3
Hieruſalem quot turres & portas habeat pſal.cxxj.vers.1
Homo tribus laqueis irretitus tenetur pſal.cxviij.vers.17
Omnis homo quomodo mendax pſal.cxv.vers.2
Homo fęno ſimilis pſal.cxxviij.vers.4
Humilitatis definitio pſal.cxxx.vers.1
Humilitatis pavimentum dicitur intrinſecè, & extrinſecè auro tectum pſal.cxxvj. vers.1
Iuxta magnitudinem humilitatis, magnitudo glorię pſal.cxxvj.vers.2
Humilitatis laudes pſal.cxxx.vers.1
Humilitas duplex, cognitionis & affectionis ibidem vers.2
Humilitas perfectorum quę ibidem
Humanæ conditionis eſt ſub diſcrimine exitus conturbari pſal.cxv.vers.8
Humana fallacia pſal.cxvij.vers.8
Humanis auxilijs quomodo utendum pſal.cxvij.vers.8
Humiliari uſquequaque quid ſit pſal.cxviij.vers.104
Humiliatio via ad humilitatem pſal.cxviij.verſ.137
Humilitas quandoque pro virtute, quandoque pro pęna ſumitur pſal.cxviij.vers.118

I

Iacēre ſupra latus dextrum, ſiniſtrum, & dorſum, quid ſignificet pſal.cxxvj.vers.2
Ieſu adepto anima veluti in fine proprio requieſcet pſal.cxxvij vers.2
Ieſus mediator inter Deum & hominem pſal.cxv.vers.3. item pſal.cxvj.vers.2

Digitized by Google

Ieſus ſcala Iacob pſal.cxv.vers.3
Ieſus veritas dicitur pſal.cxvj.vers.2
Inimici Chriſti qui pſal.cix.verſ.2
Initium ſpiritualis profectus carnalia vitia relinquere pſal.cxix.verſ.1
Introitus & exitus quid ſignificent pſal.cxx.vers.8
Introitum & exitum cuſtodire quid ibidem
Iſraël quomodo interpretatur pſal.cxvij.vers.4
Iordanis deſcenſio interpretatur pſal.cx.vers.3
Iordanis rivus judicij dicitur ibidem
Iudicare Domini quid pſal.cix.vers.7
Iudicium non expaveſcit, qui adverſus miſericordiam non inſoleſcit pſal.cxxix.vers.3.
Iuravit Dominus quomodo pſal.cix.vers.4
Iuſtus quiſque non timet tormenta corporis in præſenti, ſed animæ in futuro pſal.cxix.vers.2.
Iuſtus de incolatus prolongatione conqueritur pſal.cxix.vers.4

L

Laudare Dominum quid ſit pſal.cxij.vers.1
Laudatio Dei unde oriatur pſal.cxxxiij.vers.3. item pſal.cxvij.vers.1
Laboris fructus requies à labore pſal.cxxvij.verſ.2
Lachrymarum genera quinque pſal.cxxv.vers.3
Lachrymarum varij effectus ibidem
Lapis reprobatus in templo Salomonis qualis pſal.cxvij.vers.18
Lex & Euangelium quomodo differant pſal.cx.vers.7
Lex Domini quare dicatur veritas pſal.cxviij.vers.13 8
In lege Domini non pedibus corporeis, ſed greſſibus probabilis actionis ambulemus pſal.cxviij.vers.1
Lingua mala peior quam gladius pſal.cxix.vers.2
Lingua doloſa, & libra iniqua quid pſal.cxix.vers.2
Contra linguam doloſam remedium aſſignatur ibidem vers.4
Litera ſæpè occidit niſi unctio doceat pſal.cxviij.vers.33
Lutum & lateres operari, & in paleis occupari, quid ſit pſal.cxix.vers.1
Lux triplex contra triplices tenebras pſal.cxxvj.vers.2
Ante lucem ſurgere quid ſit pſal.cxvj.vers.2

M

Machabæi melius liberantur, quam tres pueri de camino ignis pſal.cxviij.vers.51
Magnificentia Domini quæ pſal.cx.vers.2
Manus homini ad quid utiles pſal.cxj.vers.5
Manus levare quid ſit pſal.cxxxij.vers.2. item pſal.cxviij.vers.47
Mandata Domini fruſtra cuſtodiuntur memoria, ſi non cuſtodiantur & vita. pſal.

Digitized by Google

pſal.cxviij.vers. 9
Mancipij gentilis in veteri lege ungues radebantur pſal.cxix.vers. 1
Mali bonos in principio converſionis expugnant pſal.cxxviij.vers.1
Malorum quæ intentio contra bonos ibidem
Malum duplex pſal.cxviij.vers.110
Martyrium calix dicitur pſal.cxv.vers. 1
Martyrij laudes pſal.cxv.vers.6
Mare hujus ſæculi peccatores deſignat pſal.cxiij.vers.3
Tot membra in homine, quot dies in anno pſal.cxxxij.vers. 1
Memoriam beneficiorum Dei habere debemus pſal.cxxvj.vers.1
Mens devota quomodo ſupra ſe rapitur pſal. cxxvj.vers.1
Melchiſedech ſacerdotium pſal.cix.vers. 5
Miſericordię divinę promptitudo pſal.cxxvij.vers.1
Miſericordia in Deo eſt ſecundum effectum, non ſecundum paſſionis defectum ibidem
Miſericordia duo importat unum eſſentiale, & alterum accidentale ibidem
Miſericordię divinæ effectus copioſior in lege nova, quam veteri pſal.cxxix.vers.7
Miſericordiæ Domini ſemptemplices pſal.cxviij.vers.151
Miſericordia non ſolum juſti circumdantur, ſed etiam peccatores ſalvantur pſal.cxvij.vers.1.
Miſericordiæ divinę effectus pſal.cxvij.vers.1
Moyſes & Aaron Propheticum & Euangelicum ſermonem referunt pſal.cxix. vers.1.
Mons Syon ubi, & quales montes habeat in circuitu pſal.cxxiij.vers.1
Mors duplex culpę pſal.cxvij.vers.14
Mortui qui dicantur pſal.cxlij.vers. 26
Mundi deliciæ dulces & amarę pſal.cxviij.vers.64

N.

Nares homini ad quid utiles pſal. cxiij.vers.14
Nimis pro valde ponitur pſal.cxviij.vers.4
Nimis oportet mandata Domini cuſtodiri, ubi nil poteſt ſine culpa præteriri pſal.cxvij. vers.4.
Nomen Domini quibus terribile, & quibus amabile pſal.cx.vers.8
Nomen Ieſu ſemper invocandum pſal.cxviij.vers.54

O

Oblivio non cadit in Deum pſal.cxviij.vers.48
Oculi ad quid pſal.cxiij.vers.13
Oculi ſpirituales qui pſal.cxxij.vers.1
Oculi ad Deum levandi de tribulatione pſal.cxxij.vers.1
Oculi Domini ſeptem pſal.cxviij.vers.129
Omnes unum ſumus in Chriſto pſal.cxviij.vers.62
Opera manuum Dei veritas & judicium pſal.cx.vers.5
Opera miſericordiæ ſunt ſemen futuræ meſſis pſal.cxj.vers.2
Opera noſtra trifariam conſiderantur pſal.cxxvj.vers.1

Operari naturaliter, moraliter, & gratuitè quomodo poſſimus pſal.cxxvj.verſ.1
Opera bona excreſcunt in perpetuam pacem pſal.cxxvj.vers.7
Opera meritoria quæ ex gratia procedunt quomodo noſtra dicantur pſal.cxvij.verſ.11
Opera Chriſti ex divinitate accipiebant infinitatem valoris pſal.cxvij.vers.18
Operari propter æternam retributionem quando meritorium pſal.cxviij.verſ.109
Opprobria & calumniæ ſunt medicinæ conſcientię pſal.cxviij.vers.131
Oratio in tribulatione melior quam extra pſal cxix.vers.2
Oratio fit corde, ore, & opere pſal.cxix.vers.2.
Oratio ut exaudiatur quæ requirat pſal.cxxix.vers.1
Oratio qualis eſſe debeat pſal.cxviij.vers.142
Orationis veritatem quæ conſtituant ibidem

P

Panis doloris quis pſal.cxxvj.vers.2
Parietes quatuor domus, quatuor virtutes Cardinales exprimunt pſal.cxxvj.verſ.1
Paſſeris conditiones pſal.cxxiij.vers.6
Pax quid pſal.cxxiij.vers.8
Peccatum quare pęna perpetua puniatur. pſal.cxviij.verſ.154
Peccare ex infirmitate vel malitia qui dicantur pſal.cxviij.vers.21
Peccatores pulchrè vindicat Deus pſal.cxxvij.vers.2
Peccatores per quos gradus ad infernum deſcendant pſal.cxxiij.vers.2
Peccans contra voluntatem Dei facit, non tamen eam ſuperat pſal.cxj.vers.2
Non pęnitere Deum quid ſit pſal.cix.vers.5
Pecora pręferuntur dijs gentium pſal.cxiij.vers.15
Populus Iudæorum quamdiu cum Deo manet, bonus ab eo dicitur pſal.cxix.vers.1
Portę varię ſunt pſal.cxvij.vers.16
Porta Domini anguſta ibidem
Placere Deo in hac vita neceſſe eſt pſal.cxiiij.vers.9.
Principes populi qui pſal.cxj.vers.7
Principatus cęleſtis qualis pſal.cxij.vers.7
Proficere qui nititur, linguas adverſantium patitur pſal.cxix.verſ.1
Profundum multiplex pſal.cxxix.verſ.1
Pueri nomen quibus detur pſal.cxij.vers.1
Pueritia humilitatem deſignat ibidem vers.2

Q

Quę ſit ratio erroris in gentilibus pſal.cxj.vers.8
Quid ſpes, & in quo ſperandum pſal.cxiij.vers.17
Quomodo Deus reſpiciat humilia in cælo & in terra pſal.cxij.verſ.8

R

Radicem in nobis habemus, à qua peccatum in primum hominem pullulare cæpit pſal.cxvij.verſ.9

Ratio illuminata, & ad bonitatis deſiderium inflammata, illicitas affectiones non admittit pſal.cxxvj.vers.1
Ratio locum ſuperiorem ſemper habere debet pſal.cxxvj.vers.1
Redemptio eſt ipſe ſalvator pſal.cx.vers.7
Redimere nos non potuimus, vendere nos potuimus pſal.cxxv.vers.1
Reſurrectionis dies, ſpecialiter dies dicitur pſal.cxvij.vers.20
Riſus triplex pſal.cxxv.vers.2

S

Sacramenta Eccleſiæ portæ dicuntur pſal.cxvij.vers.16
Sacramentum Euchariſtiæ cur vocetur Teſtamentum æternum pſal.cx.vers.7
Sacramentum Euchariſtiæ comparatur mannæ ibidem vers.3
A Sanctis auxilium eſt inſtrumentaliter, à Deo principaliter pſal.cxx.vers.2
In Sanctorum exempla intendere debemus pſal.cxx.vers.1
Sancti cæli ſpirituales dicuntur pſal.cxxij.vers.1
Sancti poſt mortem hereditas Domini erunt pſal.cxxvj.vers.3
Sapientia patiens, & patientia ſapiens, utraque neceſſaria pſal.cxxviij.vers.2
Scriptura ſacra arcus eſt pſal.cxix.vers.4
Scripturarum profunditas pſal.cxviij.vers.126
Scutum apud ſeculum diſtinguitur à corona, apud Deum non pſal.cxvij.verſ.7
Serpentem extricato ſqualore tranſitus anguſtia trajicit pſal.cxix.vers.1
Servitus duplex pſal.cxviij.vers.126
Servi Domini qui pſal.cxxxij.vers.1
Servi Dei dupliciter ſumus pſal.cxviij.vers.93
Seminatoris boni conditiones pſal.cxxv.vers.3
Syon ſpeculum interpretatur pſal.cxvij.vers.6
Sol & luna quid ſignificent pſal.cxx.vers.6
Somnus duplex culpæ & gratiæ pſal.cxx.vers.4
Spes ejus eſt infructuoſa, cujus non eſt munda conſcientia pſal.cxj.vers.7
Spei definitio pſal.cxxvj.vers.1
Spiritus quomodo rectus ibidem
Subſtantia noſtra apud Deum eſt pſal.cxxij.verſ.1
Superbi contra humiles ſibi authoritatem increpationis arripiunt pſal.cxxij.vers.3
Subſtantia duplici compacti ſumus pſal.cxxix.vers.1

T

Tabes quid ſit pſal.cxviij.vers.135
Templum Salomonis quot atria habebat pſal.cxxj.vers.1
Ad Templi ſpiritualis ædificationem quæ concurrant pſal.cxxvj.vers.1
Teſtamentum vetus quare nox, & novum dies dicitur pſal.cx.verſ.7
Timor Domini eſt initium ſapientiæ pſal.cx.vers.8
Timor Domini differt à timore inimici pſal cxj.vers.1

Digitized by Google

Timoris effectus aliqui pſal.cxxiiij.vers.3
Timoris ſpecies ſeptem pſal,cxxvij.vers.1
A timore ſancto omnis felicitas emânat pſal.cxxvij.vers.2
Timoris ſancti undecim effectus ibidem vers.5
Timor ſolus de ſe ſine pœnâ dari non poteſt pſal.cxvij.vers.4
Torrens ſignificat profluxionem mortalitatis pſal.cx.vers.8
Tribulatio ad hominis,bonum ordinatur pſal.cxvij.vers.5

V

Vendere nos potuimus, redimere non potuimus pſal.cxxv.vers.1
Verba ſacræ ſcripturę comparantur pſal,cxix.vers.4
Veritas Domini quid ſit pſal.cxiij.vers.10
Virga virtutis quę pſal.cix.vers.3
Via Domini pollutum non recipit pſal.cxix.vers.1
Vigilia matutina & veſpertina pſal.cxxix.vers.6
Vita bona ſine doctrina habet gratiam pſal cxviij.vers.2
Vias ſuas corrigere quid ſit pſal.cxviij.vers.9
Via Domini lata pſal.cxviij.vers.44
Vitæ humanæ brevitas pſal.cxviij.vers.83
Virtutes cardinales inter ſe connexę pſal cxxvj.vers.1
Vmbra unde proveniat pſal.cxx.vers.5
Vnitas cum inquietis ſervanda,ſpe correctionis pſal.cxix.vers.6
Vnguentum defluere in barbam Aaron quid pſal cxxxj.vers.2
Voluntatem prius requirit Deus, quam actionem pſal.cxj.vers.17

Z

Zelus quid pſal.cxviij.vers.135
Zelus comedit ſicut ignis ibidem

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1-8-2.

Digitized by Google

Digitized by Google